

Täiskasvanute eesti keele õppe korraldus piiratud keelekeskkondades: Kultuuriministeeriumi haldusala

Kristjan Kaldur, Nastja Perišjonok, Kristiina Toomik, Maria Khrapunenko, Kats Kivistik, Anna-Lisa Aavik, Kirill Jurkov

Balti Uuringute Instituut

2023

Uuring: Täiskasvanute eesti keele õppe korraldus piiratud keelekeskkondades: Kultuuriministeeriumi haldusala

Autorid: Kristjan Kaldur, Nastja Pertšjonok, Kristiina Toomik, Maria Khrapunenko, Kats Kivistik, Anna-Lisa Aavik, Kirill Jurkov

Teostaja: Balti Uuringute Instituut

Tellija: Kultuuriministeerium

Viitamine: Kaldur, K., Pertšjonok, N., Toomik, K., Khrapunenko, M., Kivistik, K., Aavik, A.-L., & Jurkov, K. (2023). *Täiskasvanute eesti keele õppe korraldus piiratud keelekeskkondades: Kultuuriministeeriumi haldusala*. Balti Uuringute Instituut.
<https://doi.org/10.23657/IBS.2023.7>

Täname kõiki uuringu intervjuudes ja küsitluses osalejaid. Meie eriline tänu läheb Kultuuriministeeriumi valdkondlikele ekspertidele (Artjom Tepljuk, Aleksandr Aidarov, Karl Viilmann), aga ka Integratsiooni Sihtasutuse, sh sihtasutuse eesti keele majade inimestele, kes kogu töö käigus andsid tagasisidet ja nõu uuringu osas. Eraldi täname ka Anton Ossipovskit ja Marko Uibut nende teenusedisainist lähtuvate eksperthinnangute ja nõuannete eest.

KULTUURIMINISTEERIUM

Balti Uuringute Instituut
Lai 30
51005 Tartu
tel 699 9480
ibs.ee

DOI: 10.23657/IBS.2023.7

SISUKORD

1.	Sissejuhatus	4
2.	Metoodika	6
3.	Keelepoliitika ja keeleõppe korraldus	8
3.1.	Keelepoliitika	8
3.2.	Keeleõppe korraldus	13
3.3.	Keeleõppe pakujate vaade	17
3.4.	Keeleõppes osalejate vaade sekundaarallikate põhjal	22
3.5.	Peamised takistused keeleõppel	24
3.6.	Peamised keeleõppija sihtrühmad	31
4.	Keeleõppe sihtrühmade arhetüübid ja persoonad	35
4.1.	Arhetüübid keeleõppija sihtrühmade mõtestamiseks	36
4.2.	Persoonad	39
4.3.	Arhetüübid keeleõppe metoodika paremaks sihistamiseks: prototüübid	49
4.4.	Keeleõppe klienditeekonna kokkupuutepunktid	51
4.5.	Keeleõppija persoonad ja arhetüübid teistes uuringutes	54
5.	Kokkuvõtte ja soovitused	55
5.1.	Eesti keelepoliitika	55
5.2.	Piiratud keelekeskkonnad	60
5.3.	Arhetüüpide vajalikkus ja rakendatavus	61
5.4.	Keeleõppe korraldus ja õpetamise metoodika	65
5.5.	Tehniline valmisolek arhetüüpide rakendamiseks keeleõppes	68
5.6.	Vastused uurimisküsimustele tagasiviidetega aruande peatükkidesse	71
6.	Lisad	83
7.	Kasutatud kirjandus ja allikad	104

1. SISSEJUHATUS

Üheks Eesti Vabariigi lõimumispoliitika põhiküsimusteks on väljakutse suurendada eesti keelt mittevaldavate inimeste eesti keele oskust ja luua võimalusi aktiivseks keelekasutuseks („*Sidus Eesti 2030*“). Kui 41% Eesti muukeelsetest püsielanikest valdab eesti keelt aktiivsel tasemel (st valdab vabalt, või saab aru, räägib ja kirjutab), on ligikaudu poole muukeelse elanikkonna eesti keele oskus passiivne: kas alla keskmise taseme (43%) või puudub täiesti (8%) (EIM 2020). Eesti keele passiivne valdamine või puudumine on iseloomulik ka 84%-le Eestisse saabunud uussisserändajatele (EIM 2020). Kultuuriministeerium ja Integratsiooni Sihtasutus pakuvad eesti keele õpet ja keeleõpet toetavaid tegevusi täiskasvanutele, kelle emakeel ei ole eesti keel ja kes soovivad eesti keelt omandada.

Siiani on Integratsiooni Sihtasutus (edaspidi tekstis INSA) suunanud oma tegevusi laiale grupile, ja INSA tänane „tüüpiline klient“ on 35-49-aastane venekeelne naine (uussisserändaja või püsielanik), kellel on pigem kõrgharidus.¹ Sellise tüüpsihtrühma väljakujunemine pole olnud teadlikult juhitud protsess, vaid pigem on see olnud isetekkeline.

Kuna sellise isetekkelise kliendibaasi segmenteerumise tulemusena tekivad aga teised grupid, kes ei ole keeleõppesse kaasatud, soovib INSA paremini mõtestada võimalikke õppijaid, et enda eesti keele teenuseid rohkem sihistada ja paremini vastata erinevate keeleõppijate ootustele. See on ka siinse uuringu üks eesmärkidest – tuvastada need keeleõppija profiilid (siinse uuringu tähenduses *arhetüübid*) ja nende põhised persoonad, kes võiksid olla tulevatel aastatel INSA keeleõppe prioriteetsed sihtrühmad (vt täpsemalt nende määratlust ja koostamise põhimõtteid järgmises peatükis). Neile rühmadele oleks seejärel võimalik senisest teadlikumalt läheneda ja eesti keele õpet ning seonduvad tegevusi pakkuda, võimalusel ka neile kõige paremini sobiva õpimetoodikaga.

Keeleõppe pakkumisel on oluline silmas pidada ka seda, et avalike teenuste osutamise üldise põhimõtte kohaselt peaks ka keeleõpe olema tagatud kõigile. Taoline põhimõte on väljendatud nii näiteks varasemates Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammides, aga ka nt koalitsioonileppes 2023-2027: „*Tagame eesti keele tasuta õppimise soovitud keeletasemel kõigile soovijatele igas vanuses ja keeleoskuses, olenemata Eestis elamise ajast. Parandame täiskasvanute eesti keele õpet sihtrühmade prioriseerimise ja online-õppeplatvormide arendamise toel*“. Selgesõnaline kohustus keeleõpet pakkuda on aga uussisserändajatele, rahvusvahelise kaitse saajatele ning ajutise kaitse saajatele. Teiselt poolt on tõsiasi ka see, et rahalisi vahendeid pole täna selleks piisavalt, et pakkuda keeleõpet kõigile soovijatele korraga; samuti on rida teisi olulisi põhimõtteid nagu näiteks ressursside ja võimaluste keskne keeleõpe, vajadusekeskne keeleõpe, või sihtrühmapõhine keeleõpe, mis kõik mõjutavad keeleõppemaastikku.

Lisaks tuleb arvestada järgmisi tegureid:

Esiteks, nõudlus keeleõppe järele ületab riiklikku pakkumust oluliselt. Peamine probleem ei seisne niivõrd selles, et sihtrühmad ei ole motiveeritud eesti keelt õppima, vaid et kõigile motiveeritud inimestele ei ole võimalik keeleõpet pakkuda (EIM 2020). Eesti keele õppe kättesaadavusega on rahul 52% teiste rahvuste esindajatest.² Lõimumispoliitikas on keeleõppe sihtrühmad vähelõimunud püsielanikud ja uussisserändajad. Teenuse pakkumise seisukohalt jäävad need sihtrühmad üldsõnalisteks. Kõiki inimesi, kes vastavad formaalselt vähelõimunud isiku või uussisserändaja tunnustele, ei saa automaatselt pidada potentsiaalseks keeleõppijaks, kes jõuab keelekursusele. Kursusele jõudmine sõltub indiviidi keeleõppe vajadustest, kogemusest ning paljudest teistest teguritest, millega keeleõppe pakkumisel on oluline arvestada. See on vajalik selleks, et paremini suunata ressursse nendele, kes kõige suurema tõenäosusega tulevad eesti keelt õppima (Centar ja Tallinna Ülikool 2018; Riigikontroll 2021).

Teiseks, paljudele keeleõppijatele jääb klassiruum peamiseks kui mitte ainsaks eesti keeles suhtlemise kohaks. Rahvuslik elukohapõhine segregatsioon on Eestis suurenenud alates 1990-ndatest. Aina rohkem eestlasi elab eestlastega samas piirkonnas ning aina rohkem teisest rahvusest püsielanikke elab keeleliselt

---

¹ Polynin, Ivan (2023). Sisenemisküsimustiku analüüs. Integratsiooni Sihtasutus.

ja kultuuriliselt sarnaste inimestega samas piirkonnas (Mägi 2018). Tallinnast on saamas üks rahvuslikult segregeeritumaid linnu Euroopas, ning ka Ida-Virumaad võib sarnaselt pidada üheks segregeeritumaiks regiooniks Euroopas. Isegi siis, kui eestlaste ja teisest rahvusest inimeste arv, kes igapäevaselt puutuvad kokku, on viimastel ajal kasvanud, jääb segregatsioon endiselt liiga suureks. 2020. aastal suhtles eestlastega harvem kui kord nädalas ca 50% teisest rahvusest püsielanikke. Uussisserändajatest aga 44%. Mõlema sihtrühma suhtlus eestlasega sarnaneb selle loomu poolest: kõige rohkem suheldakse eestlastega tööl ja vähem teistes eluvaldkondades, nagu sõpruskond, pere, vaba-aeg (EIM 2020).

Eestis on palju vähelõimunud püsielanikke ja uussisserändajaid, sh viimasel ajal seoses Ukraina kriisiga Eestisse saabunud ajutise kaitse saajad, kes soovivad eesti keelt õppida. Paljud neist õpivad eesti keelt seal, kus on eesti keeles väga raske igapäevaselt suhelda, st omandatavat või omandatud keelt praktiseerida. Nende aktiivse eesti keele oskuse saavutamine on oluline lõimumispoliitika eesmärk (v.a. ajutise kaitse saajate hulgas, kelle puhul taolist eesmärki aktiivse keeleoskuse omandamiseks ei ole seatud). Selle eesmärgi saavutamiseks peab senisest pragmaatilisemalt mõtestama neid sihtrühmi piiratud keelekeskkonna kontekstis, arvestades Kultuuriministeeriumi (tekstis edaspidi lühend KuM) ja Integratsiooni Sihtasutuse strateegilist eesmärki, ressursse ja keeleõppe korraldamise praktikaid.

Käesoleva uuringu eesmärgiks on analüüsida piiratud keelekeskkondades elavate vähelõimunud püsielanike, uussisserändajate ja ajutise kaitse saajate keeleõppe kogemust, motivatsiooni ja takistusi, et arvestada keeleõppe pakkumisel võimalikult palju nende sihtrühmade vajadustega.

Uuringus väljatoodud tulemused, sh loodud tüüpilisemad keeleõppija arhetüübid ja persoonad, ehk keeleõppija profiilid, aitavad tellijal, st Kultuuriministeeriumil ja tema allasutustel (nt INSA, sh tema eesti keele majad), aga ka teistel valdkonnaga seotud riigiasutustel saavutada järgmist: 1) saada teada, millised on piiratud keelekeskkondades elavate sihtrühmade keeleõppevajadused, mis takistab neil eesti keelt õppida ja seda aktiivselt kasutada, 2) kohandada keeleõppeteenused neile sihtrühmadele sobivaks (tulemustele tuginedes vajadusel neid sihtrühmi ka ümberprioriseerides), sh aktiivse eesti keele oskuse arendamiseks, ning 3) seada pikemaajalisi sihte õppe korraldamiseks, sh aktiivsete keelekasutajate arvu suurendamiseks.

Loodame, et käesoleva uuringu tulemused leiavad laiaulatuslikku kasutust, sealhulgas asjaomaste ametkondade poolt. Head lugemist ning jõudu ja pealehakkamist keeleõppe ja seda toetavate tegevuste tõhusal korraldamisel ning teenuste edasisel arendamisel!

2. METOODIKA

Uurimisküsimustele vastamiseks ning tuvastamiseks sihtrühma vajadused, takistused ja võimalused eesti keele õppimiseks, kasutati uuringus kvalitatiivsete ja kvantitatiivsete meetodite kombinatsiooni. Kasutatud meetodid olid järgmised: 1) sekundaarsete allikate analüüs, 2) intervjuud sihtrühmadega, 3) intervjuud sidusrühmadega ja 4) küsitlus ajutise kaitse saajatega. Kõikide nende põhjal 5) koostati uuringu arhetüübid ja isikud, ning 6) sõnastati uuringu poliitikasooitused.

Sekundaarsete allikate analüüs on hõlmatud keeleõppe ja lõimumisega kitsamas või laiemas mõttes seotud uuringud, nagu näiteks Eesti integratsiooni monitooringud (EIM), "Integratsiooni Sihtasutuse (INSA) eesti keele majade tegevuse ja teenuste mõjuanalüüs", "Eesti emakeelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus", RITA-RÄNNE uuringu aruande jpt (vt täpsemalt kasutatud kirjanduse nimekirja peatükis 7). Lisaks analüüsiti juba kogutud andmeid, nt teostatid Integratsiooni monitooringu 2020 andmestiku täiendav analüüs, INSA nõustamise tagasiside küsimustiku analüüs ja INSA keeleõppe statistika ja tagasiside analüüs. Sekundaarallikate põhine analüüs on peamiselt välja toodud peatükis 3.

Sihtrühmade intervjuud viidi läbi selleks, et anda peamine sisend isikute ja arhetüüpide ehk eesti keele õppijate tüüpide loomiseks. Intervjuude sihtrühmad olid järgmised: ajutise kaitse saajad, uussisserändajatest pererändajad ja vähelõimunud (vähese keeleoskusega) püsielanikud. Intervjuueeritavate värbamine intervjuudesse toimus ennekõike läbi võrgustikuvärbamise, sotsiaalmeedia kanalite ning varem läbi viidud uuringute kontaktbaaside kaudu. Sotsiaalmeediast värvati uuringusse ennekõike ajutise kaitse saajaid ja pererändajaid (nt Facebooki jt gruppides kus on palju neisse sihtrühmadesse kuuluvaid liikmeid).

Intervjuud hõlmasid peamiselt järgmisi teemasid: 1) suhtumine eesti keelde, 2) eesti keele õppimise poolt/vastuargumendid, 3) üldine kogemus eesti keele õppimisega, 4) motivatsioon ja tugi õppimise vältel, 4) kogemused keeleõppe kursustega (ennekõike INSA keeleõppe tegevused), 5) keeleõppes kasutatavad meetodid, vajadused ja ettepanekud, 6) keeleõpet toetavad tegevused, 7) üldine lõimumine ja kaasatus Eesti kultuuriruumi.

Kokku intervjueriti 45 sihtrühma liiget, 15 isikut igast sihtrühmast. Üldine nimekiri osalejatest on esitatud lisa 9. Intervjuu keskmine kestus oli ~90 minutit, varieerudes 45 minutist kuni 2,5 tunnini. Intervjuud viidi läbi kas silmast-silma vestlusena, või veebipõhiselt (sõltuvalt intervjuueeritava eelistustest), kasutades Zoom või Teams platvormi.

Sidusrühmade intervjuud viidi läbi keeleõppe korraldajate, pakkujate ja partneritega, sh INSA eesti keele majadega Tallinnas ja Narvas. Läbi viidi 4 intervjuud seitsme keelekursuste ja muude keeleõppe tegevuste pakkujatega, 2 intervjuud seitsme INSA eesti keele majade töötajaga (Tallinnas ja Narvas), 4 intervjuud tööandjatega (sh kahe kooliga, kes pakuvad keeleõpet oma koolipersonalile), 1 intervjuu Eesti Töötukassa esindajaga, 1 intervjuu Viru Vangla esindajaga. Kokku intervjueriti 20 sidusrühma esindajat, üldine nimekiri on esitatud lisa 9. Intervjuude pikkus jäi vähemikku ~90-120 minutit.

Küsitlus ajutise kaitse saajate sihtrühmale (AJK) koostati ja viidi läbi Alchemeri veebipõhisel küsitlusplatvormil. Küsitlust levitati mitmetes sotsiaalmeedia gruppides/kanalites (ennekõike Facebook ja Telegram: [Українки в Эстонии](#), [Українці в Естонії](#), [Естонія – інформація для переселенців](#) jt), kuhu on mh koondunud Eestisse saabunud Ukrainast pärit ajutise kaitse saajad. Küsitlus oli avatud 28. veebruarist kuni 21. märtsini 2023. Kokku saadi küsitlusele 461 vastust, millest 359 olid täielikud ja 102 osalised vastused. Arvulisi vastuseid analüüsides on esitatud tulemused vaid küsitlusele täielikult vastanute kohta, kuid vabade vastuste puhul on arvesse võetud kõikide, sh lõpuni täitmata ankeetide vastused. Küsitluses uuriti sihtrühma keeleõppe kogemuse, vajaduse, motivatsiooni, valmiduse, võimekuse ja takistuste kohta.

Küsitluse küsimused koostati vastavalt selle sihtrühmaga seotud uurimisküsimustele ning need hõlmasid teemasid nagu: 1) eesti keele õppimise kogemus; 2) motivatsioon eesti keelt õppida ja mitte-õppimise põhjused; 3) rahulolu eesti keele keeleõppe tegevustega; 4) eesti keele õppimise meetodid; 5)

keelekeskkond ja eesti keele kasutamine. Küsitluse andmekogumise käigus kogutud teave ja tulemused on valideeritud ka koostöös INSA-ga. AJK küsitlustulemusi kasutati täiendava materjalina persoonade ja arhetüüpide loomise juures ning tulemused on pikemalt välja toodud lisa 1.

Arhetüübid ja persoonad koostati kõikide eelnimetatud andmekogumismeetodite põhjal kogutud andmete analüüsi tulemusena. Arhetüübid ja persoonad on sarnased selles mõttes, et nende aluseks on sama tüüpi info ja mõlemad representeerivad teenuse kasutajaid: nende käitumist, hoiakuid, motivatsiooni, valukohti ja eesmärke, samuti kogemust teenuse või toote kasutamisega. Arhetüüp on laiem mõiste kui persoon ning viitab grupile, milles olevatel indiviididel on sarnane käitumine või arvamused. Persoon on aga arhetüübi personifitseeritud esindaja, kellel on nimi, nägu, elulugu jmt. Arhetüüpide ja persoonade täpsem kirjeldus, sh nende koostamise meetodika, on välja toodud peatükis 4.

Teenuse disainimisel on persoonaga mõnevõrra lihtsam suhestuda ja konkreetse inimese vajadusi ette kujutada ning sellest lähtuvalt ka teenust või toodet kujundada. Arhetüübid võimaldavad jällegi paremini näha peamisi ühiseid omadusi ja suuremaid erinevusi teenuse või toote kasutajate seas – ehk siis peamisi mustreid.

Töö käigus toimus ka kaks valideerimisseminari nii keelefirmadega kui ka INSA ja KuM esindajatega. Kokku osales neis seminarides 15 osalejat.

Poliitikasoovitused ja uuringut toetavad visuaalid koostati uuringu käigus kogutud ja analüüsitud andmete põhjal. Soovitused on välja toodud peatükis 5 ning infograafikad on uuringu juurde lisatud eraldi failidena.

3. KEELEPOLIITIKA JA KEELEÕPPE KORRALDUS

3.1. Keelepoliitika

Uutele sihtrühmadele keeleõppe laiendamise lõppeesmärk on **aktiivne eesti keele oskus** Eestis elavate ühiskonnagruppide hulgas (nii püsielanikest muukeelsete kellest täna umbes pooletel aktiivne eesti keele oskus puudub –, kui ka uussisserändajate ning Ukrainast pärit sõjapõgenike hulgas).

Aktiivse eesti keele oskuse tähtsusele ja vajadusele viitavad otseselt kui kaudselt mitmed riiklikud dokumendid ja analüüsid. See sisaldub näiteks Eesti Ühiskonna Integratsiooni Monitooringutes (aktiivse keele oskajate arvu seire), INSA keeleõppe põhieesmärkides (milleks on üld- ja suhtluskeele arendamine Eesti ühiskonnas osalemise eesmärgil), või Eesti Vabariigi põhiseaduses ning erinevates strateegiates (nt Sidusa Eesti arengukava 2021-2030, strateegia “Eesti 2035”, koalitsioonilepped jmt).

Keeleseaduse järgi ei tegele Kultuuriministeerium keelepoliitikaga. See on Haridus- ja Teadusministeeriumi ülesanne vastavalt Keeleseadusele (Riigikogu 2012). Analüütilisel põhjusel peab selles töös rõhutama järgmist: juhul kui Kultuuriministeerium rahastab ja koordineerib, lõimumispoliitika osana, eesti keele õpet teisest rahvusest täiskasvanutele, panustab ka tema keeseaduse §-s 1 sätestatud eesmärki: „[...] tagada eesti keele kasutamine peamise suhtluskeelena kõikides avaliku elu valdkondades“. Keeleseaduse põhisel ei ole see Kultuuriministeeriumi ülesanne, kuid sisuliselt on, sest Kultuuriministeeriumi rahastatud keeleõppe ühe tulemusena peaksid keeleõppijad rääkima (etniliste) eestlastega avalikus sfääris eesti keeles, oskama kirjutada vajalikke eestikeelseid tekste ning tarbima eestikeelset meediat. Sel põhjusel on oluline käsitleda Kultuuriministeeriumi panust mitte kitsalt lõimumispoliitika, vaid laiemalt Eesti keelepoliitika osana.

Kultuuriministeeriumi keeleõpe rakendub teenustena, milleks on keelekursused ja keeleõpet toetavad tegevused, mida pakub ja korraldab INSA. Nagu ka teiste avalike teenuste puhul, on Eestis keeleõppes oluline universaalsuse põhimõte: keeleõpe peab olema kättesaadav kõigile soovijatele. Seda on aastate jooksul väljendatud nii erinevates seisukohtades kui ka riiklikes dokumentides, kõige hiljutisemana nt koalitsioonileppes 2023-2027.^{3,4,5}

Universaalsuse põhimõte on aga vastuolus tegeliku olukorraga: keeleõppe rahastamise maht ei suurene lähitulevikus, kuid ilmsesti ei vähene ka eesti keelt õppida soovijate arv. Sihtrühmade prioriseerimine on seega osaliselt vastuolus universaalsuse põhimõttega, sest piiratud ressursside tingimustes peab valima, kelle keeleõpet pakutakse ja kellele mitte. Selle valikuga on seotud mitmed dilemmad, mida järgnevalt analüüsime: inimeste motivatsioon, keeleõppe tellimise ja pakkumise kvaliteet, keeleõppe koordineerimine ja keelekeskkond. Vastused küsimustele, mis on seotud nende dilemmadega, aitavad mõtestada keeleõppe pakkumise tänast *status quo*-d ning võimalikke tulevikusuundi.

Motivatsiooni kandev narratiiv. Eestis elab palju inimesi, kelle emakeel ei ole eesti keel ja kes ei valda eesti keelt või oskavad seda väga halvasti.⁶ Poliitilistes aruteludes toonitatakse motivatsiooni olulisust keeleõppes, kuid räägitakse ka potentsiaalsete keeleõppijate vähesest motivatsioonist eesti keelt õppida (Riigikogu 2023; Riigikogu 2021; Riigikogu 2018). Samas ei kinnita uuringud, et (madal) motivatsioon on keeleõppes kõige suurem probleem, sest eesti keele oskamisest huvitatud inimeste osakaal on suur: üle poole muukeelsest elanikkonnast soovib eesti keelt õppida: „2018. aasta jaanuaris õppis 19% Eesti muukeelsest elanikkonnast eesti keelt, 20% plaanib kindlasti õppima asuda lähema kolme aasta jooksul, 23%

---

³ Nt Riina Solman, rahvastikuminister. ERR. 05.09.2019. „Arvamus “Riina Solman: eesti keele õpetamise süsteem vajab muutusi““ <https://www.err.ee/976978/riina-solman-est-keele-opetamise-susteem-vajab-muutusi>

⁴ Kultuuriministeerium. 04.04.2016. Pressiteade. „Saar: kvaliteetne eesti keele õpe peab olema kättesaadav kõigile“ <https://www.kul.ee/uudised/saar-kvaliteetne-est-keele-ope-peab-olema-kattesaadav-koigile>

⁵ Koalitsioonilepe 2023-2027: <https://valitsus.ee/valitsuse-eesmargid-ja-tegevused/valitsemise-alused/koalitsioonilepe>

⁶ Seda analüüsivad ja selle asjaolu toovad välja kõik integratsiooni monitooringud (EIM) alates 2000-ndast aastast, sh mitmed muud uuringud (vt kirjanduse nimekirja ptk 7).

kavatseb seda teha kunagi kaugemas tulevikus. Umbes 40% on selliseid, kes ei õpi ega kavatse ka tulevikus eesti keelt õppida“ (Roosalu et al 2018).

Teisalt viib rõhuasetus üksnes keeleõppija enda motivatsioonile ja vastutusele tähelepanu kõrvale teistel olulistelt teguritelt, mida ainult riik või keeleõppe korraldajad saavad mõjutada.

Eesti keeleõpet puudutavates aruteludes keskendutakse tavaliselt sisemisele motivatsioonile, mis on oluline tegur keeleõppes. Lisaks sisemisele motivatsioonile toetavad või takistavad keeleõpet ka mitmed teised tegurid, mida võib kokku võtta välise motivatsiooni all. Eestis on leitud, et eesti keele õppimise motivatsioon eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanutel on pigem instrumentaalne ning seotud välise survega (Kallaste 2018). Samuti näitavad varasemad uuringud, millised on eesti keelt õppida soovivate inimeste vanus, sugu ja amet, st potentsiaalse keeleõppija sotsiaal-demograafiline profiil (vt täpsemalt Roosalu et al 2018). Samuti on uuritud inimeste peamist motivatsiooni eesti keelt õppida, milleks on soov eesti keele abiga paremat tööd leida (väline motivatsioon), ning sellele järgnevad soov osaleda kultuurielus, saada oma igapäevase eluga Eestis hakkama jms (Roosalu et al 2018; Kivistik 2020; mitmed integratsiooni monitooringud).

Riikliku keeleõppe korralduse seisukohalt vääriavad mainimist järgmised asjaolud, mis puudutavad välist motivatsiooni. Keeleõppe institutsionaalsed barjäärid, mis tulenevad haridussüsteemist või riigi institutsionaalse korralduse lahendamata probleemidest, nt pakutakse liiga vähe koolitusvõimalusi (nt on suured piirkondlikud erinevused, koolitused kasutavad ühetaolist metoodikat, mis õppijale ei sobi, jms), ei võimalda juurdepääsu teatud elanikkonnarühmadele (nt on koolitused õhtuti ja lapsevanematel ei ole võimalik kasutada lapsehoidu pärast tavapärasest tööaega), koolituste maksumus on liiga kallis, jm (Roosalu et al 2018). Just koolitussüsteemi korraldus on üks oluline välise motivatsiooni tegur (Roosalu et al 2018).

Teisalt on mitmetest muudest välist motivatsiooni kujundavatest institutsionaalsetest barjääridest kirjutanud ka Rügikontroll (2019). Näiteks on ta välja toonud, et:

1. Täiskasvanutele eesti keele õppe võimaldamise suurimad probleemid on kvalifitseeritud keeleõpetajate, sh õpetajate järelkasvu puudus, keelekoolituste vähesus ning riigiasutuste ebapiisav koostöö keelekoolituste hankimisel.
2. Keeleõppetegevuste märkimisväärne rahastamine välistoetustest on tinginud rahastamise ebaühtluse ja see on põhjustanud takistusi keele õpetamisel.
3. Eesti keelt õppima valmis olevaid inimesi on oluliselt enam, kui on riiklikult toetatud eesti keele õppimise võimalusi ja koolituste mahtu.

Seega mõjutavad keeleõpet ja selle pakkumist mitmed erinevad tegurid, sh inimese motivatsioon, mistõttu tuleb keeleõppekorralduses arvestada nii inimeste sisemist kui välist motivatsiooni, aga ka keeleõppe võimaluste struktuuri, st kuidas ja mida inimestele pakutakse. Lahendada tuleb nii sisemisi kui ka väliseid tegureid, kuid üheks peamiseks võimaluseks on kindlasti küsimus sellest, kuidas pakkuda keeleõpet nii, et see toetaks keeleõppijate sisemist motivatsiooni. Lisatuge sellele küsimusele vastamiseks annavad ka siinse uuringu raames koostatud keeleõppija arhetüübid ja persoonad, kuna nende koostamise üheks aluseks oli ka inimese sisemise motivatsiooniga seotud tegurite arvestamine.

Silmas tuleb pidada ka seda, et inimese motivatsioon ei ole õppeprotsessi jooksul muutumatu, vaid tegemist on dünaamiliselt muutuva protsessiga, milles indiviidil toimub pidev erinevate sisemiste ja väliste mõjutajate tasakaalustamine (Dörnyei ja Skehan 2003) Motivatsioon ei ole staatiline, vaid võib muutuda päevast päeva, keeletunnist keeletundi (Dörnyei 2006).

Riikliku keeleõppe tellimuse tänased lähtealused. Teine, piiratud ressursside tingimustes mõtestamist vajav teema on riiklik keeleõppe tellimus. Tasuta eesti keele õppe kohtade arv on viimasel aastakümnel (sh nt Euroopa Sotsiaalfondi lõimumismeetme rakendamisel perioodil 2014-2020) kasvanud ennekõike Euroopa Liidu struktuurivahendite toel, kuid see kahaneb oluliselt uuel perioodil 2021-2027. Üha enam on hakatud poliitikakujundajate ja -rakendajate hulgas teadvustama, et Eesti riik peab tagama mitte ainult kvantiteedi (st keeleõppe kursuste arvu), vaid ka kvaliteedi; seda eriti olukorras, kus kõigile soovijatele ei võimalik keeleõpet pakkuda (Roosalu et al 2018). Samal ajal ületab nõudlus keeleõppe järele riiklikku

pakkumist olulisel määral (Riigikontroll 2019). Võib ennustada, et nii saab see olema ka lähiaastatel, suure tõenäosusega ka keskpikas perspektiivis, ning sellest tulenevalt on vajalik, vähemalt mingis ulatuses, õppijate gruppe prioriseerida.

Keelepoliitika seisukohalt peab kvaliteet algama mitte keeletunnist (st millise metoodikaga, kelle poolt jmt kursust läbi viiakse), vaid selle algusest, ehk keeleõppe strateegilisest tellimusest. Sellega on seotud mitmed küsimused, nagu näiteks: millist keeleõpet on Eesti riigis elavatel teisest rahvusest inimestel kõige rohkem vaja, või milliseid õppija vajadusi peab keeleõpe rahuldama?

Riikliku keeleõppe tellimuse sõnastamisel (Kultuuriministerium on nt teinud seda nt Euroopa Sotsiaalfondi rahastatava keeleõppe tellimisel perioodil 2014-2020)⁷ on võimalik eristada kolme peamist selle aluseks olevat viisi ja kohta: seadusandlus, strateegiad ja uuringud. Nendeks on olnud nt keeleseadus (KeeleS),⁸ Eesti pikaajaline strateegia „Eesti 2035“, valdkondlik „Eesti keele arengukava 2021–2035“ või nt „Sidusa Eesti arengukava 2030“. Kõik need sõnastavad eesti keele olulisuse ja väärtuse: eesti keel on Eesti riigikeel, eesti keele oskus soodustab ühiskonna lõimumist, tagab inimesele heaolu, toetab tema tööhõivet jm. Keeleõppe pakkumist on teenuse tasandil olulisel määral mõjutanud ka Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringud (EIM); sh ja ennekõike 2011. aasta integratsiooni monitooring (EIM 2011) – EIM 2011 tulemusena loodud mõiste „vähelõimunud püsielanikud“ on võetud üle poliitikakujundamisse ning sealt ka keeleõppe tellimustesse.⁹

Teisest rahvusest täiskasvanute keeleõppes ongi seatud eesmärgiks pakkuda keeleõpet eelkõige vähelõimunud püsielanikele. Aeg on aga näidanud, et selline eesmärgi püstitus ja sõnastus on keeleõppe teenuse pakkumise seisukohalt kohati problemaatiline. Ühe näitena võib tuua selle, et vähelõimunud püsielaniku klasteri nimi ja mõiste oli ennekõike mõeldud Eesti ühiskonna arengu ja üldiste lõimumisalaste protsesside mõistmiseks ja mõtestamiseks (vt EIM 2011, sh teised monitooringu aruanded), kuid mitte keeleõppe korralduseks või inimeste keeleõppe motivatsiooni mõistmiseks (Kruusvall 2015):

- **Klaster E** – „vähelõimunud“ moodustab 25% Eesti teisest rahvusest elanikest. Siia kuuluvad arvukamalt väljaspool Eestit sündinud (61%), rohkem mehed (54%), vanemaalised (pooled on 55-aastased või vanemad, sh 31% 65-aastased või vanemad), madalama haridustasemega (36% alla keskkharidusega või kutseharidusega), majanduslikult halvemini toime tulevad (61%-l on raskusi toimetulekuga) inimesed. 68% klasterisse kuulujatest ei tööta. Üldiselt ollakse kõige vähem rahul (madalam rahulolu tase on 56%-l).
- Klasterit E iseloomustavad keskmisest halvemad näitajad kõigi kolme analüüsi aluseks oleva mõõtme lõikes: **madalam kodanikuidentiteet** (77% madalam tase, sh Eesti kodanikke vaid 16%, 46% on Venemaa ja 33% määratlemata kodakondsusega, 62% ei pea end Eesti rahva hulka kuuluvaks, Eestit nimetab oma ainsa kodumaana 27%, vaid 22% on kindel, et Eesti kodakondsus võimaldab osaleda poliitilises elus, ja vaid 8% arvates võetakse Eesti kodakondsus kindlasti Eestisse kuuluvuse tunde suurendamiseks, ainult 8% arvates sõltub asjade kulg riigis ka temast endast, 61% ei ole osalenud valimistel), **vähene eestikeelsus** (61%-l puudub, 38%-l madalam tase, sh 34% ei valda üldse eesti keelt ja 61%-l on vaid passiivne keeleoskus, 96% alustab või jätkab eestlastega suhtlemist vene keeles, 94% suhtleb ka vene keeles ka nende eestlastega, kellega nad on püsikontaktides, 79% ei pea ühtegi eestikeelset meediakanalit oluliseks teabeallikaks) ja **vähene osalus ühiskondlikus elus** [...].

Vähelõimunud püsielaniku klasteri kirjeldus näitab, selle sihtrühma vajadused ja probleemid on palju suuremad kui pelgalt keele valdamine või mittevaldamine ning need kõik vajavad süsteemsemat lähenemist (vt ka ptk 3.6.1 vähelõimunud klasteri täpsemate tunnuste osas). Teisisõnu on keeleõppe disainimisel oluline mõista, et tegu on grupiga, kes seisab silmitsi väga paljude erinevate takistustega

---

⁷ Nt Kultuuriministri 4.02.2015. a käskkiri nr 1- 2/21 „Eesti ühiskonnas lõimumist toetavateks tegevusteks toetuse andmise tingimused”

⁸ Keeleseadus suunab eesti keele kasutamist ühiskondlikus elus, selle oskuse hindamist, nõudeid jmt.

⁹ Nt Kultuuriministri 4.02.2015. a käskkiri nr 1- 2/21 „Eesti ühiskonnas lõimumist toetavateks tegevusteks toetuse andmise tingimused”

korraga – st, mitte ainult keeleõpe ei opereeri piiratud ressursside tingimustes, vaid ka keeleõppija ise opereerib piiratud ressursside tingimustes, kus on vajalik teha valikuid ühe või teise asjaolu vahel (nt (aj)kulu vs tulu). Teisisõnu, vähelõimunud püsielaniku klastrist ei ole võimalik saada keeleõppe korralduseks ja keelekursuste disainiks olulist infot, vaid parimal juhul eesti keele oskuse taset.

Samuti peaks ettevaatlikult suhtuma ka teistesse lõimumispoliitikas kasutatavatesse mõistetes ja kategooriatesse nagu näiteks „uussisserändaja“, „ajutise kaitse saaja“, „pererändaja“ vms,¹⁰ kuna see võib tekitada (osati eksliku) eelduse, et tegemist on monoliitsete, ühtsete tunnuste, ühtsete vajaduste ja/või hoiakutega gruppidega, kellele kõigile on võimalik läheneda (nt teenuste pakkumisel) ühel ja selsamal moel.

Sellest tulenevalt tekib omakorda küsimus, et kuidas on antud tingimustes **võimalik parimal moel suurendada strateegilist riikliku keeleõppe tellimuse kvaliteeti**. Oluline on silmas pidada, et kvaliteet algab eelkõike hästi läbi mõeldud otsusest, ehk küsimusest kes ja milleks soovib eesti keelt õppida, kõrvutatuna (aktiivse keele oskuse) põhieesmärgi ja ressurssidega. Kvaliteet hõlmab erinevaid asjaolusid: keeleõppija rahuolu, keeleõppija õppimistulemused, kursustele pääsemise kiirus, metoodika tõhusus jpm. Kvaliteedi strateegiline mõtestamine ehk see, mida riik peab vajalikuks, mõjutab lõpuks ka riigihangetena tellitavaid keeleõppe kursuseid. Taolisse mõtestamisse aitavad oma panuse anda ka siinse uuringu raames loodud arhetüübid ja persoonad.

Näiteks, kui varasemate uuringute põhjal on teada, et eri ametirühmade hulgas planeerivad eesti keelt õppida kõige enam oskustöölised ja teenindajad, kellelt oodatakse tööturul B-tasemel keeleoskust (Roosalu 2018), siis võiks (selleks sobivas riikliku strateegilise planeerimise TERE metoodika tasandil) sõnastada strateegilist riiklikku tellimust mitte selliselt: „*B1- taseme keeleõpe vähelõimunud püsielanikele, kes elavad Ida-Virumaal ja Tallinnas*“; vaid hoopis sellisel kujul: „*B1- taseme tööalane keeleõpe teenindussektori töötajatele Tallinnas ja Ida-Virumaal, eesmärgiga suurendada nende aktiivset keeleoskust töökeskkonnas*“. Sama loogikat võib kasutada ka teiste enim levinud õppimisvajaduste puhul nagu kultuuris osalemine, osalemine igapäevases elus vm. Loomulikult võivad vajadused (nt erialane sõnavara vmt) olla erinevad sõltuvalt valdkonnast, piirkonnast jmt, seega eeltoodud näide on vaid üks võimalikest võimalustest kuidas keeleõppe tellimust on võimalik konkretiseerida, täpsustada jne.

Valitsemisala vs valitsemisalade koordineerimine. Kolmas piiratud ressursside tingimustes oluline väljakutse puudutab üldist keeleõppe korraldust ja koordineerimist riiklikul tasandil, st ministeeriumide ja nende allasutuste vahel. Keeleõpe on Eestis hajutatud ning jagatud valitsemisalati erinevate organisatsioonide vahel. Ka sihtrühmad on jagatud valitsemisalati ja ministeeriumite kaupa (peamised osapooled on HTM, KuM, ja SoM (alates suvest 2023 tegeleb töösuhete ja töökeskkonna korraldamisega SoM asemel Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ehk MKM, st tööala asekanstlerile alluvad tööhõive osakond, töösuhete ja töökeskkonna osakond ning võrdsuspoliitika osakond); vt täpsemalt järgmises alapeatükis 3.2), kuid praktikas need sageli kattuvad. Keeleõppe koordineerimise väljakutseid (osapoolte ühiste eesmärkide puudus, selge ülesannete ja rollide jaotus, killustatus jpm) on hästi uuritud (vt nt Riigikontroll 2019), sh ka siinse uuringu raames, ning see lisandub kogu Eesti avaliku sektori üldist koordineerimist puudutavate väljakutsete sekka (Sarapuu 2011).

Koordineerimisest räägitakse enamasti valitsemisalade vahelise koostöö tähenduses. Paljud ühiskondlikud protsessid, sh keele omandamine ja õpetamine on aga horisontaalsed teemad ehk puudutavad korraga palju erinevaid osapooli. Näiteks sõltuvad ministeeriumid üksteisest keeleõppe korralduses: Haridus- ja Teadusministeerium vastutab eesti keele õpetajate hariduse ja täiendõppe eest, ning Kultuuriministeeriumil ja Sotsiaalministeeriumil (tulevikus MKM-il) on omakorda vaja keeleõpetajaid, kes saaksid õpetada eesti keelt täiskasvanutele. Samuti võivad ministeeriumid käsitleda keeleõppe põhieesmärgi erinevalt: nt Sotsiaalministeerium (tulevikus MKM) käsitleb tööturumeetmena, Kultuuriministeerium lõimumismeetmena. Kuid keeruline on hinnata, kas ja milline on taolise korralduse

---

¹⁰ Üks asjakohane arutelu on tehtud näiteks selles uuringus: Kristjan Kaldur, Kats Kivistik, Triin Pohla, Mart Veliste, Nastja Pertsjonok, Maarja Käger, Ave Roots (2019). „Uussisserändajate kohanimine Eestis“. Balti Uuringute Instituut.

mõju, sest Eestis ei ole seni läbiviidud võrdlevaid uuringuid (nt eri valitsemisalade raames keeleõppe firmade pakutavad keelekursused), hindamaks, kas ja kuivõrd erineb kursuste sisu valitsemisalati, või pakutakse samasugust keeleõpet, aga erinevate eesmärkide alt.

Samas koosneb iga ministeeriumi enda valitsemisala mitmetest erinevatest organisatsioonidest: ministeerium, sihtasutused.¹¹ Selle koordineerimine on sama ambitsioonikas ülesanne nagu valitsemisalade koordineerimine. Eriti arvestades seda, et keeleõpe on seotud ka erasektoriga: nt keelefirmad või keeleõppijate tööandjad.

Valitsemisala väljakutsed kattuvad ülalnimetatud ministeeriumide vahelise koordineerimise muredega. Sellest tulenevalt on oluline küsimus selles, **kuidas juhtida oma valitsemisala selliselt, et kõik keeleõppega seotud osapooled oleksid pühendunud ühisele eesmärgile**, milleks on eesti keelt aktiivselt oskavate inimeste arvu suurendamine.

Piiratud füüsiline keelekeskkond vs piiratud sotsiaalne keelekeskkond. Neljas väljakutse puudutab piiratud keelekeskkondi. Rahvuslik piirkondlik eraldatus on Eestis kasvanud alates 1990ndatest: aina rohkem (etnilisi) eestlasi elab koos eestlastega, ning aina rohkem venelasi ja venekeelsed inimesi elavad koos samas kohas (Mägi 2018), olgu see suurem geograafiline piirkond, linn või linnaosa (Leetma *et al* 2022).

Kõrvutades demograafilisi protsesse varasemate sotsiaaluuringutega Eestis ja arusaamaga, et eesti keelt emakeelena rääkivate ja vene keelt emakeelena rääkivate elanike omavaheline suhtlus sõltub elukohast (Kivistik 2020), on oluline silmas pidada juba pikalt tuntud ja uuritud fakti, et paljudele õppijatele Ida-Virumaal¹² jääb õppeklass või keelekursus ainsaks eesti keele praktiseerimise kohtaks: Narvas elab 6% eestlasi, Sillamäel elab 6% eestlasi ja Kohtla-Järvel elab 19% eestlasi. Isegi Tallinnas, kus elab 54% eestlasi ja 46% teisest rahvusest inimesi, ei saa teisest rahvusest inimesed eestlastega eesti keelt rääkida (Rahvaloendus 2021), seda mh põhjusel, et Tallinn on mitte ainult Eestis, vaid ka Euroopas üks rahvuslikult kõige segregeeritumaid linnu (Mägi 2018; Silma ja Ahas 2014).

Keelekeskkonna olulisusele juhitakse tähelepanu ka Sidusa Eesti 2030 arengukavas (lk 22). Kuid keskkonda on oluline mõtestada mitte ainult füüsilises, vaid ka sotsiaalses tähenduses. Füüsilise keskkonna muutmine on ebarealistlik eesmärk. See eeldaks, et märkimisväärselt rohkem eestlasi peaks asuma elama Ida-Virumaale või Lasnamäele, mis on regionaalpoliitika (Rahandusministeeriumi haldusala) teostamise kaudu võimatu ülesanne. Keelekeskkonna muutmine sotsiaalses tähenduses on oluliselt realistlikum, st võimalik on leida lahendusi, kuidas toetada keelekeskkonda rahvustevaheliste kontaktide abil (Kukk 2019). Siit tulenevalt seisneb peamine küsimus selles, kuidas taolise sotsiaalse keelekeskkonna loomist toetada. Euroopa Sotsiaalfondi rahastusel on loodud keeleõpet toetavad tegevused (nt keeleklubid, keelekohvikud, kultuurimoodul)¹³, mis on kujunemas heaks ja vajalikuks praktikaks, mis täiendavalt suurendab keelekeskkonda sotsiaalses tähenduses.

Kokkuvõtlikult, Kultuuriministeerium korraldab oma valitsemisala lõimumisvaldkonna keelepoliitikat ehk otsustab, kellele, kuidas, ja miks keeleõpet lõimumisteenusena tellida, korraldada ja pakkuda. Seda tehakse koostöös INSA-ga. Detsentraliseeritud Eesti keelepoliitika otseselt ei takista Kultuuriministeeriumil ka omaenda keeleõpet korraldada, küll aga võib detsentraliseeritus olla takistuseks just vajalike inimressursside pakkumise mõttes (nt andragoogilise haridusega õpetajate koolitamine, meetodikate arendamine vms).

Samuti on oluline silmas pidada, et keeleõpet rahastatakse erinevatest allikatest. Uuel struktuurvahendite perioodil 2021-2027 rahastab KuM keeleõpet järgmiselt:

- 1) traditsioonilist nõ klassiruumi keeleõpet vähelõimunud püsielanikele rahastatakse riigieelarvest,

---

¹¹ <https://www.kul.ee/asutus-uudised-ja-kontakt/kultuuriministeerium/valitsemisala-asutused#avalik-oiguslikud-or>

¹² Riigikeelt oskas Sillamäel 22%, Jõhvis 38%, Kohtla-Järvel 31% ja Kiviõlis 43% teisest rahvusest elanikest. Seevastu Pärnumaal ja Tartumaal küündis eesti keele oskajate suhtarv teiskeelsete seas vastavalt 62 ja 66%-ni. Vt ka Tepljuk (2021).

¹³ IBS ja RAKE (2023). ESF kohanemis- ja lõimumismeetme lõpphindamine.

- 2) keeleõpet toetavaid tegevusi (keelekohvikud, kultuuriline ja keeleline kümbelus) pakutakse eri keele- ja kultuuritaustaga inimestele, uussisserändajatele, tagasipöördujatele ja Eesti kodanikele,
- 3) kohanemisprogrammi keeleõpe uussisserändajatele rahastus tuleb ESF vahenditest,
- 4) Ukrainast pärit ajutise kaitse saajate keeleõpe rahastatakse riigieelarvest;
- 5) Rahvusvahelise kaitse (täiendava kaitse) saajate keeleõpet rahastab Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond (AMIF).

Igal taolisel rahastamisallikal on oma loogika, reeglid, nõuded, sihttasemed. Kultuuriministeeriumil on tegevusvabadus kujundada oma valitsusala poliitikat eesti keele õppimisest huvitatud inimestele; samuti on INSA-l rakendusametuse vabadus kujundada oma rakendusala tegevusi. Väljakutse ei seisne mitte niiväga oma valitsemisala keeleõppe koordineerimises, vaid koordineerimaks keeleõpet riiklikul tasandil, peavad osapooled teadma ka oma sihtrühmi, teenuste sisu, piiranguid ja seoseid teiste valitsemisaladega.

Koordineerimise esimene etapp võiks olla keeleõppe tellimuse strateegiline täpsustamine, st kellele on keeleõpe suunatud, kellele seda on tegelikult pakutud (st kes on olnud edukas klient, kellele see pakkumine on sobinud), ning kellele oleks vaja veel pakkuda, et toetada ühiskonnas või teatud valdkonnas aktiivset eesti keele oskust. Neile küsimustele vastamiseks saab kasutada ka siinse uuringu raames loodud arhetüüpe ja persoonasid (ptk 4).

Olukorras, kus Kultuuriministeeriumil on piiratud rahalised vahendid aga potentsiaalsete keeleõppijate arv on suur, ei ole võimalik rääkida keeleõppe võimaluste laiendamisest (st keeleõppe kursuste arvu märkimisväärselt suurendamisest; küll aga on võimalik suurendada keeleõpet toetavaid tegevusi). Seega kui keeleõppeks olemasolevate ressursside maht on piiratud, ning (tasuta) keeleõpet soovivate isikute arv on oluliselt suurem kui pakkumine, on võimalik läheneda sellele kahel peamisel viisil:

1. **Prioriseerida keeleõppe sihtrühmi teatud kriteeriumite alusel, pakkudes just nendele disainitud keeleõpet.** Prioriseerimine võib toimuda erinevatel alustel. Nt prioriteetsete sihtrühma(de) parem eesti keele oskus, suurendab eesti keeles suhtlemist kindlas avaliku elu sfääris (nt teenindussektor ja töötajad, kõrgharidus ja üliõpilased, haridussüsteem ja õpetajad). Sihtrühmad valitakse proaktiivselt, korraldades selleks sihitud reklaami, kommunikatsiooni ja keeleõppe kursuseid, mis on kohe algusest loodud sihtrühma iseärasusi arvestades, mida vajadusel täiendatakse keeleõppe käigus saadud tagasiside põhjal.

Antud lahendus on aga vastuoluline nii sotsiaalselt kui poliitiliselt. Ühe elanikkonna rühma eelistamine teisele on osati vastuolus universaalsuse põhimõttega avaliku sektori teenuste pakkumisel või seda peab teostama riiklikult määratud kriteeriumite alusel (nt sotsiaalhoolekande teenused toimetuleku raskustega inimestele). Prioriseerimine on lisaks ka administratiivselt ja seadusandlikult keeruline ning nõuab täiendavaid ressursse.

2. **Fokuseerida keeleõpet sihtrühmadele, kes ise valivad INSA keeleõppe kursuseid, kohandades keeleõpet nende vajadustele.** Kõigil on võrdne võimalus pääseda keeleõppesse (kuid mis tegelikult sõltub siiski inimeste keelekursustele registreerimise kiirusest).

Antud lahendus on aga (lühiajalises perspektiivis) tehniliselt keeruline: a) keelekursuseid peab kohandama kiiresti ning registreerunud inimesi ei ole mõistlik panna ootejärjekorda kursuste valmimiseni; b) keelekursuseid on võimalik kohandada reaktiivselt siis, kui on selgunud sihtrühmad (kursustele registreerinute statistika, mis peaks näitama õppevajadusi, motivatsiooni jpm).

Lisaks neile kahele viisile on ka teisi viise, näiteks motiveerida keeleõppijaid senisest enam kasutama e-keeleõppe keskkondi ning õppida keelt iseseisvalt.

3.2. Keeleõppe korraldus

Eesti Integratsiooni Monitooringutest (EIM) on järjepanu selgunud, et eesti keele puudulik või ebapiisav oskus on olnud ja on ka praegu üks peamisi Eesti ühiskonda lõimumist, sh näiteks tööturule sisenemist

pidurdavaid tegureid.^{14, 15} Sellega seoses on eesti keele õppesse, sh keeleõpet toetavatesse tegevustesse, panustatud palju nii Eesti riigi eelarvest kui ka rahvusvaheliste tõukefondide (sealhulgas näiteks Varjupaiga-, Rände- ja Immigratsioonifondi (AMIF) ning Euroopa Sotisaalfondi (ESF) kaudu). Samal ajal on eesti keele õppes ja kursustel võimalik täiskasvanud keeleõppijatel osaleda iseseisvalt ka vabaturul, st tasulistel koolitusfirmade kursustel, eraõpetajaga individuaalõppes või taotleda keeleõppe kulude hüvitamist¹⁶ jm.

Eesti keele kui riigikeele õpetamise korraldus täiskasvanutele ning keeleõppega kaasnevad tegevused võime laias laastus jagada kolme pakkuja vahel:

- 1) Kultuuriministeerium ja Integratsiooni Sihtasutus (INSA) ning nende lepingulised partnerid,
- 2) Sotsiaalministeerium (tulevikus MKM) ja Eesti Töötukassa (TK) ning nende lepingulised partnerid, ning
- 3) vabaturul toimuv keeleõpe ehk keelefirmade tasulised kursused.

Lisaks neile on 2023. aasta teises pooles juurde tekkinud ka neljas osapool ehk 4) ehk Haridus- ja Teadusministeerium (HTM), kes koordineerib ja rahastab keelekursusi haridustöötajatele, et aidata neil täita neile seatud keeleoskusnõuded. Väiksemas mahus toimub keeleõpe ka Justiitsministeeriumi eestvedamisel, st kinnipeetavatele ja vahistatutele.¹⁷ Teatud roll eesti keele õpetamise osas on ka kohalikel omavalitsustel (ennekõike koolides toimuva eesti keele õppe osas), kuid siinse uuringu intervjuudes peetakse KOV-ide rolli täiskasvanutele eesti keele õppe toetamisel või korraldamisel minimaalseks. Osad, aga väga vähesed, kohalikud omavalitsused seda siiski ka teevad (nt Tartu omavalitsuse poolt pakutav eesti keele õpe Ukraina sõjapõgenikele). Samuti toimub eesti keele õpe ülikoolides, sh ühe uuema näitena nt Tartu Ülikooli poolt pakutav eesti keele õpe vabatahtlike/tugiisikute toel Ukraina sõjapõgenikele.¹⁸ Samuti pakutakse eesti keele õpet või keeleõpet toetavaid tegevusi, ennekõike projektipõhiselt, ka vabaühenduste poolt (nt Tartu Rahvusvaheline Maja jt); ning samuti korraldatakse oma töötajatele keelekursis ka osade tööandjate poolt.

Kuna eesti keele kui riigikeele õppe korraldust täiskasvanutele on väga põhjalikult kirjeldatud ja analüüsitud hiljutise RITA-RÄNNE projekti raames (vt Tammaru *et al* 2021), sh on selle raames loodud nt täiskasvanud keeleõppija õpitee mudel (REDEL) kui ka Eesti keelekorralduse tänane mudel,¹⁹ vaadeldakse siin alapeatükis lühidalt keeleõppe korraldust ja peamisi väljakutseid vaid (KuM jaoks prioriteetsete) sihtrühmade põhisel.²⁰ Järgmistes alapeatükkides on välja toodud ka keeleõppe pakkujate (keelefirmade) kogemused, sh intervjuude tulemused, ning eraldi ka keeleõppes osalejate takistused.

Integratsiooni Sihtasutuse (INSA) keeleõppe korraldus kätkeb endas eri viise ja tegevusi. INSA tagab nii ajutise kaitse saajate keeleõppe, vähelõimunute keeleõppe kui ka kohanemisprogrammi raames pakutava keeleõppe uussisserändajatele (s.o tähtajalise elamisloaga inimestele): viimase viie aasta keeleõppe laste tegevuste hulka kuuluvad tasuta keelekursused tasemel A1-B2, mis toimusid ESF-i rahastusega kohanemis- ja lõimumismeeetme tegevustes, ja INSA keelekursused tasemel A1-C1 eesti keele majades ja keeltekoollide kaudu ning eesti keele B1-tasemel kursusi kolmandate riikide kodanikele, mida rahastati ka

---

¹⁴ Eesti Integratsiooni Monitooringuid on viidud läbi aastatel 2000; 2002; 2005; 2008; 2011; 2015; 2017 ja 2020

¹⁵ Seda on kinnitanud ka hiljutised eesti keele õpet käsitlevad uuringud, näiteks küsitlusuuring „Eesti keele õpe kolmandate riikide kodanikele“ (IBS, 2020) ja sellele järgnenud „Eesti keele õpe kolmandate riikide kodanikele“ mõju-uuring (IBS, 2022)

¹⁶ Hüvitist saab taotleda kolmel erineval alusel: kulu hüvitamine kodakondsuse taotlejale Kodakondsuse seaduse alusel, kulu hüvitamine keeleinspektsiooni suunamisel eksamil tulnud isikule Keeleseaduse, alusel ning kulu hüvitamine teistele. Vt täpsemalt <https://harno.ee/eesti-keele-tasemeeksamid>

¹⁷ Intervjuu põhjal sidusrühma esindajaga siseneb igal aastal eesti keele õppesse ca 500 kinnipeetavat.

¹⁸ Vt <https://ut.ee/et/sisu/tartu-ulikooli-tudengist-vabatahtlikuks-keeleopetajaks>

¹⁹ Vt Eesti keeleõppe korralduse osas täpsemalt nt joonis 20 või 21, aruandes Tammaru *et al* 2021.

²⁰ Vt ka: <https://www.keeleamet.ee/taiskasvanute-eesti-keele-oppe-korraldus>

AMIF-ist.²¹ Lisaks toimuvad alates 2018. aastast Tallinnas ja Narvas INSA eesti keele majade tegevused, sealhulgas keeleõppe nõustamine, suhtluskeele kursused ja eesti keele praktiseerimise tegevused.

Eesti Töötukassa (edaspidi on tekstis kasutatud ka lühendatud vormi Töötukassa või TK) kaudu on täiskasvanud õppijal võimalik eesti keelt õppida kahel peamisel viisil. Esiteks individuaalselt, st kas töötuna või täiendõpet vajava töötava isikuna. Sellisel juhul pöördub isik ise Töötukassa poole, kes suunatakse TK poolt edasi karjäärinõustaja juurde, kes kontrollib isiku sihtrühma kuuluvust, ning keeleõppe vajadusel otsib inimesele koolituspartneri (koolitusfirma). Töötaval isikul on võimalik õppida eesti keelt ka koolituskaardiga (2500 eurot inimese/koolituse kohta, kuni teatud palga piirmääraneni),²² ning sellisel juhul valib isik koolitaja (keelekursuse) ise. Üldjuhul minnakse sellega pigem kõrgema keeletaseme keelekoolitusele. Teine variant eesti keele õppeks täiskasvanud ja töötaval isikul on teha seda tööandja kaudu: tööandja, kelleks võib olla ka haridusasutus, taotleb koolitustoetust ning leiab ise sobiva koolitaja, tasub koolitajale keelekursuse eest ning Töötukassa tasub seejärel tagasiulatuvalt tööandjale kulud (kuid mitte 100% ulatuses).²³ Töötukassa ise majasisest keeleõpet ei paku (st *in-house* õpetajat neil ei ole), kuna mahud on suured ning see ei tasuks ennast ära.

Nii Töötukassa kui ka tööandjate vaates ilmnes intervjuudes mitmeid asjaolusid ja väljakutseid, mis võivad mõjutada tervikuna nii Eesti keeleõppe korraldust kui ka keeleõppe tõhusust. Näiteks toodi mitmes intervjuus tööandjatega (sh koolides, kes pakuvad oma koolipersonalile eesti keele õpet, enamasti Töötukassa toel) ja ekspertidega välja, et sageli pakuvad koolitusfirmad enda kursusi tööandjale ise ja proaktiivselt („*astus uksest sisse*“, „*helistas*“, „*mõnikord on näha, et on võetud lihtsalt esimene pakkumine*“ jmt näited). Tööandjale pakutakse sellisel moel nii koolituskava, st õppekava, metoodikat ja õpetajate kirjeldust (sõltuvalt keelefirmast võib see olla põhjalik ja detailne, kuid mõnes intervjuus mainitakse ka pigem põgusat pakkumust, misjärel tööandja firmaga ise on ühendust võtnud edasisteks täpsustusteks); kuid kahes intervjuus ekspertidega tuuakse välja, et mõnikord pakuvad keelefirmad lisaks koolituskavale ka juba valmis koostatud taotlusi, mille tööandja saab Töötukassale esitada.

Taoline olukord on mitmetel juhtudel üpriski problemaatiline: ühelt poolt ei pruugi tööandjatel sageli olla kompetentsi, piisavaid teadmisi, või isegi piisavalt keeleõppe pakkumist (st firmasid, kes antud piirkonnas eesti keele õpet pakuvad) selleks, et teha parim valik. See võib kaasa tuua ka ühe intervjuueeritud tööandja poolse kogemuse, kus töötajad pärast keelekursuse läbimist ütlesid, et „*sellest oli null kasu*“. Taolisi olukordi proovib Töötukassa ennetada ning vältida: näiteks juhul, kui nad näevad, et keelefirma poolt tööandjale pakutud keelekursus/keeleõppeprogramm pole piisavalt hästi läbi mõeldud, võetakse tööandjaga ühendust ja vaadatakse see koos läbi. Hea näitena koostööst suunatakse paljudel juhtudel tööandja edasi INSA tööandjate nõustaja juurde, kes kohtub nii tööandjaga kui ka töötajatega (nt kas töötajad jõuavad peale tööaega veel ka keelekursusel osaleda), sageli ka keelefirma õpetajaga, ning tuvastab selle käigus viisid, mil moel oleks kõige sobivam keeleõpet antud tööandja juures pakkuda.

Samal ajal tõdetakse, seda nii Töötukassa kui ka INSA keelekursuste puhul, et osadel juhtudel ei pruugi õppekava vaatlusest keelefirma kvaliteet kohe välja tulla ning see võib selguda alles klassiruumis: selleks käib nii Töötukassa kui ka Keeleamet koolitusi ise paikvaatlemas (Keeleamet pigem teavitab koolitusfirmat külastusest ette, Töötukassa külastab sageli ka ilma etteteatamata; külastusi korraldab ka INSA). Mõnedel intervjuueeritud juhtudel on tööandja ise palunud keelefirmal õpetajad välja vahetada, kui on näha, et need ei pruugi olla piisavalt pädevad eesti keele õpetajad. Siinse uuringu raames läbiviidud intervjuud piiratud arvu tööandjatega viitavad osati aga ka asjaolule, et tööandjatel puudub teadlikkus selle osas, kellelt või kust nõu küsida keelefirmade kvaliteedi kohta. Kuigi põhimõtteliselt on Eestis selliseks asutuseks Keeleamet ning selle kodulehel olevate firmade loetelu, näib tööandjate teadlikkus sellisest võimalusest olevat pigem madalapoolne; samuti ei ole teada ning vajab edaspidist uurimist, kas ja

---

²¹ Näiteks B1 keeletaseme õpe kolmandate riikide kodanikele.

²² Sobiva kursuse valimine Töötukassa kinnitatud koolitajate avatud koolituste hulgast, sh eesti keele õpe, vt täpsemalt: <https://www.tootukassa.ee/et/teenused/karjaar-ja-koolitamine/koolituskaart>

²³ Vt täpsemalt: <https://www.tootukassa.ee/et/teenused/tooandjatele/koolitustoetus-tooandjatele-tootaja-est-keele-oskuse-arendamiseks>

mil määral näevad tööandjad sel teemal Keeleametit oma partnerina. Kuigi uuring ei keskendunud väga põhjalikult tööandjate vaate käsitlemisele, võime piiratud arvu intervjuude ja varasemate sarnaste uuringute põhjal siiski oletada, et osad tööandjad teadvustavad väga selgelt enda töötajate õpivajadusi (nt erialakeelt, suhtluskursused vmt) kuid on ka neid, kes seda teha ei oska. Antud küsimus vajab siiski täiendavat põhjalikumat uurimist.

Lisaks vahetule keeleõppe pakkumisele ja selle korraldusele toimub täiskasvanute eesti keele õppe osas ka tegevuste koordineerimine, sh järelevalve ja kontroll. Peamised järelevalve ja kontrollasutused on Keeleamet (sh nt koolitusfirmade kvaliteedi kontrollimine) ning HARNÕ, kes mh viib läbi eesti keele tasemeeksameid. Riiklikul tasandil on loodud kaks eesti keele õppega seotud koda: HTM juures olev *Eesti keelenõukogu*, mille eesmärk on üldine riigitasandi keelepoliitika arendamine (Haridus- ja Teadusministeerium 2022) ning teine, pigem praktilisema ja rakenduslikuma suunitlusega *Riigikeele nõukoda*, mis on täiskasvanute eesti keele õppe korraldust koordineeriv kogu ning mis koondab ministeeriume ning nende allasutusi, kes pakuvad täiskasvanutele eesti keele õpet või eesti keele õpet toetavaid teenuseid (sh nt INSA, Töötukassa, HARNÕ jt) (Haridus- ja Teadusministeerium 2023). Siinse uuringu vaates on neist olulisem viimane, st riigikeele nõukoda, kuna selle töös osalevad ka näiteks INSA ja Töötukassa esindajad, aga ka Kultuuriministeerium, ning selle koja tegevuse eesmärgiks on mh praktiliste eesti keele õppega seotud probleemkohtade lahendamine, sh omavaheline infovahetus. Paaris intervjuus eri sidusrühmade esindajatega avaldati arvamust, et antud nõukoja roll on pigem jooksvate arengute ja murekohtade osas info vahetamine (nt millisel osapoole on käsil millised projektid), mitte niiväga süsteemsemate lahenduste otsimine, ning need on jäetud kas keelenõukogu või valitsuse tasandi otsustada. Kuna siinse uuringu nõukoja tegevuse analüüsimisel detailsemalt ei peatunud, võib teistel nõukoja töös osalejatel olla selle tegevusele teistsugusem hinnang, mis vajab eraldi uurimist.

Just **tervikvaade eesti keele õppele Eesti riigis** on asjaolu, mis vajab senisest palju selgemat tähelepanu: intervjuudest sidusrühmadega tuleb välja, et üheks murekohaks täiskasvanute eesti keele õppe korralduse osas ongi just keeleõppe killustatus erinevate ministeeriumite vahel. Kuigi formaalselt lasub keeleõppe korraldamise vastutus HTM-il, tuuakse intervjuudes välja, et HTM vaatab keeleõpet ennekõike fookusega üldhariduses toimuvale (st eesti keele õpe õpilastele), seevastu kui Kultuuriministeerium käsitleb keeleõpet lõimumise vaates, ning Sotsiaalministeerium (tulevikus MKM) käsitleb seda töökeskkonna võtmes. Ühtset läbivat kokkulepete sihtrühmadele eesti keele õppe pakkumises osas seni ei ole, ja nii ongi tekkinud olukord, kus nt INSA keeleõppes osalevad inimesed, kellel on keelekursust vaja nt B1 taseme saavutamiseks ja tasemeeksami sooritamiseks (nt elamisloa pikendamiseks), kuid kes ei pruugi tegelikult olla motiveeritud aktiivse keeleõppes osalemiseks. Üks ei välista loomulikult teist, kuid nagu ka siinse uuringu arhetüübid näitavad, on siiski täiesti arvestatav hulk selliseid keeleõppijaid, kelle jaoks on keeleõppe seisukohalt oluline ennekõike ainult keeletaset tõendav dokument.²⁴

Teise murekohana tuuakse välja, et kuna üks täiskasvanud keeleõppija võib kuuluda mitme riigiasutuse sihtrühma (nt osaleda nii Töötukassa kui ka INSA keelekursustel, sh peab uussisserändaja või ajutise kaitse saaja osalema ka kohanemisprogrammi keelekursustel), ei teata täna täpselt, kas ja kui palju inimene „*käib ringiratas*“ erinevate keeleõpet pakkuvate asutuste vahel, st osaleb erinevatel keelekursustel.

Kuigi indiviidi vaates ei ole see ilmselt probleemiks, st motiveeritud keeleõppija saab erinevatele keeleõppe (tasuta) kursustele, võib see ebavõrdsesse olukorda seada need isikud, kes kas pole samavõrra teadlikud erinevatest tasuta keelekursustest, või pole piisavalt hakkajad püüdmaks osaleda kõigis. Kuna tasuta keelekursuste kohtade arv on Eestis piiratud ja kohad täituvad enamasti väga kiiresti (nt INSA keelekursuste puhul mõne tunniga), st nõudlus ületab oluliselt pakkumise, võib olla vajalik piirata ühe isiku võimalusi osalemaks näiteks sama taseme keelekursustel erinevate pakkujate juures. INSA on võtnud eesmärgiks võimaldada ühel isikul osaleda tasuta ja samal keeletaseme kursusel ühe korra. Samuti on

---

²⁴ Seda näitavad ka teiste eesti keele õppega seotud analüüside tulemused, nt Keelevärava ärianalüüsis üks neljast persoonast nimega „*Eksamiks õppija*“, kellel ei ole otsest vajadust keele valdamise järgi (Rethink 2023), või Innotiimi (2021) analüüsi käigus loodud persoona kokkuvõtliku nimega „*Mul on vaja kategooriat B*“.

võtnud INSA eesmärgiks prioriseerida keelekursusel osalejad selle järgi, kas nad on juba varem mõne INSA keelekursuse lõpetanud – sel juhul on isik eelisjärjekorras järgmise taseme kursusele võtmisel.

Keeleõppijate formaalne kategoriseerimine INSA-s toimib ennekõike rahastusallikaid pidi – näiteks vähelõimunud püsielanike keeleõpet rahastatakse riigieelarvest (traditsiooniline klassiruumi õpe ja ka veebikursused) ja ESF vahenditest (keeleõpet toetavad tegevused nt keelekohvikute jms kaudu); uussisserändajate keeleõpet ESF vahenditest (keeleõpet toetavad tegevused ja kohanemisprogrammi klassiruumi keeleõpe A1-A2 (B1-) tasandil). Ukrainast pärit ajutise kaitse saajate keeleõpet rahastatakse riigieelarvest. Kuigi iga selle rahastusallika sees eristatakse ka sihtrühma vajadusi, taset, asukohta, soove, võimekust jmt, ei ole see kõige otstarbekam lähenemine: seda nt põhjusel, et rahastusallikate põhine lähenemine tekitab rahastajale ja rakendajale juurde eraldi kihi või tasandi, mis on ka halduslikult aeganõudev; teisalt aga ei ole otstarbekas grupeerida keeleõppe kursuseid ainult ühe, teatud mõttes kunstliku põhimõtte järgi – ka keeleõppe eksperdid tõid siinse uuringu intervjuudes välja, et keeleõppe tõhusus ei pruugi olla suurim sotsiaal-demograafiliselt homogeenne rühmaga, vaid mitmekesise osalejaskonnaga grupp võib üksteist rohkem motiveerida ja toetada. Teisisõnu grupp, milles on erinevate lähtekeelte ja päritoludega osalejad, võib olla osalejatele inspireerivam, aga loomulikult nõuab see oskuslikku juhtimist. Väga oluline on keeleõppijate gruppidesse paigutamisel arvestada nende vajadusi, eesmärke, võimekust jmt põhiselt, see aga ei ole kuidagi seotud inimese päritoluga või esimese keelega.

Kokkuvõtlikult, nii nagu keelepoliitika puhul on oluline ära määratleda, milline on iga valitsemisala (Kultuuriministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Sotsiaalministeerium jt) lõimumisvaldkonna keelepoliitika (ptk 3.1), on ka praktilises keelekorralduslik vaates oluline ära määratleda, kas ja millises ulatuses sihtrühmad erinevate rakendusasutuste (INSA, Töötukassa, HARNO jt) vahel kattuvad. Seda eriti juhul, kui inimene võib kuuluda mitme rakendusasutuse sihtrühma hulka, ning kas see on probleemiks nende erinevate asutuste vaates. Kuid oluline on silmas pidada, et ka keeleõppija sihtrühma jaoks on olukord keeruliselt arusaadav, st teadmine, kelle käest ja mis tasemel on tal võimalik keeleõpet saada (eriti kui eristamise aluseks on mh ka rahastusallikad), mistõttu selguse loomine on oluline ka selles vaates.

3.3. Keeleõppe pakkujate vaade

Keeleõpe on tihti peale aastaid kestev protsess, mille osade hulka kuulub nii kursusel osalemine, iseseisev töö materjalidega, kuid ka õpitu aktiivne praktiseerimine keelekeskkonnas. Üha arenevad digitaalsed võimalused on keeleõppesse toonud viimastel aastatel juurde mitmeid uusi võimalusi õppida kodust lahkumata. Kuigi paljud keeleõppijad kasutavad platvorme nagu Keeleklikk, Keeletee ja , jt eelistab suur osa keeleõppijatest jätkuvalt osaleda kursustel. Järgnev peatükk sisaldab Eestis tegutsevate eesti keele õppe pakkujate arvamusi ning hoiakuid tänasest keeleõppe olukorrast ning tulevikuvisionid. Sisend keeleõppe pakkujatel on kogutud intervjuude käigus.

Keeleõppe läbiviijad Kultuuriministeeriumi poolt koordineeritud tegevustes on a) INSA eesti keele majad (enamik INSA eesti keele majade tegevusi toimub Tallinnas ja Narvas, kuid keelemajade pakutavaid teenuseid soovitakse kasutada ka elukoha lähedal, sh Tallinna ja Narva naaberomavalitsustes) b) keelekursusi pakuvad INSA ja Kultuuriministeeriumi lepingulised partnerid (keelefirmad), ning c) uussisserändajatele kohanemisprogrammi raames keeleõpet pakuvad organisatsioonid.²⁵

Täna turul olevaid keelekursusi disainivad teenusepakkujad üldjuhul ise, lähtudes keeleameti raamistikust. Enne kursuse ametlikult turule tulemist peab sellele heakskiidu andma ka Keeleamet. Kuigi keeleõppe pakkujad on enda poolt pakutavate kursustega üldjoones rahul, nendivad nad, et teatud küsimustes on neil arenguruumi. Kõige suurema valdkonnliku probleemkohana näevad keeleõppe

---

²⁵ Expat Relocation Estonia. Keeleõpet ja keelekohvikuid korraldavad Multilingua Keelekeskus OÜ, Folkuniversitetet Estonia MTÜ, Uusimmigrantide Koolituskeskus OÜ, Kersti Võlu Koolituskeskus OÜ, Mitteldorf OÜ, Sola Integra OÜ, Sugesto OÜ, Algas OÜ, PR Reiting OÜ, Atlasnet MTÜ, Keelepisik OÜ ja ühispakkuja ElemInvest OÜ ja Kirimari Kirjastus OÜ, üksikud raamatukogud (nt Narva Keskraamatukogu), Vene Teater, PPA Idaprefektuur. Keelekohvikute korraldajad: https://integratsioon.ee/sites/default/files/kk_kava_2022_uus.pdf

pakkujad liiga vähest kursuste arvu. Nõudlus eesti keele õppe järele on Eestis täna suurem, kui keeleõppe pakkujad tagada suudavad. Eriti kõrge on soov tasuta pakutavatele kursustele, mida rahastatakse riigi poolt ja täiendavalt Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond (AMIF) poolt. Keeleõppe pakkujad toovad välja, et tihti täituvad kohad väga kiiresti, mida kinnitab ka registreerumiste statistika: tasuta kursuste kohad täituvad mõne tunniga.

Teisalt selgub teenusepakkujatega läbi viidud intervjuude käigus, et teadlikkus tasuta keeleõppest ei ole täna veel valdav ning inimesi tabab üllatusena, et eesti keelt on võimalik tasuta õppida. Teadlikkuse suurendamiseks pakutakse välja lahendusena nt kogu keeleõppe info koondamist ühele leheküljele (mitte ainult INSA võimalused, aga ka nt võimalus Töötukassa kaudu saada toetust keeleõppeks jm) ning selle suuremat tutvustamist sihtrühmale. See aitaks sihtrühmani viia teavet ka keeleõppe toetamise viisidest, näiteks INSA keelemajade tööst, milles on võimalik osaleda ka siis, kui soovija kohta soovitud kursusele ei saa. Kuna parasjagu on töös Keelevärava prototüübi loomine HTM poolt, mis osati neid vajadusi täidaks, on ilmne, et paljud keelefirmad ei ole taolistest arengutest teadlikud.

Teadlikkuse suurendamine peaks käima aga koostöös keeleõppe pakumise võimaluste suurendamisega, et kõik soovijad kursustele ka mahuksid:

„See tähendab, et inimene registreerib end koolitusele, läbib koolituse ja selleks, et edasi järgmisele tasemele pääseda, peab ta uuesti registreerima INSA kodulehel, tal ei pruugi see õnnestuda, sest see minutitega läheb täis nii et riiklikku järjepidevust pole olemas, on kuidas keegi saab.“ – keeleõppe pakkuja

Keeleõppe pakkujad on kriitilised tänase hangetel põhineva keeleõppe süsteemi osas. Riigihangete toimemehhanisme kirjeldasid teenusepakkujad liiga jäiga ja paindumatuna. Nenditi, et riigihankeid võidetakse hinnapõhiselt, kuid see on tekitanud olukorra, mille tulemusena kannatab kursuste kvaliteet. Keeleõppe pakkujad toovad välja ka, et riigihangete raames koostatavad keeleõppe grupid on tunduvalt suuremad, kui oleks õppimiseks optimaalne. Keelefirmade esindajad oletavad, et seda tehakse pragmaatilistel põhjustel (kuna kursustel on alati loobujaid, siis on lähtutakse sellest, milline on lõpetajate arv), samas võib algselt liiga suur grupp just välja kukkumist soodustada, kuna õppija saab esimestel keeleõppe kordadel negatiivse kogemuse. Keeleõppe pakkujad leiavad, et riik saaks ühe viisina tõsta keeleõppe kvaliteeti läbi hangete muutmise paindlikumaks ja õppijakeskemaks. See tähendaks nii gruppide muutmist väiksemaks, kuid ka suurema vabaduse andmist keelekoolidele enda töö korraldamises:

„Siin võiks INSA-le öelda, et jah, nad kardavad (ja töötukassaga on samamoodi), et asendusõpetaja, et jumal hoidku, kui see keegi, kes pole projektis kirjas, et siis juhtuks ei tea mis, et kõik keel ununeb ära. Veidi vabamalt hangetes võtta, et saaks kool ise otsustada ja omi asendusõpetajaid kasutada, siis saab õpetaja suvel ka puhata ja end koolitada. Võiks olla paindlikum.“ – keeleõppe pakkuja

„Töötukassa on töötanud põhimõttel, et madalaim hind võidab riigihankes, mis pole parim tulemus, sest ei taga parimat võimalikku kvaliteeti. Sealt on tulnud üle neile rahulolematuid, INSA on hakanud sama põhimõtet kasutama. Viimased hanked sarnased.“ – keeleõppe pakkuja

„Et optimaalne oleks 6-8. No maksimum kümme, mitte kuusteist! Rääkimata praegu ma saan aru, vot ühes hankes 20 inimest. Kaksümmend! Ja ühe õpetajaga, kellega rääkisin, kes teostab ka seda hanget. Ütles, et ta on hulluks lihtsalt minemas.“ – keeleõppe pakkuja

Selleks, et grupi suurust vastavalt loobujate dünaamikale korrigeerida, saab õpet organiseerida väiksemate „ampsudena“ ja gruppe omavahel sagedamini ümber struktureerida, mis võimaldaks ka eri kiirusega õppijatel endale sobivamas tempos edasi liikuda – kiirematel inspireerivamalt, aeglasematel – stressivabamalt.

Keeleõppe edu aluseks on ka keeleõppe sujuvus, mis eeldab, et soovijatel on võimalus osaleda keeleõppeprotsessis ilma katkestusteta. Täna tunnevad keeleõppe pakkujad puudust omavahel põimitud kursuste süsteemist ning pikaajalisest õppeprotsessist. Kuigi keeleõppe kursused on seotud Keeleameti aktsepteeritud õppekavaga, peavad täna turul olevad keeleõppe pakkujad kursuseid liialt lühikeseks.

Klassikaliselt kestab ühe keeletaseme kursus umbes 120 akadeemilist tundi, alles keelt õppima hakkav inimene vajab aga tasemelt null tasemeni B1.1 jõudmiseks keeleõpet umbes 840 akadeemilist tundi (Tammaru et al, 2021).

Liialt lühike kursuste kestvus on keelefirmade arvates tekitanud olukorra, kus keeleõppija ei saavuta kursuse lõpuks vajaliku keeletaset, et sooritada eksam – ja paljud kliendid tulevad kursustele just sooviga sooritada eksam. Protsessi takistab ka asjaolu, et õppijal, ei ole pärast ühe taseme läbimist võimalik järgmisel tasemel jätkata. Lüngad õppimisvõimalustes pärsivad aga keeleõppija arengut. Keelefirmad toovad ka välja, et mida kõrgemale keeleõppetasemele kursus mõeldud on, seda keerukam on ette antud mahuga soovitud taset saavutada.

„Aga tagasisidena õppijatelt tulnud praktiliselt üle ühe tagasiside, et kursus on liiga lühike, 120 akadeemilist tundi. Sõltuvalt hankest oli ka ju mitteformaalne õpe, kas siis 12 või 8 akadeemilist tundi. Ja kui me võtame C1-taseme kursus näiteks seal 108 akadeemilist tundi, mis oli, on ikka üüratult väike see maht.“ – keeleõppe pakkuja

Õppemahu suurendamise vajadust kinnitab ka 2021. aastal Keeleameti poolt läbi viidud küsitlus (Keeleamet 2021). Lahendusena nähakse pikemalt kestvaid ja senisest suurema mahuga kursuseid. Vt siia juurde ka joonist 1 ptk 3.6.2, mis illustreerib eesti keele oskuse muutust uussisserändajate hulgas esimese seitsme aasta jooksul Eestis viibides.

Täna kommuniqueeritakse keeleõppijatele kursuseid ennekõike tasemete järgi, mis tekitab kliendile ootuspärase lootuse, et kursus on seotud konkreetse taseme omandamisega/saavutamisega. Samas selgus uuringu vältel, et paljude keelekursuste eesmärk ei olegi kindla taseme saavutamine ning vastava tasemeeksami sooritamine. Selline teadmine ei jõua kliendini tihti aga enne kursuse alustamist (ja vahel ei jõua see teadmine keeleõppijani ka kursuse jooksul) ning on loonud probleemi, et keelekursustele tulijad ei saa tihti peale piisavalt selgelt aru kursuse eesmärgist ning taotletavatest õpiväljunditest. Täna olukorras, kui mõne kliendi eesmärgiks keelekursusele tules on teha ära tasemeeksam, aga ta ei saa aru, kas ja kuidas keelekursus aitab seda saavutada või mida ta peab tegema, et tasemeeksam edukalt sooritada, tekitab see kliendis frustratsiooni ja heitumust. Lisaks ei tea klient ka, kust ta enda eesmärgi (tasemeeksami) saavutamiseks tuge saab ja kas on olemas kursused, mis on rohkem suunatud just selle vajaduse ja eesmärgi täitmisele.

Lisaks sellele, et puudulik kommunikatsioon kursuse eesmärkide kohta tekitab kliendil ekslikke ootusi, tekitab tasemete järgi kursuste grupeerimine segadust ka keeleõppe jätkamisel. Õppija võib loota, et peale A1 kursuse läbimist võimaldavad tema oskused liikuda edasi A2 tasemele, aga osadel juhtudel on uus kursus liiga keeruline, ja tekib “auk” kahe taseme vahel. Keelekursuste läbipaistvuse ning kliendisõbraliku teenusepakumise jaoks tuleks tulevikus kursuste eesmärgid ja väljundeid senisest oluliselt paremini õppijatele kommuniqueerida.

Keeleõppijatega läbi viidud intervjuudest selgus ka, et mõnikord soovivad õpilased juba läbitud keeletaseme kursust korrata (nt ei tunne õppija, et tema teadmised vastaks tasemele või tunneb end lihtsalt ebakindlalt). Enamiku tasuta kursuste puhul see võimalus täna puudub, ja suure tõenäosusega lähitulevikus seda võimalust ka ei tule. Keelefirmad aga nentisid, et just ühelt tasemelt teisele ülemineku keerukus on tihti üks asjaoludest, mille tõttu loobutakse kursusel osalemisest. Ka siin võiks leevendust pakkuda kursuste ümberstruktureerimine väiksemateks “ampsudeks”, ehk ühe A2 taseme kursuse asemel toimuksid kursused A.2.1 ja A.2.2, mille vältel on kursuse läbiviijatel võimalik ka õpilaste gruppe omavahel vahetada, et õppetempot kas kiirendada või aeglustada vastavalt grupis olevatele õpilastele. Keelefirmade esindajate sõnul kasutatakse selliseid lähenemisi edukalt erasektori keeleõppes.

Oli ka neid keeleõppe pakkujaid, kes leidsid, et keeleõppe eesmärk ei olegi saavutada taset, vaid luua selleks vajalikud alusteadmised, mida õppija hiljem ise aktiivse keele praktiseerimise käigus täiendada saab. Siin on aga küsimus selles, kas ka keeleõppijale seda kommuniqueeritakse ja kas keeleõppijal on võimekust seda mõtet realiseerida, sest vastasel juhul vähendab see kontseptsioon keeleõppes osaleja õpimotivatsioon keelt omandada. See on seotud ka problemaatilise mõtteviisiga, millele selles uuringus korduvalt: praktiliselt kõik keeleõppe pakkujad näevad suurt rolli õppija sisemisel motivatsioonil, pannes vastutuse

õpirotsessi eest paljuski õppijale ja vaid üksikud keeleõppe pakkujad nüansseerivad õppija motivatsiooni kontseptsiooni või on nõus, et motivatsioon ei ole staatiline ja see võib erinevatel asjaoludel muutuda, sh saab ka keeleõppe disainimisel arvestada sisse tegevusi ja meetodeid, mis keeleõppija motivatsiooni suurendab.

Keeleõppe edendamisel oodatakse tulevikus enam tuge riigilt. Intervjuudest selgub, et puudust tuntakse riiklikul tasandil välja töötatud ja valideeritud keeleõppe programmide, mis toetaksid keeleõppepakkujaid nii keeleõppes kasutatavate metodoloogiate, kui ka õpikutega. Tänapäevane olukord, kus iga teenusepakkuja ise loob enda kursused ning taotleb nendele riigipoolset heakskiitu, võimaldab ühelt poolt paindlikkust ja see on väga hea, aga teiselt poolt paneb keeleõppe pakkuja suure surve alla ja seab õppija kogemuse sõltuvusse konkreetse õpetaja oskustest ja tema poolt valitud vahenditest. Kvaliteetsete õppematerjalide pakkumine õpetajaskonnale – mitte normeerivas, vaid toetavas võtmes – aitaks keeleõppe kvaliteeti ühtlustada ja tõsta. Ka Keeleameti küsitlus näitas, et keeleõpe vajaks riikliku õppekava, mille alusel oleks võimalik korraldada ka õpetajate koolitamist (Keeleamet 2021). Keeleõppe pakkujad tõdevad, et neil endil puuduvad piisavad võimalused pidevaks meetodika ja õppeprotsessi arendamiseks, kuid usutakse, et riiklikul tasandil oleks võimalik valdkonda senisest enam innovatsiooni ja muutust tuua.

Keeleõppe pakkujad peavad ka tähtsaks, et juba välja töötatud kursused jätaksid piisavalt mänguruumi õpetajatele, kes saaksid ette antud õppekava kujundada omanäolisemaks ja konkreetsele klassiruumile sobivaks.

Õppekavaga peaksid kaasas käima ka õppematerjalid: intervjuueeritud nendivad, et täna on keeleõppe turul väga puudu vajalikest õppematerjalidest. Tuuakse välja, et kasutusel olevad A1- taseme õpikud on liialt keerulised õppijale, kellel puudub täielikult varasem kokkupuude eesti keelega ja kuigi õpetajad teevad ka oma materjale, on see väga suur ajakulu, mis ei ole kooskõlas saadava tasustamisega. Läbi viidud intervjuudest selgub veel, et tulevikus võiks senisest enam algtaseme materjalide loomisel pöörata tähelepanu keele kõlale ja keele kuulmisega harjumisele. Ka õppijatega läbi viidud intervjuudest selgus, et tihti valmistab neile esmajärgus kõige rohkem raskust just eesti keele kuulmisega harjumine.

„Palju eri formaadis kursuseid. Muuhulgas võiks olla ühtne õppekava keeleeksamite kursusteks, eesti keele tasemeeksamiks valmistava keeleõppe puhul võiks olla riiklik õppekava, meetodika, õpikud ja koolitus õpetajatele. Tulemuseks on vähem koormust keeleõppe pakkujal.“ – keeleõppe pakkuja

Lisaks algtaseme materjalidele soovitakse juurde ka C- taseme materjale, eriti õpikuid. Keelefirmad toovad välja, et juba pikka aega oodatakse, et riik toetaks C1- taseme materjalide loomist ja välja andmist. C1- taseme õppe vajalikkuse puhul rõhutatakse ka asjaolu, et paljud venekeelsete gümnaasiumite lõpetajad soovivad just nendest kursustest osa võtta pärast kooli lõpetamist. Juba olemasolevatest materjalidest kiitsid teenusepakkujad keeleõppe kalendrit (keeleõppe lisamaterjal).

„Et C1- tasemele ütleme õppematerjale, kui selliseid, et "Avatud ukseid" (õpiku nimi) kunagi oli, ehk siis sisuliselt on õpetajate nii-öelda autoripoolsed välja töötatud õppematerjalid ja seda tuuakse ka tagasisidena ära, et ikkagi ei ole konkreetset kõrgetaseme õpikuid.“ – keeleõppe pakkuja

Keeleameti poolt keeleõppe pakkujate seas läbi viidud küsitlus kinnitab intervjuudest saadud sisendit ning toob täiendavalt välja, et keeleõppe pakkujad tunnevad puudust uutest meetodikatest ning õppematerjalidest (õpikutest, töövihikutest, käsiraamatutest, grammatikatabelitest, kuulamisharjutustest jms), mis senisest enam arvestaksid praktilise keelekasutusega ja oleksid kooskõlas riiklike tasemeeksamite nõuetega (Keeleamet 2021). Samuti selgus küsitluse tulemustest, et kuigi riik on varasemalt toetanud algtaseme õppematerjalide loomist, pole õppematerjalid kõikidele keeleõppe pakkujatele kättesaadavad (*ibid*). Juba olemasolevaid materjale peavad keeleõppe pakkujad tihtipeale vananenuks, mille tõttu keeleõppe pakkujad eelistavad enda materjale tihti koostada pigem ise (*ibid*), see võtab aga palju ressursi. Keeleõpetajad avaldasid soovi, et tulevikus võiks materjalide ilmudes info jõuda otse ka keeleõpetajateni, samuti sooviti, et HARNO hoiaks õpetajaid senisest enam kursis keeleeksami sooritamisega seotud informatsiooni ja vajalike nõuetega (*ibid*). Tulevikus oodatakse seega valdkonda juurde lisalahendusi.

Keeleharjutamist pakkuvaid formaate peavad keelefirmad kasulikuks ja toimivaks. Eestis on keeleõppe toetamiseks kasutusel mitmeid erinevaid lahendusi. Keelekohvikud, keelesõbrad, keelelaagrid ja keelt arendavad väljasõidud on kõik formaadid, mida teenusepakkujad kiidavad. Eraldi mainitakse, et tihti saadavad just õpetajad õppijaid erinevatesse keeleklubidesse, et kas õppeprotsessi vältel arendada või pärast kursuse lõpetamist keeletaset säilitada. Kuigi mitmekesisest õpet üritatakse hoida ka osana õppetööst, selgub, et väljasõitudele ja üritustele suunatakse inimesi pigem väljaspool õppetööd, sest kursuste maht lihtsalt ei võimalda neid integreerida. Kõige edukamaks peetakse keeleõppe pakkujate poolt aga just õpilasi, kellel on igapäevaelus võimalik keelt praktiseerida.

Õpetajate koolitamisel oodatakse rohkem riigipoolset tuge. Keelefirmadega läbi viidud intervjuude käigus nentisid teenusepakkujad, et puudust tuntakse ka ühisest õpetajate täiendkoolituse süsteemist. Võimaliku lahendusena nähakse riigi poolt korraldatavaid koolitusi ja seminare, mis aitaksid keeleõpetajaid teiste valdkonna ekspertidega (keeleõpetajad, metoodikud, keeleteadlased) kokku tuua ja täiendaksid õpetajate teadmisi uute metoodikate ja nippidega, mida nad saaksid tulevikus enda töös rakendada. Kuna hanked on sageli suunatud miinimumhinnaga pakumisele, siis selleks on keelefirmadel eraldi keeruline raha leida. Keeleameti küsitlusest selgus, et õpetajad vajavad täiendkoolitamist enim distants-, digi- ja hübriidõppega seotud teemadel, kuid ka uute õppemeetodite kasutamises ja välja töötamises, andragoogikaga seotud teadmiste arendamises, erialaste teadmiste ja nende õpetamise meelde tuletamises, erineva taustaga inimeste koolitamises ja ka enesearengus (Keeleamet 2021). Põhjalikumalt on keeleõpetajate koolitusvajadustega võimalik tutvuda Keeleameti ülevaates (*ibid*). Teenusepakkujad tunnevad ennast tänases süsteemis liialt üksi. Koolitused annaksid keeleõppe pakkujatele pideva võimaluse valdkonnas edasi areneda.

Ka palgaküsimus muutub aina tähtsamaks. Keeleõpet pakutakse tihtipeale tööpäeva-välistel aegadel, näiteks hommikul algusega kell 8.30-9 või tööpäeva lõppedes algusega 17.30-18, sest sel juhul on keeleõppes võimalik osaleda ka põhitöökohaga töötavatel inimestel. Keeleõpet pakkuvate firmade sõnul on Ida-Virumaa õpetajate palgakasv on tekitanud olukorra, kus koolid, kes otsivad eesti keele õpetajaid, on muutunud arvestatavaks konkurendiks keelefirmadele, sest lisaks konkurentsivõimelisele palgale saavad koolid pakkuja ka stabiilsust. Nenditakse, et selleks, et täiskasvanute keeleõppes õpetajaid hoida, vajab ka täiskasvanute keeleõpetajate palk tõusu. Keeleõpetajate vähesusele ning suurele nõudlusele nähakse lahendust senisest suuremas mahus eesti keele kui teise keele õpetajate õpetamisel ning palgakasvuga arvestamisel ka hangete välja kuulutamisel:

„Siis ma võin öelda, et kui me oleme läbirääkimisi pidanud õpetajatega ütleme, et kas ta on siis näiteks Tallinna õpetaja või Ida-Virumaa õpetaja, siis Ida-Virumaa õpetajate palgasoo on oluliselt kõrgem kui Tallinnas. Kahjuks nii on. [...] Põhjus ongi see, et miks ma peaksin õpetama keele kursusel, kui ma saan koolis samasuguse palga, mida te pakute mulle INSA raames.“ – keeleõppe pakkuja

Suurimaks takistuseks peavad keeleõppe pakkujad õppijate vähest võimalust eesti keelt praktiseerida. Nenditakse, et keeleõppijaid võiks ühiskond senisest enam toetada avatud ja arvestava suhtlusega. Näiteks soovitatakse töökohtadel ja avalikus ruumis rääkida eesti keelt ja anda õppijatele võimalus suhelda eesti keeles. Keeleõppijad ise toovad välja, et tihti lähevad kohalikud eestikeelsed elanikud nendega suheldes liialt kergelt üle inglise või vene keelele, mistõttu on praktiseerimise võimalusi vähem kui soovitakse, samuti täheldavad eesti keele õppijad valesti ütlemisel pidevat korrigeerimist või koguni naeruvääristamist. Keeleõppe pakkujad tõid välja, et üha populaarsemad on ka töökohtade poolt pakutavad kursused. Võimalus õppida töökoha toetusel eesti keelt annab inimesele võimaluse enda kolleegidega hiljem keelt praktiseerida ja raskuseid ning edasiminekuid igapäevaselt jagada. Tulevikus loodetakse näha töökohtade poolt pakutavate kursuste osakaalu suurenemist.

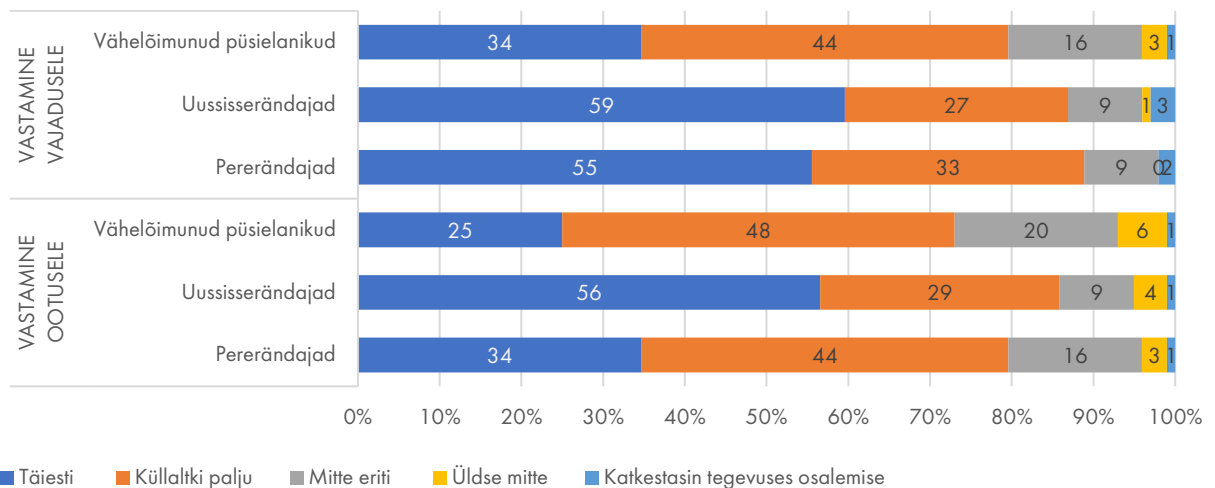
Siin peatükis välja toodud mitmed kitsaskohad on teada olnud juba pikka aega, lisaks antud uuringule kinnitavad tulemusi ka Keeleameti poolt läbi viidud uuring (Keeleamet 2021), RITA-RNNE uuringu (Tammaru et al 2021) ning samuti ka 2019. aastal valminud Riigikontrolli aruanne (Riigikontroll 2019). Tegemist on püsivate probleemidega, mis vajavad läbimõeldud ja koordineeritud lahendusi.

3.4. Keeleõppes osalejate vaade sekundaarallikate põhjal

Mitmeid eelnimetatud eesti keele kursuseid ja neid toetavaid tegevusi ning nende tulemuslikkust ja sihtrühma vajadustele vastavust on hinnatud ka varem.²⁶ Seni on lähemalt uuritud keeleõppetegevuste vastavust uussisserändajate vajadustele üldisemalt, eristamata sealjuures uussisserändajaid nende rändeliigi (näiteks pereränne või rahvusvahelise/ajutise kaitse saajad), alusel ja vähese keeleoskusega püsielanikele (eristamata sealjuures sihtrühmi nende lõimituse taseme alusel; ESF meetme vahe- ja lõpphindamise puhul oli vähelõimunud püsielanik defineeritud läbi keeleoskuse ning kodakondsuse). Siin alapeatükis väljatoodu tugineb ennekõike varasematele sekundaarallikatele.

ESF meetme vahehindamise ja lõpphindamise tulemuste põhjal saab öelda (Civitta 2019, IBS ja RAKE 2023), et keelekursusel osalenud vähelõimunud püsielanikest hindavad INSA A2-B2 taseme keelekursuseid täielikult või küllaltki palju vajadustele vastavaks 64% (2019) ning 73% (2023). Uussisserändajate seas oli hinnang kursustele kõrgem: täiesti või küllaltki palju vastasid need 87%-le (2019) ja 85% (2023) sihtrühma esindajate vajadustele (joonis 1). Vastavus ootustele on mõlema sihtrühma hulgas sarnane vastavusele vajadustele. Kokkuvõttes leiavad mõlema hindamise autorid, et ESF-i lõimumisalased meetmetegevused (sh eesti keele õppe kursused) vastavad üsna hästi uussisserändajate vajadustele ja vähem vähelõimunud püsielanike vajadustele. Joonisel 1 on võrdluses nende kahe rühmaga välja toodud ka uussisserändajatest pererändajad, kelle puhul on vastamine vajadustele sarnane teistele uussisserändajatele, kuid vastamine ootustele madalam kui teistele uussisserändajatel.

Joonis 1. INSA eesti keele kursuse A2-B2- tasemel vastavus prioriteetsete sihtrühmade vajadustele ja ootustele

* allikas: ESF meetme lõpphindamine (2023)

ESF meetmete vahehindamise käigus tehtud fookusgrüüintervjuudes on uussisserändajad toonud välja mitmeid keelekursuste kitsaskohti. Inglise ja vene keelt kõnelevate uussisserändajate sõnul ei vasta keelekursustel kasutatavad õppemeetodid ja lähenemisviis piisavalt nende vajadustele: näiteks on uussisserändajatel raske toime tulla kuulamisülesannetega, sest neil puudub põhiline eesti keele sõnavara ja esmane arusaam keele struktuurist ning loogikast (Civitta 2019).²⁷ Lisaks on nii uussisserändajate kui ka püsielanikega läbi viidud fookusgrüü intervjuudes probleemina välja toodud keeleõppe koolituste korralduslik struktuur, sh mitmetunnised koolitused tööpäeva lõpus ja liiga suur ühe korra õppemaht,

²⁶ Näiteks „ESF kohanemis- ja lõimumismeeime rakendamise vahehindamine“ (Civitta 2019) ja „Eesti keele õpe kolmandate riikide kodanikele“ mõju-uuring (IBS 2022), ESF meetme lõpphindamine (IBS ja RAKE 2023) jt.

²⁷ Siinkohal tuleb silmas pidada, et algajail on kindlasti väga kasulik kohe ka keelt kuulata, ja mitte õppida ainult grammatikat, isegi kui nad seda ise soovivad. Oluline on jälgida, et kuulamine oleks jõukohane, ning selleks on A-tasemele vaja luua aga rohkem kuulamismaterjale ning ka õpetajaid paremini koolitada.

mis võib langetada keeleõppe motivatsiooni. Lisaks neile nimetati ESF lõpphindamises (2023) murekohtadena ka liiga suuri rühmi ja kursuste ebäühtlast taset; aga ka asjaolu, et piiratud keelekeskkonnades elades ei ole eesti keelt võimalik kasutada (taolised vastajad mainisid tihti veel, et nad elavad piiratud keelekeskkonnas (näiteks Ida-Virumaa või Tallinn) ja ei satu kuigi tihti sellest välja).

Uussisserändajate sõnul vastaksid keelekursused rohkem nende vajadustele ka siis, kui koolitustele grupeeritakse kokku pigem ühiste huvide või sarnaste positsioonidega uussisserändajad või kui keeleõpe toimuks klassiruumis sujuvamalt (ibid). Samuti tuuakse välja, et keelekursused oleksid nende jaoks paremad juhul kui neil oleks võimalik saada keeleõppe ajal tuge neile sarnase taustaga isikutelt (nt teistelt uussisserändajatelt). On loomulik, et sarnase kogemusega inimene võib paremini saada aru õppija vajadustest ja probleemidest ja osata paremini toetada ja seda võiks soodustada, kuid see töötab tingimusel, et toetaja on enda jaoks toimiva lahenduse leidnud. Ehk siis positiivne eeskuju ja enda „nippide“ jagamine, samuti empaatiline suhtumine õppijasse, kes püüab hakkama saada tema ees olevate probleemidega – see kõik on suurepärane. Kui õppijatel on olnud sarnased probleemid, mis ei ole leidnud lahendust, võib see tuua kaasa vastupidise efekti – üksteist valideerides kinnistatakse narratiivi, et mingi protsess ongi võimatu. Rohkem heterogeensetel või rohkem homogeensetel alustel moodustatud keelerühmade plussidest ja miinustest tasub analüüsida ka lähtuvalt teaduskirjandusest.²⁸

2021. aasta INSA eesti keele majade tegevuse mõju-uuringu tulemuste (Civitta 2021) järgi hindavad keeleõppes osalejad eesti keele maju ja nende teenuseid kõrgelt. 97% keeleõppe toetavatel üritustel osalenutest soovitaks tegevust ka teistele ning 72% tundis, et nende keeleoskus paranes tegevuse vältel (antud küsimuse juures ei eristatud vähelõimunud ja uussisserändajate sihtrühma, kuid valimi hulgas oli neid umbes pooleks).

INSA eesti keele majade tegevustes osalenud õppijad andsid oma keeleoskuse arengule 100-punkti skaalal keskmise hinde 72, kusjuures 17% vastanutest märkisid hinnanguks maksimumi (ibid). Keelemajade tegevustes osalejate vajadustele vastasid tegevused keskmiselt 76% ulatuses (ibid).

Kõige kõrgemalt hinnatakse keelemajade pakutavaid keeleõpet toetavaid üritusi (osalenud oli kokku 47% küsimustikule vastanud inimest; nende hulka kuuluvad nii vähelõimunud püsielanikud kui ka uussisserändajad). Korraldavate ürituste seas olid näiteks aruteluõhtud, keelekohvikud ja filmiõhtud. Lisaks näitavad keeleõppijad välja suurt rahulolu keeleklubide tegevuste suunal: klubis on osalenud pea veerand kõikidest vastajatest ja osalemine vastas keeleõppija ootustele 74% ulatuses (ibid). Samas tuuakse suure miinusena välja, et kuna klubi tegevustele registreerimine on lubatud vaid ühel korral, siis paljud on pidanud osalemise kas tervise või töö- ja pereelu tõttu pooleli jätma, kuigi neil oleks soov jätkata.

Tulemused näitavad, et keeleõpet toetavad üritused on andnud keeleõppijatele rohkem enesekindlust suhelda eesti keelt emakeelena kõnelevate inimestega ning tutvuda Eesti kultuuriga. Samaaegselt hinnatakse keeleoskuse arengut keelekursuste jooksul 100-punkti skaalal keskmiselt hindega 68 (ibid), mis võib viidata sellele, et keeleõppes on teatud puudujääke sihtrühma vajadustele vastamise osas.

Lisaks keeleõppele eesti keele majades ja partnerite kursustel on inimestel võimalik kasutada ka iseseisva keeleõppe võimalusi. Keeleõppijate seas on kõige populaarsemaks rakenduseks Keeleklipp, kust saab õppida nii inglise, vene kui ka ukraina keele baasil eesti keelt algtasemel (0-A2), ning Keeletee, kus saab õppida vene ja inglise keele baasil B1 tasemel. Veebiõppe võimalus kasutas 2020. aastal ligikaudu kaks kolmandikku uuringu küsitlusele vastajatest (66%), kes jõudsid järeldusele, et veebiõpe vastas nende ootustele 73% ulatuses (Civitta 2021). Oma keeleoskuse arengut veebiõppes hindasid keeleõppijad 100-palli skaalal keskmiselt hindega 67 (ibid).

Samaaegselt tuleb tõdeda, et keeleõppe **positiivsed kogemused on tugevalt seotud konkreetsete õpetajatega ja keeletunnis kasutatavate materjalidega**, mille tõttu võib keeleõppe kogemus tugevalt varieeruda. Näiteks on vähese eesti keele oskusega püsielanikud 2019. aasta ESF vahehindamise

---

²⁸ Vt näiteks: Lightbown, P.M., & Spada, N. (2013). *How Languages are Learned*. Oxford University Press või Richards, J.C., & Rodgers, T.S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.

fookusintervjuudes välja toonud **õpetajate taseme kõikumise** erinevate keelekursuste pakkujate vahel. Keeleõppijad toovad probleemikohana välja, et sisenemisel ei hinnata piisavalt hästi eelnevalt omandatud taset, mis toob kaasa olukorra, kus keeleõppija võib sattuda gruppi, mille tase on oluliselt kõrgem või madalam keeleõppija omast,²⁹ mis võib mõjuda demotiveerivalt ja soodustada väljalangemist. Lisaks töid Civitta 2021. aasta mõju-uuringus 26 inimest, kes keeleõpet teistele ei soovitaks, põhjenduseks just õpetajatega seotud aspektid. Näiteks asjaolu, et õpetaja ei tea piisavalt keelest, mida ta õpetab, või ei kasutata tunnis õppe toetamiseks **kaasaegseid vahendeid või õppemeetodeid**.

Sarnased murekohad joonistusid välja ka selle uuringu intervjuudes – selgelt demotiveeritud, hoolimatu või iganenud ja väga piiratud õppemeetoditega õpetaja soodustab kursuste poolelijätmist. ESF meetmete lõpphindamisest järeldeb (IBS ja RAKE 2023) veel lisaks, et keeleõppe tulemuslikkust mõjutab nii **piiratud õppekohtade arv** (kursuseid ei ole võimalik kõikidele pakkuda), kui ka **kvaliteet** (keeleõppe maht, sihtrühmade vajadused ning nende tähelepanu juhtimine keeleõppe eesmärkidele ja väljunditele, et nad valiksid õige kursuse (suhtluskeele omandamine vs. tasemeeksamiks ettevalmistamine), registreerimine ja ooteaeg), ning **omandatud keeleoskuse hoidmise võimalused**.

Keeleõppes osalemisega seotud teemasid käsitles ka ajutise kaitse saajate küsitlus, mille tulemused on pikemalt välja toodud **lisas 1**. Samuti on keeleõppe võimaluste osas koostatud kokkuvõtlik tabel eraldi **lisas 2**, ning uussisserändajatest pererändajate ja püselelanike vaade keeleõppes osalemisele on välja toodud **lisades 3 ja 4**.

3.5. Peamised takistused keeleõppel

Keeleõppe on väga ressursi- ja ajakulukas, mille tõttu on täiskasvanutel mitmeid takistusi, mis võivad pärssida keeleõppija teekonda keelelise vilumuseni. Takistusi on oluline teadvustada ja silmas pidada, sest need mõjutavad keeleõppijat kõikides etappides – sisenemisel, püsimisel ja jätkamisel.

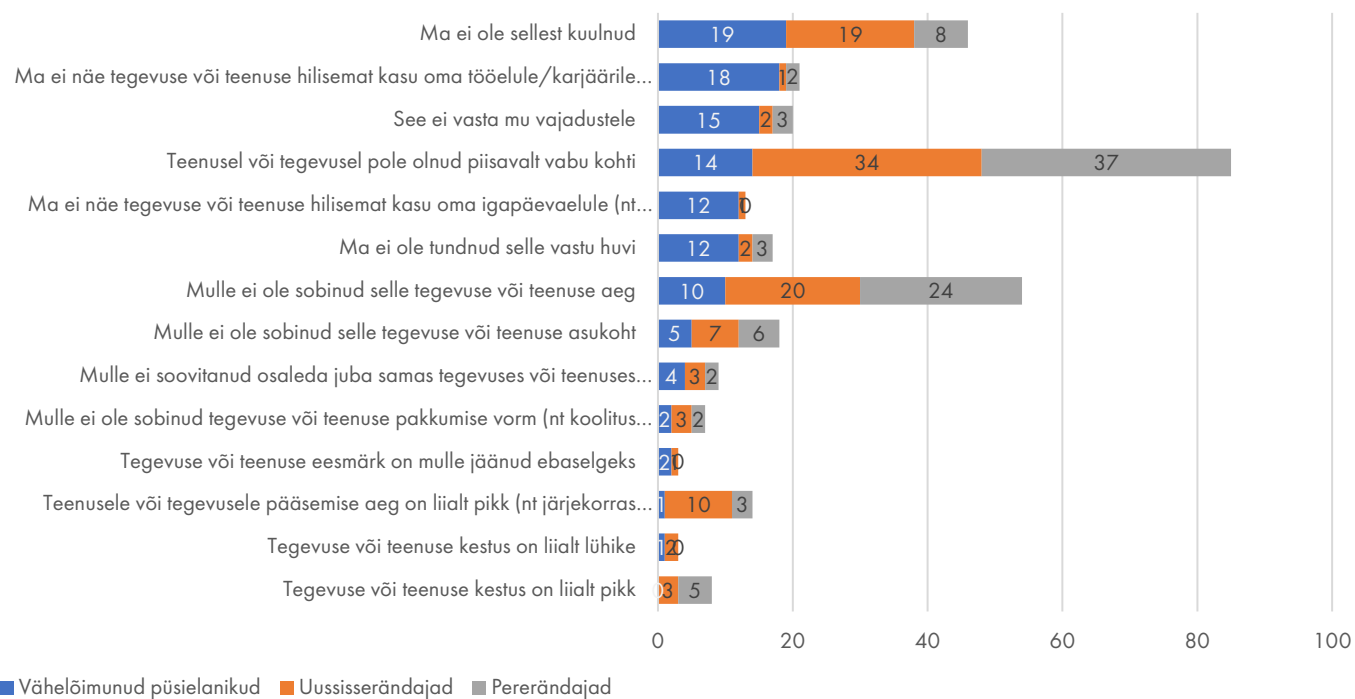
ESF 2015-2018 andmekorje põhjal on kõikides kohanemis- ja lõimumisprogrammides, sh keeleõppes, lõpuni osalemise määr 82%, sealjuures ühe korra katkestanute osakaal on kõikidest katkestanutest 95% ja kaks korda katkestanuid 4,4% (Civitta 2019). Katkestanute seas ei ilmne vanuselist seost, kuid suurt rolli mängib piirkondlik elukoht. Näiteks elavad katkestanud isikud peamiselt Ida-Virumaa linnades või Tallinnas ja selle lähiümbruses (ibid). ESF meetme lõpphindamise (2023) tulemused põhjal on kolme prioriteetse sihtrühma takistused eesti keele õppe tegevustes osalemiseks välja toodud alloleval joonisel 2.

Joonis 2. INSA eesti keele kursuse A2-B2 tasemel osalemise takistused

---

²⁹ Siinkohal on oluline silmas pidada, et antud asjaolu ei sõltu mitte niiväga õpetajast, vaid keelefirmade üldisest töö korraldusest.

* allikas: ESF meetme lõpphindamine (2023)

Täiskasvanuõppes osalemise peamised takistused võib liigitada kolme rühma: a) institutsionaalsed barjäärid; b) situatiivsed barjäärid; c) hoiakute, uskumuste ja üldise meelestatusega seotud barjäärid (ibid). Nendest barjääridest tulenevalt võib inimene otsustada, et ei soovi keeleõppega alustada ega varasemaid õpinguid jätkata. Takistuste olulisus ja kaalukus on igas sihtrühmas erinev ja sõltub sotsiaal-demograafilistest tunnustest. Antud peatükis tuuakse välja peamised täiskasvanu keeleõppega seotud takistused ja sihtrühmadele iseloomulikud näited, tuginedes uuringus läbiviidud intervjuudele ja küsitlusele ning sekundaarallikate analüüsile.

Institutsionaalsete barjääride all peetakse silmas eelkõige konkreetseid haridussüsteemi või riigi institutsionaalse korralduse lahendamata probleeme, mis takistavad keeleõppijal keelelise vilumuse saavutamist. Näiteks võib institutsionaalseks takistuseks pidada **keeleõppevõimaluste ebapiisavust ja kyllustatust erinevate Eesti piirkondade vahel**, nagu ka **ebasobivat keelekursuste aega**, mille tõttu ei pruugi keeleõppija oma piirkondliku elukoha juurest sobivat keeleõpet leida. Eesti keele kursused on enamasti koondunud suurlinnadesse nagu Tallinn ja Narva, aga ka Tartu, mille tõttu potentsiaalsed õppijad teistest piirkondadest, näiteks Rakverest, ei jõua eesti keele õppeni. Samal ajal ei ole ka võtmepiirkonnades piisavalt kohti. Probleem võib olla ka Tallinna ja Narvat ümbritsevate kogukondadega, kellel pole võimalust õhtuti linna keeletundidesse minna, sest ebasproportsionaalne aja- ja rahaline kulu transporditeenustele kaalub üle eesti keele õppimisest saadava potentsiaalse kasu. Siinjuures on kõige ebasoodsamas olukorras elanikkonnarühmad, kellel ei ole võimalust tööpäeva lõpus keelekoolitustel osaleda, näiteks perede ja lastega keeleõppijad (sageli just pererändajad).

Keeleõppes osalemist takistab ka **keelekursuste maksumus**,³⁰ mis on üheks peamiseks keelekursustel mitte-osalemise põhjuseks. See on seotud ka teiste institutsionaalsete takistusega nagu tasuta õppekohtade puudumine ja pikad koolituste järjekorrad. Eestis võib tasemeõpe minna omal käel õppijale hinnanguliselt maksma 1000–1300 eurot (Roosalu *et al* 2018), mis on ca ühe kuu palk ning mille tõttu eelistavad inimesed siiski tasuta õpet. Kuna huvi eesti keele õppe vastu on suur, siis täituvad keelekursuste kohad väga kiiresti, mille tulemusel lükkab nii mõnigi keeleõppija oma õpingud kaugemasse tulevikku. See lükkab edasi sisenemismomenti ja/või muudab katkendlikuks edasilikumise ja mõlemad tegurid võivad

³⁰ Vt eesti keele õppe kulude hüvitamise osas: <https://harno.ee/eesti-keele-tasemeeksamid>

mõjutada juba omandatud oskuste kadumist, topelt ajakulu sama asja õppimiseks jne, mis võib avaldada negatiivset mõju motivatsiooni püsimisele. Lisaks tuleb keelekursustel osalemine teatud summas ise kinni maksta, kui pärast keeletaseme läbimist ei suudeta eksamit sooritada – seda olukorras, kus (nagu see uuring näitab) nt INSA rahastatavate keelekursuste eesmärk ei ole eksami sooritamine. Keelekursuste maksumus võib kujuneda keeruliseks takistuseks sihtrühmale, kus on töötud või sotsiaalmajanduslikult kehvast olukorras inimesed. Peaasjalikult on kursuste maksumus takistuseks vähese eesti keele oskusega püsielaniku jaoks, kes ei pruugi olla teadlik riigi poolt pakutavatest tasuta keelekursustest või piisavalt teadlik kursustele registreerimise tähtaegadest, samuti vähest tugivõrgustikku omavad või väiksema info otsimise võimekusega uussisserändajad.

Keeleõppes mitteosalemise põhjuseks peetakse ka **keeleõppe tegevuste disainimise puudujääki ja ebaselget õppe eesmärki ja protsessi**. Näiteks on keeleteenuse tellija ja pakkujad väljendanud selle uuringu käigus arusaama, et INSA keeleõppe eesmärk ei ole eksam, sest kui lihtsalt õpetada eksamiks, siis ei valmista see keeleõppijat piisavalt ette „päriseluliseks“ suhtluseks. Teiselt poolt toimub kogu keeleõppeteekond tasemeid pidi ja ei ole ka selget kommunikatsiooni selle osas, et teatud taseme keelekursuse lõpetamine ei tähenda, et õppija oleks valmis ka selle taseme eksamiks.

Keelekursuste tempo on kohati liiga kiire, kui mitte alati terve grupi, siis teatud osa õppijate jaoks. Nagu juba kirjeldatud, märgiti intervjuudes korduvalt, et õppija satub kursusele, kus grupi üldine tase erineb oluliselt konkreetse õppija tasemest, mis tekitab motivatsiooni langust ja väljakukkumist. Lisaks keeleõppe meetodite otstarbekus ja mitmekesisus, õpiprotsessi ja õppija ootuste juhtimine, õpistrateegiate selgitamine ja selged õpiväljundid – kõiki neid tegureid toodi uuringu käigus välja kui problemaatilisi.

Keeleõppe alustamisel ja kõrgemal keeletasemel jätkamisel on suureks takistuseks **inimeste vähene informeeritus nende võimalustest keeleõppeks** nii alg- kui ka kesktasemel, aga ka kohtade puudumine. See kehtib kõikide uuringus käsitletavate sihtrühmade kohta.

Eestis pakutakse keeleõppeks mitmeid teenuseid, kuid info ei jõua alati potentsiaalse keeleõppijani. Näiteks pole Civitta 2021. aasta INSA keelemajade mõju-uuringu tulemuste kohaselt 74% küsitletutest kuulnud keeleõppe teenustest ja keelemajade tegevusest Eestis (Civitta 2021). Puudulik informeeritus on suureks takistuseks mh keeleõppe jätkamisel, sest keeleõppijad ei tea, kust nad järgmise taseme kursuse leiavad. Seda rolli võiks täita keelekursus, kus õppija algtaseme saavutab, ent praktikas ei pruugi seda juhtuda. Näiteks ei nõustunud 32% vähese eesti keele oskusega inimestest, et peale INSA keeleõppemoodulit suunati neid edasi õppima või anti informatsiooni edasistest tegevustest (Civitta 2019). Vähene informeeritus tuli välja ka ESF meetme lõpphindamisest (IBS ja RAKE 2023).

Kuna inimene, kes parasjagu õpib või on ühe keeletaseme lõpuni teinud ja ei ole loobunud, on juba keeleõppelainel, tal on tõenäolisemalt lootus, et eesti keel võiks selgeks saada (Roosalu *et al* 2019). Järjepidev ligipääs keeleõppele kättesaadavusele on oluline, et võimalikult kiiresti toetada inimese tekkinud motivatsiooni keeleõppetegevuses osaleda (Civitta 2019), sest motivatsioon ei ole ajas staatiline. Näiteks on uussisserändaja puhul on kriitiliseks perioodiks esimesed nädalad ja kuud Eestisse saabumise järel (ibid). Seetõttu on oluline, et inimesed oleksid alati keeletaseme saavutamisel informeeritud keeleõppe jätkamise võimalustest järgmistel tasemetel. Siinkohal tuleb rõhutada, et informeerimine ei ole ühekordne mingis tunnis info andmine, sest inimene võib puududa, mitte aru saada, unustada jne. Informeerimine tähendab süsteemset info andmist kujul, mis võimaldab õppijal selle juurde tagasi minna. Infot järgmistest võimalustest (või teavet selle kohta, kus taolist infot leida) vajab nii inimene, kes kursuse lõpuni teeb, kui ka see, kes loobub.

Lisaks institutsionaalsetele barjääridele peetakse keeleõppe takistuseks ka **situatiivseid barjääre**, mis tulenevad inimeste individuaalsest olukorras ja sotsiaalsest kontekstist tulenevatest probleemidest nagu töö- ja pereelu korraldus antud eluetapil (Roosalu *et al* 2019). Situatiivsed barjäärid võivad olla takistuseks kõikidele uuringus käsitletavatele sihtrühmadele, sest inimeste elukorraldus keeleõppe alustamisel ja järgmisel keeletasemel jätkamine võib olla väga erinev ning mõjutada nende edasist õpiteekonda keelelise vilumuseeni. Näiteks võivad uussisserändajatel või ajutise kaitse saajatel Eestisse jõudes muutuda prioriteetsemaks elukorralduslikud küsimused, sh elu- ja töökoht, kui keeleõppega alustamine, mille tõttu

lõkkub eesti keele õpe kaugemasse tulevikku. Situatiivsed barjäärid võivad olla takistuseks ka pererändega sisserrändajale, kellel on Eestisse jõudes peamiselt perega seotud kohustused ja siin elamisel limiteeritud kontaktid eesti keelt emakeelena kõnelevate inimestega, mille tulemusena võib väheneda uussisserrändaja motivatsioon keeleõppega alustamiseks. Töö- ja pereelu korraldus on takistuseks ka vähese eesti keele oskusega püsielanikule, kes peab perele ja tööle kuluvat aega oluliseks takistuseks, miks keeleoskust ei soovita parandada (Roosalu *et al*). Seega tuleks keeleõppe võimaluste pakkumisel arvestada keeleõppija situatiivsete barjääridega, mis mõjutavad nende kursustel osalemise võimalusi ja keeletaseme jätkamist.

Suureks keeleõppe takistuseks peetakse ka **hoiakute, uskumustega ja üldise meelestatusega seotud barjääre**, mis mõjutavad inimese motivatsiooni keeleõppeks. Näiteks kui inimene arvab enne õpingute alustamist, et ei saa õppimisega hakkama, on keeleõppeks liiga vana või ühiskond ei soosi õppimist (ibid).

Samuti mängib rolli eesti keele tajutud keerukus. Hoiakute ja uskumustega seotud takistused on enamasti ühendatud inimese sotsiaaldemograafiliste tunnustega nagu vanus, töökoht ja haridus. Näiteks võib potentsiaalne keeleõppija arvata, et ta on keeleõppeks liiga vana või puuduvad tal vanemas eas piisavad kontaktid eesti keelt kõnelevate inimestega, mille tõttu jääb keelekursustel osalemata või keeleõpe pooleli, sest ei suudeta järgmisel keeletasemel jätkata. Üldise meelestatusega seotud barjääre keeleõppel on täheldatud rohkem vähese eesti keele oskusega püsielanike seas. Näiteks on hoiakud seotud eestlaste ja venekeelse elanikkonna omavaheliste suhetega ja tajutud riigi poliitika või varasemate keeleõppes negatiivse kogemusega (ibid). Uussisserrändajate seas mängivad keeleõppega seotud negatiivsed hoiakud vähesemal määral rolli, sest nad tajuvad eesti keele õppe funktsionaalsust ning selle sidusust kohanemis- ja lõimumispraktikatega (ibid). Seega on hoiakute, uskumustega ja üldise meelestatusega seotud barjäärid peamiseks takistuseks just vähese eesti keele oskusega püsielanike ja vähemal määral uussisserrändajate ning pererändajate seas.

INSA B1- taseme keelekursuse mõju-uuringus (IBS 2022) eristati vastajaid teiste seas nende Eestis viibimise aja alusel, kuid Eestis kuni viis aastat elanud vastajaid käsitleti uussisserrändajatena ja eristati neid Eestis kauem elanud inimestest. Suurem osa Eestis pikemalt viibinud inimestest oli sealjuures Eestis sündinud, seega saab neid arvestada kohalike vähese eesti keele oskusega sihtrühmana. Uuringus osalejatelt uuriti teiste seas nende takistusi keelekursusel osalemisel ja mõlemas sihtrühmas mainiti enim vähest võimalust eesti keele praktiseerimiseks väljaspool keeletunde (mõlemas sihtrühmas umbes 18% vastajatest). Teise levinuima takistusena toodi välja ajalised raskused eesti keele õppimiseks töökohustuste ja/või õpingute kõrvalt (mõlema sihtrühma seas ligi 17% vastajatest). Märkimisväärseim erinevus kahe sihtrühma vastustes tekkis kursusel kasutatava veebikeskkonna hinnangute puhul, kus veebikeskkonda hindas takistusena enam kui 10% Eestis enam kui viis aastat elanud vastajatest ja vaid 3% uussisserrändajatest. Selle erisuse põhjuseks võib olla ka sihtrühmade vanuseline koosseis, sest noored inimesed on tõenäoliselt rohkem avatud veebikursustele. Uussisserrändajad mainisid takistusena aga Eestis enam kui viis aastat elanud inimestega sagedamini raskusi motivatsiooni leidmisega (11% vs 7%). Paljudel kursusel osalejatel aga takistusi ei olnudki („takistusi ei olnud“ variandi valis 33% uussisserrändajatest ja 39% viis või enam aastat Eestis elanute), mis näitab, et kui inimesed juba eesti keelt õppima jõuavad, siis on takistusi ka vähem või on need väiksema tähtsusega.

Lisaks takistusele keeleõppel vaadeldi INSA B1- taseme keelekursuse mõju-uuringus eraldi ka kursuse poolelijätmise põhjuseid. Uussisserrändajatest vastajate seas jättis kursuse pooleli 7% vastajatest ja Eestis viis või enam aastat elanud vastajatest 10%. Katkestamise põhjused olid sarnased, kus peamiseks põhjuseks oli liiga suur koormus tööl ja/või koolis. Samas kattus töö- ja/või õppegraafik kursustega enam kui pooltel uussisserrändajatest katkestajatel (57%) ja mõnevõrra vähem Eestis viis või enam aastat elanud katkestajal (27%). See viitab asjaolule, et kursuste toimumise aeg on seni mõnevõrra rohkem sobinud pikemaajastele kohalikele või siis oskavad nad lihtsalt paremini aega planeerida. Uuringu käigus läbi viidud fookusgrupi intervjuudes selgus aga, et palju suurem probleem õpingute üldse mitte alustamiseks on piiratud kohtade arv, mille tõttu on kursustele juba raske pääseda. See piirab niigi vähe motiveeritud inimeste motivatsiooni eesti keelt õppida veelgi.

Keeleõppesse sisenemise ja keeleõppes püsimise takistused kolme prioriteetse sihtrühma lõikes on selle uuringu andmekogumise (intervjuud ja küsitlus) põhjal välja toodud allolevas tabelis 1.

Tabel 1. Keeleõppesse sisenemise ja keeleõppes püsimise takistused

TAKISTUSED SISENEMISEL		
<p>* siin tabelis ei ole nimetatud takistusi, mida mainiti vaid ühekordselt, st kõik siin toodud takistused on olnud korduvad, aga paksus kirjas on need takistused, mis kordusid eriti tihti.</p> <p>** probleemid keeleõppijal tekivad ennekõike siis, kui esineb mitu takistust korraga</p>		
PÜSIELANIKUD	UUSSISSERÄNDAJATEST PERERÄNDAJAD	AJUTISE KAITSE SAAJAD
<ul style="list-style-type: none"> - Liiga kõrge valiku hind (nt keeleõppele kuluv aeg konkureerib majandusliku kindlustunde loomisele kuluva ajaga) - Kohtade puudumine sobival kursusel, kursused on kallid, või on tasuta kursused kaugel - Vajaduse puudumine (ei ole karjääriplaane, mis sõltuksid eesti keelest ega inimesi, kellega rääkida) ning selge kasu puudumine - Arvamus, et peale B2 taset ei ole kuigi palju võimalusi keelt omandada ilma keelekeskkonnas regulaarselt viibimata - Ebapiisava või eksitava info omamine (vananenud info, negatiivsete hoiakute edasikandumine teiste sama grupi liikmete varasema kogemuse põhjal jm) 	<ul style="list-style-type: none"> - Liiga kõrge valiku hind, aktuaalsemate Eestis elu sisseseadmisega seotud küsimuste lahendamine (inimesel on kohe vaja tööd leida, et ära elada, mitte keeleõpet, mis võibolla toob kasu, võibolla ei too kasu, aga igal juhul on see kasu teatud ajalise viitega) - Kohtade puudumine sobival kursusel või sobiva kursuse /keeleõpet toetava tegevuse puudumine - Vajaduse puudumine (ei ole karjääriplaane, mis sõltuksid eesti keelest ega inimesi, kellega rääkida) ning selge kasu puudumine - Ei ole plaani pikaks ajaks Eestisse jääda - Uskumus, et eesti keel on väga keeruline 	<ul style="list-style-type: none"> - Liiga kõrge valiku hind, aktuaalsemate baasmured lahendamine (inimesel on kohe vaja tööd leida, et ära elada, mitte keeleõpet, mis võibolla toob kasu, võibolla ei too kasu, aga igal juhul on see kasu teatud ajalise viitega) - Kohtade puudumine sobival kursusel või sobiva kursuse /keeleõpet toetava tegevuse puudumine - Vajaduse puudumine (ei ole karjääriplaane, mis sõltuksid eesti keelest ega inimesi, kellega rääkida) ning selge kasu puudumine - Ei ole plaani Eestisse jääda - Uskumus, et eesti keel on väga keeruline - Info puudumine eesti keele õppe võimaluste kohta - Raske emotsionaalne seisund (Ukrainast lahkumisest tingitud lein, disorientatsioon jm)
TAKISTUSED PÜSIMISEL JA JÄTKAMISEL		
PÜSIELANIKUD	UUSSISSERÄNDAJATEST PERERÄNDAJAD	AJUTISE KAITSE SAAJAD
<ul style="list-style-type: none"> - Kohtade puudumine järgmisel tasemel või sobiva kursuse puudumine (koht, intensiivsus, ajad vm) - Tasemete kokkusobimatus (<i>mismatch</i>) ja sellest tingitud tunne, et ei ole mõtet jätkata - (Soovitud/oodatud) progressi puudumine või selle mittetajumine (võib olla seotud nii kursuse kehva kvaliteediga kui ka juhtimata ootustega) - Ei tunne end grupis mugavalt, sest grupis on teise keeletaustaga inimesed (eeskätt ingliskeelsed) - Ükslised ja iganenud õppemeetodid - Õpetaja ebarealistlikud ootused õppija iseseisva töö mahule - Muutuv töögraafik ei võimalda regulaarselt käia - Õpioskuste puudumine ning samal ajal neid ka ei õpetata 	<ul style="list-style-type: none"> - Kohtade puudumine järgmisel tasemel või sobiva kursuse puudumine (koht, intensiivsus, ajad vm) <ul style="list-style-type: none"> - Sh väikelapse vanem ei saa osaleda, kuna kursused on tööajal, teine vanem aga töötab ja ei saa last hoida - Tasemete kokkusobimatus (<i>mismatch</i>) ja sellest tingitud tunne, et ei ole mõtet jätkata - Varasem /esimene kogemus eesti keele õppega oli demotiveeriv (eriti nende uussisserändajate puhul, kes võtsid eesti keelt ülikooliainena) - Pettumine järgmises kursuses ja õpetajas, eriti võrdluses esimes(t)e kursus(t)ega (eriti juhtudel, kui esimene kursus oli kohanemisprogrammi raames sel ajal, kui selle eest vastutas Expat Relocation, edasi mindi aga INSA kursustele) - Õpioskuste puudumine ning samal ajal neid ka ei õpetata 	<ul style="list-style-type: none"> - Kohtade puudumine järgmisel tasemel või pikk ootajärjekord või sobiva kursuse puudumine (koht, intensiivsus, ajad vm) - Disorientatsioon tunnis (õppija ei saa aru tunni struktuurist, õpetaja eesmärgist, meetoditest ja nõuetest) - Ei ole võimalust osaleda lapsega, kuna last ei ole kusagile jätta (üksi tulnud naiste puhul, puudega lapse puhul jm) - Info puudumine edasiste keeleõppevõimaluste kohta - Õpetaja ebarealistlikud ootused õppija iseseisva töö mahule - Elamisloaks vajaliku taseme sooritamisel huvi, edasise vajaduse või aja puudumine - Õpioskuste puudumine ning samal ajal neid ka ei õpetata

- Ebamugavustunne, mis on tingitud sellest, et õpetaja ei ole panustanud grupitunde loomisesse (sh kartus teiste inimeste ees valesi õelda) - Hirm kursuste ees, kus on erinevate keeltaustadega inimesed (inglisekeelsed), sest õpetaja kasutab tunnis lisaks ka inglise keelt, millest õppija aru ei saa (eriti madalamatel tasemetel) - Uskumus, et kursustest pole kasu, sest eesti keelt on võimalik omandada ainult individuaalõppes (see uskumus toetub nii isiklikele varasematele ebaõnnestumistele, aga seda toetab ka üsna levinud üldine narratiiv) - Tunnis toimuvate protsesside ebaefektiivsus või nende protsesside eesmärkide mittemõistmine (nt väga sageli väljendatud ootus vigade parandamise järele, sh arvamus, et kui vigu ei parandata, pole õppel mõtet)	- Ei tunne end grupis mugavalt, sest grupis on teise keeletaustaga inimesed, kes tekitavad segavalt palju suhtlust keeles, millest õppija aru ei saa (ukraina õppijad) - Tunnis tekib korduvalt tunne, et keel on keeruline – inimene heitub ja see jääb maandamata (nt räägib õpetaja käänetest nii, et neid tundub olevat võimatu omandada või tutvustab palju keerulisi vorme üksteise otsa) - Töö on muutuva graafikuga või nõuab korduvalt Eestist eemal viibimist, mistõttu ei ole võimalik regulaarselt käia ning õppija ei jõua grupile järele

MOTIVATSIOONI SUURENDAB

PÜSIELANIKUD	UUSSISSERÄNDAJATEST PERERÄNDAJAD	AJUTISE KAITSE SAAJAD
<ul style="list-style-type: none"> - Julgustav õpetaja, kellel on hea, mitmekesine metoodiline pagas - Julgustus, eestlaste positiivne tagasiside - Eestlaste kannatlikkus - Võimalus kasutada eesti keelt päris inimesega, päris olukorras - Märkimisväärne EAP-de hulk ülikoolis e.k. lisakursus(t)je eest - Sama valdkonna või samade huvidega eestlastega suhtlemine - Individuaalne lähenemine õppes - Tasuta - Hea atmosfäär tunnis - Sobiv aeg - Progressi tajumine (sh eestlastega rääkides) - Kursuste asukoht (lähedal) 	<ul style="list-style-type: none"> - Julgustav õpetaja, kellel on hea, mitmekesine metoodiline pagas - Vajadus mõista baasinfot - Võimalus kasutada eesti keelt päris keskkonnas - Karjäär, sh juurdepääs karjääri, või finantsolukorda toetavatele süsteemidele/infole - Sanktsioonid või elamisloa saamine/pikendamine - Progressi tajumine (sh eestlastega rääkides) - Soov vältida ebamugavustunnet (nt kui tänaval keegi pöördub eesti keeles, siis tahaks osata aru saada ja vastata) - Lasteaia või koolis käivad lapsed (vajadus või soov suhelda haridusasutusega, soov last toetada) 	<ul style="list-style-type: none"> - Eestlased kiidavad, et inimene õpib eesti keelt ja proovib mõista või ise rääkida - Elamisloa pikendamine on seotud keelekursuse läbimisega (aga järjest enam levib ka info selle kohta, et seda ei kontrollita) - Väljakujunev arusaam, et parim plaan praegu on jääda Eestisse - Mitmekesised ja kaasajegsed õpetamismeetodid - Julgustus, positiivne reaktsioon eestlaste poolt - Sattumine keelekeskkonda, kus tekib emotsionaalselt tugev kogemus, et ta ei mõista, mis ümberringi toimub (nt haigla) - Progressi tajumine (sh eestlastega rääkides) - Sarnaste huvidega eestikeelseid inimestega kokkupuutumine - Austus Eesti vastu - Huvi eesti kultuuri vastu - Arusaam, et keeleoskus parandab karjääri võimalusi - Hea suhe õpetajaga - Ei soovi rääkida vene keelt

MOTIVATSIOONI VÄHENDAB

PÜSIELANIKUD	UUSSISSERÄNDAJATEST PERERÄNDAJAD	AJUTISE KAITSE SAAJAD
<ul style="list-style-type: none"> - Vajaduse kadumine (nt inimese vahetas töökohta ja uues töökohas pole enam vaja) - Eestlaste kärsitus, mis võib väljenduda nt selles, et minnakse vene keele peale üle - Eestlaste poolne kriitika ja naeruvääristamine - Eelnev kehv keeleõppekogemus, sh teiste inimeste kehv kogemus - Ühiskondlik vaenulikkus ja keeleoskuse meelevaldne sidumine eeldatava lojaalsuse või poliitiliste vaadetega - Ükslused, vananenud õppemeetodid - Kursusel õpitava mittevastamine õppija eesmärkidele (nt keskendumine grammatikale olukorras, kus õppija eesmärk on suhelda või keskendumine suhtluskeelele, kui õppija eesmärk on saada tasameeksam tehtud) - Konstruktivise, edasiviiva tagasiside puudumine - Frustratsioon tajutava progressi puudumisest - Hirm rääkida mitteperfektses eesti keeles (hirm teha vigu, soovimatus kuulajat koormata aeglase rääkimisega vm) - Takistavad arusaamad (nt see, et kursused ei saagi olla tulemuslikud, sest eesti keele saab selgeks ainult individuaalõppes; pole mõtet harjutada, kui keegi ei paranda vigu, või et eesti keelt saab õppida ainult emakeelerääkijaga (<i>native speaker</i>)) - Samal tasemel kursuste kordamise võimaluse puudumine 	<ul style="list-style-type: none"> - Kehv esimene kogemus keeleõppega (nt ebasõbralik ja mittetoetav õpetaja) - Eelnev keeleõppekogemus tekitas tunde, et eesti keel on äärmiselt keeruline - Eestlaste kärsitus, mis võib väljenduda nt selles, et minnakse vene keele peale üle - Eestlaste kinnisus, mõnikord ka tõrjumine (nt kui keeleõppija kuulub madalama ühiskondliku staatusega gruppi, nt tumedanahaline uussisserändaja) - Eestlaste reaktsioon vene emakeelega rääkijale (värskest tulnud uussisserändajale heidetakse ette, miks ta ei räägi eesti keelt) - Hirm rääkida mitteperfektses eesti keeles (hirm teha vigu, soovimatus kuulajat koormata aeglase rääkimisega vm) - Vajaduse puudumine - Läbikukkumine tasameeksamil (eriti kui korduv läbikukkumine) - Keeleõppe mittevastavus keeleõppija eesmärkidele ja vajadustele (nt päriselus vajalikule keelele) - Plaan Eestist lahkuda - Ekslikud arusaamad, mis väljenduvad eriti end. NL riikidest saabujatel (nt see, et kursused ei saagi olla tulemuslikud, sest eesti keele saab selgeks ainult individuaalõppes; pole mõtet harjutada, kui keegi ei paranda vigu, või et eesti keelt saab õppida ainult emakeelerääkijaga (<i>native speaker</i>)) - Takistavad arusaamad (nt see, et eesti keelt ei ole võimalik õppida ilma õppijale tuttava vahenduskeelela, milleks on nt inglise, vene, araabia vm keel) - Samal tasemel kursuste kordamise võimaluse puudumine 	<ul style="list-style-type: none"> - Kehv esimene kogemus keeleõppega (nt ebasõbralik ja mittetoetav õpetaja) - Eelnev keeleõppekogemus tekitas tunde, et eesti keel on äärmiselt keeruline (nt õppeprotsessi, - eesmärkide või -struktuuri mittemõistmine) - Plaanide ebamäärasus - Inimene ei tea, kuidas enda õpet juhtida ja toetada ja ta ei saa selles küsimuses ka abi - Ebarealistlik ootus õpetajate poolt iseõppimise osas - Valusate / ebameeldivate teemade sissetoomine tundi (nt õpetaja algatusel räägitakse sõjast) - Uskumus, et eesti keel on väga keeruline - Takistavad arusaamad (nt see, et pole mõtet harjutada, kui keegi ei paranda vigu) - Samal tasemel kursuste kordamise võimaluse puudumine

Lisaks toome eraldi välja **takistavad uskumused spetsiifiliselt INSA eesti keele maja (EKM) toetavate tegevuste osas**, mis väljenduvad eelkõige püsielanike seas, kes elavad piirkondades, kus on väga vähe eesti keelt esimese keelena rääkijaid.

INSA keelemajade tegevustesse on mõtet minna ainult siis, kui seal on **eesti keelt emakeelena kõnelejaid**, mitte teised samasugusel tasemel õppijaid, kes ise räägivad samuti valesti. Samuti väljendati paljudes intervjuudes, et EKM toetavad tegevused on kas liiga madalal või liiga kõrgel tasemel. Need, kes arvavad enda taseme liiga kõrge olevat, arvavad, et neil ei ole seal midagi kasulikku saada (ja mõned ka kardavad,

et nad peavad hakkama teisi aitama). Mitmed madalamal tasemel kõnelejad olid saanud EKM võimaluste koha uurides infot, et nad ei ole oma tasemega sinna oodatud, ja paljud madalamal tasemel rääkijad isegi ei hakanud uurima EKM tegevuste kohta, sest neil on juba ette hirm selle ees, et nad tulevad kohale ei saa aru. Arusaam, et INSA keelemajade toetavatesse tegevustesse pole mõtet minna, sest aeglasemat rääkijat seal keegi ei aita ega toeta, oli samuti väga levinud, sh juba ka pererändajate ja ajutise kaitse saajate seas. Üheks takistuseks oli ka hirm uude kohta, võõraste inimeste sekka minemise ja nendega koos millegi tegemise ees. Selliseid takistusi saaks osaliselt leevendada sellega, et ühelt poolt selgitada kohale tulnud osalejatele toimuva loogikat, küsida, kuidas nad ennast tunnevad ja pakkuda vajadusel tuge; teisalt saaks EKM proaktiivselt pakkuda tutvumist ühest organisatsioonist (kool, töökoht vm) pärit minigruppidele, et esimese tutvuse võiks teha koos tuttavatega, mis suurendab turvatunnet.

Lisaks oli ka neid inimesi (kõigis kolmes prioriteetses sihtgrupis), kes ei olnud kuulnud INSA keelemajadest ja märkimisväärselt palju ka neid, kes ei leidnud haakumispunkti nende keelemajade poolt pakutavate teemadega. Takistuseks on olnud ka ebasobivad ajad ja laste kõrvalt osalemise võimatus (seega, kui EKM on oodatud ka lastega osalejad, peaks seda kommunikeerima). Vt INSA keelemajade kohta veel ka **lisas 2**, keeleõppe võimaluste osas keeleõppe kasutajateekonnal.

Vt ka **lisas 4** keeleõppe takistuste võrdlevat maatriksit ning ajutise kaitse saajate küsitlustulemuste analüüsi **lisas 1**. Pererändajate ja püsielanike vaade, sh takistused ja murekohad keeleõppes osalemisel, on täiendavalt välja toodud **lisas 3**.

3.6. Peamised keeleõppija sihtrühmad

Uuringuga keskenduti kolmele rühmale keeleõppijatele, kes elavad piirkondades, kus on vähe eestikeelset keskkonda (nt Ida-Virumaa linnad, Harjumaa linnad või linnaosad). Uuringu lähteülesandes on need nimetatud kui prioriteetsed keeleõppe sihtrühmad. Need kolme rühma võeti aluseks uuringu andmekogumisel, teostati ankeetküsitlus ning viidi läbi intervjuud. Tulemuste põhjal moodustati arhetüübid ja nende põhised persoonad. Etteruttavalt öeldes tuleb juba siinkohal öelda, et lähteülesandes seatud prioriteetsed sihtrühmad ei kattu arhetüüpide põhiste sihtrühmadega (vt täpsemat selgitust ptk 4 alguses), kuid meetodiliselt oli prioriteetsete sihtrühmade aluseksvõtmine uuringu andmekogumisele mõistlik ja põhjendatud.

Uuringu lähteülesandes seatud sihtrühmad olid järgmised:

1. **Püsielanikud:** teisiti ka kui vähelõimunud püsielanikud või kui vähese eesti keele oskused püsielanikud. Need on inimesed, kellele on Eestiga pikaajaline püsiv side, kes on Eestis sündinud ja kogu elu või pikalt elanud, ent kelle elu möödub keskkonnas, kus on vähe eesti keelt.
2. **Pererändega tulijad:** teisiti ka kui uussisserändajatest pererändajad. Need on inimesed, kes on tulnud Eestisse enda lähedase pereliikme (enamasti abikaasa) tõttu. Näiteks abiellusid nad kellegagi, kes elab Eestis või leidis nende elukaaslane Eestis töö või õppimisvõimalused ja pere liikus temaga kaasa.
3. **Ajutise kaitse saajad:** Ukrainast sõja tõttu Eestisse tulnud inimesed, kes on taotlenud Eestis ajutist kaitset, on selle saanud, ja on siiani Eestis.

Uuringu andmekogumisel – intervjuudes, küsitluses ja sekundaarallikate analüüsis –, lähtuti eeskätt kahest analüüsiteljest: püüti aru saada, kuidas ja miks keeleõppija keeleõppesse hakkab liikuma ja sinna jõuab; lisaks püüti aru saada, kuidas ta ennast keeleõppes tunneb, sh vaadati, milline on eesti keele õppijate kogemus, aga ka taust, väärtused, vajadused ja motivaatorid.

3.6.1. Väheese eesti keele oskusega püsielanik

Tulenevalt vähelõimunud püsielaniku definitsiooni kohatisest ebamäärasusest (st seda mõistet on eri osapoolte hulgas kasutatud eri tähendustes ja eri viisidel, vt ka ptk 3.1) ning väljaspool sotsioloogilisi

uuringuid selle rakenduslikult kasutamise keerukusest,³¹ kitsendati siinses uuringus see sihtrühm ennekõike *vähese keeleoskusega püsielanikuks*, kellega viidi läbi 15 intervjuud.

Varasemad uuringud näitavad, et eesti keele oskus on sageli seotud inimese vanusega: mida noorem on inimene, kelle emakeel ei ole eesti keel, seda parem on tema eesti keele oskus võrreldes vanemate vanuserühmadega: nt kui vanuserühmas 15-24 valdab eesti keelt 'vabalt' 34% muust rahvusest Eesti elanikest, siis vanuserühmas 25-34 on see vastavalt 19%, vanuserühmas 35-49 vastavalt 13% ja vanuserühmas 50-64 vastavalt 10% (EIM2020 andmete sekundaaranalüüs).

Vähese eesti keele oskusega inimesed on peamiselt koondunud Tallinnasse ja selle ümbrusesse, Ida-Virumaale või teistesse Eesti suurlinnadesse, nagu näiteks Tartu ja Pärnu. Ka kõrgharidus omab mõju eesti keele oskusele: mida kõrgem on haridus seda parem on ka eesti keele oskus: kõrgharidusega inimestel on see ligi kaks korda kõrgem kui keskerihariduse, kutsehariduse või madalama haridusega isikute hulgas; samal ajal pole eesti aga keele oskuses märkimisväärset vahet kas inimesele on lõpetatud keskharidus (keskkool või gümnaasium) või ülikooliharidus (EIM 2020).

Samuti näitavad integratsiooni monitooringu andmed, et hea eesti keele oskus algab leibkonna sissetuleku põhjal (kogu leibkonna keskmise sissetulekut arvestades) alates 1400 eurost leibkonna kohta (25% nende hulgas oskab eesti keelt 'vabalt'), ning ei muutu märkimisväärselt kõrgemaks ega madalamaks sealt ülespoole liikudes. Seevastu madalamate sissetulekute (400-1400) hulgas jääb see osakaal kaks korda väiksemaks, vahemikku 9-14%. Lõimumistegevustes osalevad enamasti keskealised (ka madala digipädevusega inimesed).

Ka teised uuringud näitavad (nt Roosalu jt 2018), et vähese eesti keele oskusega püsielanikud, kes on Eesti kodanikud, naised ja elavad Ida-Virumaal, tunnevad, et Eesti riik kaitseb nende õigusi ja pakub avalikke hüvesid vähemal määral kui nt muu kodakondsusega uussisserändaja, kes on mees ja kes elab Harjumaal. Seega viitab samuti Ida-Virumaa kui regiooni või piiratud keelekeskkonna eripärale.

Kui uussisserändajad eelistavad meediatarbimisel peamiselt Eesti venekeelseid tele- ja raadiokanaleid, vene tele- ja raadiokanaleid ning sotsiaalmeediat, siis vähese eesti keele oskusega püsielanik eelistab pigem Eesti venekeelsete uudisteportaalide. Eesti keele kursusel vähemalt üks kord elus osalenud isikud on suurema tõenäosusega naised, vanusegrupis 35-49 ja 50-64, pigem kõrgharidusega ning Eesti kodakondsusega (*ibid*). See näib vähemalt osati kinnitavat ka integratsiooni monitooringu tulemusi.

3.6.2. Uussisserändajast pererändaja

Pererändajad on Eestisse elama asunud välismaalased (ennekõike uussisserändajad), liitudes juba Eestis elava abikaasa või lähedase sugulasega, või asudes koos pereliikmega Eestisse elama. Riikliku statistika järgi on pererändajate seas rohkem naisi, moodustades ligikaudu kaks kolmandikku kogu sellest sihtrühmast. Kehtiva elamisloaga pererändajaid on 13 437 (seisuga 31.12.2021) ning suur osa neist moodustavad Venemaalt ja Ukrainast pärit saabujad; samal ajal kuuluvad sihtrühma väiksemal määral ka USA, India, Nigeeria, Türgi jt riikide kodanikest pererändega saabujad.

Seega on tegemist suhteliselt mitmekesise sihtrühmaga, kui võrrelda neid nt vähelõimunud püsielanike või ajutise kaitse saajatega. Siiski võime oletada, et piiratud keelekeskkonnades elavad neist peamiselt siiski Venemaalt, Ukrainast ja Valgevenest saabujad. Varasemad uuringud näitavad (Kaldur et al 2019), et pererändega tulijatel on sageli murekohaks tööhõives osalemine ning sotsiaalne kaasatus (st keskmisest suurem oht sattuda isolatsiooni, sh piisavate tugi- või kontaktvõrgustike puudumise tõttu), kuid neist

---

³¹ Lõimklastrid on moodustatud järgmiste tunnuste põhjal (vaid valikuline nimekiri): kodakondsus, valimistel osalemine, hoiakud EV kodakondsuse omamise suunal, kuuluvustunne Eesti rahva hulka, eesti keele oskus, eestikeelse meedia olulisus, suhtlus eestlastega, usaldus institutsioonide vastu jm. Teisisõnu moodustavad lõimklastrid tunnused, mida väljaspool sotsioloogilisi uuringuid on väga keeruline, kui mitte võimatu kasutada (st tuvastada nt inimese kuuluvus „vähelõimunud“ sihtrühma hulka enne keelekursusele või keeleõppe tegevustesse lubamist vmt). Vt täpsemalt Lauristin (2011). Neist raskustest tulenevalt defineeriti näiteks ka ESF vahe- ja lõpphindamises uuritav vähelõimunud sihtrühm kolme tunnuse põhisealt: EV kodakondsus (st selle mitteomamine) ja keeleoskus (st madal eesti keele oskus) või suhtluskeel (st kui ei suhtle eesti keeles).

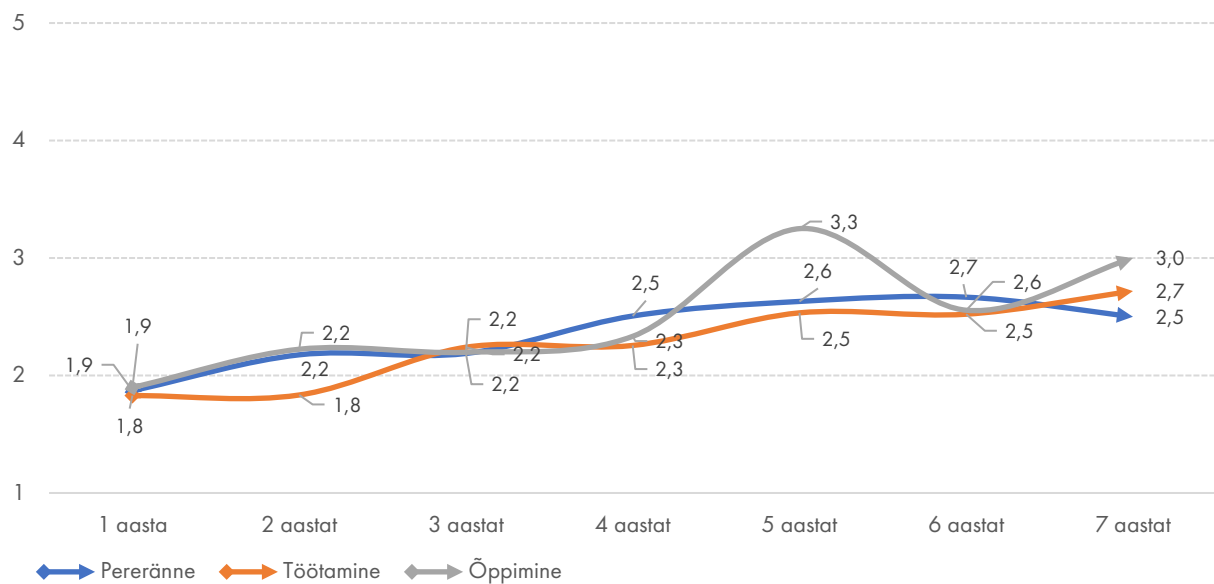

tulenevad probleemkohad võivad mõjutada ka peresuhteid, mis omakorda võib mõjutada eesti keele õppe motivatsiooni.

2020. aasta Integratsiooni monitooringu (EIM 2020) tulemused näitavad, et pererändega tulijate (N=652) seas on keskmisest rohkem naisi, vene ja ukraina rahvusest inimesi ning neid, kes peavad eesti keele oskust vajalikuks (86% vs kõikide 65%). Nende seas on rohkem neid, kes õpivad praegu eesti keelt, ning vähem ka neid, kes ei õpi ega kavatse eesti keelt õppida (nt võrreldes töötamise ja õppimise eesmärgil tulijatega). Nende eesti keel on arenenud natuke enam kui keskmisel uussisserändajal. Kohanemisel on neid keskmisest rohkem aidanud kohanemisprogrammid ja sotsiaalmeedia grupid, vähem eesti rahvusest sõbrad ja tuttavad. Eesti keelt kasutavad nad vabal ajal suhtlemiseks teistega võrdset (24%), inglise keelt aga vaid 39% (vrld keskmine 71%), vene keelt 82% (vrld keskmine 42%). Nad tunnevad keskmisest vähem lähedust Eesti elavate eestlaste ja uussisserändajaga ning rohkem seotust venekeelse elanikkonnaga. Nad soovivad keskmisest oluliselt enam Eestisse jääda tulevikus.

EIM2020 tulemused näitavad ka, et uussisserändajate rühma hulgas tervikuna paraneb eesti keele oskus ühe skaalajaotise ehk ühe keeleoskustaseme võrra keskmiselt kolme-nelja aastaga (joonis 3). Joonisel on välja toodud rändeliik ehk Eestisse saabumise põhjus, Eestis viibitud aeg (täisaastates) ning vastaja enda subjektiivne hinnang eesti keele oskuse tasemel. Skaalajaotis 1 tähendab eesti keele oskuse täielikku puudumist, skaalajaotis 5 tähendab eesti keele oskust tasemel 'valdan vabalt'.

Joonis 3. Eesti keele oskuse taseme muutus esimese seitsme aasta vältel Eestis viibides (skaalal 1-5, rändeliigi ja Eestis viibimise aja lõikes) (n=2333) (EIM2020)

Tulemused näitavad, et neil uussisserändajatel, kes on Eestis viibinud kuni 1 aasta, on keeleoskustase vaid mõnevõrra madalam skaalajaotisest ehk keeleoskustasemest 2 ('saan aru veidi, aga ei räägi'; sh pererändajatel on keskmine tase 1,87), ning Eestis kuni 7 aastat viibinute hulgas on keeleoskuse tase sõltuvalt rändeliigist kas skaalajaotise taseme 3 juures või sellest natuke madalam ('saan aru, räägin veidi'; sh pererändajatel on keskmine tase 2,5 – s.o. ca 0,5 skaalajaotise võrra ehk 20% madalam kui nt õpirändega Eestis viibijatel).³² Kas ja milline peaks olema Eesti riigi poolt soovitud keeleoskustaseme saavutamise näiteks viienda või seitsmenda Eestis viibimise elamisaasta lõpus (kas näiteks skaalal neli, mis oleks oskustase kirjeldusega 'saan aru, räägin, kirjutatan'), vajab juba pikema arutelusid ning analüüsi.

³² Rändeliik 'õppimine' oluline hälve keskmisest, viiendal Eestis viibimise aastal, on tingitud valimi väiksusest. Pererändajate keskmise keeleoskuse langus seitsmendal aastal võib samuti tingitud olla valimi väiksusest vm teguritest, mis vajavad edasist täiendavat analüüsi ja valideerimist, sh EIM2023 andmete põhjal. Oluline on antud tulemuste puhul üldine trend, ehk kõikide vastajate keskmise muutus (kasv) antud aja jooksul.

Kui vaadata pererändega tulijaid haridustaseme lõikes, siis kohanemisprogrammis osalevad rohkem kõrgema haridusega, nooremad (vanuses 25-34), naised ja Tallinnas elavad pererändega tulijad. Kõrgema haridusega õpivad eesti keelt praegu rohkem ning osalevad rohkem ka internetipõhises keeleõppes. Kõrgharidusega uussisserändajad, kes on saabunud Eestisse pererändega, hindavad eesti keele õppe kättesaadavust kodulinna või -vallas paremaks ning leiavad ka rohkem, et nende eesti keel on paranenud pärast Eestisse tulekut. Samas peavad nad eesti keele oskust Eestis elamiseks vähem vajalikuks kui madalama haridustasemega pererändega tulijad ning tunnevad ennast vähem teretulnuna kui madalama haridusega vastajad.

Pererändega naiste seas on osakaalu poolest rohkem ukraina ja pigem vene rahvusest ning kõrgema haridusega inimesi. Eesti keelt kasutavad vabal ajal rohkem mehed, kes tunnevad ennast ka rohkem teretulnuna ja seotuna Eesti ja eestlastega, naised rohkem päritoluriigi ja sama etnilise taustaga inimestega.

Kui vaadata erinevusi Eesti piirkondade lõikes, siis paistab silma, et Tallinna ja lähiümbruse elanikud on kõige rohkem rahul keeleõppe võimalustega, seejärel Ida-Virumaa ja teiste suuremate linnade elanikud, ning viimasena väiksemate linnade ja asulate elanikud. Lisaks eristuvad kõige selgemalt teistest Narva ja Tartu pererändega uussisserändajad.

Narvas on venekeelsed pererändega tulijad vene või ukraina rahvusest, sooliselt on keskmisest võrdsem jaotus – naised on naxis ülekaalus. Hariduse poolest on neil keskmisest rohkem kutseharidust. Nad on seal hästi kohanenud ja hästi informeeritud ning tunnevad keskmisest tugevamat seotust Eesti venekeelse elanikkonnaga. Kuigi eesti keele õppe võimalusi peavad suhtelisel heaks, õpivad nad eesti keelt pigem vähe (ka Maardus õpitakse vähe) ning nende eesti keel on pigem vähe arenenud alates Eestisse tulekust, kuigi nad peavad eesti keelt oluliseks Eestis elamiseks. Pererändega Narva tulijad ei kasuta vabal ajal eesti keelt peaaegu üldse.

Tartus ei ole vene keelt valdavate pererändega tulijate osa suur, kuid ligi pooled on vene või ukraina rahvusest ning naiste osakaal on sarnane uussisserändajate keskmise jaotusega. Eesti keele õppe võimalusi hinnatakse keskmisest madalamaks, aga keelt õpitakse ja kasutatakse suhteliselt palju. Nad tunnevad keskmisest suuremat seotust päritoluriigiga ja Eestis elavate eestlastega, kuid hindavad oma kohanemist keskmisest tagasihoidlikumalt ning tahavad Eestisse jääda keskmisest vähem.

3.6.3. Ajutise kaitse saajad (Ukrainast pärit sõjapõgenik)

Politsei- ja Piirivalveamet andmetel on 2023 aasta aprilli seisuga Eestis alates 24.02.2022 ajutist kaitset taotlenud kokku enam kui 44 tuhat inimest (3,3% Eesti rahvaarvust); üle kolme tuhande on sellest juba loobunud (st Ukrainast on saabunud sõja tõttu oluliselt rohkem inimesi, kuid ligi pooled neist on liikunud Eestist edasi ning mitte kõik Eestisse jäänutest ei ole taotlenud ajutist kaitset). Kehtiv tähtajaline elamisluba ajutise kaitse alusel on 11.06.2023 seisuga antud 35 350 isikule (2,6% rahvaarvust). Ajutise kaitse saajad on Ukraina sõjapõgenikud, kellest ligi kolm neljandikku on naised ja üks neljandik on mehed. Paljud neist on lapsed: kuni 17-aastaseid lapsi on ligi 41% kõikidest Ukraina põgenikest. 5% põgenikest on üle 64-aastased inimesed ja 55% on 18–64 aastat vanad. Võrreldes näiteks 2014-2017 Süüria kriisiga on Ukrainast pärit põgenike hulgas suurem hulk kõrgharitud inimesi. OECD andmetel on hinnanguliselt 73% sõjapõgenikest naistest kõrgharidusega (OECD 2022), seega võib eeldada, et ka Eestis on ajutise kaitse saajate sarnane osakaal kõrgharitud naisi. Seisuga 2022 lõpp on umbes 6% neist eesti keele õppega alustanud. Seisuga 17.04.2023 on neist kohanemisprogrammi keeleõppe kursuse läbinud 2546 isikut, sh edukalt lõpetanud 2341, kursus pooleli 5229 inimesel.

Siinse uuringu raames viidi ajutise kaitse saajate hulgas lisaks intervjuudele läbi ka ankeetküsitlus. Küsitluse fookus oli ennekõike eesti keelega seotud teemadel (suhtlusaktiivsus eestlastega, põhjused eesti keele õppimiseks, takistused eesti keele õppes osalemiseks, rahulolu senise eesti keele õppe kogemusega jmt). Küsitlusele vastas 320 ajutise kaitse saajat. **Küsitluse tulemused on pikemalt välja toodud lisas 1.** Nii nagu ptk 3 välja toodud sekundaarallikate analüüsi ja intervjuude, on ka ajutise kaitse saajate küsitlusuuringu tulemuste põhjal koostatud sihtrühma arhetüübid ja persoonad (ptk 4).

4. KEELEÕPPE SIHTRÜHMADE ARHETÜÜBID JA PERSOONAD

Uuringu üheks eesmärgiks oli luua uuringu käigus saadud materjali põhjal sihtrühmade sees konkreetsemaid käitumisprofile ehk arhetüüpe. Selle aluseks võeti teenusedisainilik lähenemine, mis kombineeris omavahel nii arhetüübid, kuid ka teenusedisainis rohkem kasutava tööriista: persoonad.³³

Arhetüübid ja persoonad on oma olemuselt ja funktsioonilt sarnased, kuid need erinevad ennekõike just käitumuslikust aspektist – persoonad on enamasti esitletud inimnäoliselt, st kujutavad ühte konkreetset inimkarakterit koos nime ja muude spetsiifiliste taustatunnustega (nt vanus, sugu jm). Arhetüüp seevastu ei ole seotud ühe konkreetse inimese või nõ näoga, vaid kujutab ennekõike teatud käitumuslikku karakteristikut või abstrahmeeritud tüüpi/ tüpoloogiat. Seda oleme me käesoleva uuringu raames ka teinud, vt arhetüüpide tüpoloogiat ptk 4.1. Siin uuringus konstrueeritud arhetüübid ja persoonad tuginevad nii sekundaarallikate kui ka uuringu käigus kogutud andmete analüüsile.

Arhetüüp on teatud sihtgrupi tüüpilise esindaja kirjeldus, mingi teenuse (antud juhul keeleõppe) näidiskasutaja. See tekib päriselt eksisteerivate inimeste käitumise uurimise, kirjeldamise ja analüüsimise tulemusena. Efektiivne teenus (sh keeleõppe meetod, nõustamine, materjalid, kommunikatsioon jpm) põhineb sellel, et teenusepakkuja mõistab võimalikult hästi, kes on õppija. Arhetüübid, aga ka persoonad, pakuvad inimkesksema vaadet ja aitavad aru saada, mis mõjutab kasutajat (st sihtgrupi liikmeid) keeleõppe kontekstis ühtesid või teisi otsuseid vastu võtma, mis soodustab või takistab teatud käitumist, millist vajadust või eesmärki teenus (keeleõpe) täidab või millist probleemi lahendab, millised tegurid on selles protsessi olulised ja millised ei ole. Näiteks milline on kasutaja motivatsioon, millised hirmud ja takistused.

Selle uuringu käigus koostatud arhetüübid on mõeldud ennekõike järgmiste eesmärkide ja tegevuste jaoks: 1) keeleõppijate sihtrühmade mõtestamine ja prioriseerimine, 2) kommunikatsioon ja värbamine, 3) keeleõppijast kliendi registreerimine ja nõustamise teel sobilikku keelerühma suunamine. Lisaks loodi andmetega testimise käigus ka alternatiivne arhetüüpide komplekt õppija õpistiili põhjal, mis aitaks keeleõpet metoodilist paremini mõtestada ja läbi viia (vt ptk 4.3). Õpistiili põhjal loodud arhetüübid on aga eksperimentaalsed ning need on uuringus välja toodud vaid täiendava lisamaterjalina, vajades edasist põhjalikumat analüüsi ning täiendamist.

Uuringu käigus koostatud arhetüübid ja persoonad loodi mitmest etapist koosneva protsessi käigus: alguses määrasime sekundaarallikate põhjal kategooriad ja üldkarakteristikud, seejärel koostasime intervjuukavad ja küsitlusandmed, viisime läbi andmekogumise (nii kvalitatiivse kui ka kvantitatiivse),³⁴ kogusime intervjueritud isikud tunnustepõhiselt kokku ühte võrreldavasse maatriksisse, koostasime selle põhjal esialgsed profiilid ning valideerisime ja täiendasime neid nii küsitlusandmetega kui ka sidusrühmade intervjuudest tulnud materjaliga.

Arhetüüpide koostamisel on valitud neli peamist tunnust (parameetrit), mis on aluseks nende arhetüüpide eristamisel ja arhetüüpi kuuluvate isikute (intervjuud, küsitlustulemused) rühmitamisel. Silmas tuleb pidada, et mida rohkem on eri tunnuseid või parameetreid ühe arhetüübi sees, seda keerulisemaks läheb arhetüüpide loomine, sest võib tekkida oht, et mingites tunnustes arhetüübid omavahel enam selgelt ei eristu, või tekitab täiendava parameetri sissetoomine konflikti mõne teise parameetri sisuga, mis teeb võimatuks üldistusastme loomise.

---

³³ Eesti rakendusuuringutes on enamasti kasutatud just persoonasid: näiteks Praxis uuringus Eesti gümnaasiumiõpilaste väljalangevuse vähendamisel (2022), KANTAR uuringus nügimismeetodite osas (2022), RAK uuringus noorte valimiskäitumisest (2021), Arenguseire Keskus pikaajalise hoolduse tulevikustsenaariumite koostamisel (2021), Eesti elanike liikumisprofiilide koostamise juures (2020), Balti Uuringute Instituudi uuringus kohanemisprogrammis osalejatest (2019), EY uuringus struktuurivahendite toetuse saajate halduskoormuse hindamisel (2017) jmt.

³⁴ Meetodi vaates on nn personaalintervjuud oma olemuselt poolstruktureeritud süvaintervjuud, mis aitavad mõista inimese kogemust teatud kontekstis ja paindlikult uurida tema vajadusi, takistusi, väärtusi, hirme, unistusi, eelistusi, konfliktikohti jms.

Uuringu lähteülesandes seatud üheks eesmärgiks oli eristada õppijaid gruppidesse ka prioriteetsete sihtrühmade ehk rahastusallikate põhjal (pererände alusel Eestisse tulnud õppijad, vähelõimunud või vähese keeleoskusega püsielanikud, ajutise kaitse saajad). Kogutud infot grupeerides ei olnud võimalik täheldada, et arhetüübid jaotuksid selgelt just eelmainitud gruppidesse – st tunnused ja parameetrid ei grupeerunud rändeliigi ja elamisloa alusel, või veelgi vähem rahastusallika põhisel, vaid need on seatud inimese laiemate eesmärkide ja mõtveisiga.

Näiteks: kuigi Ukrainast saabunud ajutise kaitse saanud gruppide intervjueeritavad väljendasid teistest gruppidest rohkem seda mõtet, et eesti keele õppimise motivatsioon on seatud “austusega Eesti riigi vastu” (sümboolne väärtus), siis ei väljendunud see väheautonoomse ajutise kaitse saajate seas. Seega ei saa väita, et kõikide ajutise kaitse saajate puhul oleks nt heaks kommunikatsioonisõnumiks “tule õpi eesti keelt, sest nii saad väljendada austust selle riigi vastu, mis pakkus sulle kaitset”.

Samas pakub arhetüüp infot selle kohta, kuidas toetada inimest tema õppeprotsessi kujundamisel. Näiteks vajab “ebakindel” keeleõppija palju rohkem emotsionaalset tuge, kui nt „ennastjuhtiv pragmaatiline“ keeleõppija. Eeskätt peaks seda pakkuma eesti keele õpetaja, ent seda saab teha ka nt INSA eesti keele maja nõustaja.

Selleks, et pakkuda rohkem infot prioriteetsete sihtrühmade järgi, oleme iga arhetüübi sees veel täiendavalt välja toonud kolm persoonat, üks igast prioriteetsest sihtrühmast: st iga arhetüübi kohta üks persona pererändajate, üks persona ajutise kaitse saajate ja üks persona püsielanike grupis. See aitab paremini seada kommunikatsiooni- ja turundussõnumeid vastavalt nende alagruppide spetsiifikale. Persona on ühe arhetüübi sees loodud kliendiprofiil, mis aitab detailsemalt suhestuda suuremasse kategooriasse kuuluva kliendiga, näha nende käitumismustrit, võimekust ja vajadusi keeleõppes.

Oluline on silmas pidada, et inimese kuuluvus konkreesse arhetüüpi on tinglik (indiviidi tasemel ei pruugi keeleõppijad täiel määral ühe arhetüübiga kattuda), samuti võib indiviid jääda kahe arhetüübi esindaja vahele.

Lühidalt kokku võetuna on arhetüübid välja toodud allolevas tabelis 3 ning täpsemalt lahti kirjeldatud järgnevatel alapeatükkides.

Tabel 3. Primaarsed arhetüübid

	ARHETÜÜBI NIMETUS	LÜHIKIRJELDUS
1.	ENNASTJUHTIV PRAGMAATILINE ÕPPIJA	Ettevõtlik pragmaatiline ennastjuhtiv õppija, kes on suuteline protsesse ise algatama ja juhtima endale vajalikus suunas, üsna paindlikult.
2.	KITSALE SIHILE KESKENDUNUD ÕPPIJA	Konkreetselt kitsale sihile keskendunud õppija. Ta ei ole kuigi paindlik ja proaktiivne, vaid arwab sageli, et asjad käivad teatud aktsepteeritud viisidel ja selleks, et ta võtaks omaks uue seisukoha, läheb aega. Samas, on ta valmis panustama oma aega eesmärgi saavutamisele.
3.	EBAKINDEL ÕPPIJA	Õppija, kes ei ole kindel, kas tal on keelt vaja õppida ja kas saadav kasu ületab tekkiva kulu.
4.	VÄHEAUTONOOMNE ÕPPIJA	Õppija, kes näeb väga kitsastes raamides, et temast ei sõltu midagi, et ta suudab midagi mõjutada või et tal on laiem vastutus ka nende asjade eest, mida ta ise vahetult ei vaja. Sellisel õppijal on mh ka raskem aru saada abstraktsematest keeleõppega seotud argumentidest.

4.1. Arhetüübid keeleõppija sihtrühmade mõtestamiseks

Allpool on uuringutulemustele põhinevalt välja toodud neli peamist keeleõppija arhetüüpi. Siin ei ole välja toodud sellist arhetüüpi, mis vastaks tänasele INSA tüüpilisele edukale ja rahulolevale kliendile; st siinses aruandes ei ole välja toodud „perfektset keeleõppijat“, kellel lisaks eesmärgile on ka üldine huvi õppida ja ennast arendada, kes oskab ise oma õpet korraldada ja suunata, kellel ei ole kuigipalju hirme ega ebameeldivaid kogemusi eesti keelega. Vt taolise õppija osas täpsemalt INSA sisenemisküsimustiku analüüsi (Polynin 2023).

4.1.1. ENNASTJUHTIV PRAGMAATILINE ÕPPIJA

<p>KIRJELDUS</p>	<p>Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija on oma elu finantspoolega rahul: tal on töö, mis talle meeldib ja annab talle piisavalt majanduslikku kindlustatust. Tema elu finantspool on päris hästi paigas ja tema töö ei sõltu sellest, kas ta valdab eesti keelt või mitte. Antud arhetüüpi võib kirjeldada ka kui startupperit (idufirma loojat), kuid antud juhul on startupper <i>mõtteviis</i>, mitte otseselt ametikoht.</p> <p>Tema jaoks on olulised (professionaalsed) suhted ümbritsevate inimestega. Ta leiab, et professionaalsed suhted võivad edukalt toimida ükskõik millises sobivas keeles. Kui tema ümber ei ole inimesi, kellega ta tahab suhelda ja kellega ta saab seda teha ainult eesti keeles, siis ta ei tegele eesti keele oskuse omandamise või säilitamisega. Kui tema ümber on aga eestikeelsed inimesed, siis ta tahab eesti keelt osata ja panustab sellesse.</p> <p>Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija on väga autonoomne on tegemistes ja eesmärkides, ka õppe kontekstis on ta ennastjuhtiv õppija.</p>
<p>SUHTUMINE EESTI KEELDE</p>	<p>Lähtepunktina suhtub eesti keelde positiivselt. Oleks hea osata, kui on vajalik valdkondades, kus see on kasulik/kasutatav. Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija näeb keeleoskuses pragmaatilisi aspekte, sümbolväärtus ei ole tema seisukohast kuigi oluline ja talle tundub ebaoluline, et lihtsalt eesti keele oskamise või mitteoskamise ümber nii palju kära on.</p> <p>Ta juhib oma õpiprotsessi ise. Ta on distsiplineeritud ja süstemaatiline, käib keeleõppe tegevustes niikaua, kuni ta tunneb, et ta õpib. Kui ta tunneb, et keeleõppe tegevus ei täida eesmärki, leiab ta ise muu viisi keelt õppida (teine kursus, äpid/rakendused, individuaalõpe vm). Ta toetab oma õpet ka iseseisvalt talle sobival moel.</p>
<p>MOTIVATSIOON</p>	<p>Tema motivatsioon on üsna madal, sest tal ei ole praktilisi põhjuseid eesti keelt õppida, tal ei sõltu selle oskamisest elus kuigipalju ja ta ei näe ka keeleõppepakkumisi, mis annaks lisaväärtust (huvitavad, spetsialiseeritult kasulikud vm).</p>
<p>SUHTLUS VÕI IGAPÄEVANE KONTAKT EESTLASTEGA</p>	<p>Keskkonnas, kus ta tegutseb, on sageli üsna palju eestlasi, aga tal ei ole vajadust suhelda nendega eesti keeles (suhtlus toimib teda rahuldaval moel muus keeles, nt vene, inglise vm keel).</p>
<p>KOMMUNIKATSIOONI-SÕNUMID</p>	<p><i>Eesti keel on sinu uus võti professionaalse võrgustiku laiendamiseks!</i></p> <p><i>Eesti keel on võti, mis aitab avada uusi võimalusi sind huvitavas erialavaldkonnas!</i></p>

4.1.2. KITSALE SIHILE KESKENDUNUD ÕPPIJA

<p>KIRJELDUS</p>	<p>Kitsale sihile keskendunud õppija lahendab tema ees seisvat konkreetset probleemi.</p> <p>Ta teab mis on soovitud eesmärk (nt kodakondsus või elamisluba, töökohaga seotud nõuded vms) ja ta on valmis panustama selle eesmärgi saavutamisse. Eesti keele sümbolväärtus ei ole tema jaoks oluline.</p> <p>Sellel arhetüübil on uskumus, et teatud moel õppimine peab andma efektiivse tulemuse, mis tähendab, et on valmis panustama aega, aga tegema seda vastavalt enda arusaamale õppeprotsessist. Kui tema arusaam õppeprotsessist on ekslik, siis on tal raske paindlikult ümber orienteeruda, ta vajab uue tegutsemisviisi mõtestamiseks tuge.</p>
------------------	---

	<p>Ta on distsiplineeritud, kuid teatud defineeritud või kitsastes piirides, ning tema probleemiks võib olla see, et üksi endale raamistikku seades võib ta seada düsfunktsionaalse raamistiku. Kui ta panustab keeleõppesse ilma, et ta soovitud tulemuseni jõuaks, on ta frustrerunud ja ei tea, kuidas edasi liikuda, sest tal on piiratult õpistrateegiaid.</p> <p>Kitsale sihile keskendunud õppija arhetüübil võivad tekkida "augud" ja lootusetus või frustratsioon sellest, et ta ise oskab juhtida oma õppeprotsessi ainult kitsastes piirides, tuge aga ei saa. Ta vajab toetust protsessi mõtestamisel ja vahe-eesmärkide seadmisel, vahel ka motiveerimist ja julgustamist.</p> <p>Kui probleem saab lahendatud ja tal ei ole eesti keele kõnelejadega kontakte, ei ole eesti keel tema jaoks enam oluline. Tal on siis teised asjad, millega ta tegeleb ja kui eesti keele kasutamine on loomulikuks ja vältimatuks osaks, siis ta kasutab, aga kui ta saab ilma eesti keeleta, siis see on tema jaoks mugavam ja ta valib selle suhtlusviisi.</p>
SUHTUMINE EESTI KEELDE	Tema suhtumine eesti keelde on pigem positiivne, aga sageli on ta ka mõnevõrra ärritunud või heitunud.
MOTIVATSIOON	Tema motivatsioon on kõrge, kui ta liigub edasi tempos, mida ta ise piisavaks peab. Kui tal tekivad "augud" ja ta tunneb, et ta ei liigu eesmärgile nii kiiresti, nagu ta ootas, vajab ta kindlasti tuge, sest ta ise ei pruugi osata endale lahendusi leida.
SUHTLUS VÕI IGAPÄEVANE KONTAKT EESTLASTEGA	Igapäevaselt ei ole eestikeelset keskkonda, aga vahel peab kokku puutama.
KOMMUNIKATSIOONI-SÕNUM	<i>Eesti keelega seotud probleemid lahendamise on sinu eesmärkide saavutamise võti!</i>

4.1.3. EBAKINDEL ÕPPIJA

KIRJELDUS	Tal on ebamugav ilma eesti keeleta. Põhjused võivad olla erinevad – töö, poliitika, sotsiaalne elu, kultuur. Ta elu küll toimib ka ilma eesti keeleta, aga ta tunneb, et tal on mingi barjäär (nt tööalases või ühiskondlikus mõttes), samuti tunneb, et ta peaks sellest kuidagi üle saama, selleks, et ellu tekiksid uued võimalused. Samas ta ei tea, kas, mida ja kui palju investeerida (aeg, raha) ja kas see kõik on seda väärt. Ta on ettevaatlik, kõhklev, riskevältiv, talle on oluline emotsionaalne turvalisus.
SUHTUMINE EESTI KEELDE	Eesti keelt on vaja selleks, et tekiksid uued võimalused. Aga kas seda on kohe vaja või hiljem ja kuidas sinna jõuda, kas ta saab sellega hakkama või ei saa – ta ei ole kindel. Ta on eesti keele osas ka pigem ettevaatlik, natuke kardab seda.
MOTIVATSIOON	Tema motivatsioon on keskmine. Kuna ta kahtleb, siis on tal sageli keeruline leida tasakaalu eesti keele õppe tulemusena potentsiaalse kasu ja eesti keele õppimisega kohe tekkivate väljakutsete vahel töö- või pereelus (st mis mille üle kaalub). Seepärast on tal sageli keeruline suhestuda olemasolevate õppevõimalustega (õige kategooria kursuste saadavus, osalusaeg, meetodid jm).
SUHTLUS VÕI IGAPÄEVANE KONTAKT EESTLASTEGA	Igapäevaselt ei ole eestikeelset keskkonda, kus ta oleks oma. Ta pigem liiguks eesti keelele lähemale turvaliste ja empaatiliste inimeste kaudu. Tema jaoks on väga raske, kui keegi kritiseerib tema keeleoskust.
KOMMUNIKATSIOONI-SÕNUMID	<i>Eesti keel aitab ületada takistusi ja avada uusi võimalusi. Meiega on meeldiv ja turvaline õppida!</i>

4.1.4. VÄHEAUTONOOMNE ÕPPIJA

LÜHIKIRJELDUS	<p>Ta teab, et inimestel, kes oskavad eesti keelt, on rohkem võimalusi. Aga talle tundub liiga keeruline midagi muutma hakata. Tihti peale veenab ta ennast, et tal ei olegi keelt vaja, tal on niigi „OK“.</p> <p>Arvab, et keegi peaks midagi tegema selleks, et ta saaks eesti keelt õppida (riik, saatus, vanemad, tööandja – mingid võimekamad „teised“). Ta hakkab eesti keelt õppima kas siis, kui tal on väga selge ja oluline finantsvõit kohe saada või kui teda ähvardab väga selge ja vahetu kaotus (<i>“Hakkan keele õppimise peale mõtlema, kui öeldakse, et muidu vallandatakse”</i>).</p> <p>Samal ajal pole tegemist ilmingimata mugava (või laisa) inimesega, vaid tegemist on üsna lihtsate skeemide inimesega, kes tajub, et tema eluvalikud on piiratud. Ta ei näe paljudes küsimustes, et tal üldse on olemas – st just temal indiviidina – mingisugune valik. Elab teatud mõttes defineeritud kindla raamistiku sees, mis tihti on osalt seotud ka ühiskonnas madalamal positsioonil oleva sotsiaalse grupiga.</p> <p>Tal on sageli raskem aru saada abstraktsetest mõttekonstruktsioonidest.</p> <p>Vähemotiveeritud, väheautonoomne, lokaalne, madala agentsusega, väheusaldav.</p>
SUHTUMINE EESTI KEELDE	<p>Eesti keel on tema jaoks midagi kauget, millega tal kuigi palju seost ei ole. Eesti keel on midagi keerulist ja selle õppimisega tuleb tegeleda vaid siis, kui see annab selge käegakatsutava kohese kasu või ennetab kahju. Näiteks, kui tööandja ütleb, et töö ajast saab keelt õppida, et see annab selge võimaluse karjääris edasi liikuda, saab lisaraha riigilt vms.</p>
MOTIVATSIOON	<p>Tema motivatsioon on madal.</p>
SUHTLUS VÕI IGAPÄEVANE KONTAKT EESTLASTEGA	<p>Tal ei ole vahetus elukeskkonnas eesti keelt ja see valideerib tema mõtet, et tänase seisuga ei ole tal eesti keelt vaja.</p>
KOMMUNIKATSIOONISÕNUM	<p><i>Eesti keele oskamine avab sul tulevikus võimalusi: „Õpi eesti keelt, et olla valmis tulevikuks, kus sul on palju võimalusi“</i></p> <p><i>Eesti keel aitab sul vältida tulevikus probleeme: „Säilita oma kindlustunne tuleviku suhtes sellega, et õpid meiega eesti keelt!“</i></p>

4.2. Persoonad

Intervjuude, küsitlustulemuste ning sekundaarallikate põhjal loodi keeleõppija persoonad. Persoonikirjeldused on teenusedisainis, st teenuste arendamise juures kasulikud järgmistel põhjustel: a) aitavad tõsta empaatiat nende inimeste suhtes, kellele teenust kavandatakse, b) persoonade mõistmine lubab vältida üldistusi ja keskenduda probleemi lahendamisele, mis omakorda tõstab pakutava teenuse väärtust, c) teenuse omaniku, aga ka kasutaja vaates võimaldab persoonade loomine aidata kaasa kliendikeskse vaate hoidmisele. Persoonade väärtus on kasutaja eesmärkide, motivatsiooni ja takistuste parem mõistmine. Vt joonealust märkust Eesti rakendusuuringutes kasutatud persoonade näidete osas.³⁵

Võib öelda, et persona on personifitseeritud arhetüübi esindaja, arhetüübid aga viitavad tüpaažile kui sellisele. Teenuse disainimisel on persona mõnevõrra lihtsam suhestuda ja konkreetse inimese vajadusi ette kujutada ning sellest lähtuvalt ka teenust või toodet kujundada; arhetüübid võimaldavad jällegi

³⁵ Eesti rakendusuuringutes persoonasid sageli kasutatud: vt näiteks [Balti Uuringute Instituudi uuringus kohanemisprogrammis osalejatest](#) (2019) või [tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamise uuringus](#) (2023), Praxise uuringus [Eesti gümnaasiumiõpilaste väljalangevuse vähendamisel](#) (2022), [KANTAR uuringus nügimismeetodite osas](#) (2022), [RAK uuringus noorte valimiskäitumisest](#) (2021), [Arenguseire Keskus pikaajalise hoolduse tulevikustsenaariumite koostamisel](#) (2021) või [Eesti elanike liikumisprofiilide koostamise juures](#) (2020) jpt.

paremini näha peamisi ühiseid omadusi ja suuremaid erinevusi teenuse või toote kasutajate seas – ehk siis peamisi mustreid. Teenusdisainil soovitakse piirata persoonade arvu, et teenus oleks selge ja konkreetne. Põhipersonasid on ühes projektis reeglina kuni kolm ja täiendavaid persoonasid on kuni neli (Lidwell *et al* 2010).

Alloleval joonisel 4 on ülevaatlilikult välja toodud siinse uuringu persoonad iga arhetüübi lõikes, ning sellest edasi on välja toodud iga koostatud persoona täpsem ja põhjalikum kirjeldus.

Lisaks on iga persoonagrupi (st ühte arhetüüpi kuuluvate persoonade) lõpus kirjeldatud kommunikatsiooniloogikat, esialgset nägemust võimalikest sõnumitest ja infokanalitest. Oluline on märkida, et tegu pole valmis kommunikatsioonisõnumitega, vaid üldistatud kommunikatsiooniloogikaga, mis vajab edasiarendamist koos kommunikatsiooniekspertidega- täiendavat sõnumitesse vormimist, sõnumite testimist, kommunikatsioonikanalite läbimõtlemit. Kindlasti peab arutama kommunikatsioonispetsialistidega ka kaasaegsete pigem nooremale auditooriumile mõeldud kanaleid ja lähenemisi, kasutada inspiratsiooniks blogijate, Youtube ning Instagram kanaleid, kus õpetatakse kas eesti keelt või kus räägitakse Eesti kultuurist, sest nendest on võimalik näha, mis võib töötada.³⁶ Sellised sisuloojad on suurepäraseks eeskujuks ka sellepärast, et nende loodav sisu on mitmefunktsionaalne ja võimaldab nõ erinevatest uuest sisenemist, st nad käsitlevad ka laiemaid teemasid.

Loomulikult on aga kõige olulisem see, et pakutavate teenuste (keelekursuste või toetavate tegevuste) sisu tõepoolest sõnumite sisule ka vastama, sest vastasel juhul tekitaks see pettumust ja frustratsiooni.

Joonis 4. Arhetüübid koos nende alla kuuluvate persoonadega

---

³⁶ Vt nt 1) https://www.instagram.com/lihtne_eesti_keel/, 2) <https://www.instagram.com/p/CrfSOT1MARK/>, 3) <https://www.instagram.com/p/Co4hVMDMGbA/>, 4) <https://www.youtube.com/@EestiLera>, 5) <https://youtu.be/ixTW8be3QA0>.

4.2.1. Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija

Anna, 34, Venemaal

Pererändaja

Praegune keeletase: A2

Elulugu: Anna kolis Eestisse 2018-aastal, sest tema abikaasa on eestlane. Nad elavad Tallinnas ja lapsi neil ei ole. Enne Eestisse kolimist ta eesti keele õppele ei mõelnud ning kuna ta räägib ka vene ja inglise keelt, oli ta üllatunud, et keele oskamine on nii tähtis. Anna töötab rahvusvahelises firmas andmetöötajana, kaugtöö vormis.

Anna ei tarbi kuigi palju kohalikku meediat, sest ta leiab, et seal ei ole midagi eriti jälgida. Peamisi uudiseid saab oma sotsiaalvõrgustike kaudu (LinkedIn, Telegram).

Kogemus keeleõppega: Keeleõppe kohta sai Anna põhjalikuma info PPAst läbi Kohanemisprogrammi, mille kursustel ta osales. Pärast A1 keelekursuse lõppemist võttis ta keeleõppest aastaks pausi ning seejärel jätkas õpinguid INSA A2 kursustel. Siiski on tal kursustel osalemisest pigem negatiivne emotsioon ning ka ta sõbrad on talle rääkinud, et INSA kursused pole liialt suure osalejate arvu tõttu (ca 30 osalejat) ning online kohtumiste tõttu nii head kui võiksid. Samas on ta kuulnud

soovitusi osaleda Töötukassa koolitustel. Kui Anna aktiivselt keelt veel õppis, tundis ta, et inimesed kellega ta eesti keeles püüdis kõneleda, lülitusid vestluses liialt kergelt ümber inglise või vene keelele. Anna on kindel, et kui ta ühel päeval otsustab uuesti eesti keelt õppida võtab ta kvaliteetsema õppe jaoks endale eraõpetaja.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Anna teeb kaugtööd ja tema töö jaoks ei ole eesti keel oluline. Samuti on Anna sõbrad enamasti teised uussisserändajad, kellega toimub suhtlus vene keeles. Seega vajadus eesti keelt õppida Annal puudub.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Anna leiab, et vähene eesti keele oskus parandaks veidi tema elukvaliteeti. Kuna talle on tähtsad tervislikud eluviisid, soovis Anna Eestisse kolides kõige rohkem mõista toidukaupade silte. Nüüd tunneb ta aga, et tahaks laiendada ka oma vaba aja veetmise võimalusi – käia rohkem trennides ning kultuurisündmustel (ta on harjunud käima kunstinäitustel).

Tetjana, 39, Ukrainast

Ajutise kaitse saaja

Praegune keeletase: A1

Elulugu: Tetiana tuli Eestisse 2022. aasta aprillikuus ning hakkas Kohanemisprogrammi kursustel kohe eesti keelt õppima. Ukrainas elades pidas Tetiana ilusalongi ning Eestisse saabudes jätkas ta enda teenuste pakkumist läbi sotsiaalmeedias tegutsevate Ukraina gruppide. Ta leidis endale kiiresti uue klientuuri, kes on peaaegu eranditult ukraina- ja venekeelne. Pärast kaheksat kuud Eestis tegutsemist sai Tetiana avada päris enda ilusalongi Eestis. Ta teeb jätkuvalt koostööd Ukraina äripartneritega ning vaba aega meeldib talle veeta enda lapsega. Seetõttu leiab Tetiana, et tal pole piisavalt vaba aega, et eesti keele õppele pühenduda.

Tetiana vaatab vahel Postimehe uudiseid, tal on Telegrami ja Facebooki konto.

Kogemus keeleõppega: Emakeelena räägib Tetiana ukraina keelt, kuid on lisaks õppinud ka vene ja inglise keelt. Eestisse saabudes läks Tetiana Kohanemisprogrammi ja läbis A1 keelekursuse. Talle meeldisid nii kasutatavad meetodid, kui ka õpetaja, kuigi Tetianat häiris mõnevõrra, et ta sai tunnistuse suure viitega ja testi tulemusi ta teada ei saanudki. Pärast A1 läbimist võttis Tetiana õppimisest pausi, et keskenduda ilusalongi kasvatamisele.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Kuna Tetiana saab täna enda tööd teha ka vene, inglise ning ukraina keeles, ei tunne ta vajadust, et peaks koheselt eesti keele õppimisega jätkama. Siiski suhtub ta eesti keelde positiivselt, talle meeldib see, ning ta soovib keele õppimisega tulevikus jätkata. Tetiana laps õpib Eesti koolis ning vahel proovib ta lapse kodutööde kõrvalt õppida juurde mõningaid uusi sõnu. Tetiana kavatseb Eestisse jääda ja ta leiab, et selleks, et Eestis mugavalt elada, võiks eesti keelt osata.

Aleksei, 33, Narvast

Püsielanik

Praegune keeletase: C1, kuid tunneb ennast ebakindlalt.

Elulugu: Aleksei on sündinud ning kogu elu elanud Narvas. Ta on abielus ja tal on kaks last. Kuigi Alekseile meeldib väga Narvas elada ja töötada tundub talle üha enam, et piirkonna elu halveneb pidevalt. See teeb talle aga muret, sest ta soovib, et ka tema lastel oleks tulevikus hea elukeskkond. Alekseile läheb kõige rohkem korda tema enda elu ning maailmaparandamiseks tal aega ega huvi ei ole. Aleksei on varasemalt õppinud inglise keelt ning räägib seda heal tasemel. Ka tema töökoha *lingua franca* on inglise keel. Aleksei armastab tööd, mida teeb ning kuigi tal on ka eestlastest kolleege, pole tal vahet, mis keeles nad suhtlevad – eesti, vene, inglise keeles – peasi, et ta aru saab.

Kogemus keeleõppega: Kuigi Aleksei õppis ka koolis eesti keelt, tundis ta, et see polnud piisavalt rakendatav ja kuna tunnid olid igavad ega tekitanud temas positiivseid emotsioone, ei omandanud ta koolis keelt kuigi hästi. Kuna Aleksei soovis aga minna avalikku sektorisse tööle, siis kõrghariduse

omandamise käigus võttis ta eesti keele käsile. Ta oli süstemaatiline õppija ja omandas ta eesti keele heale tasemele. Aleksei töötas natuke aega avalikus sektoris, ent siis leidis, et talle pakub rohkem huvi finantsmaailm ja läks üle erasektorisse.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Uues valdkonnas töötades on peamisteks keelteks vene ja inglise keel ja Alekseil hakkab eesti keel ununema. Ta ei ole panustanud eesti keele säilitamisse, sest tal ei ole tööalaselt eesti keele järgi vajadust. Talle võiks huvi pakkuda tema valdkonnaga (finantsmaailm) seotud teemad, mis aitaksid tal erialastes vestlustes end paremini tunda, või kasvataks ta sissetulekut. Kuigi Aleksei on kuulnud erinevatest eesti keele õppimise võimalustest (nt INSA eesti keele maja), leiab ta, et seal ei kajastata piisavalt teemasid, mis talle huvi pakuksid. Samuti leiab Aleksei, et kuna Narva elanike eesti keele tase on kehvavõitu, siis ei annaks keelekohvikutes käimine talle midagi, pigem kardab ta, et ta peaks kedagi aitama hakkama ja sellest pole ta huvitatud.

Kommunikatsioonisõnumid

Ennastjuhtiva pragmaatilise õppija puhul on oluline arvestada, et ta saab professionaalselt edukas olla ka ilma eesti keele oskusega. Ta on autonoomne, tal on võrdlemisi lihtne otsuseid vastu võtta ja ta on kommunikatsioonis konkreetne, mistõttu tõenäoliselt sobivad tema puhul paremini lühikesed kaasaegsed sõnumikandmise vormid (meem, *pitch* jmt)

Selle arhetüübi jaoks on eesti keel vajalik vahend selleks, et kommunikeerida selles kindlal, tööalasel, professionaalsel või pragmaatilisel eesmärgil, kindla eesmärgi saavutamiseks, mitte vaba aja suhtluseks või Eesti kultuurielus osalemiseks. Seetõttu tuleb väärtuspakkumise sõnastus vaja hoolikalt läbi mõelda – nt kui eesti keele praktiseerimise üritusi tutvustatakse reklaamlausega „*Tutvuda põhjalikult eesti kultuuriruumiga ning leida endale uusi toredaid sõpru*“³⁷ – siis see tõenäoliselt ei kõneta seda arhetüüpi.

Eesti keele omandamise või säilitamise tegevusi kommunikeerides tasub rõhutada seda, et eesti keel aitab kaasa uuele tasemele liikumisel – võimaldab paremat juurdepääsu kasulikele inimestele, aitab erialavõrgustiku ja professionaalsete suhete laiendamisele. See kõik võib kaasa tuua uusi võimalusi ennastjuhtivat õppijat huvitavas valdkonnas (mitte niivõrd uue või parema töökoha leidmisele). Sõnumiseadmisel võib kaaluda ka parema elukvaliteedi aspekti: nt võimaldab eesti keele oskus vabamat suhtlust meditsiinasutustega või võimaldab vabamalt osaleda huvipakkuvates tegevustes.

Selle arhetüübi puhul võib arvestada, et ta ei pruugi olla aktiivne Eesti meediavälja tarbija, ta suhestub pigem globaalse inforuumiga (nt rahvusvahelised meediaväljaanded), kuid seevastu on selle esindajad tõenäoliselt kaasatud enda professionaalsesse kogukonda ja keeleõppesse värbamisel tasub testida professionaalseid suhtlusvõrgustikke nagu nt LinkedIn või ühe valdkonna professionaale kokkutoovaid üritusi (nt IT-valdkonnas StartUpDay, häkatonid jmt), samuti võivad nad olla osalised riiklikes erialastes võrgustikes.

4.2.2. Kitsale sihile keskendunud õppija

Greta, 28, Leedust

Pereränne

Elulugu: Greta kolis Eestisse kolm aastat tagasi koos enda mehega, kes leidis siin töökoha. Tema emakeel on leedu keel, aga ta räägib ka vene ning inglise keelt. Eestisse jõudes soovis ta alustada keele õppimisega, et suurendada enda võimalusi inimestega suhtlemisel ning, et leida endale parem töökoht. Kahjuks ei leidnud ta koheselt aga sobivaid keelekursuseid.

Praegune keeletase: A1

Kogemus keeleõppega: Greta alustas õppimist iseseisvalt läbi Keelekliki, kuid see oli keeruline ja ta loobus. Ta proovis ka keeleõpe äppi, mis tundus talle veidi parem, kuid siis muutus äpi kasutamine tasuliseks. Veidi aega hiljem sai ta koha keelekursusele ning läbis A1 taseme kursuse, mis algul oli

³⁷ Vt kasutatavaid sõnumeid nt <https://integratsioon.ee/eesti-keele-majad>

raske, kuid ta läbis selle edukalt. Talle meeldis, et õpetaja lähenes õpilastele individuaalselt, tegi erinevaid soojendustegevusi, samas olid tunnid selge struktuuriga ja oli arusaadav, mida ta pidi tegema. A2 taseme kursus toimus uues asukohas ja uue õpetajaga, kes pööras talle vähem tähelepanu ja kui eelmine, ja õpetaja ei räägi inglise keelt, mis tähendab, et osad selgitused jäävad Greta jaoks arusaamatuks. Greta tundis, et tal on tunnis raske, ta oleks soovinud, et õpetaja oleks teda tunnis rohkem tagasisidestanud. Kui Greta ei teinud ära A2 taset, oli ta väga pettunud. Ta suhtub eesti keelde positiivselt ja tal on seda vaja, aga nüüd tekitab eesti keele õppimine temas ärevust.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Greta töötab Eestis hetkel assistendina jõusaalis. Leedus töötas ta personaaltreenerina, kuid keeleoskuse puudumise tõttu ei saa ta enda haridusele vastavat tööd teha. Mõned tema töökaaslased räägivad eesti keelt ning vahel ta ka praktiseerib koos nendega. Teda häirib kui ta ei saa tänaval ning tööl aru, mida teda ümbritsevad inimesed talle ütlevad. Greta ise veel pelgab eesti keeles rääkimist, sest kardab, et tema vestluspartner ei saa temast aru, või vastupidi. Lähitulevikus oleks tal vaja personaaltreenerina töötamiseks sooritada keeleksam, kuid kuna õppimine edeneb aeglaselt, on ta stressis. Talle tundub, et õpetaja võiks teda rohkem toetada, sest praegu koosnevad tunnid põhiliselt dialoogi rääkimistest rühmakaaslastega, kuid Greta leiab, et õpetaja isegi ei kontrolli, kas inimesed räägivad keelt õigesti.

Olena, 33, Ukrainast

Ajutise kaitse saaja

Praegune keeletase: A1

Elulugu: Olena tuli Eestisse koos oma 6-aastase lapsega. Nad elavad Tartus, kus laps käib ka lasteaias. Ukrainas elades töötas ta tolliametis ühe kohaliku üksuse osakonna alljuhina. Praegu töötab ta ühes kultuuriasutuses köögis.

Kogemus keeleõppega: Olena kuulis Kohanemisprogrammist, et ta saab minna eesti keele kursustele. Olena ei teadnud algul, kas minna eesti keele kursustele või mitte, sest tundus, et ehk ei kesta sõda kaua ja tekib võimalus tagasi minna. Tal oli ka emotsionaalselt raske, sest ta oli nii suures segaduses ja pinges sõjast ja elu järsust muutumisest ja tal ei olnud jaksu sellega tegeleda. Viie kuu möödudes hakkas Olena aru saama, et ta ei pruugi niipea tagasi minna. Kuna ta kuulis teiste ukrainlaste käest, et kui ta eesti keeles ei käi, siis ei pikendata ka tema ajutist kaitset, siis ta alustas augustis A1 kursusega. Koolituse õpetaja oli väga tore ja sõbralik. Talle meeldis harjutada eesti keele hääldust ning talle meeldis ka see, et kursusel oli vaheldusrikas metoodika ja kursus ei olnud kuiv. Ka tema töökaaslaste seas on eestlasi ning talle meeldib, kui teda keele õppimise eest kiidetakse. Olenal on A1 tase läbitud. Ta on natuke pahane, et Kohanemisprogrammis ei räägitud talle, kus ta saab õppida pärast A1 taseme saamist. Ta teab, et on INSA ja Töötukassa kursused. Ta tahtis INSA kursustele registreeruda, aga kohti ei olnud. Ta ei ole praegu rohkem katsetanud. Ta teab, et mõned ukrainlased on saanud Töötukassa kaudu ja plaanib üks kord sellega tegeleda (minna küsima), aga praegu pole tal aega. Ta teab, et on teisigi keeletegevusi, nagu nt keeletegevusi, nagu nt keeletegevusi, nagu nt keeletegevusi, aga tal ei ole lapse kõrvalt aega sinna minna.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Olena teab, et tal on vaja eesti keelt selleks, et tema kaitset pikendatakse, samuti oleks eesti keele oskus kasulik ka tööturul ning suurendaks tema võimalusi. Olena on proovinud erinevaid tööotsi teha, aga ta ei tea, millised on tema karjäärivõimalused Eestis. Samas on ta kindel, et keeleoskus aitaks leida parema töökohta. Olena tunneb, et tema tulevik on lahtine, ta tahaks minna tagasi Ukrainasse, aga see sõltub asjaolust, et kas vajalikud elamistingimused tema endises kodulinna on säilinud (väiksem linn Kiievi lähistel).

Julia, 33, Narvast

Püsielanik

Praegune keeletase: B1

Elulugu: Julia elab kahekesi koos enda elukaaslasega. Ta töötab jõusaali vastuvõtulauas, kuid unistab, et tulevikus on tal parem töökoht. Ta tahaks elada Tallinnas, sest tunneb, et seal on Narvast rohkem võimalusi aga rahaliselt tundub see talle liiga suur väljakutse, Narvas on odavam. Ta pole oma elus väga palju Eestist välja reisinud, kuid talle meeldib koos enda elukaaslasega iga suvi mõnes uues Eesti kohas puhkamas käia. Vabal ajal tegeleb Julia tantsimisega.

Kogemus keeleõppega: Julia läks eesti keele kursustele, aga need olid tema jaoks nii kuivad ja igavad, et ta pidas vastu kaks kuud ning läks seejärel ära – tema jaoks olid kursused raisatud aeg. Kursustel räägiti talle, et keele õppimiseks peaks ta proovima vaadata eesti keelseid filme ning raadiosaateid, kuid Julia tundis, et tal pole mõtet neid vaadata ning kuulata, sest ta ei sa nendest midagi aru. Ta on kuulnud eesti keele kohvikutest ja paaril korral mõelnud osaleda, kuid alati on tal midagi tähtsamat vahele tulnud. Samuti on ta veidi ärev kohviku formaadi osas, sest ta ei tea mida seal täpselt tehakse ja kes teised osalejad on. Ta arvab, et tal pole mõtet sinna minna koos teiste venekeelsetega – mis tal sellest saada oleks? Julia on vahel sattunud tööalasel eesti keelses keskkonda. Kui tema ümber on olnud positiivselt meelestatud inimesed, tunneb ta, et ta on nendega suheldes hakanud arenema. Ta tahaks, et tal oleks keelesõber kellega kohtuda ja keelt harjutada. Tema jaoks ei ole oluline, kas kaaslane räägib keelt hästi või on tal vahel mõni käändeviga, ta ei püüdle perfektse keele poole, ta soovib suhtlemisuskust. Ta usub, et tõeliselt edukaks keeleõppeks on tal vaja eesti keelt emakeelena rääkivat eraõpetajat või ideaalset keelekeskkonda.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Julia tahtis pärast gümnaasiumi lõpetamist minna eesti keeles psühholoogiks õppima. Tal olid head hinded, aga sisseastumisel ei saanud ta täpselt aru ülesandest ega saanudki sisse. Uuesti kõrgkooli minemist ei hakanud ta proovima, kuid tal on sageli tunne, et ta tahaks tööd, kuhu teda ei võetaks vähese eesti keele taseme tõttu.

Kommunikatsioonisõnumid

Kitsale sihile keskendunud õppija arhetüübi puhul on oluline mõista, et eesti keel on tema jaoks seotud ainult konkreetse praktilise eesmärgi saavutamise – elamislooga, kodakondsuse, eesti keele nõue töö. Kuna selle arhetüübi esindaja jaoks on konkreetse tulemuse saamine väga oluline, on tähtis, et tema õpe on hästi planeeritud. Keeleõppe sõnumite kommunikeerimisel sellele grupile võib lähtuda selle praktilisest kasust ja näidata kõiki neid (praktilisi!) võimalusi, mida eesti keele oskus või selle parandamine avab, ning seda igal keeleõppe järjestikkusel tasandil või tasemel, sest see võib motiveerida neid keeleõppes osalema.

Kuna selle arhetüübi esindaja võib vajada ka kinnitust selles, et õppes osalemine on efektiivne ja toob kaasa soovitud tulemuse, võib rõhutada ka seda, et ta saab igakülgset tuge õppeprotsessi planeerimisel, parimate õpistrateegiatega leidmisel ja abi takistustest jagu saamisel.

4.2.3. Ebakindel õppija

Almira, 34, Mehhikost

Pererändaja

Praegune keeletase: A2

Elulugu: Almira tuli Eestisse neli aastat tagasi koos oma abikaasaga, kes sai Eestis töö. Nad elavad Tallinnas.

Kogemus keeleõppega: Almira räägib hispaania ja inglise keelt. Eesti keele õpet alustas ta Kohanemisprogrammi A1 taseme kursustel ning jätkas seejärel INSA A2 taseme kursustega.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Almira töötab koos eestlastega (rahvusvahelise müügiga tegelevas firmas) ja teda häirib, et ta ei saa nendega vabalt suhelda. Samuti peab ta vahel paluma abi kolleegidelt tööga seotud ülesannete täitmisel. Tema tuttavad on põhiliselt teised *expatid*, ning mõned neist räägivad juba puhtalt eesti keelt, seetõttu teab ta, et keele õppimine on ka tema jaoks võimalik. Tulevikus tahaks Almira leida Eestis endale uusi tuttavaid ning suhelda kolleegidega eesti keeles. Ka tema *expatidest* sõbrad on nentunud, et nende keeleõpet toetasid kõige enam kolleegid, kellega neil

võimalik keelt harjutada oli. Talle ei meeldi tunda ennast võõrana või imelikuna ja ta leiab, et eesti keel aitaks tal paremini sulanduda. Samuti leiab ta, et keeleoskus avardaks tema võimalusi tööturul.

Samas pole Almira päris kindel, kas ta ikka tahab eesti keelt õppida. Esiteks, ta on kuulnud inimesi ütlemas, et eesti keelt ei ole mõtet õppida, sest see on nii väike keel. Teiseks on ta proovinud eesti keelt kasutada poodides ja restoranides ning tal on tekkinud kehvad kogemused. Näiteks on vestluskaaslased talle öelnud, et nad ei saa aru, mida ta eesti keeles ütleb, on ka öeldud, et ärgu ta piinelgu ja parem räägime inglise keeles. See frustreerib ja demotiveerib teda. Ükskord oli üks inimene ka väga üleolev ja naeris tema katsetuse üle, sest ta ei osanud mingit täpitähte õigesti hääldada.

Almira ei ole veel otsustanud, kas jätkab eesti keele õppimisega. Tal ei ole seda otseselt vaja ja ta ei tea nii kindlalt ka, millised on tema pikaajalised plaanid, seega ta otsustab jooksvalt.

Alexey, 29, Ukrainast (teeb taset A1)

Ajutise kaitse saaja

Elulugu: Alexey tuli Eestisse koos oma naisega 2022. aasta märtsis. Nad elavad Narvas. Alexey otsib tööd. Ukrainas töötas ta autoesinduses.

Praegune keeletase: A0 – A1

Kogemus keeleõppega: Alexey räägib ukraina, vene ja pisut inglise keelt. Eestisse saabudes läks ta Kohanemisprogrammi eesti keele kursustele, aga õpe tundus liiga kaootiline. Ta teab, et eesti keel on maailmas kuuendal kohal keerukuselt, samas leidis ta, et ka kursuse õpetajal ei olnud selget metoodikat ega struktuuri keele õpetamiseks. Selleta ei saa ta ju keelt selgeks. Alexey käib hetkel A2 taseme intensiivsel keelekursusel, mis toimub kolm korda nädalas aga ta leiab, et see on väga ajamahukas ja tal pole selleks aega, sest tal on pakilisemaid probleeme.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Alexey mureseb tuleviku pärast. Tööd tal ei ole, spetsiifilisi oskusi samuti mitte. Tal on tunne, et ta ei tea, mida ta homme sööb ja selles kontekstis arvab ta, et peab keeleõppe kursustel käimise katkestama ja pühendama rohkem aega töö leidmisele. Tal on väga vaja töökohta ja normaalset elukohta. Kuigi ta saab aru, et eesti keele oskus annaks talle tulevikus rohkem võimalusi, näiteks ta saaks olla jalgpallitreener, samas Narvas ei ole seda igapäevaelus tegelikult eesti keelt vaja. Alexey ei ole veel otsustanud, kas jääda Eestisse või kolida koos naisega mõnda ingliskeelsesesse riiki. Kui ta peaks otsustama, et jääb kindlasti Eestisse, hakkab ta keeleõppele ka tõsisemalt pühenduma.

Svetlana, 41, Narva

Püsielanik

Praegune keeletase: umbes B1-B2

Elulugu: Svetlana on väikeettevõtja, ta elab oma abikaasa ja neil on üks laps. Tal on finantsiliselt kõik hästi, kuid elus valmistab talle probleeme põhiliselt tema ettevõtte – tal on probleeme uute töötajate leidmisega. Talle ei meeldi olla stressis, talle meeldivad inimesed, kes on rõõmsad ja sõbralikud.

Kogemus keeleõppega: Svetlana on kaks korda elus kursustel käinud – mõlemad olid täiesti mõttetus. Suure koolitusfirma kursusel oli liiga suur grupp ja ta lihtsalt istus ja ootas pool tundi, kuni sai midagi öelda – ta ei näinud sellisel õppeviisil mõtet ja lahkus. Äpid talle peale ei läinud. Ta proovis ka eesti keele majas käia, aga ka see tundus ajaraiskamisena. Ta leidis, et keelemajad oleksid kasulikud, kui seal veendutakse, et inimesed räägitust ka päriselt aru saavad aga viimati kulutas ta kolm tundi lihtsalt tühja, sest ei saanud kuigi palju aru – see oli jama. Samuti ei tunne Svetlana ennast eesti keeles rääkides eriti mugavalt. Ta kardab, et midagi läheb valesti ja ta jätab endast rumala mulje.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Svetlana tunneb, et tal oleks rohkem võimalusi elus, kui ta oskaks eesti keelt – näiteks oleks rohkem võrgustikke, mille kaudu uusi kliente saada. Samuti nendib ta, et Eestis elades võiks veidi ka eesti keelt osata. Tal on natukene piinlik, et pärast kogu elu Eestis elamist

oskab ta keelt vaid B1-B2 tasemel. Samas leiab ta, et eestlased on temaga võrreldes teistsugused – järsud, natuke hirmutavad.

Talle meeldiks keelt praktiseerida stressivabas õhkkonnas toredate ja arvestavate inimestega suheldes. Tänapäevaks on ta eesti keele osas lootuse kaotanud, ta ei tea kas on enam mõtet uuesti proovida. Seda enam, et isegi kui ta keele selgeks saaks, siis tal poleks Narvas inimesi kellega eesti keeles suhelda – siin ei räägi ju keegi eesti keelt?

Kommunikatsioonisõnumid

Ebakindla õppija arhetüübi puhul tuleb mõista, et tema jaoks võib eesti keel olla ebamugavustunde allikas erinevates eluvaldkondades – tööelu, sotsiaalsed võrgustikud, osalus kultuurielus. Ta tajub, et ebapiisav eesti keele oskus takistab teda, aga ta ei ole kindel, kas ta peaks eesti keelt õppima praegu või hiljem, kas on mõtet kulutada selle peale aega ja raha? Tal on raske hinnata, kus on tasakaalupunkt eesti keele õppimise kasude ja eesolevate raskuste ja ebamugavuse vahel. Ja kuidas üldse oleks kõige parem õppida? Selle arhetüübi jaoks ei pruugi ainsaks argumendiks olla materiaalne kasu, vaid ka eneseteostus, enesejaatus ning kontaktid.

Kommunikatsioon on sellesuunaline sisuloome ja kanalid ennekõike oluline just „Ebakindel õppija“ ning „Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija“ arhetüüpide puhul. Kuid selle arhetüübi puhul (vastupidiselt nt ennastjuhtivale pragmaatilisele õppijale) võib olla efektiivsem mitteformaalne infoväli või keskkond, nagu nt TikTok, Youtube, Instagram sisuloojad. Seega on ka sellised kanalid üheks kohaks, kus on võimalik pakkuda ühte täiendavat elementi eesti keele õppe toetamisel. Just venekeeleste (ja/või Ida-Virumaa elanike) hulgas näib olevat kinnistunud väga tugev veendumus, et eesti keelt saab õppida ainult õpetajaga, kes on keelt emakeelena kõneleja.

Kommunikatsioon võiks seega olla suunatud turvatunnet suurendavate sõnumite edastamisele: me loome sulle hea keskkonna – pakume tuge, et sa saaksid eesti keelele läheneda järk-järgult, me aitame sind selles. Näiteks võib sõnum olla: „*Me näitame, kuidas ületada takistusi eesti keele õppimisel*“, „*Sa ei pea ise seinast läbi murdma, me oleme hoolivad ja aitame liikuda edasi turvaliselt*“, „*Me loome turvalise keskkonna, see on rohkem kui lihtsalt keeletund, see avab uusi võimalusi, toetab motivatsiooni püsimist*“. Ebakindlale või kõhklevale inimesele kommunikeerides võivad abiks olla ka isiklikud näited, eeskujud jms. Samuti võiks rõhutada, kuidas aitab eesti keele oskus kaasa eneseteostusele ja kontaktiloomele.

4.2.4. Väheautonoomne õppija

Ieva, 31, Läti

Pererändaja

Praegune keeletase: kuni A1

Elulugu: Ieva kolis Lätist Eestisse neli aastat tagasi, sest abiellus Eesti kodanikust mehega. Nad elavad Tallinnas. Ieva on hetkel emapuhkusel.

Kogemus keeleõppega: Eestisse kolides hakkas Ieva keelt õppima online kursustel, aga talle ei meeldinud kursused – need olid tema jaoks liiga keerulised ja mõttetud. Õpe ise ei edenenu. Eesti keel on tema jaoks väga keeruline ja tal on raske eristada isegi sõnu, mida ta kuuleb.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Enne lapsega koju jäämist töötas Ieva puhastusvahendite müügiga tegelevas firmas, kus töökeeleks on vene keel, mida ta valdab piisavalt heal tasemel. Ieva leiab, et vene keelega saab Eestis elades edukalt hakkama ja ta oskab natuke ka inglise keelt. Keeleõpe tundub Ievale liiga keeruline – kursuseid peab otsima, valima, hiljem osalemine on ka tülikas ja keeruline. Ievat häirib ka kriitika, kui inimesed kuulevad, et ta elab Eestis juba pikemat aega ei ole ikka keelt selgeks saanud. Ta väldib selliseid inimesi. Ieval satub vahel situatsioonidesse, kus tal on raske ilma keeleoskuseta toime tulla, nt haiglasse, aga ta on sellega leppinud, ta leiab, et ta ei saa midagi selle muutmiseks teha. Võib-olla kui tal oleks töödandja, kes ise leiab talle kursused ja ütleb, et ta peab käima, ja kursused on tööajast.

Yevheni, 23, Ukrainast

Ajutise kaitse saaja

Elulugu: Yevheni kolis Eestisse 2022. aasta mais ja töötab nüüd tehases (Ukrainas õppis ta tehnilist eriala, aga see jäi pooleli).

Praegune keeletase: puudub

Kogemus keeleõppega: puudub

Motivatsioon eesti keelt õppida: Yevhenit häirib, et igal pool räägitakse talle, et ta peab Eestis elades hakkama eesti keelt õppima. Sellised sõnumid ajavad teda närvi. Tal pole mingit plaani keelt õppida ja ta ei saa aru miks seda isegi vaja on, Ida-Virumaal ju keegi ei räägi eesti keelt, miks tema (pagulane) peaks siis seda tegema? Eestis elatud aja jooksul on ta kohanud umbes kümmet inimest, kellest ta pole aru saanud.

Yevheni leiab, et keele õppimine võtaks talt liiga palju aega ja energiat. Alles Eestisse tulnuna tunneb ta, et kõigepealt tuleb tegeleda enda elu üles ehitamisega. Ta peab leidma stabiilse töö- ja elukohta. Samuti leiab ta, et keeleoskus ei aitaks tal rohkem raha teenida. Kui ta tööle kandideeris, siis ta küsis, kas keelt on vaja – vastus oli “ei”. Ta elu toimib siin väga hästi ka vene keeles.

Kui ta teaks ühel päeval, et jääb kindlasti Eestisse elama, siis võib-olla mõtleks ta ka eesti keele õppimisele. Samuti kui tema praeguses töökohas, tsehhis, hakatakse nõudma eesti keelt ja rääkima eesti keelt, küll ta siis ka hakkab rääkima.

Dmitri, 35, Maardu

Püsielanik

Praegune keeletase: kuni A1

Elulugu: Dmitri õppis eesti keelt koolis, aga Maardus on kaks kooli – ühes on tema hinnangul võimalik eesti keel selgeks saada, teises ei ole. Tema käis selles teises. Seejärel õppis ta tehnikumis ning nüüd töötab tehases. Ta elab koos enda tüdruksõbraga Maardus ja tunneb, et tal ei ole sealt kuhugi minna. Ta teab, et on olemas teised inimesed – need, kes käivad õhtuti Tallinna restoranides, aga need on need, kes selles esimeses koolis käisid. Need, kes oskavad eesti keelt lähevadki lõpuks Maardust ära Tallinna – Maardusse jäävad need, kes ei oska.

Kogemus keeleõppega: Õppis koolis, aga ei saanud midagi selgeks. Ei pingutanud eesti keele õppimisel ei õpetaja ega õpilased.

Motivatsioon eesti keelt õppida: Dmitril ei ole eesti keele oskust vaja tööl ega mujal. Tema sõbrad räägivad kõik vene keeles ning tööl – niikaua kui teab töövõtteid ja on kohusetundlik, on ta hinnatud kaader. Ta teeb enda tööd austusega ja proovib eluga toime tulla. Kuigi ta on paar korda mõelnud keele õppimisele, on ta alati jõudnud järeldusele, et seda pole hetkel vaja. Ehk tulevikus, kui ta saab ametikõrgendust, siis on vaja ja eks ta siis tegeleb selle küsimusega.

Dmitri ei tea, mida ta peaks tegema, et eesti keelt rääkima hakata. Ise ta keeleõppe võimalusi otsima ei plaani hakata, aga kui töökoht käsiks, siis ta ka õpiks. Töökoht võiks maksta keeleõppe eest ning tunnid võiksid toimuda tööajast. Hetkel teab ta, et Maardus on üks koht, kus saab keelt õppida, aga see on tasu eest. Ja Tallinnas on mingeid tasuta kursuseid ka, aga öeldakse, et sinna on raske saada, sest seal pole kunagi kohti. Igal juhul poleks tal aega sellega tegeleda niikuinii. Eks see ongi nii, et Maardus lihtsalt ei saa eesti keelt selgeks. See on lihtsalt paratamatus, seega proovib Dmitri rõõmustada parem nende asjade üle mis tal olemas on.

Kommunikatsioonisõnumid

Väheautonoomse õppija jaoks on eesti keel midagi kaugemal, ja kommunikatsiooni eesmärk on tuua eesti keele küsimus talle lähemale. Me peame aru saama, et tal igapäevaelus pole tal eesti keelega midagi pihta hakata, kellegagi rääkida või muul moel kasutada, aga me peame näitama, et eesti keelel on mingisugune

tähtsus. Vastasel juhul on tal väga raske mõista, milleks teha palju keerulisi samme ja tegeleda keeleõppega. Väheautonoomset õppijat motiveerib õppima väga selge (eeskätt materiaalne) kasu või kahju, mis on oluline talle suunatud kommunikatsioonisõnumite loomisel.

Kommunikatsioonis saab rõhutada seda, et tal kindlasti läheb eesti keelt vaja, aga siis on juba hilja seda õppima hakata, nt „Õpi meiega eesti keelt ja siis sellel hetkel, kui su ees avanevad võimalused, mille realiseerimiseks sul on vaja eesti keelt, on sul keel olemas“. Kommunikatsiooni fookuses on sõnum, et kuigi meil ei ole võimalik pakkuda talle eesti keele oskuse kaudu kasu kohe, ei ole meil mingit kahtlust, et see toob talle kasu (mitte väga kauges) tulevikus. Ehk siis ta valmistab ennast ette, et saada tulevikus kasu (töölalasel või finantsiliselt). Sama sõnum, aga teiselt poolt, võib fookusesse võtta kahju vältimise aspekti (nt kui tegemist on inimesega, kellel on stabiilne töökoht ja kes ei plaani teha tööelus muutusi): „Et sul tulevik oleks kindel, õpi meiega koos eesti keelt!“.

See arhetüüp võib kergemini aktsepteerida informatsiooni, mis saabub ametlike, kõrge staatusega kanalite või tema jaoks autoriteetsete isikute kaudu – eeldatavalt võiksid sellisteks isikuteks olla poliitik, linnapea vm (nt näiteks kui arhetüüp elab Maardus, siis Maardu linnapea), ent loomulikult on seda eeldust vaja valideerida juba praktikas.

4.3. Arhetüübid keeleõppe metoodika paremaks sihistamiseks: prototüübid

Keeleõppe disainimisel on palju olulisi tegureid: keeleõppetegevuste kommunikatsioon, tegevuste juurdepääsetavus (ajaline, emotsionaalne), suhte loomine õpetaja ja keeleõppijate vahel, ruumi ja grupisuhete loomine keeleõppijatel omavahel jpm. Vahest ehk kõige olulisemaks fookusteemaks on aga keeleõppes kasutatavad metoodikad, sest see on oluline tegur keeleõppes püsimisel, motivatsiooni säilimisel jms ja seda kinnitasid praktiliselt kõik läbi viidud intervjuud. Selle uuringu eesmärk ei ole pakkuda mitte sisendit keeleõppemeetodite osas, kuid oluline on välja tuua, et lisaks õppija vajadustele (millise eesmärgiga ta keelt õpib ja milline on tema suhtumine keelde), on oluline ka see, kuidas konkreetne õppija õpib, millised õpistrateegiad tal endal on ja mis toetab teda klassiruumis õppimisel. Kui õpetamises kasutatavad meetodi, õpijuhised, õpiväljundid, õppija toetamine jms on läbi mõtlemata eri tüüpi õppijate seisukohast, kui õpetamise meetodid on üksluised (ja halvemal juhul on nad tõendus põhised ebaefektiivsed), on paratamatu, et õppijad, keda kursusel kasutatavad meetodid ei toeta, loobuvad kursusest ja/või on frustrerunud. Tänapäevaste teadmiste kohaselt on eduka keeleõppe oluliseks faktoriks ka *keelerõõm*, see, et õppijale meeldib õppeprotsess, et talle meeldib tunnis vm keeletegevuses käia.³⁸ Seepärast toome välja, et arhetüüpe on võimalik luua ka lähtuvalt keeleõppija õpistiilist. Sellised arhetüübid võimaldaksid paremini sihistada õpiprotsessi disainimist, sh metoodilisi lähenemisi; ja selleks, et mõtet illustreerida, toome ka selles uuringus näiteid võimalikest keeleõppija arhetüüpidest.

Selles peatükis toodud arhetüübid erinevad eelnevalt kirjeldatutest selle poolest, et eelpool (ptk 4.1) väljatoodud arhetüüpide koostamise parameetrid olid seotud pigem kliendi väliste vajadustega (nt millisel eesmärgil inimene õpib, millist probleemi püüab inimene lahendada, milliseid kaalutlusi teeb ta oma otsuste kujundamisel), siis allolevad arhetüüpide näited on loodud samuti selle uuringu käigus saadud andmete põhjal, aga keskenduvad keeleõppe tunni tasandile, õppija (või potentsiaalse õppija) keeleõppestrateegiatele, ülesannete mõtestamise protsessile, takistustele jms.

Kuna selle uuringu raames ei olnud võimalik teha kahte täiskomplekti arhetüüpidest, siis on allpool toodud vaid kaks näidet, et illustreerida viisi, kuidas oleks võimalik grupeerida õppijaid klassiruumis pakutava tegevuse tasandil ja toetada keeleõppe pakkujaid eri õpistrateegiatega õppijate sellised mõtestamisel. Selleks, et uuringu käigus alustatud õpistrateegiatega lähtuvate õppijate kirjeldamise lõpule

³⁸ Vt nt Dewaele, J.-M., & MacIntyre, P. D. (2014). The two faces of Janus? Anxiety and enjoyment in the foreign language classroom. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 4(2), 237-274; või Pavelescu, L. M., & Petric, B. (2018). Love and enjoyment in context: Four case studies of adolescent EFL learners. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 8(1), 73-101.

viia, vajab see olulisel määral lisatööd, koostöös teenusdisainerite ja keeleõppemetoodikutega, ning arvestades ka L2 (teise keelena õpitava keele) kohta ilmunud kaasaegset teaduskirjandust.

Allolevate arhetüüpide puhul on oluline märkida ka seda, et intervjuud keeleõppe pakkujatega näitasid, et mõned keeleõppe pakkujad ei ole enda jaoks väga palju mõtestanud eesti keele õpet lähtuvalt erinevatest õppijatest (vt ka ptk 3.3). Pigem orienteerutakse tugeva õppijaidentiteediga õppijale, kellel on hea võimekus enda õpet mõtestada ja juhtida, kellel on piisavalt ajaressurssi ja kelle jaoks on võimalik kanda eesti keele õppimisega seotud alternatiivkulu/valiku hind (*opportunity cost*)³⁹ – aga kaugeltki mitte kõik õppijaid ei ole sellise võimekusega.

Keeleõppe pakkujate intervjuudes oli selgelt näha ka, et pakkujad seavad ebaproportsionaalselt suurt rõhku õppija motivatsioonile, ja ebaproportsionaalselt väikest rõhku õppija õpistrateegiatele kasutatavatele meetoditel. Seepärast rõhutame eriti tugevalt, et motivatsioon on vaid üks komponent keeleõppes, ning et motivatsioon ei ole staatiline ja motivatsiooni ning õpistiili vahel ei pruugi olla korrelatsiooni. Samuti, kuigi motivatsioon avaldab loomulikult märkimisväärset mõju õppe edukusele, mõjutab edukust väga palju ka teised tegurid. Seega keeleõppepakkujate seas väljendatud arvamus, et kui inimene tahab, siis ta õpib (või kui ikka motivatsiooni ei ole, siis ei õpi), ei pea paika.

Lühidalt kokku võetuna on arhetüüpide kirjeldus, mille peamised tunnused lähtuvad õpistrateegiast ja mis on tuvastatud ning koostatud siinse uuringu intervjuude ja andmekogumise põhjal, välja toodud tabelis 3. Kaks neist on lahti kirjeldatud alljärgnevalt ning ülejäänud arhetüübid on ideetasandil (kuid tuginevad kogutud andmetel ning nende analüüsil). Nende arhetüüpide näol on tegemist prototüüpidega, see tähendab, need vajavad veel täiendamist, valideerimist (st nt kas parameetrid, mille põhjal need arhetüübid on grupeeritud, on kõige otstarbekamad) ning suuremat sidumist teoreetilisse raamistikku, sh nt afektiivsete filtrite teooriaga (vt nt Du 2009). Õpistrateegiast lähtuvad arhetüübid võivad olla väärtuslikud nii keeleõpetajale kui ka õppijale endale, sest enda õpistiili analüüsimine aitab olla õppes edukam.

Tabel 3. Arhetüüpide prototüübid õpistrateegiaste järgi (kaks arhetüüpi on lühidalt välja kirjutatud)

ARHETÜÜBI NIMETUS	
1.	Motiveeritud, aga stressis õppija
2.	Personaaltreeneri vajaja
3.	Hakkaja pragmaatik
4.	Koostöövalmis õppija
5.	Happy-go-lucky õppija
6.	Väheautonoomne, passiivne õppija
7.	Mitmikmotiveeritud, proaktiivne õppija

4.3.1. Näide 1: Motiveeritud, aga stressis õppija

Selline õppija teeb palju tööd ja on motiveeritud, aga tal on kõrged ootused endale ja tal on vähe õpistrateegiaid ja seepärast ei ole tema õpe ka efektiivne. Ta on oma lähenemises keskmisest jäigem ja ka pisut neurootilisem, tal on raskem ümber orienteeruda ja see kõik kokku toob kaasa olukorra, kus ta panustab väga palju aega ja energiat, aga tulemus on ikkagi väga keskine. Selline õppija ei pruugi ise abi

³⁹ Alternatiivkulu ehk loobumiskulu on saamata jäänud kasu (kasum, tulu), kui on valitud üks alternatiivsetest ressursside kasutamise variantidest ja seega on teistest võimalikest alternatiividest loobutud. Saamata jäänud kasu suuruse määrab kõrvale jäetud alternatiividest kõige väärtuslikuma kasulikkus. Vahel kasutatakse ka mõistet, nagu *valiku hind* ehk alternatiivse valiku väärtus olukorras, kus ühe valiku tegemiseks kasutatud ressurssi ei saa kasutada teise valiku tegemiseks, nii et nt valides ühe teenuse tarbimise, tuleb loobuda millestki muust.

küsima minna, sest ta arvab, et ta peab ise hakkama saama. Sellist õppijat on oluline toetada sellega, et arutada temaga, milliste õpistrateegiatega abil ta saaks enda õpet mitmekesistada ja aidata tal progressi näha, sest muidu ta frustratsioon kuhjub ja ta loobub.

4.3.2. Näide 2: Peronaaltreeneri vajaja

Tal on vaja keele tõhusaks omandamiseks "personaaltreenerit", kelle funktsioon oleks seada vaheeesmärke ja uusi väljakutseid, lohutada ja motiveerida kui mõni asi kohe ei õnnestu. Selline õppija ei oska endale õpiteed sihikindlalt planeerida ja endale vaheeesmärke seada. Tema jaoks on väga oluline kontakt õpetajaga. Samuti vajab ta tunnustust eesmärkide saavutamise eest. Ta ei ole valmis ka kodutööd tegema: ta ütleb, et tal ei ole selleks aega, sest tal on töö ja pere, aga selle kodutööde tõrksuse taga on ka oskamatus üksi õppida.

Ta on korduvalt käinud erinevatel kursustel, aga suuremas grupis õppimine ei meeldi talle. Tal hakkab kiiresti igav, kui õpe ei ole interaktiivne, tal kaob motivatsioon kui ta peab pikemalt ootama kellegi või millegi järel. Tal on raske leida õpimotivatsiooni ka siis, kui ta tunneb, et tema tase erineb grupi enamuse tasemest ja ta peab üksi pingutama, teadmata, kas sellest lõpuks mingit kasu on. Kui ta mõnda aega ei saa aru, mis tundides toimub ja teda keegi ei toeta, siis ta loobub ja katkestab.

Ta ei karda rääkida ja ei karda vigu teha. Samas ei hakka ta käima kohvi- ja kultuuriõhtutel või minema teise linna muuseumisse: see on tema jaoks liiga ebamäärase eesmärgiga, tal ei aega niisama kulutada, et teiste inimestega sotsialiseeruda – ta tahab teada, et tal tekib mingi konkreetne kasu sellest, mida ta teeb.

Talle sobib individuaalõpe või väikeses grupis õppimine, kus ta saab piisavalt tähelepanu. Teda võib aidata ka see, kui ta grupiõppega paralleelselt saaks regulaarselt abi ja toetust nt eesti keele maja nõustajalt või kompetentselt isikult. Kuna ta ei pelga inimesi, sobib talle keelesõber jmt õpiteed (keelesõber sobib loomulikult ka neile, kes inimesi pelgavad, st kardavad suuremas grupis õppida).

4.4. Keeleõppe klienditeekonna kokkupuutepunktid

Kindlasti on oluline rõhutada, et ükskõik, kuidas me õppijaid arhetüüpidesse ka ei kategoriseeri, on tänases keeleõppes äärmiselt oluline keskenduda ka õppe kvaliteedile kategooriate üleselt. Selleks tuleb tagada, et keeleõppe pakkujad oleksid kompetentsed, ja kuna tänaste keeleõpetajate ressurss (ing k *pool*) on ja jääb olema lähiajal piiratud, peab senisest märksa enam panustama sellele, et õpetajad arendaksid end jooksvalt ja lähtuksid teaduspõhisest enda arendamisel kaasaegsetest keeleõppepraktikatest ja –teadmistest.

On oluline, et õppeprotsessi kujundamisel arvestatakse selliste teguritega nagu õppimisrõõmu loomine ja eduelamus, ärevuse vähendamine, kontekstualiseerimine jms. See kehtib kõikide tasemete ja kogemuse kujundamise kohta, ent tõenäoliselt tasub eriti panustada sellesse, et esimesed kogemused oleksid jõustavad. Kui keeleõppijal on võimalik leida oma eesti keele õppe kogemuste pagasist üles positiivsed hetked, on see vundament väga paljude edasiste protsesside jaoks ja määrab väga palju seda, kas ja kuidas õpiprotsess edasi läheb. Kui aga inimene juba kaotab usu ja lootuse, on teda palju raskem tagasi saada.

Intervjuude käigus saadud infost lähtudes peab kahjuks tõdema, et tegelikkus on, eriti just püsielanike puhul, vastupidine: piiratud keelekeskkondades on sageli puudus õpetajatest ja paremate oskustega õpetajad õpetavad kõrgemat taset, madalamat taset aga need, kes ei ole väga head õpetajad (nt ise ei ole kindlad enda eesti keeles või ei oma oskusi mitmekesistada õpet ja arvestada õppija õpistiiliga). See omakorda toob kaasa selle, et õppija saab mittemotiveeriva kogemuse ja on vähem valmis edasi minema.

Väga oluline on seejuures välja tuua, et nt ükski intervjuueeritud püsielanikest ei arvanud, et eesti keelt põhimõtteliselt ei peakski õppima (teistes sihtgruppides nagu ajutise kaitse saajad ja uussisserändajad kohtasime üksikutele juhtudel ka seda arvamust). Oli neid, kes leidsid, et neil ei ole vajadust eesti keele järele, et neil ei ole seda kusagil kasutada; oli ka neid, kes ei osanud enda jaoks piisavalt motivatsiooni leida; ja paljud leidsid, et Eestis on täiesti võimalik elada ilma eesti keelt oskamata; kuid kõik olid nõ ideoloogia tasandil nõus sellega, et Eestis elades peaks eesti keelt oskama.

Lisaks eelmainitule tasub kaaluda ka põhjalikumat kokkupuutepunktide (*touchpoint*) klienditeekonna (*customer journey*) kaardistamist, sh seda, millised on erinevad toetavad ja demotiveerivad asjaolud sellel teekonnal. Sellise kaardistuse eesmärk oleks negatiivsete ja takistavate aspektide elimineerimine või nendest tingitud negatiivse mõju vähendamine.

Käesoleva uuringu käigus kaardistati kolme sihtrühma püsielanikud, pererändajad ja ajutise kaitse saajad – eesti keele õppimise kokkupuutepunktid, mis on visualiseeritult esitatud **lisas** 7. Need kokkupuutepunktid võimaldavad anda ülevaate iga sihtrühma kogemusest eesti keelega.

Püsielanikud saavad oma esimese kogemuse eesti keelega enamasti vene koolis kus nad on käinud. Koolikogemus määrab enamasti ära tulevased suhted eesti keele õppimisega, sest positiivsed muljed koolitundidest lihtsustavad eesti keelega harjumist ja arendavad huvi õppimise vastu, samas kui negatiivsed kogemused panevad inimese keelt tagasi lükkama ja takistavad edasist edasilükkumist. Elukeskkond ja igapäevane suhtlemine kas soodustavad või takistavad keele omandamist sageli on nii, et suhtlusringkond on venekeelne ja mõnikord suhtutakse eesti keelde negatiivselt või ükskõikselt, mis ei soodusta keele omandamist. Seejärel seisab inimene hariduse jätkamisel (ülikoolis või kutsekoolis) silmitsi eesti keelega eesti keelse hariduse valimine ja eksamite sooritamine annab palju kogemusi keelega, mis muudab eesti keele püsivamaks, samas kui venekeelne haridus viib inimese eesti keele õppimisest kaugemale. Kui inimene kandideerib tööle, sõltub motivatsioon ja vajadus eesti keele õppimiseks töökeskkonna töökeelest. Kui ettevõtte töökeel on eesti keel ja tööandja rõhutab keeleoskuse vajadust, siis on inimesel motivatsioon keelt edasi õppida. Kui inimene valib aga venekeelse või ingliskeelse ettevõtte (või võetakse tööle ainult nendesse ettevõtetesse), siis on vajadus eesti keele õppimiseks väike, välja arvatud juhul, kui põhjuseks on töökoha vahetamine või kõrgema ametikoha saamine. Õppimine kursustel või individuaalselt sõltub keele potentsiaalsest kasulikkusest ja väljavaadetest, mida see võib inimesele tuua kui need tegurid puuduvad, siis on ebatõenäoline, et inimene keeleõppega tegeleks.

Pererändajate ja ajutise kaitse saajate kogemused eesti keele õppimisega on sarnased püsielanike omadega, kuid on ka mitmeid erandeid. Pererändajate puhul sõltub keeleõppe intensiivsus sellest, kas seda on vaja tööalaselt või igapäevaelus. Kui töökeskkond on ingliskeelne (või venekeelne) ja karjäär ei ole vaja suuremat sissetulekut, siis on keeleõppe edenemine väike. Kui olukord on vastupidine, siis on see sageli hetk, mil keeleõpe algab. Sageli on pererändajad motiveeritud keelt õppima, kui nende lapsed lähevad eesti kooli või lasteaeda: et suhelda personaliga ja aidata last. Ajutise kaitse saajate puhul algab keeleõpe vahetult pärast saabumist, sest ajutine kaitse puhul on see nõutav; motivatsioon edasi minna sõltub juba plaanidest seoses Eestisse jäämisega, aga ka töövõimalustest. Samuti, kui inimene leiab tööd, siis on ajaliselt raskem osaleda keelekursustel, mistõttu inimene jätab kursuse pooleli või pühendab õppimisele vähem aega.

Kokkuvõtlikult on keeleõppija klienditeekonnal ettetulevad kokkupuutepunktid ja nendega seotud keeleõppega seotud võimalikud valukohad või keeleõpet toetavad asjaolud välja toodud allolevas tabelis 4.

Tabel 4. Keeleõppija klienditeekonnal ettetulevad kokkupuutepunktid ning nendega seotud kasud ja kahjud (sihtrühma isiklikud näited, kõik kolm prioriteetset sihtrühma/arhetüüpi)⁴⁰

VALDKOND	+ KLIENDI (ÕPPIJA) KASU VÕI VÕIT	- KLIENDI (ÕPPIJA) VALUPUNKT
ÕPPIS KOOLIS EESTI KEELT	Oli tegevusi, mis olid toredad – nt õpetaja arvestas lapse huvidega; oli mõnus laager; oli tore laulupeoks valmistuda ja sinna minna.	Eesti keelega ei ole kunagi midagi muud seotud olnud kui negatiivsed emotsioonid (igav, võib-olla ka ebameeldiv õpetaja).
HARIDUSE JÄTKAMINE	Sai eestikeelsesse keskkonda kooli ja sai sealt piisavalt mõistmist ja tuge, et hakkama saada.	Tahtis eestikeelsesse keskkonda, aga ei aktsepteeritud (ei saanud kooli sisse või

⁴⁰ + tähistab seda, mida inglise keeles nimetatakse “gain” ehk kliendi (õppija) kasu või võit.

– tähistab seda, mida inglise keeles nimetatakse “pain” ehk kliendi (õppija) valupunktid.

		ei hakanud proovimagi, teades, et eesti keelest ei piisa). Loobus eestikeelse hariduse omandamise ideest, läks edasi venekeelsesse (või ingliskeelsesse) keskkonda.
TÖÖ	Saab tööle või praktikale eestikeelsesse keskkonda või keskkonda, kus tema püüdlusi omandada eesti keelt toetatakse.	- Ei saa tööle eestikeelsesse keskkonda. - Saab tööle keskkonda, kus eestikeelsed inimesed lähevad üle vene keelele. - Saab tööle keskkonda, kus ta on madalal positsioonil ja kus sisuliselt kedagi ei huvita keelekõnnumised.
ELUKOHT	Kolib kohta, kus on ümberringi rohkem eesti keelt. Satub olukordadesse, kus kuuleb keelt ja vahel on sunnitud ka kasutama. Avalik ruum mängib siinkohal suurt rolli selles, kuidas oma elukeskkonda tajutakse. Inimestel, kes satuvad avalikku ruumi, kus nad saavad positiivse kogemuse eesti keelega, tekib side nii keele kui ka kultuuriga ja see annab tõiuke edasiliikumiseks.	- Jäab elama kohta, kus ümberringi valdav enamus on venekeelsed. - kuna tema elukohas (nt Ida-Virumaal) tundub kõik nii lootusetu olevat ja ilma eesti keelela justkui ei õnnestu mujale Eestisse kolida, läheb üldse Eestist ära mujale.
KURSUSED (SH INSA)	Õpetaja oli toetav, grupp oli motiveeriv ja õppija on motiveeritud jätkama – kui ta leiab (piisavalt kiiresti) järgmise võimaluse.	- Õppija on motiveeritud jätkama, aga ta ei leia võimalust. - Õppija tunneb, et grupp on tema jaoks vale (nt liiga tugev) või on õpetaja vähemotiveeritud ja langeb protsessist välja, on kas frustreerunud või lootusetu. - Ei ole tema tasemele sobivaid kursuseid. - Ei saa registreerumisega hakkama (kohad täis, veeb maas jms).
INSA EESTI KEELE MAJA (EKM) TEGEVUSED	Tema eesti keel on juba piisavalt heal tasemel, et tal on võimalik EKM toimuva protsessiga liituda ja sellest uusi teadmisi saada ja mitte nii kõrgel tasemel, et tal ei ole enam kasu.	- Ei ole gruppi, millega liituda, läheb pikalt aega ootamise peale. - Tema tase on liiga madal selleks, et EKM tegevustest kasu oleks.
ÕPIB ISE	- Leiab rakenduse, mis talle sobib - Leiab eraõpetaja	Proovib kasutada meetodeid, mida soovitatatakse ("kuula raadio") ja mis tema puhul ei tööta või millest ta aru ei saa ja see toob kaasa tugeva frustratsiooni või masenduse.

Lisaks toome välja, milliseid viise kasutavad keeleõppijad enda keeleõppe teekonnal **eesti keele toetamiseks väljaspool klassiruumi**. Me märgime ära ka, kui mõnes sihtgrupis oli mõni meetod sagedamini kasutatavam, aga kindlasti on oluline silmas pidada, et tegu ei olnud kvalitatiivse uuringuga ja sihtgruppide võimalikke erisusi tuleks üle valideerida märksa suurema valimi peal.

Keeleõppe rakendustest nimetati **Dropsi** (korduvalt), **Keeleklõõki** (eelkõige ajutise kaitse saajad, vähem ka uussisserändajatest pererändajad), **Speakly**, üksikutele kordadel ka **Duolingo** ja **Lingvisti**, ent eelkõige märgiti neid pererändajate ja ajutise kaitse saajate grupis.

Raadiosaadete kuulamist (nt autos või taustaks kuulamist, Vikerraadio lastejutud vm) kui keelt toetavat meetodit mainiti samuti kõikides gruppides, filme mainiti vaid üksikutele kordadel, rohkem toodi välja lühiformaatide kasutamist (nt Youtube videod keeleõppijat huvitaval teemal, nt multikad, juutuuberid – nt kokandussaadet vm).

Ajutiste saatjate rühmas eristus ühe meetodina linnaruumis siltide lugemist, mida mainiti korduvalt kui enda õpet toetavat tegevust, aga ka **eestlastest võrgustiku kasutamist enda keeleoskuse arendamiseks** (püütakse eestlastest tuttavatega rääkides kasutada eesti keelt või saata neile eesti keeles sõnumeid) – see viimane võimalus kinnitab taas, kui oluline on sellise eesti keeles rääkivate päris inimeste võrgustiku tekkimine kui viis õpitavat kinnistada ja end keeleliselt arendada.

Veel mainiti (ebaefektiivsete) meetoditena katset õppida ise õpiku järgi, laadida alla audiomaterjale ja õppida nende järgi.

4.5. Keeleõppija persoonad ja arhetüübid teistes uuringutes

Uuringu raames koguti kokku ka teised peamised (hiljutised) analüüsid või tegevused, mille raames loodi keeleõppija suunalisi persoonasid või arhetüüpe. Lisaks siinsele uuringule on seda tehtud veel kolmes kohas: 1. RETHINK poolt ja HTM tellimisel „Keelevärava“ ärianalüüsis,⁴¹ 2. INNOTIIM raames,⁴² ja 3. INSA Tallinna eesti keele majas (katsetus defineerida põhiklienti). Kõik need persoonad ja arhetüübid on kokkuvõtlikult välja toodud allolevas tabelis 5.

Kuna kõikide nimetatud analüüside eesmärk oli mõneti erinev (näiteks Innotiim püüdis kaardistada juhuvalimi alusel kõiki erinevaid kasutajaid, Rethnik aga uuris neid, kellel on juba olemas huvi keeleõppe vastu; sinne uuring võttis lähtepunktina aluseks keeleõppe prioriteetsed sihtrühmad), siis ei ole neid võimalik üks-ühele võrrelda. Siiski annavad need aimdust sellest, millistele tulemustele on sama valdkonna analüüsid jõudnud – ning enamasti on nende sisu (vaatamata erinevatele pealkirjadele) palju ühist ja kattuvust. Seetõttu võib nende tulemusi saada kasutada sihtrühmade veelgi paremaks mõtestamiseks, ning soovitada võib ka kõikide nende uuringute uurimistiimide kokkutoomist nt ühisele koosloomeseminarile, millega adresseerida ühte või teist ka siinses uuringus väljatoodud keeleõppega seotud kitsaskohta (vt järeldusi ja soovitusi ptk 5).

Tabel 5. Keeleõppijate rühmitamine eri viisidel (võrdlev maatriks)⁴³

	IBS 2023 (sihtrühma mõtestamine)	IBS 2023 (õpimetoodika põhine)	RETHINK 2022 (Keelevärava ärianalüüs)	INNOTIIM 2021	EESTI KEELE MAJA 2022 (domineeriv põhitüüp; kõik EKM tegevused)
1.	Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija	Hakkaja pragmaatik	Eksamiks õppija	Vajab eesti keelt selleks, et olla osa oma laste kasvatuses	Püsielanikust küpses eas venekeelne proua
2.	Kitsale sihile keskendunud õppija	Personaaltreeneri vajaja	Sotsiaalselt survestatud õppija	Keeleoskus oluline edasises karjääris ("Mul on vaja kategooriat B")	-
3.	Ebakindel õppija	Motiveeritud, aga stressis õppija	Eneseteostaja	Ei ole veendunud, et eesti keelt oleks vaja	-
4.	Väheautonoomne õppija	Passiivne õppija	Enesekriitiline õppija	Soovib õppida eesti keelt enesearenduseks	-

⁴¹ Viide: pole veel avalik.

⁴² Viide: pole avalik.

⁴³ Tabelis samal real kuid eri tulbas olevad persoonad/arhetüüpid ei ole omavahel võrreldavad, st nad ei tähistata sama või sarnast persoonat/arhetüüpi eri uuringute lõikes ega pole ole mõeldud eraldiseisvalt üksteisega võrdlemiseks.

5. KOKKUVÕTTE JA SOOVITUSED

Alljärgnevalt on välja toodud peamised järeldused ja soovitused erinevate uuringu teemavaldkonnaga seotud teemaplokkide lõikes.

5.1. Eesti keelepoliitika

Uuringu lähteülesandes olid esmaste uurimisküsimustena sõnastatud küsimused, kuidas Eesti keelepoliitika aitab tagada keeleõppe tõhusust prioriteetsetele sihtrühmadele, või kas ja kuidas Eesti keelepoliitika tänast keeleõpet takistab. Siin alapeatükis on välja toodud mõningad soovitused ja ettepanekud, mis puudutavad keelepoliitika rolli, olulisust ja suhestumist nii keeleõppe korraldusega kui ka lõimumispoliitikaga laiemalt.

Oluline on konkreetsemalt mõtestada aktiivse eesti keele oskuse tähendust Kultuuriministeeriumi (KuM) ja Integratsiooni Sihtasutuse (INSA) keeleõppe kontekstis. Seda nii strateegilise eesmärgi kui ka keeleõppe tellimusena. Seni on aktiivset eesti keele oskust mõõdetud Eesti Integratsiooni Monitooringutes (2020) ning kasutatud seda ka ühe mõõdikuna,⁴⁴ kuid mõistet aktiivne keeleoskus võivad erinevad osapooled väga erinevalt tõlgendada (st osade jaoks võib see tähendada B2- taset, teiste jaoks jällegi C1- taset; samal ajal kui integratsiooni monitooringus mõõdetakse keeletaset muude tunnuste kui C1, B2, B1 vmt alusel). Oluline on seega selgemalt määratleda millist lõpptulemust soovib Kultuuriministeerium tellida keeleõppe sihtgruppidele (ennekõike püsielanikele, kuna uussisserändajatele, rahvusvahelise kaitse ja ajutise kaitse saajatele on ootused suuresti reguleeritud juba seadusandlusega) suunatud üld- ja suhtluskeeleõppega.

KuM ja INSA keeleõppe võimaluste kommukeerimine, aga ka Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) riikliku keeleõppe koordineerimine, on realistliku keeleõppe korralduse üks põhialuseid. Näitena võib tuua sellise hüpoteetilise sõnumi nii riiklikul kui ka valitsemisala koordineerimistasandil:

„Kultuuriministeerium tagab ainult aktiivse eesti keele oskuse omandamiseks keeleõpet 1 000 inimesele aastas vähelõimunud püsielanikele, uussisserändajatele ja ajutise kaitse saajatele. Teistel eesmärkidel, nagu nt B1-B2 tasemeeksamikis ettevalmistamine vmt, mis on Eestis nõutud, Kultuuriministeerium keeleõpet ei paku, sest selleks ei ole ressursse jm.“

Eeldatavasti aitab selline läbipaistvuse suurendamine tõstatada mitmeid olulisi küsimusi riiklikul tasandil: „Kes peab sellega tegelema?“, „Kui palju see maksab?“ „Kui suur on sihtrühm?“ (vt ka allolevat arutelu tasemeeksamite osas).

Oluline on leida hea lahendus, kuidas korraldada keeleõpet sarnaste vajadustega õppijatele kui aluseks on erinevad rahastusallikad. Rahastusallikaid on kaks: riiklik (riigieelarveline) rahastus ja välisvahendid (eelkõige Euroopa Liidu struktuurtoetused). Riigieelarvest ja välisvahenditest rahastatavate keeleõppe tegevuste puhul on osati tegemist erinevate reeglite, nõuete, ajakavade, aruandlusega jms, mis võib vähendada keeleõppe korralduse paindlikkust. Näiteks juhul, kui objektiivselt võiksid eri sihtrühmadesse kuuluvad isikud osaleda koos samal keelekursusel, siis tänaste rahastusallikate põhise keeleõppe korraldusega seda teha ei saa.

Kui rahastusallikate kombineerimine keeleõppe pakkumisel on objektiivsetel põhjustel võimatu, siis on minimaalselt vajalik ning oluline kommukeerida selle põhjusi. Oluline on siinkohal läbi mõelda, et kui tasuta eesti keele õpe toimub piiratud ressursside tingimustes (st soovijaid on rohkem kui tasuta keeleõppe pakkumist), siis kas keeleõppijaid peaks tulevikus senisest enam selekteerima (mis võib olla poliitiliselt ja ühiskondlikult keeruline), või fokuseerima keeleõppe kommunikatsiooni ja pakkumist rohkem ning

---

⁴⁴ Nt Lõimuv Eesti 2020, arengukava eesmärk on „Eesti keelest erineva emakeelega tööealistele elanikele on tagatud võimalused täiendada oma teadmisi ja oskusi konkurentsivõimeliseks osalemiseks tööturul“ ja selle mõõdik „Eesti keelt emakeelena mitte rääkivate ühiskonnaliikmete enesehinnanguline aktiivne eesti keele oskus“.

selgemalt teatud kindlatele rühmadele (nt arhetüüpide põhiselt), või suunama teatud arhetüüpidesse kuuluvad isikud rohkemal määral konkreetsetele keelekursustele.

Oluline on toetada eesti keele õppijaid laiemalt, sh tuleb tegelda ka eesti keele kui emakeele kõnelejate hoiakutega. On oluline teadvustada, et eesti keele õppimine on suurem ühiskondlik protsess ja õppijat mõjutavad ka paljud tegurid väljaspool klassiruumi, nt laiemad ühiskondlikud hoiakud. Nii näitavad intervjuud (nii eesti keele õppe sihtrühmadega kui ka ekspertidega, keelefirmadega jt), et oluliselt rohkem peab tähelepanu pöörama eesti keele kui emakeele kõnelejatele, kes sageli kipuvad kritiseerima, parandama (oskamatult, st sellisel moel, et see tekitab ärevust või negatiivseid tundeid) ning osati ka parastama (nt aktsendi jälgendamine jm) muukeelseid inimesi, mis võib olla väga tugev motivatsiooni vähendav faktor. Samuti lähevad emakeelena rääkijad liiga kiirelt üle keeleõppija emakeelele või muule keelele, sest see lihtsustab ja kiirendab vastastikkust arusaamist – see omakorda vähendab võimalust keelt aktiivselt kasutada. Eesti keelt emakeelena rääkijate käitumine tekitab paljudes eesti keele õppijates või potentsiaalsetes õppijates ärevust, motivatsioonilangust ning kohati ka frustratsiooni – olenevalt konkreetne isiku stressiga toimetulekustrateegiast. Oluline on silmas pidada ka, et sellised kogemused kumuleeruvad ja iseäranis püsielanikud on pidanud korduvalt negatiivsete hoiakutega kokku puutuma. Tegemist on tähelepanekuga, mis on ilmnunud ka paljudes varasemates uuringutes ja kordus ka siinse uuringu tulemuste analüüsis, mis näitab, et olukord pole olulisel määral paremaks muutunud. Kuna lõimumine on kahe-suunaline protsess, tuleb tööd teha kõigi osapooltega, ka emakeelena eesti keelt rääkijate hoiakutega.

Oluline on tegeleda ka ühekülgetele narratiividele tasakaalustava info pakkumisega, nt on oluline tuua tasakaalu juurde motivatsiooninarratiivi, kuna see on sedavõrd valdav. Kui ühiskonnas on peamiselt levinud narratiiv sellest, et inimene on ise süüdi, kui ta ei õpi eesti keelt ära ja küsimus on pelgalt tema motivatsioonis, on see tühistav väga paljudele inimestele ja võib muutuda ka juba iseenesest motivatsiooni vähendavaks; samuti võib see vähendada usku sellesse, et motiveeritud, aga mitte edukal õppijal võiks kunagi tekkida parem tulemus õppes, mis omakorda võib mõjutada ka reaktiivse identiteedi kujunemist. Lisaks tuleb tegeleda motivatsiooninarratiivide nüansseerimisega ka õpetajate seas, vt ptk 5.6.

Oluline on värvata, koordineerida ja toetada vabatahtlikke, kes panustavad eesti keele harjutamisvõimaluste pakkumisse. Ühe võimalusena eesti keelt emakeelena rääkijate kaasamiseks keeleõppesse on nähtud vabatahtlikku tegevust, nt keelesõbrad, keelekohvikud, keelekümbel jm. Vabatahtlike abil toimivad programmid võivad suurendada või laiendada keelekeskkonda sotsiaalses mõttes. Vabatahtlikkus ei ole aga automaatselt taastoodetav ja lõpmatu ressurss – see eeldab vabatahtlike head ja hoolivat kaasamist, arvestades nende huve, vajadusi, motivatsiooni, oskusi. Samuti on oluline neid koolitada (sh jooksvalt pakkuda motiveerivaid koolitusi), pakkuda nõustamist, vajadusel ka ko- või supervisiooni ning vabatahtlikega tänada. Sama oluline on ka vabatahtlikega töötavate inimeste ja nende ametialane areng, millele pööratakse siiski liiga vähe tähelepanu (Rimes *et al* 2017). Eestis on vabatahtlike valdkond Siseministeeriume hallata, konkreetsemalt vabatahtlike kaasamise häid praktikaid on kirjeldanud nii Eesti Vabatahtlike Võrgustik kui ka EMSL⁴⁵, Eestis on mitmeid näiteid vabatahtlike kaasamisest erinevates valdkondades, millest õppida. Vabatahtlike juhtimist on kirjeldanud põhjalikult ka Brudney (2016), kelle mudel toob välja järgneva järgmised aspektid:

- vabatahtlike värbamise põhjused ja alused;
- vabatahtlike sidumine organisatsiooni tööga;
- töökoha loomine vabatahtlike juhtimiseks;
- vabatahtlike töö ja ülesannete kirjeldamine, sh töö lõpetamise või tööst loobumise alused;
- vabatahtlike vajaduste adresseerimine programmi loomisel, sh testimine; vabatahtlike tööle värbamine ja koolitamine;
- vabatahtlike töö juhtimine ja koordineerimine;
- vabatahtlike töö hindamine ja tunnustamine;

---

⁴⁵ Näiteks <https://heakodanik.ee/vabatahtliku-tegevuse-praktika-hea-tava/>

- vabatahtlikega töösuhete lõpetamine.

Oluline on väärtustada eesti keelt õppinud inimeste panust, sh võiks Kultuuriministeeriumi algatusel tuua avalikku ruumi rohkem nende inimeste eesti keelt, kelle jaoks see ei ole emakeel, isegi kui see pole ideaalselt väljendatud. Ühelt poolt on see selgeks signaaliks, et eesti keele õppimise panustamine on väärtus ja toetab inimeste püüdlusi eesti keele oskuse arendamisel ja kasutamisel. Teiselt poolt aitab see eesti keelt emakeelena kõnelejatel harjuda nn erinevate eesti keeltega ja oskuslikumalt suhelda. Intervjuudes toodi välja mitmeid väga häid näiteid sellest, kuidas nt tööandjad püüavad igal sammul toetada oma muukeelsetel töötajatel eesti keele omandamist, sh normaliseerides ka seda, et vigadega eesti keele rääkimine on sobilik ning seda ka soositakse.

Avalik sektor peaks võtma suuna selgekeelsuse edendamisele, sh eesti keelt teise keelena rääkivate inimeste paremaks toetamiseks. Teiste riikide praktikatest, et mitmes riigis on nt avaliku sektori veebilehed võtnud fookuse selgekeelsusele,⁴⁶ st kus fookus on keskendunud lugejale ning teksti tegemisele kasutajasõbralikuks. Näiteks Rootsis on avaliku sektori veebilehtedel kaks versiooni: üks keeruline ja teine lihtsustatud (*lättläst*) keeleversioon⁴⁷, mis toetab mitmete sihtgrupe (sh rootsi keelt madalamal tasemel oskajate) juurdepääsu keerulisematele tekstidele. Ka Eestis on püütud taolist lihtsas keeles edastavat uudiskeskonda luua.⁴⁸ Eestis me veel ei näe, et täna oleksid riigiasutused selle osas selge, toetava ja süsteemse rolli võtnud või et oldaks seda eest vedamas; eesti keele kui võõrkeele õppe osas pigem näeme, et suur osa vastutusest on pandud ennekõike õppijate endi peale. See toob kaasa suuremaid hirme eksimise osas, mida eriti näeme just muukeelsete püsielanike hulgas ning osalt ka Venemaalt ja Ukrainast tulijate hulgas.

Oluline on senisest suurema toe pakkumine tööandjatele eesti keele õppe toetamisel oma töötajaskonnale. Mitmes intervjuus tööandjatega toodi välja häid praktikaid, kuid ka mitmeid olulisi takistusi (mh on mõned väga suured tööandjad on loobunud Eesti riigi poolsest toest või võimalustest ning kasutavad töötajaskonna keeleõppeks ainult oma vahendeid: nt on ühe takistusena välja toodud asjaolu, et Töötukassa kaudu rahastatavas keeleõppes ei saa keeleõppe rühmas asendada väljakukkunud õppijat mõne teisega). Uuring näitab ka, et paljude potentsiaalsete keeleõppijate jaoks mängiks tööandja väga olulist rolli – väärtustades keeleõpet, juhtides töötaja tähelepanu keeleõppe olulisusele ja pakkudes selleks võimalusi. Samal ajal vajavad ka tööandjaid toetust – ühelt poolt vajavad nad selget arusaama sellest, mis kasu töötajate eesti keele oskuse parandamine neile võib tuua (isegi juhul, kui töötaja keeleoskuse arendamine ei ole tööandja jaoks otseselt kriitilise tähtsusega) ning kuidas toetada töötajat efektiivselt. INSA-l on olemas küll tööandjatele suunatud nõustamisteenus keeleõppe korralduse toetamiseks tööandja juures,⁴⁹ sinna suunatakse Töötukassa poolt ka tööandjad kes soovivad Töötukassalt taotleda toetust eesti keele õppeks tööandja juures, kuid see teenus ei ole tööandjate hulgas alati kõige nähtavam.

Oluline on läbi mõelda keeleõppe jaotus erinevate tellijate vahel, sh tasemeeksami sooritamisele suunatud keeleõppe tellimus, korraldus ja vastutus.⁵⁰

Keeleõppemaastikul on mitu keeleõppe eest vastutavat ja keeleõppe korraldamisega tegelevat avaliku sektori asutust, kellest peamised on (1) HTM ja HARNØ, (2) KuM ja INSA ning (3) SoM ja Eesti

---

⁴⁶ Vt selgekeelsuse osas ka nt riigiasutustes selge keele kasutust takistavate ja soodustavate tegurite väljaselgitamise uuringut (Ester 2019).

⁴⁷ Näiteks <https://www.regeringen.se/lattlast-information-om-regeringen-och-regeringskansliet/>

⁴⁸ Vt <https://eesti.life/easy-uudised>

⁴⁹ Vt täpsemalt INSA nõustamist ja tuge eesti keele õppe korraldamisel tööandjatele: <https://integratsioon.ee/tooandjale>

⁵⁰ RITA-RÄNNE (Tammaru et al 2021) uuringus tuuakse välja, et keeleõppesse algteadmisteta (st nulltase) sisenev õppija vajab B1.1-tasemele jõudmiseks ca 840 akadeemilise tunni mahus keeleõpet. Vt täpsemalt ka nende REDEL mudeli kirjeldust, sh keeleõpet toetavate tegevuste osas (nt keeleampsud).

Töötukassa (alates suvest 2023 MKM).⁵¹ Uuringu käigus ilmnis korduvalt, et nende keeleõppe tellijate lähtekohtade üheks oluliseks erinevuseks on orienteeritus keeletasemete läbimisele – HTM ja SoM (MKM) mõeldavad keeleõppe tulemuslikkust tasemeeksamitega, st keeleõppe hangetes on enamasti seatud nõue suunata õppijad eksamile, KuM ja INSA keeleõppes sellist nõuet alati aga ei ole (v.a. nt kodakondsuslepingu raames korraldatav keeleõpe või keeleõpe ajutise kaitse saajatele). Sellise erinevuse üheks probleemiks on asjaolu, et õppija ei ole seda erinevust enesele teadvustanud ning selleks, et õppija saaks aru, mida tal kursustel on võimalik saada (ja õppija ootuste juhtimine on väga oluline), peab sellealases kommunikatsioonis kindlasti muutusi tegema.

Näiteks täna on INSA kodulehel jäädud kursuse läbimisel saavutatava eesmärgi osas pigem üldsõnaliselt: „[...] *oskab koolituse läbinu suhelda eesti keele alg-, kesk- või kõrgtasemel*“. Samas näitab uuring, et märkimisväärsel osal õppijatest on kursusele tulek seotud ootusega mingi konkreetne keeletase läbida (vt täpsemalt ptk 3.3) ja kuna INSA keelerühmi grupeeritakse taseme kaupa, siis on vaid loomulik, et klient arvab, et taseme lõpus omandab ta tasemeeksamise tegemiseks vastavad teadmised. Kuid seda mitte omandades jagab pettunud klient oma pettumust teistega ja see toob kaasa negatiivse suhtumise ka INSA kursustesse, mida oli võimalik korduvalt märgata ka selle uuringu intervjuudes.

Teine probleem selle olukorra juures on aga asjaolu, et taseme läbimine on eeltingimuseks nii Eestis elamisloa pikendamiseks, enamike tööturupakkumiste juures, ning ka rahvusvahelise ja ajutise kaitse juures on eeldus teatud keeletaseme saamiseks. Seega nõuab riik inimeselt taseme läbimist, kuid klient sageli ei tea, kust leida kursuseid, mis teda just selleks ette valmistavad. Seda põhjusel, et tänases olukorras, kus KuM ja INSA pakuvad keeleõpet fookusega suhtluskeelele – ning isegi juhul kui klient teab, et suhtluskeele kursus ei vasta tema vajadustele (tasemeeksami edukale sooritamisele) –, ei oska ta iseseisvalt kusagile mujale minna.

Kuna KuM vastutab Eestis lõimumispoliitika eest, mille üheks kandvaks mõtteks on aktiivse keeleoskuse tõstmine Eesti muukeelse püsielanikkonna ja uussisserändajate hulgas, siis üheks KuM esindajate poolt uuringu käigus välja pakutud seisukohaks oli see, et tasemeeksami läbimisele disainitud kursuste pakkumine ei peaks olema KuM ja INSA ülesanne, vaid see peaks olema kas SiM, SoM (alates suvest 2023 MKM) või HTM vastutusvaldkonnas. Samuti pakuti välja ka mõte, et KuM ja INSA panus lõppeks keeleõppe pakkumisega iseseisva keelekasutaja tasemeni kuni B1 (mis on suhtluskeel ja vajalik tase nt kodakondsuse taotlemisel):⁵² selle argumendina toodi välja, et sellel tasemel on vaja pigem suhtluskeelele orienteeritud keeleõpet, ning kõrgemate tasemete õppe jagaks omavahel ära SoM (Töötukassa) ja HTM. Alates suvest 2023 vastutab MKM töösuhete ja töökeskkonna korraldamise eest ning MKM tööala asekanterile alluvad tööhõive osakond, töösuhete ja töökeskkonna osakond ning võrdsuspoliitika osakond (eelnevalt tegeles sellega SoM).

Selline lähenemine aga ei lahendaks kuidagi kliendi probleemi, sest keeleõppija, kellel on vaja ära teha nt A2- tase selleks, et vastata tööturunõuetele (nt piletikontrolör, uksehoidja, vedurijuht) või B1- tase selleks, et saada pikaajalise elaniku elamisluba või EV kodakondsust, oleks ikkagi sama küsimuse ees. See tähendab, et kui KuM ja INSA seisukohaks on see, et tasemeeksami läbimine ei ole INSA keeleõppe eesmärgiks, siis tuleb seda (1) selgelt kommunikeerida, ja (2) selgelt öelda, kuhu peab pöörduma inimene, kelle jaoks eesmärk on õppida keelt taseme saamiseks.

Uuringu intervjuud näitasid ka, et keeleõppe tellijate ja läbivijate seas on tõrge nende klientide ees, kes soovivad õppida „vaid eksami ärategemiseks, mitte suhtluseks“, sest selline klient on õpetajate seisukohast vähemotiveeritud õppima. Siinkohal tuleb aga öelda, et kliendi vajadusi ei saa ignoreerida ja asendada ning kui klient tunneb, et kursuse rõhuasetus on väga suurel määral suhtluskeelele, kuid eksamil jääb ta häta, on see ka probleem, millega tegeleda. Täna hetkes on INSA-ga toimunud arutelu korduvalt viidatud, et INSA keelekursused ei olegi suunatud eksamile, vaid suhtluskeelele – see aga jätab häta

---

⁵¹ Lisaks neile ka veel nt Justiitsministeerium, kes korraldab eesti keele õpet vangidele, ning järelevalvet eesti keele õppe korralduse osas korraldab Keeleamet. Vt täpsemalt ptk 3.2.

⁵² Vt täpsemalt <https://harno.ee/sites/default/files/documents/2021-06/Iseseisev-keelekasutaja.pdf>

kliendi, kellel (kas ainult või lisaks suhtluskeelele omandamisele) on vaja justnimelt tasemeksam ära teha, sest muidu ei saa ta soovitud tööd, elamisluba vm. Seega on oluline, et kursuste disainimisel ja läbiviimisel hakataks arvestama seda, et klientidel on mitmeid erinevaid vajadusi ja hea keelekursuste maastik vastab nendele erinevatele vajadustele.

Keeleõppemaastiku korrastamine on oluline mh ka seetõttu, et seoses koolide üleminekuga eestikeelsele õppele on keeleõppe korraldamisse aktiivselt panustamas ka HTM (kes koordineerib ja rahastab keelekursusi haridustöötajatele, et aidata neil täita neile seatud keeleoskuskõuded), samuti pakub keeleõpet Töötukassa.

Kirjeldame allpool mõningaid uuringu käigus välja pakutud variante keelmaastiku korrastamisest, kuid juhime tähelepanu sellele, et need on vaid esialgsed katsed taolisi võimalusi mõtestada. Seega vajavad need eraldi lisatööd ja võimaliku kulu-tulu analüüsi.

Alternatiiv A. Keeleõppe jaotamine erinevate vastutajate vahel tasemete järgi. Näiteks tegeleb INSA madalamal tasemel keeleõppe pakkumisega (A1-A2), Töötukassa tegeleb keskmisel tasemel keeleõppe pakkumisega (B1-B2) ja HARNO tegeleb kõrgemal tasemel keeleõppe pakkumisega. Sel juhul on oluline, et kõikide pakkujate keeleõppes oleks võimalus orienteeruda nii suhtluskeelele, kui ka keeleeksami sooritamisele. Seda saab lahendada nt nii, et töötatakse välja baasõpe, millele lisatakse spetsiifilised moodulid.

Sellise variandi esmaste plussidena näeme selget jaotust ja koostööpartnerite võimalusi spetsialiseeruda teatud tasemetele; miinustena võib veelgi suuremaks probleemiks muutuda üleminek ühelt tasemelt teisele, valitsemisalade vahelist konkurentsi, spetsialiseerumisest tingitud puudulikku arusaama õppija keeleõppe elukaarest.

Alternatiiv B. Keeleõppe jagamine keeleõppe esmase eesmärgi järgi. INSA pakub keeleõpet ja keeleõpet toetavaid tegevusi ennekõike suhtluskursuse võtmes, mõni teine pakkuja (nt HARNO või Töötukassa) võimaldab kõikidele soovijatele õpet kõikidel tasemetel (A0-C1) ning selle õppe oluliseks osaks on toetada neid, kelle eesmärgiks on sooritada tasemeeksami (eraldi kursused või lisamoodulid, mis aitavad ette valmistada tasemeeksamiks). Sel juhul on oluline, et kuna nt kodakondsusleping on seotud teatud tasemete sooritamise, peab ka seda protsessi toetama mõni teine pakkuja, mitte INSA.

Selle variandi esmaste plussidena näeme suuremat selgust kliendi jaoks selle osas, kuhu peab minema õppija, kelle eesmärgiks on eksam ja kuhu peab minema õppija, kelle eesmärgiks on suhtluskeel. Samas võib see tähendada, et tasemeeksami jaoks õppijal võib olla kesine tulemus suhtluskeele osas, seda saaks toetada nt tingimusega osaleda mingilt määral ka keeleõpet toetavates tegevustes (mis küll toodab juurde bürokraatiat). Selline süsteem eeldab ka seda, et ka Töötukassas arvel mitte olev õppija või mitte õpetaja/õppejuhi eriala esindaja pääseb ligi Töötukassa ja HTM kursustele.

Alternatiiv C. Iga valitsemisala vastutab ise oma valdkonna keeleõppe korraldamise eest. KuM ja INSA keskendub loimumisvaldkonna raames aktiivse keeleoskuse loomisele kõikidel tasanditel (A0 kuni C1). SoM (tulevikus MKM) ja Töötukassa keskendub tööõuetest tulenevatele keeleõppe tasemeeksamitele (A2 kuni C1, vastavalt keeleseadusele), v.a. õpetajate puhul. HTM ja HARNO keskendub keelekursustele haridustöötajatele, et aidata neil täita neile seatud keeleoskuskõuded. SiM keskendub kodakondsuslepingu raames A1-B1- tasemeeksamiks õppijatele⁵³ ja ajutise kaitse saajatele elamisloa pikendamiseks vajalikule A1 taseme keeleõppele.

Selle variandi esmaste plussidena näeme võimalust spetsialiseeruda teatud teemadele. Samas on see siiski kliendi vaates väga killustatud süsteem, ning selles on kõige suurem konkurents valitsusvaldkondade vahel (nt erinevates hangetes on sarnaste kriteeriumite korral erinevad palga- või tunnitasmäärad).

---

⁵³ Mõneti eraldiseisev rühm ja olukord on ajutise kaitse saajad, kuna neil on vajalik elamisloa pikendamiseks saavutada tase A1 („Ajutise kaitse saajal on kohustus läbida A1 taseme eesti keele kursus (100 akadeemilist tundi“). Ajutise kaitse saajate keeleõpet ei rahasta aga SIM, vaid see suunatakse KuM kaudu INSA-le.

Kõik ülaltoodud variandid on hüpoteetilised ja esialgsed ning välja on toodud vaid väga esialgsed plussid ja miinused. Loomulikult on võimalik koostada ka muid erinevaid stsenaariume. Oluline on aga keeleõppemaastikku korrastada ja selleks peab erinevate stsenaariumite mõju analüüsima, sest seni seda tehtud ei ole.

5.2. Piiratud keelekeskkonnad

Piiratud keelekeskkonnad võivad olla nii füüsilised (nt Ida-Virumaa suuremad linnad või nt Tallinna teatud linnaosad, nt Lasnamäe) kuid ka sotsiaalsed (nt töökeskkond, kus räägitakse suuresti vaid inglise või vene keelt. Samuti võib käsitleda piiratud keskkonnas olevana inimest, kes on jäänud isolatsiooni, sest tal puudub võrgustik väljaspool kitsast pereringi (ja see mõjutab ka tema laiemat lõimumist, sh keeleoskust) – üsna tüüpiliseks näiteks võib olla pererändega tulnud uussisserändaja, kelle abikaasal on olemas töökoht, on (juba) tekkinud võrgustik, ja kontaktid, kaasatulev abikaasa on aga kodune, ei soovi või ei oska leida endale kokkupuutepunkte Eesti ühiskonnaga ja tal ei teki sidet Eestiga. Seega pole piiratud keelekeskkond mitte ainult koht, kus eesti keelt (reaalselt) ei ole, vaid ka koht, kus eesti keelt ei ole vaja, näiteks igapäeva- või tööelus. Taolised piiratud keskkonnad mõjutavad ka õpimotivatsiooni, mis väga selgelt ilmneb ka siinse uuringu intervjuudes. Selle uuringu seisukohalt on oluline mõtestada piiratud keelekeskkonda mh ka sotsiaalses tähenduses (vt peatükk 3.1) ja kuna füüsilise keskkonna muutmine on aeganõudvam protsess, siis sellele ajal, kui see toimub, **tuleb paralleelselt teha võimalikult palju selleks, et kompenseerida füüsilise keskkonna puudumist sotsiaalse keskkonna loomisega.**

Eesti keele piiratud praktiseerimisvõimalusi on aastate jooksul puudutatud mitmetes keelealastes uuringutes (vt ka ptk 3.1) ja on jõutud järeldusetele, et füüsiliselt piiratud piirkondade atraktiivsust tuleb tõsta selleks, et tõsta nende piirkondade elanike suuremat sidet Eestiga – kombe-, keele- ja kultuuriruumiga –, kuid ka selleks, et suurendada nende piirkondade vastu huvi eesti keelt emakeelena kõnelevate inimeste seas ja soodustada kontakte ja suhtlust erinevate keelegruppide vahel (nt nagu Lasnamäe TEDx vm tegevused).

Samuti aga tuleb võimalikult palju ära kasutada olemasolevaid kokkupuutekohti (teenusdisainis *touchpoints*) peamistes kommunikatsioonisõlmedes või võtmekohtades, kus on olemas eestikeelne *offline* suhtlusvõimalus (nt kauplused, postkontorid jmt). Näiteks saaks luua huvilistele võimalusi **eesti keele pehmeks harjutamiseks** – koostöös ettevõttega saaks klient, kes soovib eesti keelt harjutada, rääkida klienditeenindajaga eesti keeles, teades, et klienditeenindaja suhtub sellesse toetavalt (nt saab eristada näiteks rinnasildiga või eraldi märkega töötaja riietusel), võiks kaaluda võimalusi kaupade kohta info andmiseks pealeloetud helisalvestustega (mis ei sõltu telefonist või äpist) vmt. Eelnimetatu on hüpoteetiline näide ja ei pruugi olla realses elus rakendatav, kuid annab viite, kuhu suunas edasi mõelda koostöö tegemiseks selliste erasektori organisatsioonidega, kuhu inimesed igapäevaselt või väga sageli satuvad. Taoliste uudsete praktikate katsetamist ja lansseerimist nt jaekettidele saaks toetada ka selleks mõne eraldi INSA programmi, tegevuse või toetuse loomise kaudu.⁵⁴ Seda enam, et selline lahendus INSA poolt rahastatud töötava prototüübi näol on juba olemas (multikey.app).

Üheks võimaluseks piiratud keelekeskkondades keeleõppe ja keele praktiseerimisvõimaluste laiendamiseks on senisest enam inspireerida eesti keelt emakeelena kõnelejaid eesti keele edendamisse panustama ja **populariseerida ja rakendada vastastikkusepõhist** (*peer-to-peer*) õpet, kus õpe ei toimu mitte õpetaja-õpilane teljel, vaid näiteks programmeerija-programmeerija, teenindaja-teenindaja, ehitaja-ehitaja teljel jm. Tegu ei pea olema õppega selle sõna traditsioonilises tähenduses, vaid eesmärk oleks soodustada eestikeelsete võrgustike teket. Tänapäevase ajutise kaitse saajate näide illustreerib ilmekalt, et eestikeelsete võrgustike tekkimine võib mängida suurt rolli õppe toetamises (vt ptk 4.4). Juhul, kui seda tehakse vabatahtlike abiga, siis on väga oluline seda protsessi koordineerida ja juhtida (vt ptk 5.1. vabatahtlike kaasamise kohta).

---

⁵⁴ Nt võib mõni jaekett kasutada sellist tegevust ka enese jaoks kasulikus kommunikatsioonis ja reklaamiks: „*Narva esimene eesti keelt õpetav pood neile, kes tahavad kergelt ja loomulikult eesti keelt omandada*“ vmt.

Loomulikult on keeruline taolisi spetsiifilisi, teatud elukutse vmt tunnuse põhjal defineeritud sihtrühmi omavahel kokku tuua, kuid see ei ole võimatu ning vajab selgelt eesmärgistatud tegevust, läbimõeldud kommunikatsiooni (sh hästi läbi mõelda, kuidas kommenteerida seda atraktiivselt potentsiaalsetele, kelle emakeel on eesti keel), koordineerimist ja juhtimist. Sellesuunaline pikaajaline ja süsteemne töö võib aidata populariseerida ning tuua senisest enam eesti keelt esimese keelena kõnelevaid inimesi keeleõppesse. Taoline õpe võib olla nt sarnane **keelesõbra programmile**, mida INSA täna väga edukalt ka rakendab⁵⁵ ning mida tagasisidestatakse positiivselt (mh ka selle uuringu raames kogutud andmete põhjal). Kindlasti on vabatahtlike kaasamiseks vajalik, et oleks olemas toetus **varasema õpetamiskogemusega eesti keelt esimese keelena rääkijale (native speaker)**, kes on nõus panustama, aga kogemust omamata iseseisvalt (õhinapõhiselt) seda tehes võivad demotiveerida või isegi kahjustada potentsiaalset keeleõppijat. Selline toetus peaks olema mitmetasandiline – vabatahtlike koolitamine, juhendmaterjalid, kogutud näiteid ja praktikaid, mis aitavad kaasa lõimumisprotsessidele. Kindlasti on oluline, et vabatahtlike toetamine oleks stabiilne protsess, mitte ühekordne koolitamine.

Senisest enam tasub keeleõpet ja -praktikat pakkuda ka näiteks INSA eesti keele majade poolt väljaspool keelemajade keskkonda, st nt tööandjate juures kontoris, kohvikutes, tööstusettevõtetes jmt. Samuti on oluline alandada sisenemistõkkeid sellega, et ühelt poolt selgitada märksa rohkem toetavatesse keeletegevustesse kohale tulnud osalejatele tegevuse loogikat ja oodatavat mõju, samuti aga küsida, kuidas nad ennast tunnevad ja pakkuda vajadusel tuge; teisalt proaktiivselt pakkuda tutvumist ühest organisatsioonist (kool, töökoht vm) pärit minigruppidele, mis võimaldaks suurendada turvatunnet selle kaudu, et esimese tutvuse saab teha koos tuttavatega.

Oluline on igal juhul silmas pidada, et keelekeskkond võib olla küll (füüsiliselt) piiratud, aga seda saab kompenseerida sotsiaalse keskkonna laiendamisega, ja seda protsessi on oluline riiklikul tasemel senisest enam toetada.

5.3. Arhetüüpide vajalikkus ja rakendatavus

Uuringu üks eesmärgi oli paremini mõista eesti keele õppijat ja kasutada seda teadmist, et KuM ja INSA saaksid luua õppijatele võimalikult hästi sobiva teenuse või toote (st eesti keele oskust toetava tegevuse, materjali, kogemuse vm). Arhetüüpide põhiselt saab luua ja testida uusi lähenemisi, kuid neile pole võimalik eelnevat hinnangut anda ilma neid reaalselt läbitestimata.

Üheks viisiks teenuse või toote kasutaja (antud juhul keeleõppija) vajadusi, rööme ja väljakutseid väljendada on teenusdisainis kasutatavad persoonad ja arhetüübid. Kasutajakogemust arvestav eesti keele õppe tee disainimine toob kaasa õppija konteksti sügavama mõistmise ja sellega suhestumise, mitte pelgalt õppija kohta mingisuguse info omamise. Sel moel aitab arhetüüp paremini disainida lahendusi, samuti aitab see seada kommunikatsioonisõnumeid teenusele või tegevusele **väärtuspakkumise loomiseks**. Teisisõnu on kõige olulisem väärtus arhetüüpide loomisel iga segmendi/profiili/karakteristiku motivatsiooni (*mis ajendil kasutaja seda teeb?*), eesmärkide (*miks?*) ja ülesannete (*kuidas?*) mõistmine.

Uuring näitab (vt peatükk 5.1.), et keeleõppe väljatöötamine ja pakkumine väga sarnaste (monoliitsete) sotsiaalteaduslikult konstrueeritud sihtrühmade põhiselt ei ole otstarbekas. Hetkel on KuM ja INSA vaates need rühmad olnud järgnevad: 1) vähelõimunud püsielanikud, 2) uussisserändajatest pererändajad, ning 3) ajutise kaitse saajad (Ukrainast pärit sõjapõgenikud).

Nende juurde, osati ka asemele, loime me uuringus kaks keeleõppega seotud arhetüüpide komplekti, mille rakendamise võimalusi seletatakse täpsemalt allpool:

1. primaarsed arhetüübid, mis on keeleõppe sihtrühmade lahtimõtestamise, laiendamise ja fookuseerimise aluseks;
2. sekundaarsed arhetüübid, mis on keeleõppe metoodika kujundamise aluseks.

---

⁵⁵ Vt täpsemalt: <https://integratsioon.ee/keelesobra-programm>

Strateegilises vaates on eesti keele õppijate prioriteetsete sihtrühmade eristamine nende kolme rühma põhjal juba tehtud. See on osati kindlasti kasulik ja mõistlik – see aitab lõimumisvaldkonna väljakutseid mõista lihtsustavas keeles, sh prioriseerida ja mõtestada lõimumises esinevaid nõu suuri rühme (nt muu emakeelega püsielanikud vs uued sisseerandajad vs sõjapõgenikud). Sama kehtib ka mõiste vähelõimunud kohta, st see mõiste võib olla kasulik mõtestamiseks abstraktselt riigitasandil toimuvad lõimumisprotsesse. Kuid rakenduslikus vaates, st olukorras, kus neile sihtrühmadele on vajalik disainida ja pakkuda teenuseid, sh keeleõpet, on taoliste kategooriate kasutamisel omad kitsaskohad (vt selle osas täpsemalt ptk 3.1. ja 3.6 aruteludes lõimklastrite üle).

Sellest tulenevalt loodi KuMile ja INSAle siinses uuringus arhetüübid ja persoonad mitte kolme prioriteetse sihtrühma põhised (st ei loodud arhetüüpide grupe/komplekte eraldi vähelõimunud püsielanikele, uussisseerandajast pererandajateke ning ajutise kaitse saajatele), vaid loodi universaalsed ja laiemalt kõikidele keeleõppija sihtrühmadele kohalduvad arhetüübid.

Tegime seda järgnevatel kaalutlustel. Esiteks, uuringu tulemused (intervjuud, küsitlus ning sekundaarallikate analüüs) näitasid, et varieeruvus kolme prioriteetse sihtrühma vahel on oluliselt väiksem kui varieeruvus arhetüüpide lõikes – see tähendab, et arhetüübid on üksteisest rohkem eristuvad, kuid seevastu prioriteetsed sihtrühmad (kui jätta välja nende rändeliigist tulenevad erisused) võivad olla oma keeleõppe hoiakute, motivatsiooni jmt tunnuste põhjal üpris sarnased (st iga prioriteetse sihtrühma sees on lai amplituud erinevaid keeleõppega seotud tunnuseid, hoiakud jm). Seega sihtrühmade ehk keeleõppijate parema fookuseerimise ja mõtestamise jaoks on kasulikum vaadata arhetüüpe, mis on selgemalt eristuvad.

Teiseks, kui iga prioriteetse sihtrühma kohta peaks looma eraldi kolm või neli arhetüüpi ning iga arhetüübi kohta veel omakorda kolm kuni neli persoonat, siis ligineks persoonade koguarv juba kolmekümnele või neljakümnele. Sellist suurt hulka persoonasid oleks keeleõppe planeerimise ja korralduse juures äärmiselt keeruline arvesse võtta. Just sel põhjusel kasutatakse teenusdisaini projektides piiratud arvu arhetüüpe ja persoonasid, et teenused oleksid konkreetsed ja fookuseeritud (Lindwell et al 2010), vältides ebaselgeid lähteülesandeid (vt Koit 2023), mis pakuvad ”kõigile kõike”, samas sisult on need väheväärtuslikud. Samuti killustaks see nägemust keeleõppe valdkonnast või takistaks planeeritavate tegevusi. Mida suurem on aga keeleõppes killustumine (st keeleõppe pakkumine väga erinevatele sihtrühmadele/persoonidele), seda keerulisem võib olla tagada või leida ka vajaliku arvu inimesi eri keelekursustele osalema. Prioriteetsete sihtrühmade põhine arhetüüpiseerimine looks seega keeleõppe mõtestamise ja analüüsi juurde tarbetu või segava lisatasandi; seda enam, et selle suuresti ainsaks põhjenduseks oleks eri liiki rahastusallikatest tulenevad nõuded.

Kolmandaks, arhetüübid, mis on prioriteetsete sihtrühmade ülesed, aitavad paremini tagada mitmekesisust ühe keelekursuse või keeleõpet toetava tegevuse sees. Ka siinses uuringus tuuakse ekspertide poolt mitmel korral välja, et keeleõppe rühmad, mis on heterogeensed aga mitte homogeensed – näiteks grupp, kus on koos püsielanikud, eri rändeliigiga uussisseerandajad ja ajutise kaitse saajad –, võivad olla tõhusamad ja osalejatele rohkem motiveerivad kui grupid, kus on koos vaid ühe kitsa segmendi esindajad (nt ainult ajutise kaitse saajad). Kuid ka arhetüüpide mõttes ei ole alati mõistlik teha ainult selliseid grupe, kuhu kuuluvad näiteks ainult ebakindlad õppijad. Mitmekesine rühm töötab sageli energia ja emotsioonide mõttes paremini kui homogeenne, ning inimesed õpivad palju ka üksteiselt. Kuid see nõuab ka õpetajalt oskust gruppide juhtida ning grupisuhetega tegeleda (mis on loomulikult oluline igasuguse õppe puhul). Kui luua grupis hea õhkkond ja head omavahelised suhted, siis saavad ka erinevama kiirusega õppijad koos õppida. Kuigi osati piiravad taoliste heterogeensete keeleõppe gruppide loomist rahastusallikad, on ka selle osas kindlasti võimalik olla senisest enam paindlikumad.

Neljandaks, kui prioriseerida rühmi arhetüüpide põhised, on ka keeleõppe nõustajal (INSA) oluliselt parem keeleõppijat nõustada ning klienti teenindada: kui ta näeb, millisesse arhetüüpi inimene kuulub, millised on temaga seonduvad tüüphiakud või tüüpvajadused, või millised oleksid sobivad kommunikatsioonisõnumid jmt. Kuna INSA täna suuresti veel ei kontrolli protsessi kuidas inimesed keeleõppesse sisenevad (nt registreerivad endid INSA veebilehel keeleõppes osalemiseks), on oluline keeleõppesse sisenejaid paremini mõtestada ja seeläbi ka paremini nõustada.

Siinse uuringu raames täiendati ka INSA nõustatava süsteemi sisenemise ankeeti (kliendi ankeeti), mis võib aidata inimest paremini paigutada ühte või teise arhetüüpi ning seeläbi teda paremini nõustada (vt lisa 8). Silmas tuleb ka pidada, et iseäranis teatud keeleõppija (vt arhetüüpe) vajab senisest märksa suuremat tuge ja nõustamist kogu õppija teekonnal, mitte ainult enne keeleõppe alustamist või keeleõppe alguses. Oleks loomulik, et õppijat toetaks tema enda õpetaja (nt arutaks, mis on õppijale keeruline või mis tekitab segadust; selgitaks, mis eesmärgiga teatud tegevusi tehakse; julgustaks olukorras, kus tundub, et õppimine ei edene; pakuks alternatiivseid õppimisviise), kuid praktikas juhtub seda pigem harva. Õppijal võib olla ka juba tekkinud negatiivne suhe õpetajaga (ükskõik, mille tõttu) ja sel juhul võib õppija juba suhtuda teatud umbusaldusega sellesse, mida õpetaja ütleb. Seetõttu on oluline kaaluda, kas INSA saaks pakkuda nõustamist kõikidele soovijatele, kõikides keeleõppe etappides.

Kokkuvõtteks arhetüüpide rakendatavusest: on keeruline (ja tõenäoliselt ei ole üldse võimalik) luua primaarsete arhetüüpide võimalikku seost seni kasutatud prioriteetsete lõimumiskategooriatega (vähelõimunud püsielanikud, pererändajad või uussisserändajad, ajutise kaitse saajad), kuna keeleõppe eelistused ja probleemid ei sõltu rändeliigist. Küll on aga võimalik ühe arhetüübi sees eristada persoonasid just nimetatud kolme rändegrupi järgi ja sihistada kommunikatsiooni just neile sobivamaks. Seda käesoleva uuringu raames ka tehti, vt täpsemalt ptk 4.2.

Loodud arhetüübid ja nende persoonad on ennekõike tööriistakast, mida Kultuuriministeerium ja INSA saab kasutada oma rahastusallikate raames keeleõppe arendamisel ja pakkumisel, et keelekursusi (aga ka keeleõppijat) paremini (ümber) mõtestada, välja töötada ning pakkuda. Samuti võimaldab see parema fookuse seadmist keeleõppes, piiratud ressursside tingimustes, ühele või teisele arhetüübile.

Väga võimalik on mitmekesistada keeleõppe kursuseid just selliselt, et enamus keelerühmi on disainitud (sh kommuniqueeritud) fookusega siinse uuringu raames loodud arhetüüpidele, kuid osa keelerühmadest on nõ vabakursused, mis on suunatud kõikidele (kuid kus suurema tõenäosusega osaleb juba tänaseks väljakujunenud ja eelpool nimetatud nn keskmine klient). Keeruline, aga oluline on leida tasakaal selle vahel, et ühel kursusel oleks koos mitmekesine (nt vanuse, rändeliigi, päritoluriigi, soo jmt põhjal), aga teatud tunnustes siiski sarnane rühm (st et suuri kääre poleks nt õpioskuste, õpikiiruse, keeletaseme vmt põhjal).

Eesti keele õppe korralduses on arhetüüpide kasutamine ja rakendamine võimalik seega neljal tasandil:⁵⁶

1. keeleõppijate sihtrühmade mõtestamine ja selle kohandamine sihtrühmadele;
2. kommunikatsioon ja värbamine;
3. registreerimine ja nõustamise teel sobilikku keelerühma suunamine;
4. õppemetoodikate väljatöötamine ja õpetajate koolitamine erinevat tüüpi õppijate toetamiseks.

Näiteks: peatükis 4.1 kirjeldatud primaarsed arhetüübid („*Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija*“, „*Kitsale sibile keskendunud õppija*“, „*Ebakindel õppija*“, „*Väheautonoomne õppija*“) on ennekõike olulised keeleõppija sihtrühmade mõtestamise, fokuseerimise, kommunikatsiooni, registreerimise ja keelerühma suunamise juures; kuid peatükis 4.3 kirjeldatud sekundaarsed arhetüübid („*Hakkaja pragmaatik*“, „*Motiveeritud stressis õppija*“, „*Personaaltreenerisse usukuja*“ jt) on ennekõike olulised neile sihtrühmadele sobiliku meetodika väljatöötamise ja õppe elluviimise juures. Arhetüüpe ei pea ega polegi vaja nimetada hanke lähteülesandes, kuid need on vajalikud kõigepealt INSA jaoks kommunikatsioonis (nt väärtuspakkumus), sh keeleõppesse osalejate värbamisel, ning võimalusel ja vajadusel ka rühmade komplekteerimiseks, kuid seejärel ka koostööks keelefirmadega nt õpistiili paremaks kohandamiseks või õpetajale enda keeleõppe rühma osalejate paremaks mõistmiseks.

Arhetüübid ja persoonad täidavad seega mitut eesmärki:

- aitavad mõista peamisi keeleõppe sihtrühmi,

---

⁵⁶ Samas ei sobi oma detailsuse tõttu üleriiklikus strateegilises kommunikatsioonis, nt teavitamiseks avalikkust nt KuMi ja INSA keeleõppe rahastamise suurusel vms. Seepärast soovitatav on seda kommunikatsiooni planeerimisel täiendavalt arutleda kommunikatsioonispetsialistidega.

- võimaldavad sihistada sihtrühmadega seotud kommunikatsiooni,
- toetavad õppesse registreerimisel vajaliku info kogumist ja seeläbi inimeste suunamist sobilikku keeleõppe rühma, ning
- pakuvad arhetüübi põhiste meetodikat või täiendavat sisu (nt lisamooduli vmt näol) konkreetse meetodikaga õpperühmale.

On oluline märkida, et kuigi arhetüübid ja isoonad tuginevad faktilisel materjalil, mis tuleneb erinevate sihtrühmade intervjuudest ning ankeetküsitluste tulemustest, on teenusdisain olemuselt iteratiivne protsess. See tähendab, et selles uuringu raames välja töötatud arehtüübid ja isoonad vajavad kindlasti piloteerimist, st eelnevat katsetamist piiratud mahus või väiksema sihtrühma peal, enne kui neid saab hakata täies mahus rakendama.

Selleks soovime läheneda teenuse arendamisele järk-järguliselt. Kõigepealt võtta ette üks arhetüüp ja selle põhised isoonad, ning koostöös keeleõppe teenusdisaini meeskonnaga (teenusedisainer, õpetaja, käitumisteadlane ja psühholoog, sihtrühma esindajad) paika panna kogu ühe arhetüübi põhine keelekorralduse loogika ja kasutajateekond. Näiteks võib kokku koguda keeleõppijad, kes vastavad „*Ennastjuhtiva pragmaatilise õppija*“ arhetüübidel ning nendega koos koosloome töötoa meetodid kasutades disainida neile võimalikult sobiv keeleõppe kursus, meetodika ja/või seda toetavad tegevused. Selleks on mitmeid võimalusi, mida teenusdisaini meetodika pakub:⁵⁷

- Avasta:** mõista tegelikku olukorda ja inimest, tema vajadusi ja probleeme mitte *status quo-d* (nt ametnike või keeleõppe korraldajate enda tõekspidamised, väärtused, töökogemus jms) suheldes keeleõppijatega, keda otseselt mõjutab keelekorraldus, kursused jne;
- Määratle:** avastamise etapis saadud põhjalik informatsioon, mis rajaneb empaatialle, keeleõppijatest ja nende olukorrast aitab valida ja määratleda lahendamist vajavat probleemi teisel viisil, kui seni on proovitud;
- Arenda:** koosloomes erinevate osapooltega arendada prototüüpi, määratlemisetapis saadud informatsiooni põhjal;
- Testi:** arendamise käigus loodud ideed vormistatakse prototüübina, mida testitakse koosloomes sihtrühmadega.

Alustuseks on mõistlikum valida üks või kaks kõige mugavamat või lihtsamat arhetüüpi/isoonat ning luua selle põhjal mõni keeleõppe rühm. Sellele rühmale peaks (samal taustsüsteemis) olema võrdluseks kontrollrühm, et võrrelda ja hinnata keelekursuse disaini edukust. Oluline on silmas pidada, et erinevad arhetüübid võivad osaleda ka täpselt samasuguse keeleõppe meetodikaga kursusel. Teisisõnu ei pea primaarsed arhetüübid ilmingimata jaotuma täiesti erinevatesse õpperühmadesse (vt homogeensetesse vs heterogeensetesse rühmadesse jaotamise osas ka soovitusi ptk 5.5).

Põhilised küsimused, mis vajavad sellisel moel testimist, on järgmised:

- Kui nõustamisele tuleb klient, siis kas ja kuidas saab arhetüüpe kasutada tööks kliendiga?
- Kas arhetüüpide põhjal on võimalik rühmi komplekteerida?
- Kas arhetüüpide põhisel loodud keelekursusi on võimalik selliselt viisil turult osta?
- Kas nende jaoks on õpetajaid?

Üheks täiendavaks või alternatiivseks lahenduseks oleks INSA-l korraldada konkurss või eksperiment nt parima keeleõppe kursuse disainimiseks (motiveeriva auhinnafondiga, nt 5000-10000 eurot). Selle raames luuakse nt kursus, mis arvestab keeleõppe õppevajadust ja õppija motivatsiooni ning kus loovalt kasutatakse kaasaegseid õppemetoodikaid. Tulemused võrreldakse kontrollrühmaga, st kursusega, mis on loodud tavalise praktika raames. See võib olla näiteks ühe arhetüübi põhine. Keeleõppe ekspertide hinnangul läheks ühe taolise keelekursuse disainimiseks aega umbkaudu pool kuni kolmveerand aastat, mille jooksul jõuaks koostada ka õppematerjalid jmt.

⁵⁷ Vt rohkem informatsiooni <https://www.designcouncil.org.uk/our-resources/the-double-diamond/>

Keelefirmadega arhetüüpe valideerides nägime, et enamik loodud arhetüüpidest olid ka neile tuttavad. Teisisonu, loodud arhetüübid vastasid vähemal või suuremal määral ka nende ettekujutlusele nõ enim levinud õppijast. Teine positiivne moment oli asjaolu, et vähemalt osade keeleõppe pakkujate puhul nägime valmisolekut ka keelekursuste (ümber)disainiks arhetüüpidest lähtuvalt; samas kui osad olid selle osas väga kõhklevad positsioonil – mis on ka arusaadav, arvestades keeleõppe pakkujate erinevat kogemust, võimekust või ka keeleõppe pakkumise geograafilist skooopi Eestis.

Arhetüüpe saab kasutada lisaks kommunikatsioonil, registreerimisel ja keeleõppe pakkumisel veel ka kursustelt või INSA keeleõppega seotud tegevustest väljalangejate põhjustest paremaks arusaamiseks. Näiteks aitab sobiv analüütika (st inimese kohta piisava info omamine ja nende analüüsimine) paremini mõista, millised on kursustelt *väljalangejate* arhetüübid – kas need on samad arhetüübid ning siinses aruandes väljatoodud? Kas mõne arhetüübi esindajad langevad kursustelt välja rohkem kui teised? Täiendava analüüsi põhjal saame iga arhetüübi juurde lisada veel potentsiaalsed väljalangemist või katkestamist võimestavad ja soodustavad (või takistavad) tegurid.

Näiteks, kui väljalangeja paigutub „Kitsale sihile keskendunud õppija“ arhetüüpi, siis tuleks või oleks pidanud talle pakkuma rohkem või teistsugusemaid hüvesid liikumaks edasi järgmisele keeletasemele. Või kui väljalangeja on „Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija“ arhetüüp, siis tuleb vaadata, kas see inimene sai piisavalt võrgustumisvõimalusi või piisavat tähelepanu keeleõppes ka tema professionaalsetel, ametialastel teemadel. Selline informatsioon võimaldaks väljalangemist soodustavaid asjaolusid arvesse võtta juba ka eelnevates etappides, nt kommunikatsioonis, ning neid ennetavalt adresseerida või keelekursusel või INSA muudes tegevustes arvesse võtta.

Oluline on silmas pidada, et ühte arhetüüpi kuulumine ei pruugi olla staatiline ja muutumatu. Isik ühes arhetüübis võib teiseneda ja liikuda mõnda teise: nt isik, kes kuulub arhetüüpi „Kitsale sihile keskendunud õppija“ ning kes on väga orienteeritud mingi asja saavutamisele (nt konkreetse keeletaseme saavutamisele), võib tulemuste mitte saades liikuda arhetüüpi „Ebakindel õppija“. Sama kehtib ka teiste parameetrite kohta, näiteks nagu motivatsioon, mis ei ole enamasti staatiline vaid võib olla sageli ajas muutuv.

5.4. Keeleõppe korraldus ja õpetamise meetoodika

Uuringu lähtüesandes püstitatud mitmed uurimisküsimused puudutasid eesti keele õppe ja seda toetavate tegevuste arendamisega seotud küsimusi. Uuringu käigus ilmnis nii intervjuudes kui ka küsitlustulemustes mitmeid väljakutseid ja tähelepanekuid, mille osas toome alljärgnevalt välja peamised soovitusel. Enamik soovitusi on universaalsed, st nad kohalduvad mitmele või kõigile keeleõppija arhetüübile või prioriteetsele sihtrühmale. Kui soovitus kohalduv ainult või eeskätt ühele grupile, on see välja toodud.

5.4.1. Õppijakesksem lähenemine keeleõppele

Eesti keele õpetamisel on vajalik arvesse võtta, et täiskasvanud eesti keele õppija profiilid (ootused, vajadused, oskused, motivatsioon jne; vt täpsemalt ka arhetüüpide ja persoonade ptk 4) võivad olla märkimisväärselt erinevad (vt ka ptk 5.6). Õppijatel võivad olla erinevad eesmärgid, õpioskused, õpistiilid, uskumused õppimise kohta, isikuomadused, õpikiirus jpm. Kui keelekursusele satuvad kokku suuresti juhuslikkusel alusel võetud õppijad (st kus peamiseks eristavaks elemendiks on rändeliik ja eelnevalt saavutatud keeletase), on vaid loomulik, et grupis on suur variatiivsus. Paljusid grupi variatiivsusega seotud aspekte saab lahendada mitmekesiste meetoodikatega ja õppija toetamisega, aga üks keskseid aspekte on see, et õppijatel on erinev edasilikumistempo. Selline erinevus võib olla tingitud paljudest teguritest – loomulik õppimistempo, elukorralduslikud võimalused osaleda õppes.

Sellises olukorras on õppe korralduseks erinevaid variante: nt õpetaja (kui ta on piisavalt paindlik ja oskuslik) hoiab keskmist tempot, et võimalikult suurel osal grupist oleks mugav edasi liikuda; kui aga õpetaja on vähem paindlik või kui konkreetse kursuse kava on väga jäigalt raamistatud, liigub õpetaja nn õpikutempos („*Me peame kursuse lõpuks õpiku läbi saama*“). Võib juhtuda, et osad õppijad liiguvad kiiresti eest ära, väiksema õpikiirusega õppijad jäävad neist maha ja kas liiguvad edasi omas rütmis (ja osa õpetatavast materjalist läheb neist mööda), tunnevad end heitununa, või halvimal juhul katkestavad. Ka

Keelevärava ärianalüüsi raames koostatud inimeste maatriksi juures oli üks kahest loodud teljest keele omandamise progressi kiirus (Rethink 2023). Tänapäevase keelefirmade eesti keele kursuste pakkumisel pigem ei näe, et neil endil kuigi suur roll oleks eri kiirusel õppijate küsimuse leevendamises.

Kuid iga õppija, kes on piisavalt motiveeritud, et õppima tulla, on ühiskondlikus vaates potentsiaal ja väärtus. Iga väljakukkunud õppijaga kaasneb teatud kulu (õppekoha maksumus), iga frustratsioon ja heitunud õppijaga kaasneb potentsiaalne kulu ühiskondlikule sidususele. Selleks et kaotada võimalikult vähe õppijaid, on oluline, et kursuste vahel liikumine ja endale sobiva kursuse leidmine oleks võimalikult paindlik ja õppijakeskne, samuti, et on oluline õppijat parimal moel toetada.

Keelekursuste kujundamise (st KuM/INSA) tasandil saab eelnimetatud väljakutsete leevendamiseks ja ennetamiseks võtta kasutusele mitmeid lahendusi:

A.	Tükeldada kursused lühemateks või suunata eesti keele õppe pakkuja seda tegema	Näiteks erafirmades kasutatakse edukalt lähenemist, kus regulaarse aja tagant vaadatakse õppijate progressi („check-up“) ja sellest lähtuvalt regroupeeritakse õppijad vajadusel ümber, et kiiremad saaksid minna kiiremas tempos edasi ja aeglasemad õppijad saaksid liikuda aeglasemas tempos. Tutvuda tasub ka RITA-RÄNNE uuringu (Tammaru et al 2021) raames loodud REDEL keeleõppe korralduse mudeliga, mis eristab kiiret õpiteed ehk eesti keele intensiivõpet, põhiteed ning aeglast teed, kus õppija saab õpiteel liikuda oma sobilikus tempos, ning vastavalt vajadusele kasutada ka nn keeleampsusid, mis liigendab õpiteekonna väiksemateks tükideks ja võimaldab selgemine õppijal näha enda edusamme.
B.	Suunata ja julgustada õppijat agentsemaks/autonoomsemaks ja proaktiivsemaks enda murede väljendamisel ning koos lahenduste otsimisel	See töö võib toimuda klassis – st õpetaja peab oskama õppijat toetada, aga ka väljaspool klassi, vt järgmist punkti nõustamise kohta. Lahendused peaksid kindlasti sisaldama erinevaid trajektoore, sh võimalust liikuda edasi aeglasemalt.
C.	Pakkuda õppijatele nõustamist mitte vaid sisenemisel, vaid osana keeleõppeprotsessist, nt INSA eesti keele majade juures, nii füüsilistes (offline) kui ka virtuaalsetes (online).	Sellise nõustamise eesmärk oleks toetada õppijat, kes tunneb, et ta ei oska konkreetse olukorraga toime tulla – nt leiab ta, et kursusel kasutatakse meetodeid, mis teda ei aita; või tunneb, et soovitud, mida antakse õppeprotsessi iseseisvaks toetamiseks, ei tööta tema puhul; selline õppija võib vajada nt julgustamist, infot või ka grupivahetust.
D.	Mitte sanktsioneerida või halvustada aeglast liikumist.	-
E.	Muuta kursuste vahel liikumine sujuvamaks ja paindlikumaks.	Muuhulgas on vaja senisest enam pöörata tähelepanu erinevate kursuste vahele tekkivatest „aukudest“, mille tõttu uuele kursusele liikudes tunneb õppija end nii ebamugavalt (sest ta on oluliselt madalamal tasemel), et halvimal juhul loobud keeleõppest.
F.	Koguda pidevalt tagasisidet õppijate käest, ka katkestajate käest	On oluline, et INSA veebilehel oleks kindel koht, kuhu või mille kaudu saab anda anonüümset tagasisidet, nt lahter tagasisidevormiga, selgelt nähtaval kohal lehel. Selle funktsiooni olemasolust on tähtis õppijat korduvalt teavitada, nt registreerumisel, enne kursuse toimumist, kohe kursuse alguses. Intervjuudes tuli korduvalt välja, et õppija tahaks jätta tagasiside, aga ei tunne, et seda on mõtet teha nt keeltekoosoleku või õpetajale. Oluline on julgustada mh ka katkestajaid tagasi sidestama.

Oluline on ka välja tuua, et keeleõppe pakkumises (seega ka tellimises) peab rohkem arvestama **keeleõppe dünaamilisi protsesse, sh keeleõppe positiivseid ja negatiivseid sõltuvusahelaid** (i.k. *positive/negative feedback loops*). Näiteks võib keeleõppe algfaasis takerdumajäämine (st vähene progress) käivitada negatiivse spiraali, mis toob kaasa õppija poolt õpitava keelte vältimise, samal ajal kui algfaasi edu võib olulisel määral õpet kiirendada (Caldwell-Harris 2019). Uuring näitab, et paljuski on tänapäevane olukord vastupidine, eriti püsielanike kursustel – kogenumad ja oskuslikumad õpetajad suunatakse õpetama kõrget taset, madalamatele tasemetele jõuavad aga õpetajad, kelle enda keeletase võib praktikas olla madal,

kellel puuduvad õpetajakompetentsid jm. Uuringu käigus ei selgunud, kas ja kuidas keeleõppe tellija selle probleemiga tegeleb, aga sellele tuleb kindlasti suuremat tähelepanu pöörata.

Lisaks peab loomulikult tegelema ekslike hoiakutega (nii ühiskonnas laiemalt kui ka erinevate keeleõppes osalevate gruppide sees) ning õpetajate kompetentsi tõstmisega. Uuringu käigus kerkis korduvalt esile teemasid, millega tuleb tegeleda klassiruumi tasandil ja kus keeleõppe hankija roll peaks olema toetada õpetajat ja monitoorida protsessi, sekkudes seal, kus tegemist on kehvade praktikatega või iganenud, õppijat demotiveerivate meetoditega.

5.4.2. Ühiskonnas levinud negatiivsete hoiakute muutmine keeleõppekvaliteedi osas ja ekslike õpetajahoiakute korrigeerimine

Keeleõppe protsess koosneb paljudest aspektidest ja on teada, et **varasem keeleõppe kogemus mõjutab palju inimese edasisi keeleõppe valikuid ja motivatsiooni** (nt Dağgöl 2014).⁵⁸ Uuringu käigus paistis selgelt silma, et eriti püsielanike sihtgrupil on korduvaid demotiveerivaid kogemusi keeleõppega, millesse on negatiivselt panustanud nii eesti keele kui teise keele õpe vene õppekeeleaga koolides, kui ka täiskasvanuna saadud kogemus eesti keele kursusetel.

Enamik püsielanikest intervjueeritavaid olid kokku puutunud keeleõppega, mis tekitas neis ärevust ning mis kinnitas, et eesti keele õpe ongi igav, väga raske ja tõenäoliselt ei too kaasa tulemust. On selge, et kui teatud grupis on üht tüüpi kogemusi tekkinud palju (nt lootustust tekitavaid kogemusi eesti keele õppimisega), siis kandub see kogemus paratamatult ka inimestele, kellel veel endal kogemusi ei ole ning kes langetab otsuse teiste kogemuste pinnalt. Kuigi eeskätt on selliseid mustreid näha püsielanike grupis, olid nad küll nõrgemalt, aga siiski täheldatavad ka pererändajate ja ajutise kaitse saajate grupis.

See tähendab, et ühelt poolt tuleb rohkem panustada kommunikatsiooni läbimõtlemisse, sh sõnumitesse, millega kutsutakse keelt õppima – need sõnumid peaksid aitama tasakaalustada eelnevaid negatiivseid kogemusi ja narratiive, teiselt poolt on aga äärmiselt oluline tegeleda sellega, et keeleõppijate kogemused oleksid võimalikult head. Seetõttu on eriti oluline panustada eesti keele õppe kvaliteedi tõstmisesse; kvaliteedinõuete lisamine tellimusele, õpetajate koolitamine, keeleõppemetoodikate mitmekesistamine ja andragoogikateadmiste saamine, õpetajate inspireerimine ja heade õpetajate väärtustamine ning nende teadmiste ja oskuste multiplitseerimine, materjalide väljatöötamine, õppija käest pidev proaktiivne tagasiside küsimine ja tagasiside andmise võimalikult lihtsaks tegemine, sh õppe katkestajata käest tagasiside küsimine – see kõik on osa kvaliteetse keeleõppe poole liikumisest. Loomulikult peab panustama ka pealetulevasse järelkasvu, st eesti keele õpetajaks õppe kvaliteeti.

Lisaks on oluline ka klassiruumi/õpetaja tasandil arvestada senisest oluliselt rohkem, et keeleõppija võtab keeleõppeprotsessi kaasa varasemad kogemused, mis kujundavad nende perspektiive, emotsioone ja isiklikke teooriaid selle kohta, kuidas õppimine toimub (nt Dağgöl 2014). See tähendab muuhulgas, et neil võib olla välja kujunenud keelerõõm, või hoopis ärevus. Neid emotsioone peetakse väga suurteks mõjutajateks keeleõppe edukuses (nt Teimouri et al 2019, vt ka afektiivse filtri hüpoteesi Krashen 2013).

Uuringu andmekogumises tõstasid afektiivsuse teemasid praktiliselt eranditult vaid keeleõppijad, keelefirmad aga keskendusid geneerilisele motivatsioonile. Selleks, et taolise kogemusega õppija saaks õppida, tuleb mh tegeleda ka keelepakkujate laialdaselt väljendatava arusaamaga motivatsioonist, kui millestki, mis konkreetset õppijal kas on või ei ole. Selline äärmiselt lihtsustatud, nüansseeritud lähenemine ei toeta õppijat kuidagi, lisaks aga takistab see õpetajal näha enda rolli õppija motivatsiooni kujundamisel ja suurendamisel, mh õppija afektiivsete filtrite vähendamisele (nt kasvõi keelepraktiseerija vigadele reageerimine).

5.4.3. Õpetajate kompetentsi suurendamine ja õpetajate metoodiline toetamine

Sarnaselt mitmete varasemate uuringutega toome ka siinse uuringu põhjal välja soovitusel panustada senisest rohkem õpetajate kompetentsi tõstmisesse, sh **kaasaegsete keeleõppemetoodikate** juurutamisse ja

---

⁵⁸ Vt motivatsiooni kohta lisaks ka: Kitsnik (2019), Kitsnik (2020), Kitsnik (2022).

kvaliteetsete õppematerjalide loomisesse. On selge, et see nõuab suurt panust, seega erialaseid teadmisi omavate inimeste kaasamist, aega ja finantsvõimekust, kuid selle poole tuleb liikuda, sest õpetajad tunnevad suurt puudust toest. Samal ajal tuleb silmas pidada, et kasutatavate ja loodavate õppematerjalide ning metoodikate efektiivsust on vaja ka senisest rohkem teaduslikult uurida. **Õppevara arendamise** osas on keeruline väljakutse arendada kommunikatiivset ja lingvistilist pädevust targalt koos ja õiges järjekorras. Ka see nõuab rohkem teaduslikku uurimist, sh keelevaldkonna alus- kui ka rakendusuringuid.

Kultuuriministeerium ja teised keeleõppe koordineerijad ja tellijad saavad pakkuda õpetajatele erinevaid võimalusi kompetentsi tõstmiseks, sh õppijakeskse lähenemise oskuste omandamiseks, grupi ja õppeprotsesside juhtimiseks ning psühhosotsiaalsete protsesside mõistmiseks ja arvestamiseks. Selleks, et õpetajate kompetentsi tõsta, on palju erinevaid formaate, alates koolitustes, *peer-learning* programmideni (nt töövarjud jm), iseseisvaks läbitöötamiseks mõeldud materjalideni, inspiratsiooniseminarideni jpm. Kindlasti on oluline ka luua selleks konkreetseid plaane ja seada vahe-eesmärke, indikaatoreid jms. Laiema kompetentsisuurendamise kavandamise protsessi võib alata ükskõik milline keeleõppe eest vastutav osapool (sh INSA või Kultuuriministeerium), aga ka ilma laiemat protsessi initsieerimata võib INSA pakkuda keeleõpetajatele erinevaid kompetentsi tõstmise võimalusi, ja mh seada tellimisel tingimuseks, et keeleõpetajad neid teatud mahus ka läbivad. Taolisi tegevusi ja koolitusi on HTM pakkumas ESF+ raames, mistõttu on ka sellest tulenevalt vajadus ühiseks koordineerimiseks.

Õpetajate kompetentsi tõstmine on oluline küsimus, sest uuringu tulemused viitavad sellele, et eesti keele õppe pakkujad (keelfirmad, õpetajad) on täna teatud mõttes paigutatunud mugavustsooni. See väide ei ole mõeldud keelefirmasid halvustavana, vaid illustreerib mõtet, et keeleõppe pakkujatel ja õpetajatel on mugav, ning osati ka harjumuspärane, töötada ainult motiveeritud eesti keele õppijatega. Samal ajal viitavad intervjuud asjaolule, et keelefirmadel on vajakajäämisi nt täiskasvanuõppe oskuste osas (st andragoogika ja selle rakendamise põhimõtete osas), on puudujääke keeleõppeprotsessi psühhosotsiaalsete aspektide mõistmisel, puudulikud teadmised teise keele omandamisest ja arengust, kaasagetest õpikäsitlustest jpm. See järeldus ei tule välja mitte ainult siinse uuringu raames toimunud andmekogumisest, vaid seda on nimetatud korduvalt ka juba varasemates uuringutes (vt kasutatud kirjanduse loetelu). Loomulikult ei kehti see kõikide keelefirmade kohta ja Eestis on ka väga tugevaid teenusepakkujaid, kuid on ka pigem nõrkasid teenusepakkujaid, kelle kvaliteet on madal ja kes vajavad senisest märksa suuremat järeleaitamist (ja võimalik, et järelevalvet).

Selleks, et õpetajaskonna pädevused tõuseksid, on võimalik kujundada keeleõppe hankeid selliselt, et need soodustaksid pädevuste tõstmist. Näiteks võib INSA (koostöös HTM-iga või HTM eestvedamisel) korraldada koolitusi ja seada hanke tingimuseks, et (mingitele kriteeriumitele vastavad/mittevastavad) õpetajad neid läbivad. Loomulikult saab seada hanke tingimuseks ka teatud pädevuse olemasolu, ent seejuures tuleb arvestada, et turul ei pruugi olla piisavalt sellise tasemega õpetajaid. See tähendab, et on oluline väga hästi turgu tunda, et aru saada, kus saab tingimusi seada ja kus mitte. On võimalik ka seada tingimuseks, et hanke elluviija ise kaasab spetsialisti (nt andragoogi), kes annab peegelduse õpetajate tööle. On oluline silmas pidada, et hange peab ka võimaldama pakkuda õpetajale konkurentsivõimelist palka, palgata andragoogi mentorlust jne. Ülal on välja toodud ka erinevaid võimalusi pädevuse tõstmiseks, mida saab teha kas KuM/INSA ise, koostöös partneritega või algatades vastavate teiste ministeeriumidega pädevuse tõstmise kava koostamise protsessi. Alternatiiv on keeleõppe hangetes kujundada kursused selliselt, et seal oleks vajaduspõhiselt juures kas andragoog või konsultant/mentor, kes kas regulaarselt õpetajat selle osas toetab.

5.5. Tehniline valmisolek arhetüüpide rakendamiseks keeleõppes

Arhetüüpide süsteemne ja kulutõhus rakendamine keeleõppes vajab korralikku ja toimivat tehnilist lahendust. Täna on INSA-l keeleõppe jaoks arendatud oma registreerimis- ja iseteenindussüsteem (samal ajal kui kohanemisprogrammi keeleõppel on eraldi oma süsteem; samuti on HTM eestvedamisel arendamisel ka Keelevärrava keskkond, mis on aga planeeritud valmima alles mõne aasta pärast). INSA süsteem võimaldab näha küll keelekursusele registreerija taustainfot erinevate tunnuste põhised, kuid selle

tehniline võimekus on piiratud (nt on probleemne selle filtreerimissüsteem); samuti kogutakse süsteemis inimeste kohta teatud infot mida tegelikult teenuse pakkumise juures ei kasutata (nt registreerimisel kasutaja poolt täidetav 'motivatsiooni' väli), mis on nii võimalik riskikoht kui ka vähemalt ebaeetiline kasutaja seisukohalt, kuna ta väljendab sellesuunalisi ootusi millega üldjuhul keegi ei arvesta. Samuti kasutatakse iseteeninduskeskkonnas olevat informatsiooni õppija kohta ja keeleõpetajate poolt pigem ainult juhul, kui tegemist on probleemse kliendiga. Teisisõnu, süsteem on täna pigem suunatud kliendile, kui õpetajale.

Selleks aga, et oleks võimalik kiirelt ja minimaalse ajakuluga paigutada potentsiaalne keeleõppijast klient registreerimisel ühte või teise keeleõppija profiili/tüpaži (st arhetüüpi), on vajalik luua automatiseeritud ning professionaalne kliendihalduse süsteem (CRM). See on vajalik ka INSA nõustaja jaoks, kellel on võimalik selle alusel klienti kas nõustada talle sobiliku kursuse pakkumisel senisest kiiremini, või koostada klientide nimekirja juba konkreetsetesse kursustesse registreerimisel. Selle sisuks ei ole mitte ainult registreerimine ja või teenuse (keelekursuse) pakkumine kliendile, vaid registreerimise põhjal klientide nn skriinimine, st paigutamine ühte või teise keeleõppija arhetüüpi, samuti ka kommunikatsioon jm kaasnevad tegevused.

Seega on vajalik luua süsteem – nt interaktiivse küsitluse vormis – mis tuvastab inimese tausta, st küsib inimese kohta tema taustatunnuseid, nii sotsiaal-demograafilised kui ka hoiakulised, mis võimaldab inimesel ära markeerida enda keeleõppe või keeleoskuse eesmärgid jmt. Teisisõnu aitab küsitlus koguda lisaks ka parameetreid, mis on ära määratletud arhetüüpide juures (sh nt suhtumine eesti keelde, varasem õpikogemus, igapäevane kontakt eestlastega või eesti keelega jmt). Sisestatud info põhjal määrab süsteem inimesed seejärel erinevatesse arhetüüpidesse, mille põhjal nõustaja paigutab inimese ühte või teise kursusele või suunab mõnda muusse keeleõpe toetavasse tegevuse, või suunab edasi teiste partnerite juurde (nt Töötukassa). Ideaalis peaks aga sellise küsitluse või registreerimisvormi kaudu kõigepealt ära küsitama ka inimese kontakt (välistamiseks neid olukordi, kus inimene ei soovi, oska või pole aega kogu küsitlust läbi käia, mistõttu läheb kaotsi ka tema kontakt). Vt esmaseid ettepanekuid sisenemisankeedi osas lisas 8.

Kas ja kui palju taoline süsteem hakkaks kattuma Keelevärava poolt pakutava teenusega, vajab eraldi käsitlemist, kuid seejuures tuleb silmas pidada, et Keelevärava valmimise aeg on pigem kaugel, kuid lahendamist vajavad kitsaskohad esinevad juba täna.

Uuendamist vajab ka INSA veebileht, kuna suur osa seal olevast infost on staatiline ning keeruliselt struktureeritud (st pikad, suuresti liigendamata tekstid). Ümbermõtestamist võivad vajada veebilehel ka näiteks kohad, kus veebilehe külastajat püütakse suunata ühe või teise vajaduse põhisel ühte või teise keeleõppe vormi. Näiteks on alalehel väljatoodud küsimuse „*Milline keeleõppevorm sobib sulle kõige paremini?*”⁵⁹ juures suunatakse isik, juhul kui ta huvitatud nt enesearengust, edasi keelekohvikusse: „*Sel juhul võiksid minna keelekohvikusse*“. Kuid see on antud kontekstis liialt ebamäärane või kohati isegi ebaselge vastus: nt isikule, kellel pole teadmist, mida keelekohvik endast üldse kujutab ja millist kasu – just enesearengu võtmes – selles osalemine talle täpselt annaks.⁶⁰

Samuti, lehel, kus on kirjas täiendav informatsioon algteadmiste kohta,⁶¹ ei ole võimalik klikkida pildil, et seda suuremalt näha (st pildi kuvatava teksti sisu jääb suuresti arusaamatuks), ning kui vajutada samal lehel olevale veebilingile teksti „*Ознакомьтесь также и с рекомендациями по изучению эстонского языка*“ juures, siis viib see error404 ehk mitteeksisteerivale lehele.⁶²

---

⁵⁹ Vt <https://integratsioon.ee/milline-keeleeppvorm-sobib-sulle-koige-paremini>

⁶⁰ Näiteks võiks vastus sellele olla midagi sellist: „Keelekohvikud toovad kokku inimesed kellel on Sinuga sarnased huvid ja sarnane keeleoskus. See võimaldab Sul tekitada nii uusi ja tugevamaid võrgustikke ja ilmselt saada ka uusi sõpru“ ja/või „Keelekohvikud võimaldavad Sul kohtuda uute inimestega, kes võivad Sinu jaoks osutada kasulikeks kontaktideks tulevikus“ vmt.

⁶¹ Vt <https://integratsioon.ee/ru/ya-zhelayu-ovladet-elementarnymi-znaniyami-chtoby-umet-obschatsya>

⁶² Mittetöötav link on: <https://integratsioon.ee/ru/file/integratsioona3rusuuspdf>

Samuti on vajalik lähenda kliendi päringutele ümberpööratult: selle asemel, et lasta kliendil helistada või lasta saata e-kiri, nagu näha allolevalt jooniselt 5, võiks veebilehel olla lisaks veel visuaalselt selgelt eristatud ja professionaalselt kujundatud nupp või lahter, kuhu klient saab jätta oma telefoninumbri või e-posti aadressi, et nõustaja saaks temaga ühendust võtta.

Joonis 5. Ühendus võtmise viis kliendi eestvedamisel (INSA veebileht)

Для бронирования времени консультации просим связаться по бесплатному телефону 800 9999 или отправить письмо по адресу info@integratsiooninfo.ee.

Samuti tasub kaaluda INSA veebis senisest enam täiendavate keeleõppevõimaluste (interaktiivset) reklaamimist, nt vastaja IP-aadressist tuleneva asukoha põhisel hüpiktekstide või bännerite (nn *lead-magnet*) kasutamist „*Kas teadsid, et Sinu lähedal asub keelekohvik?*“ vmt.

Need on vaid mõned näited sellest, kuidas on võimalik ja vaja teha INSA veebilehel mitmeid olulisi UI ja UX muudatusi lehe muutmiseks kasutajasõbralikumaks. Eeskujuna tasub võtta nt teistelt Eesti riigiasutuste veebilehtedelt, kus ühel või teisel moel on olemas hästi struktureeritud ja visuaalselt väga lihtsalt esitatud informatsioon (vt joonis 6 e-residentide näitel).⁶³

Joonis 6. E-residendiks saamiseks taotlusprotseduuri selgitav veebileht

1. Apply online

Choose pickup location

Where do you want to pick up your e-Residency kit? There are [50+ pickup locations worldwide](#) to choose from.

Prepare documents

- your CV
- motivation statement
- copy of your travel document/ID
- passport style digital photo

[About preparing documents](#)

Fill application & pay fee

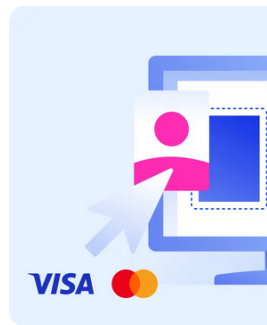
100 - 130 €

online

30 min

Apply for e-Residency on the Estonian Police and Border Guard Board website and pay the application fee using VISA or Mastercard.

[Apply now](#)

⁶³Vt <https://www.e-resident.gov.ee/become-an-e-resident/>

5.6. Vastused uurimisküsimustele tagasiviidetega aruande peatükkidesse

Allpool on välja toodud kokkuvõtlikud lühivastused uuringu lähteülesandes püstitatud uurimisküsimustele, koos tagasiviidetega aruande peatükkidesse, kus neil teemadel on keskendunud pikemalt. Samuti on mõnedel juhtudel viitatud ka eraldi uuringutele või analüüsidele, mis uurimisküsimusega seotud teemat on varem detailsemalt juba käsitlenud. Siinjuures tuleb tähelepanu juhtida asjaolule, et mitmed püstitatud uurimisküsimused on sellised, millele on küll selle uuringuga antud esmane vastus, kuid mis vajaksid veel eraldi süvitsi ja põhjalikumat analüüsi või väiksemas mahus uurimisprojekti läbiviimist.

UURIMISKÜSIMUS	VIITED ARUANDESSE
<p>1. <u>Millised on prioriteetsete sihtrühmade (vähelõimunud, pererändajad ja ajutise kaitse saajad) arhetüübid, ja kuidas nendeni jõuda?</u></p> <p>Arhetüübid on välja toodud uuringu neljandas peatükis. Lisaks on iga arhetüübi all toodud välja mitu persoonat, mis aitavad aru saada, millist tüüpi kommunikatsioon võiks konkreetse persoona puhul toimida.</p> <p>Arhetüübid ja persoonad aitavad mõtestada paremini sihtrühma, fokuseerida keeleõpet ja seda toetavad tegevusi, ning seada sihtrühmadeni jõudmiseks paremaid kommunikatsioonisõnumeid.</p> <p>Arhetüüpide põhine lähenemine võimaldab sihtrühmani jõuda senisest proaktiivsemalt, kuna iga arhetüübi ja persoona juures on välja toodud neid defineerivad tunnused, sh milliste vajaduste ja ootuste täitmist vajatakse või oodatakse, samuti ka, mis nende puhul üldse ei toimiks. Alternatiivina saab arhetüüpe ja nende tunnuseid kasutada ka olemasoleva INSA kliendibaasi või uute registreerujate nõu süsteemist väljaselekteerimiseks ja suunamiseks konkreetsematesse keeleõppe tegevustesse (eeldusel, et need on mingil hetkel nt arhetüüpide baasil loodud). Seda toetava elemendina täiendati ka INSA sisenemisanketi (vt lisa 8).</p> <p>Arhetüüpide põhine lähenemine aitab nõustajal ka paremini suunata õppijat edasi järgmisele kursusele peale ühe lõpetamist ja/või toetavatesse keeleõppetegevustesse. Siiski on senisest enam vajalik julgustada õppijat pöördumaks ka edaspidi INSA nõustaja poole: uuringu intervjuudest tuli välja, et õppijat võiks nõustada kursuste toimumise ajal (nt kui inimene saab kursuse ajal aru, et midagi ei sobi, hakkab kõhklema, vajab tuge õpistrateegiate tuvastamisel vms), ja kursuse lõpus – hetkel näeme, et seda ei tehta veel piisavalt. Keeleõppe tegevuste katkestajate vaates peaks INSA veebilehel olema ka koht, kuhu või mille kaudu saab anda anonüümset tagasisidet (lahter tagasisidevormiga, selgelt nähtaval kohal lehel) ja selle funktsiooni olemasolust on tähtis korduvalt teavitada, nii registreerumisel ja enne kursuse toimumist, kui ka kursuse ajal.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ptk 4 ▪ Ptk 5.3 ▪ Ptk 5.5
<p>2. <u>Kuidas keelepoliitika aitab tagada keeleõppe tõhusust prioriteetsetele sihtrühmadele (sh seadusandlus)? Kas ja kuidas keelepoliitika takistab?</u></p> <p>Eesti tänane keelepoliitika ei takista KuM-il ega INSA-l katsetada uusi keeleõppe teenuseid, mille eest nad vastutavad. Samal ajal võib keelepoliitika piirata keeleõppe tõhusust just INSA keeleõppe tegevustega seotud ressursside mõttes (nt kas on piisav arv õpetajaid, milline on õpetajate ettevalmistust ja kooolitamine, õppevara, täiendõppe kättesaadavus jne). Täiendav takistus võib olla ka asjaolu, et sageli ei teata (nii sihtrühma kui ka sidusrühmade, nt tööandjate hulgas), kes keeleõpet pakub või kes Eestis mille eest vastutab. Keeleseadus ütleb, et eesti keel on riigikeel (sh on eesti keele õppega seotud põhimõtted sisaldunud ka koalitsioonilepetes, välisvahenditega seotud dokumentides, arengukavades ja mujal) ning selle eest vastutab HTM. Näiteks ka haridusvaldkonna arengukava sätestab, et „Eesti elanike eesti keele oskuse tagab elukestev õpe nii formaal- kui ka mitteformaalhariduses, mille korraldust (v.a täiskasvanute eesti keele kui teise keele õpe)“ või „Arengukava edukaks rakendamiseks on oluline, et kõigi osaliste vastutus ja ülesanded oleksid selged, ent mitte jäigad, ning et osalised, sh eri ministriumid ja</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ptk 3.1 ▪ Ptk 5.1 ▪ Riigikontrolli aruanne (2019)

<p>valitsusasutused, teeksid arengukava eesmärkide saavutamiseks koostööd". Kuid vastutuse jaotus, või pigem vastutuse ebaselgus erinevate osapoolte vahel, näib keelepoliitikas olevat mõnevõrra ebaühtlane.</p> <p>Kuigi Eestis on loodud kaks erinevat keelekorraldusega seotud nõukogu (vt ptk 3.2), näib siiski, et ühtne koordineerimine lõimumisvaldkonna vaates – st horisontaalne nägemus ja selge vastutuse jaotus lõimumisvaldkonna vaates keeleõpet puudutavates küsimustes on puudulik (st kes võiks võtta millise rolli keeleõppes; aga ka kuidas keeleõppe taristu ettevalmistamine ja arendamine, sh õpetajakoolitus jmt, mõjutab lõimumisvaldkonna poliitikat).</p> <p>Samuti läheb vastuollu eesti keele arengukavas sedastatu – „Eesti keel teise keelena – eesti keele õpe on kvaliteetne ja kättesaadav. Oluliselt on suurenenud eesti keelt oskavate inimeste arv“ – asjaoluga, et tegelikult keeleõppe mahtu lähiaastatel vähendatakse. See toob omakorda kaasa küsimuse, kas Eesti riik sõltub liiga palju välisvahenditest, mis lisaks keeleõppe kogumahu suurele mõjutamisele takistab ka eesti keele õppe pakkumist lähtuvamalt klientide vajadustest ja võimekustest, mitte rändeliigiti defineeritud sihtgruppidele. Kuna keeleõpe on Eesti riigile strateegiliselt väga vajalik eesmärk, ei saa keeleõpet jätta esmajärjekorras inimese enda vastutuseks ja seada liigsesse sõltuvusse sellest, kas konkreetsel indiviidil on selleks finantsvõimekust. Taolised lahtised asjaolud ja küsimused toovad tänasesse keeleõppe süsteemi seega palju määramatust.</p> <p>Riiklikud tasemenõuded peaksid olema paremini kaetud keeleõppepakkumusega, praegu on ebakõla tasemeeksamil orienteeritud kliendi vajaduste ja pakutava keeleõppe fookuse (vt ptk 5.1.). Täiendavat valideerimist vajab seejuures ka siinse uuringu käigus püstitunud hüpotees, et keelefirmad on osalt mugavustsoonis (nt jätkavad ebaefektiivsete ja iganenud meetoditega õpetamist, ei arenda end õpetajaskonda jne ning ei ole ka midagi, mis otseselt nügiks neid seda tegema), osalt aga on neil ka hangete tingimustest tingitud ebapiisav võimekus märkimisväärset arenguhüpet teha.</p> <p>HTM ja keelepoliitika vaates on otseseks väljakutseks lõimumispoliitikale asjaolu, et puudulik keeleõpe (vene õppekeelega) koolides on kaasa toonud nende lõpetajate muutumise INSA keeleõppe klientideks. Seega on keeleõpe koolides ja lõimumispoliitika omavahel lahutamatu seotud.</p> <p>Teisisõnu: väärtuste tasandil on keeleõppe eesmärgid Eestis paigas (põhimõtted nagu aktiivne keeleoskus, keeleõpe kõigile jm), kuid just poliitikakujundamise (<i>policy</i>) ehk tegevuste rakendamise juures on jätkuvalt palju lahtist, st mida nende eesmärkide saavutamiseks tehakse või mida ei tehta, ja kelle poolt. Eesti keelepoliitika on detsentraliseeritud, kuid nagu Riigikontrolli aruanne (2019) selgelt välja toob, puudub keelepoliitika strateegiline (pikaajaline) vaade ning selge rahastus, probleeme on ka koordineerimisega, vastutamise; kuid ka sihtrühmade vajadustega mitteametustamisega, mis tuleb välja ka siinse uuringu tulemustest.</p> <p>Oluline on märkida ka, et keelepoliitikast jääb tänasel päeval sisuliselt välja tegevused, mis on suunatud domineerivale elanikkonna grupile – eesti keelt esimese keelena rääkivatele inimestele.</p>	
<p>3. <u>Kuidas tõhustada keeleõppetegevusi, nii et need arendaksid õppijate aktiivset keeleoskust?</u></p> <p>Keeleõppetegevuste tõhustamiseks tuleb siinse uuringu tulemuste põhjal pöörata tähelepanu alljärgnevatele asjaoludele: 1) defineerida, mida tähendab aktiivne keeleoskus; 2) saada paremini aru sihtrühma vajadustest, 3) juhtida paremini sihtrühma ootusi ning toetada/nõustada neid erinevate keele omandamisega seotud arusaamade osas, sh õpistrateegiatega osas; 4) kohandada meetodikaid selliselt, et need toetaksid aktiivset keeleoskust, nt aitaksid õppijale liikuda võimalikult palju keele produtseerimise poole, toetaksid keele kasutamisel turvatunde loomist, sh koolitada õpetajaid, et nad teaksid sellised meetodikad; 5) luua variatiivsust õppeprotsessi, et õppeprotsess sobiks rohkematele õppijatele, samuti, et see võimaldaks õppijat kiiremini edasiminekule vastavalt</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ptk 3.1 ▪ Ptk 5.3

Vastuargumendina on välja toodud, et riik ei pea erakoolitajaid nii palju toetama, aga tuleb arvestada, et on tegemist ühiskondlikult väga olulise teemaga, mis kuulub kõrgendatud avaliku huvi alla; et tänased hanke tingimused ei pruugigi võimaldada erakoolitajal endale arenemiseks vajalikku ressursi tekitada (ja ei toimu ka otsest arengu väärtustamist), samuti kui avaliku raha eest luuakse materjale, infokeskkondi jms, oleks sellest abi nii erasektorile kui ka kõikidele teistele.

Osad kursused on paljude keeleõppijate jaoks liiga lühikesed, et keeleõppija saaks soovitud keeletaseme saavutada (nt väljendati mitmetes intervjuudes, et enamik keeleõppijaid ei ole valmis/suutelised B2 taseme kursuse lõpus sooritama B2 tasemeeksamiit). Praegu on õppija võimalused tasuta taset korrata väga piiratud, sest eelduseks on see, et õppija keeleõpe on lineaarne rada (st kus üks keeletase järgneb järgmisele), ja just selline rada on toetatud riigipoolse rahastusega. On oluline mõelda, kuidas võimaldada õppijatel rahulikumas tempos liikuda, sh kuidas õppijatele kommunikeeritakse keelekursuse sisu, eesmärke, õpiväljundeid jne, ja kuidas toetada inimesi, kellele tänasest õppe pikkusest ei piisa.

Lähtuvalt õppija enda või tema referentsgrupi kogemustest on mitmeid uskumusi, mis ei toeta keeleõpet – nt usutakse, et eesti keelt ei saa selgeks muudmoodi kui individuaalõppes. Seega on oluline tegeleda ka takistavate uskumuste adresseerimisega, õppeprotsessi selgitamise ja toetamisega, et aidata õppija üle sisenemisbarjääridest või ennetada keeleõppes loobumist.

INSA eesti keele majade kohta oli kahetine tagasiside: oli osalejaid, kes leidsid, et see toetab nende õpet, aga oli ka palju intervjuueeritavaid, kes leidsid, et tänane teemade valik on ei haaku üldse nende huvide ja vajadustega, samuti ei näinud madalamatel tasemetel (A1-A2) olevad õppijad, et neil EKM tegevusest kasu oleks.

Indiviidi sotsiaal-majandusliku staatuse osas näib kõige olulisemat mõju omavat asjaolu, et mida kõrgem on inimese sotsiaal-majanduslik tase, seda rohkem on inimene võimeline ise keeleõppe eest maksma. Samas tuleb mõista, et keeleõppes osalemine on inimese poolt teadlik investeering (kusjuures raha ei ole ka ainuke kulu – ka siis, kui keeleõpe on tasuta, on see kulutatud aeg, potentsiaalne stress ja negatiivsed emotsioonid jpm). Teisisõnu seisavad täiskasvanud keeleõppijad silmitsi suhteliselt suure alternatiivkuluga ehk loobumiskuluga (*opportunity cost*), mis väljendab tasakaalu (või selle puudumist) saadava kasu ja *missed opportunity* ehk kaotatud võimaluste (mingist tegevusest loobumise vahel).

Potentsiaalne õppija (aga ka keeleõppe korraldaja) peab olema kindel, kas õppija poolt tehtud investeering – see võib olla nii aeg kui ka raha – annab talle konkreetse tulemuse või kasu. Siinne uuring näitab, et inimesed selles praegu kahtlevad –, ning mis kõige olulisem, seda asjaolu ei näi keegi täna ka adresseerivat. Seega on küsimus, kes seda peaks tegema (kas KUM; või hoopis HTM, nt juba üldhariduses vm). Näiteid sellest, kuidas on inimesi kõnetatud teatud kulu-tulu suhetes ja mingi tegevuse suunalises kasus, võib tuua nt COVID-19 vaksineerimise juures (Terviseamet), suitsuanduri kampaania juures (Päästeamet) jm.

Keeleõppe puhul ilmselt on selles küsimuses olulised osapooled INSA ja HARNÕ; kuid täna teevad seda olulisel määral ka osad (kuigi vähesed) tööandjad – seega siin oleksid ka tööandjad strateegilised partnerid. Samal ajal tööandjad täna osati kõhklevad just riigipoolse toe ja rahastuse paindlikkuse osas (vt nt pkt 3.2). Osad intervjuueeritud tööandjad on väga toetavad keeleõppe osas, kuid nende hinnangud riigipoolsele toele (nt Töötukassa) olid pigem kriitilised. Kuid uuringus tuli välja ka palju selliseid tööandjaid, kes ei näinud, et tööandjal peaks või saaks olla üldse mingit rolli oma töötajate keeleõppe toetamisel.

Kindlasti tuleb arvestada, et täiskasvanud õppija erineb koolilapsest, st täiskasvanud õppijaidentiteet ei ole pea kunagi nii tugev; samuti on täiskasvanul elukogemustega tekkinud ka erinevaid kompetentse, ja seda peab täiskasvanu õppeprotsessis arvestama (sellest ka olulise pädevusena andragoogika). Samuti on seda vaja arvestada

<p>kommunikatsioonis, sest nt INSA kutsung, et keeleõpe „<i>avardab silmaringi</i>“ võib mõjuda infantiliseerivalt).</p> <p>Mitmetel juhtudel ei vastanud keeleõppe tegevustele ka kliendi õpivõimekus. Osade jaoks nõuab see liiga palju enese õppe juhtimise oskusi või liiga palju eelteadmisi. Samuti ei sobi ka digiõpe kõikidele keeleõppijatele, sest seal on suurem vajadus juhendamiseks, eriti kui esimene eelistus oleks suhtluskursus või eelistus õppida tavapärasel klassiruumis formaadis.</p>	
<p>5. <u>Mis on sihtrühma esindajate peamised takistused a) keeleõppega alustamisel; b) keeleõppetegevustes stabiilselt püsimisel; c) keeleõppe edukal lõpetamisel/uuel tasemel jätkamisel?</u></p> <p>Pikemalt on sihtrühma takistused ja muud tegurid välja toodud tabelis 1 (ptk 3.5) ning lisa 4, samuti soovitude peatükis. Siin allpool on mõned olulisemad väljanõpped ning täpsustavad kommentaarid sihtrühma poolsete ja suunaliste takistuste osas.</p> <p>Üldised takistused:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ebapiisav keeleõppija ootuste juhtimine, aga ka ebapiisav õppetöö ja õppe protsesside mõtestamine (nt kui õppija neist aru ei saa, siis on suur oht, et ta katkestab). ▪ Ebapiisav toetus, sh nõustamine keeleõppe käigus. ▪ Olemasolevate kursuste kvaliteet ja aegunud õpetamismetoodikad ▪ Pragmatilised põhjused ja takistused: pole aega, praktilise vajaduse puudumine ▪ Inimene ei mõista eesti keele sümbolset väärtust (nt ei saa aru, et mõnede eesti emakeelega inimeste jaoks ei ole eesti keele oskamise küsimus pelgalt instrumentaalne) ▪ Töögraafikutega sobitumine, eriti libisevate graafikute korral. ▪ On raske ühildada tunnis käimist ja pereelu (eeskätt väikesed lapsed), pole tegevusi, kus saaks (mille kohta inimene saaks aru, et saab) osaleda ka lastega. ▪ Ida-Virumaa erisus piirkonnana: survestatusse tunne ja stress eesti keele küsimuse osas heidutab tervikuna sealseid õppijaid, see näib kehtivat kõigi kolme prioriteetse sihtrühma osas (st mitte ainult püsielanike puhul). ▪ Reaktsioon poliitikatele, mh identiteedipoliitikale ja keelepoliitikale, mida tajutakse mitte toetava, vaid survestavana ja kohati ka assimileerivana. Näiteks tajutakse, et teatud elanikkonnagruppide jaoks pole kunagi piisavalt hästi, mida iganes sa ei tee: ikka hinnatakse ja vahel ka naeruvääristatakse vigu või aktsenti ja omaks ei saa nii ehk naa – selline suhtumine demotiveerib. ▪ Eesti emakeelega elanike vähene valmisolek rääkida inimestega, kes õpivad eesti keelt ja teevad püüdlusi selle omandamiseks. ▪ <u>Pererändajate</u> puhul: suurt mõju omab tulevikuplaanide seotus Eestiga ▪ <u>Ajutise kaitse saajate</u> puhul: tulevikuplaanide seotus Eestiga, samuti pikk ootamisaeg ja sisenemine keeleõppese peale saabumist mõjutab keeleõppes osalemist. ▪ <u>Pererändajatel ja ajutise kaitse saajatel</u>: Eestis ulatuslikult räägitava keele oskus (inglise keel või – piirkondlikult – vene keel). ▪ Sotsiaalmajanduslik staatus: madal haridus. <p>Alustamisel ja edasiliikumisel:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kursustele või keeleõppetegevustele registreerumise keerukus, info puudumine ▪ AK saajad: keeruline on õppida olukorras, kus on lein, ärevus, kõrge stress (kuigi osade puhul võib stress keelõpet ka soosida; kuid palju sõltub indiviidist endast). ▪ Eelnev tase ei valmista ette uuele tasemele liikumiseks. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ptk 3.3 ▪ Ptk 3.5 ▪ Tabel 1 ▪ Lisa 1 ▪ Lisa 4

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Geograafiline/regionaalne ligipäasetavus kontakttundide vormis toimuvale keeleõppele (nt kohapeal ei saa õppida, nt Hiiu maal, aga kui selle lahenduseks on online, siis see jällegi ei sobi kõikidele). ▪ Grupi keskmisest madalama kiirusega eesti keele edenemine ja toe puudumine: Grupp liigub kiiresti eest ära, keeleõppija jääb maha ja ei saa tuge, ei tunne, et õpetajat huvitaks see, et ta ei jõua järgi. <p>Uskumused:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Keeleõpetaja peab olema ilmtingimata keelt emakeelena kõneleja (<i>native speaker</i>), ja see on mõnedel juhtudel kinnistunud kogemusega, kus ongi olnud ebakompetentsed õpetajad, kes ise oskavad keelt vaid väga madalal tasemel vms. ▪ Usk sellesse, et eesti keel on väga keeruline, seda ei olegi võimalik selgeks saada "öeldakse, et eesti keel on üks maailma keerulisemaid keeli" (seda võimendavad väited eesti keele grammatika keerukusest, samuti võimendavad uskumust grammatikapõhised õpetamismeetodid) <p>Keeleõpet toetavatesse tegevustes:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Õppija ei oska näha keeleõpet toetavate tegevuste formaadi kasulikkust talle (tegevuse mõtestamine – nt inimene ei saa aru, milleks kulutada aega, kui ta paljudest sõnadest ei saa aru, sest inimese senised õpistrateegiad on põhinenud eeskätt tõlkimisel) ▪ Madalamal tasemel õppija tunneb ennast sisenemisel väga üksijäetuna ja ärevana, ja ei soovi enam seda kogemus ▪ Keeleõpet toetavate tegevuste teemad ei kõneta (eriti neid, kes on juba kõrgemal tasemel ja kes tahaksid rääkida sisuliselt) ▪ Keeleõpet toetavate tegevuste tase on liiga kõrge ja inimene (nt olid mitmed intervjuueeritud saanud aru, et EKM tegevus algab tasemest A2) ▪ EKM tegevusajad ei pruugi võimaldada potentsiaalsetel huvilistel osaleda. Ühe suure teenindussektori tööandja poolt toodi intervjuus välja ka asjaolu, et EKM võiksid hoida oma majad kauem õhtuti lahti, nt administratsioon lahkub põhitöölt kell 18:00 või 19:00 õhtul. <p>Hirm rääkimise ees:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Esineb pea kõikidel, aga eeskätt püsielanikel ja end. NL aladelt pärit uussisserändajatelt kordub intervjuust intervjuusse see, et neil on hirm "rääkida valesiti", "rääkida liiga aeglaselt" jmt. Tegu on tõenäoliselt sellega, et haridussüsteem (sh keeleõpe) ei ole soosinud eksimist (st haridussüsteem on olnud sanktsioneeriv), ja see kandub üle ka tänasesse keeleõppekonteksti. Lisaks on paljud keeleõppijad puutunud kokku vigade naeruvääristamisega eesti keelt esimese keelena kõnelevate inimeste poolt. 	
<p>6. <u>Milliste võtetega toetab inimene oma õpinguid väljaspool organiseeritud tegevusi? Milliseid elukorralduslike muutusi on sihtrühma esindaja valmis oma elus tegema, selleks, et teha ruumi keeleõppetegevusteks, mis annaksid soovitud tulemusi?</u></p> <p>Organiseeritud tegevusi on kirjeldatud ja nende rahulolu hinnatud ESF lõpphindamise (2023) aruandes (nt toetavad tegevused nagu kodakondsuseksamiks ettevalmistumise koolitus, keelekohvikud ja nõustamine, keeleline ja kultuuriline kümbelus ehk keele- ja kultuuriklubid, kultuurimoodul (ehk väljasõidud erinevatesse Eestimaa paikadesse, muuseumidesse jne kultuurieluga tutvumiseks). Siinses uuringus ilmnisid peamiste toetavate võtetena veel: Keelekliik, Keeletee; kuid keelekohvikud / EKM tegevused pigem ei tulnud välja intervjuudest – kuigi mõnel intervjuueeritaval oli plaan neisse minna. Siiski pigem peegeldus intervjuudest ebakindlus saadava kasu osas ja selle osas, kas nad tunnevad ennast turvaliselt. Kindlasti on vajalik senisest enam selgitust keelemajade poolt, mis</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ptk 4.1 ▪ Ptk 4.2 ▪ Ptk 4.3 ▪ Ptk 4.4 ▪ ESF lõpphindamine (2023)

<p>tasemele tegevused mõeldud on, püüelda tasemete variatiivsuse poole, samuti mitmekesisemaid teemasid ja võimalusel ka eesti keelt esimese keelena kõnelejate suuremat kaasamist (ning juhul, kui see on võimalik, siis ka nende kaasatuse kommunikeerimist).</p> <p>Lisavõtetena tuli taustal televiisori või raadio kuulamist, aga kõigile see ei sobi. Keeleõpet toetavate tegevuste seas oli suhteliselt suur valmisolek minna tegevustesse, kus toimuks midagi põnevat ja saaks õppida midagi uut, nt kokandustöötuba vmt.</p> <p>Muutuste osas on oluline silmas pidada, et inimene on valmis tegema muutusi ennekõike siis, kui ta usub, et 1) neid on realistlik saavutada ja 2) et nende saavutamiseks kaasneb mingisugune kasu või tulu. Vt ka alternatiivkulu ehk loobumiskulu (<i>opportunity cost</i>) kontseptsiooni, st isik on valmis osalema siis, kui saadav kasu ületab saamata jäänud kasu.</p>	
<p>7. <u>Kuidas toetada prioriteetsete sihtrühmade õpimotivatsiooni ja osalust INSA keeleõppe tegevustes?</u></p> <p>Õpimotivatsiooni ja osalust saab kõige paremini toetada sellega, et sihtrühma liikmed mõistavad, et neil on võimalik enda eesmärged saavutada, ja adresseerides kitsaskohti ja takistusi (vt nt tabel 1 või lisa 4) ning luues võimalikult toetava keeleõppekeskkonna. Lisaks on oluline tösta kliendi- ja õppijakesksust. Üheks viisiks kliendi vajadustest ja eesmärkidest paremini aru saada, on läheneda uuringu raames loodud arhetüüpide ja isikute kaudu, mis aitab nii keeleõppe korraldajal, nõustajal kui ka õpetajal keeleõppe sihtrühma senisest paremini mõtestada. Nende kaudu on võimalik õpet või tegevusi ka paremini fookuseerida eri vajaduste, hoiakute, ootuste jmt põhised. Kindlasti ei paku arhetüübid/persoonad täislahendusi ja neid tuleb ka testida, et aru saada sellest, kuidas need kohalduvad kogu õppijate spektrile, ent sellegipoolest on see potentsiaalne abistav tööriist.</p> <p>Kindlasti on oluline ka järjekindlalt liikuda õpetajate kompetentsi suurendamise ja keeleõppe kvaliteedi suurendamise poole (õppijakesksus, õpetaja keeleõppemethodiline kompetents, grupi juhtimise oskus, oskus luua toetavat ja motiveerivat õpikeskkonda jpm). Selleks tuleb panna paika konkreetsed plaanid, seada vahe-eesmärged, indikaatoreid jms.</p> <p>Õppijaid võiks senisest märksa enam kaasata õpieesmärkide ja õpiteekonna mõtestamisse ja kujundamisse.</p> <p>Osadel keeleõppijatel on vaja suuremat tuge ja nõustamist kogu keeleõppes osalemise jooksul.</p> <p>Eraldi teema ja suur väljakutse on (etniliste) eestlaste kaasamine keeleõppetegevustesse, st kuidas motiveerida seda rühma keeleõppe tegevustes toetavad elemendina kaasa lööma.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ptk 3.4 ▪ Ptk 3.5 ▪ Tabel 2 ▪ Ptk 5.3 ▪ Lisa 4
<p>8. <u>Kuidas ja mil määral on erinevad INSA keeleõppetegevused omavahel seotud, koordineeritud ning toetavad üksteise mõju?</u></p> <p>INSA ESF-i rahastatud nõustamissüsteemi üks peamisi positiivseid aspekte on info pakkumine INSA erinevate keeleõppevõimaluste kohta. See aitab koordineerida keeleõpet kliendi ja INSA tasandil.</p> <p>Üldine kontseptsioon, et on formaalsed keeleõppetegevused (kursused) ja keelepraktikat toetavad tegevused on olemuselt õiges suunas liikumine, aga tänases päevas on veel palju lünki.</p> <p>Kliendi tasandil on väljendatud lisaks ka ootust, et üleminekud ja nn hüpped ühest tegevusest teise võiksid olla ladusamad ja omavahel rohkem seotud ja et ta teaks ka, milliseid teisi võimalusi tal on lisaks INSAle. See tähendab, et edasi peaks liikuma selle poole, et klient saaks ammendavat informatsiooni erinevatest keeleõppe teenustest ja tegevustest (kindlasti avaliku sektori poolt pakutavatest/avaliku sektori poolt toetatavatest keeleõppetegevustest, aga kui võimalik, siis ka erasektori ja 3. sektori poolt pakutavatest keeleõppetegevustest). Vt selle osas ka RITA-RÄNNE aruandes olevat Eesti keeleõppe</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ptk 3.2 ▪ Lisa 2 ▪ Lisa 4 ▪ ESF meetme lõpphindamine (2023)

<p>korralduse mudelit (sh visuaalset skeemi), mida lõppkasutaja (keeleõppe kliendi) jaoks kohandades saab seda pakkuda ka keeleõppijale endale.</p> <p>INSA erinevate keeleõppetegevuste omavahelise seotuse ja koordineerituse kvaliteet on küsitav. Nõustamissüsteemi kaudu kogutakse informatsiooni, mida pärast ei kasutata: nt andmed õppija motivatsiooni kohta. Kogutav andmekogumine ning kogutud andmete edasine kasutamine ja analüüs vajab olulisel määral läbimõtlemit, st mida koguda, mis eesmärkidel ning mida kogutud andmetega saab teha, st kuidas muuta teenust ennekõike kliendi jaoks paremaks, tõhusamaks, kvaliteetsemaks, jätkusuutlikumaks j.m. Vt ettepanekuid sisenemisankeedi osas ka lisa 8.</p> <p>Keeleõppetegevuste omavaheline seotus ei paista kliendile välja – praegu klient ei tee väga hästi vahet tegevustel, mis ei ole kursus (ja kursuste puhul ei ole kliendil infot selle kohta, et nende esmaseks eesmärgiks on aktiivne keeletekasutus, mitte nt tasemeeksami sooritamine). Ei ole selge ka sihtgrupi piires, milline sihtgrupp saab milliseid teenuseid kasutada (nt millistele keeleõppetegevustele on juurdepääs Ukrainast tulnud ajutise kaitse saajatel). Lisaks ei tööta kuigi hästi kontseptsioon keeleõppetegevustest, mis on mõeldud „igapähele“ - nt kuigi EKM tegevused lähtuvad pealtnäha „kõik-võivad-tulla“ põhimõttest, tunnevad paljud potentsiaalsed huvilised, et need oleks neile (liiga keeruline või liiga raske, ebaaktuaalsed teemad jne). Nagu igas teises teenusvaldkonnas, toimivad teenused paremini, kui on paremini segmenteeritud grupid, kellele teenust pakutakse.</p> <p>Lisaks on teenustel suured lüngad – st ühest teenusest teise liikudes tekivad perioodid, kus peab pikalt ootama, kus kas ei pakutagi antud teenust või ei ole kohti.</p> <p>Nõustamise arendamise ja eri tegevuste omavahelise seotuse osas</p> <p>Taolist informatsiooni võib pakkuda nii õpetaja, nõustaja, kui ka keelearnajade töötajaskond. Samuti võiks taolist informatsiooni pakkuda nii keeleõppe tegevuste alguses, aga ka keskel (et hoida inimest infovoos näiteks juhul, kui ta liitub hiljem), aga ka lõpus (soovitused edasilikumiseks). Kuigi osati seda täna juba tehakse, tuleks seda praktikat tugevdada ja täiendada: näiteks info edastamist mitmetes eri kanalites, sh füüsiliselt ning elektroonselt (sh tasub kaaluda, kas seada nõue taolise info edastamiseks kõikidele INSA poolt rahastatavatele tegevustele). Samuti saab kliendi nõusolekul talle (proaktiivselt) taolist infot saata ka regulaarselt (nt e-posti teel või isegi SMS teel, sõltuvalt kliendi poolt määratud eelistustest).</p> <p>Eri keeleõppetegevuste mõju, omavaheline sünergia ning koordineerimine on olulisel määral lahti kirjeldatud ka ESF meetme lõpphindamise (2023) lõpparuandes.</p> <p>Otstarbekuse mõttes ei ole hakatud seal olevat infot sellesse aruandesse ümber tõstma.</p>	
<p>9. <u>Kuidas seostada kohanemisprogrammi keeleõppemoodul INSA teenustega nii, et pererändajatel ja rahvusvahelise kaitse saajatel oleks võimalik keelt õppida neile sobivas tempos ning liikuda sujuvalt järjest kõrgemale keeleoskustasemele?</u></p> <p>Vajalik on teostada põhjalik kasutajateekonna kaardistamine. Selleks on vaja eraldiseisvat uuringut, sh keskendudes eraldi sellele, kuidas just kohanemisprogrammi (KP) keeleõppesse sisenetakse (mis on ajendid, motivatsioon, soodustavad tegurid jmt). Siinse uuringu raames läbiviidud intervjuude ja andmeanalüüsi põhjal saab teha alljärgnevad peamised järeldused:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nõustamisteenus pole ainus koht, kus keeleõppe osas informatsiooni või nõu saadakse. Teisisõnu tuleb silmas pidada, et teavitada KP keeleõppest ning järgnevatest ja toetavatest tegevustest tuleb ka mujal, st muudes infoallikates, uussisserändajate kokkupuutepunktides j.m (vt selle osas vastust eelnevale uurimisküsimusele nr 8). ▪ Keeleõppe korraldajatel näib olevat lootus või ootus, et seda sihtrühma nõustatakse põhjalikult erinevates kohtades – aga see ei pruugi nii olla. Seega tuleb detailsemalt kaardistada kokkupuutepunkte (<i>touchpoint</i>), mille esmased tulemused on visualiseeritud lisa 7. Vt juurde ka lisa 4. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ptk 3.4 ▪ Ptk 3.5 ▪ Tabel 2 ▪ Lisa 4 ▪ Lisa 7 ▪ RITA-RÄNNE keeleõppe analüüs

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Oluline on suunata inimesi Kohanemisprogrammi veebilehelt (settleinestonia.ee) nii INSA leheküljele kui ka vastupidi. ▪ Üks kitsaskoht mis intervjuudest sihtrühmadega välja tuli, oli ooteaeg erinevate teenuste/keeletaseme etappide vahel. Vajalik on läbi mõelda, kas ja kuidas on võimalik selle ooteaja lühendamise. INSA küll annab prioriteedi järgmisele keelekursuse tasemele liikumiseks juba ühe kursuse lõpetanud klientidele, aga küsimuseks on, kas ja kui palju kliente sellest võimalusest juba eelnevalt informeeritakse. Intervjuudes sihtrühmaga seda infot/võimalust (st nt kui motivatsiooni tõstvat tegurit) kordagi ei mainitud (kuid otsesõnu seda intervjuueerijad ka ei küsinud). ▪ Sujuvust erinevate keeleõppe etappide vahel aitab kindlasti tõsta kliendile koormuse vähendamisega seoses uute kursuste kohta info ja võimaluste otsimisel. See eeldab INSA infosüsteemi tehnilist edasiarendamist selliselt, et keeleõppija saab kogu vajaliku info kätte ühest kohast, sh toimuks ka registreerimine ühtse süsteemi kaudu. Näiteks osades riikides (Saksamaa) selgitatakse rahvusvahelise või ajutise kaitse saajatele juba keeleõppe alguses nende võimalusi osaleda keeleõppe tegevustest terviklikult, st keeleõppe teekond on selgelt paigas. Sealhulgas toimub Saksamaa näitel ka jätkukursustele automaatne registreerumine (mitte aga kliendi poolt eraldi igale uuele kursusele, nagu täna Eestis). Seega sujuvust aitaks kindlasti tõsta registreerimisele ümberpööratud loogika rakendamine, st A1 kursuse lõpetanud liigitatakse/suunatakse/registreeritakse automaatselt edasi järgmisele jätkukursusele, ning kliendile pakutakse võimalust sellest loobuda. ▪ RITA-RÄNNE keeleõppe analüüsis tuakse samuti välja mitmeid lahendusi sujuvuse tõstmiseks. Üheks selliseks on nn keeleampsud (nt 30-30-30 tundi skeem), mis võimaldab inimesel näha senisest oluliselt kiiremini enda keeleõppe tempot ning arengut. Tasub kaaluda, kas osasid INSA keeleõppe kursuseid saab disainida sarnasel moel (st kursuseid või tegevusi, kus on vahel väiksemad pausid). Ka siinse uuringu raames läbiviidud intervjuud tööandjatega näitasid, et nemad on selliseid praktikaid juba tulemuslikult kasutamas eesti keele õpetamisel oma töötajaskonnale, seega tasub selle osas teha koostööd ja kogemustevahetust ka tööandjatega. ▪ Loodud arhetüübid aitavad näidata, millist keeleõppe vormi teatud kliendid soovivad või eelistavad. Nendega arvestamine aitab parandada ka sujuvust liikumaks ühest teenusest/tegevusest teise. ▪ Arhetüüpide põhjal on võimalik paremini mõtestada ka keeleõppe <u>väärtuspakkumust</u> – st mis on see, mida kliendile on vajalik pakkuda. Nt vastates küsimusele, miks järgmine kursus ja sellel osalemine on kliendi jaoks hea; kuid ka kuidas seda parimal moel kommunikeerida. Vt kommunikatsiooninõumite osas ptk 5.5 ja arhetüüpide/personade juures ptk 4.2. Mida paremini INSA vastab kliendi tüüpilistele (persoon- ja arhetüüpipõhistele) soovidele, seda parem ja kindlam usalduslik suhe INSA-l kliendiga tekib. ▪ Loomulikult ei ole võimalik saada keeleõppesse osalema kõiki: nt täielikult heitunud vmt. Seega täna tasub pigem keskenduda ennekõike sellele sihtrühmale, kes kõhklevad, kes ei tea, kes pole kindlad jmt. ▪ Sujuv üleminek puudutab ka uuringu käigus tuvastatud takistusi, mis on välja toodud peamiselt ptk 3.4. ja ptk 3.5. Küsimus pole seega ainult selles, kuidas need sihtrühmad liiguvad teenuste vahel, vaid ka struktuursetes põhjustes, näiteks millisel kellaajal keelekursused toimuvad jpm (näiteks ajutise kaitse saajad ja pererändajad enamuses võivad töötada tavapärasel tööajal, mistõttu ei sobi neile tööpäeva sees toimuvad kursused; või ei ole ajutise kaitse saajatest pererändajatel, kellest suure osa moodustavad ema ja lapsed sihtrühmad, jätta oma lapsi hoiule kui keeleõpe toimub väljaspool tööaega, st lastehoiu aega). ▪ Võimalused eesti keelt õppida ja kursuste vahel sujuvalt liikuda tulenevad loomulikult ka keeleõppe pakkumusest, kuid piiratud ressursside tingimustes (st kui soovijaid on 	
--	--

<p>oluliselt rohkem kui keeleõppe pakkumist), tuleb paratamatult teha teatud valikuid, kas ja millistele gruppidele keskendutakse ja kuidas.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ühes intervjuus ekspordiga viidatakse, et „Konveiermeetodil Ukrainast pärit sõjapõgenike läbikäimine keelekursustelt on vale ning võib tuua kaasa samad murekohad mis eesti keele õppel Eesti venekeelsele elanikkonnale viimase 30 aasta jooksul“. Kas ja kuidas taoline hüpotees paika peab, vajab kindlasti edasist põhjalikuma tähelepanu. 	
<p>10. Milline on INSA võimekus korraldada kasutuspõhise keeleõpet koostöös organisatsioonivälisest partneritega (kultuuri- ja spordiasutuste, mittetulundusühingute ja tööandjatega)?</p> <p>INSA võimekus on tugevalt seotud INSA arenduskeskuse ning INSA Narva ja Tallinna eesti keele majade personaliga (arenduskeskuse juht, partnerlussuhete valdkonnajuht, piirkondlikud koordinaatorid, tööturuteenuste juht jt). Samuti on perioodi 2014-2020 ESF kohanemis- ja lõimumismeetme keeleõpet toetavate tegevuste rakendamisel (kultuurimoodul, keelekümbul jt) tekkinud koostöökontaktid kultuuriasutustega ning nõustamisteenuse raames tööandjatega. Uuel ESF perioodil 2021-2027 jätkatakse nende võimaluste arendamist ja pakkumist, mis on hea võimalus kasutuspõhise keeleõppe jaoks.</p> <p>Tähelepanu tuleb aga juhtida, et kasutuspõhise keeleõppe võimaluste, mida täna peetakse edukaks ning mille järele on klientidel ka soov ja vajadus, edasiarendamine nõuab täiendavat ressursi ning tõhusamat ja laiendatud projektijuhtimise võimekust.</p> <p>Ühe hüpoteetilise näitena (kuid mis tugineb ekspertintervjuul): kui tahta ühes konkreetses piiratud keelekeskkonnas (Lasnamäe) laiendada eesti keele õppimise või praktiseerimise võimalusi, võib see toimuda näiteks Tallinna Kunstihoone Lasnamäe paviljonis.⁶⁴ Sellise juhul tuleb aga minimaalselt kokku viia näituste kuraatorid, eesti keele õpetajad ja meetodikud, kes saaksid omavahelises koostöös luua mõne näituse baasil eesti keele kursuse. Selleks peab aga lahti mõtestama mitmeid erinevaid asjaolusid, sh nt kuidas ja millest rääkida näituse eesti keeles muukeelsetele (vähelõimunud) täiskasvanutele, kuid samal ajal silmas pidades, et see vastaks nende omandatavale tasemele (nt B1 tase). Samuti oleks selle juures soovitatav algusest peale teha koostööd ka potentsiaalsete keeleõppijatega, et valideerida nendega koos ideid ja lahendusi, mida saaks taolises kontekstis ette võtta.</p> <p>Arvestades aga keeleoskuse arendamiseks vajaminevate teemade rohkust ja õppetundide arvu, aga ka sihtrühma geograafilist paiknemist, ei piisa taolise tegevuse elluviimiseks ja eestvedamiseks ilmselt ainult ühest kultuuriasutusest.</p> <p>Seetõttu on väga oluline koordineerida ja toetada erinevaid koostööpartnereid, kes oleksid huvitatud enda poolt pakutavaid teenuseid ühendama ka eesti keele õppega. Selleks võib olla nii Töötukassa, pangad, Viru Keskus, spordikeskused jpm. Seega tasub ka eraettevõtete puhul uurida nende motivatsiooni taolises keeleõppes osalemiseks, mis omakorda võib olla ka neile endile oma toodete reklaam: nt ehituspoes võidakse rääkida remondist jne.</p> <p>Taoline kasutuspõhine keeleõpe koostöös teiste partneritega nõuab aga täiendavat inimressursi ja selle tarka kasutamist. Uued koostöövõimalused ja uued lahendused või eri teenuste omavaheline sidumine eeldab INSA siseselt ilmselt ka olemasolevate kompetentside ja oskuste edasiarendamist või tekitamist. Näiteks võivad nendeks olla oskused keeleõppijatega ja partneritega koosloome protsesside läbiviimiseks, teenuste arendamiseks ja sisuloomeks, teenusedisainiks ja kursuste kohandamiseks, kommunikatsiooniks, aga ka kaasamisoskused ja -praktikad).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ptk 3.1 • Ptk 3.2 • Ptk 3.3 • Ptk 5

⁶⁴ <https://www.kunstihoone.ee/lasnamae-paviljon/>

<p>Rahaline ressurss selleks on täna olemas (ESF), kuid küsimus on ennekõike personalis. Silmas tuleb ka pidada, et INSA roll kohanemisprogrammiga seoses suureneb veelgi, mis suurendab ka olemasoleva personali koormust, eriti keeleõppe seisukohalt. Seega kui tahta koostöö arendamise võtmes liikuda nõ järgmisele tasemele, on selleks vaja lisapersonali, suuremat meeskonda, täiendavaid spetsialiste ja oskusi. Sh näiteks täiendavat kommunikatsioonivõimekust aga ka INSA infosüsteemide tehnilist edasiarendust, kui liikuda edasi nt arhetüüpide põhiselt.</p> <p>Suurenevad juhtimis- ja halduskoormuse tingimustes on aga üheks võimaluseks INSA koormust vähendada proovida nt riigihangete korraldamisel lihtsustada hindamisprotsessi: vähendades esitatavate dokumentide arvu, sh töökoormust hindajatele. Üks võimalusi on automatiseerida õpetajate formaalse kvalifikatsiooni tõendamist. Keeleõpetajate arv Eestis on piiratud ning üldjuhul osalevad nad mitmetes hangetes, kuid mõnikord ka erinevate keelefirmade õpetajatena. Kuna nende tööalane taust, haridus ja kogemus on üldjuhul teada ja ära hinnatud juba varasemate hangete põhjal, siis ei pruugi olla ilmtingimata otstarbekas seda igas uues hankes uuesti üle valideerida.</p>	
<p>11. <u>Kas ja milliseid teenuseid vajavad keeleõppes osalenud edaspidi? Kuidas tuleks toetada tulemuste püsimist, sh EL finantsperioodil 2021-2027?</u></p> <p>Keelekorralduses on vajalik tõhustada ning keeleõppes osalejad vajavad järgmist:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Individuaalne nõustamine, ning seda mitte ainult sisenemisel, vaid ka järjepidevalt keeleõppe protsessis sees olles, sh edasilikumisel. - Digikeele õppe arendamine ja teenuste arendamine arvestades tehnoloogilisi arenguid ning piiranguid (HTM). - Õpe klassiruumis ja õpet toetavad tegevused ja peaksid rohkem teineteist toetama, st olema rohkemal määral terviklik või üks tervik. Näiteks juhul, kui inimene on kursuse läbinud aga uut (veel või niipea) ei saa, siis on vajalik keelepraktika juurde nt keeleklubi. See järeldus tuleb välja ka ESF lõpphindamisest. - Üks osa keeleõppijatest soovib enam ja selgemat B1/B2 tasemeõppeks ettevalmistust (mis tuleneb eesti rändepoliitika nõuetest ja tööturupoliitikast, sh keelenõuetest). Täna juhtub sageli, et INSA keelekursusele minnakse ootuse/sooviga sooritada B1/B2 tasemeeksam, kuid selleks keeleõppe kursuse ei pruugi neid täiel määral ette valmistada. Seega on oluline tähelepanu juhtida ka ootuste juhtimisele sihtrühmade hulgas, nt arhetüüpide põhiselt. - Selgemalt tuleb aru saada ja analüüsida, kas pakutud keeleõppe tulemusena muutub klientide eesti keele oskus nn aktiivseks keeleoskuseks. - Eraldi tasub käsitleda väljakutset nt juhtudel, kui eesti keel on mingil tasandil omandatud, siis kuidas see ei langeks tagasi eelmisele tasandile. Seda aitavad ennetada keeleõpet toetavad tegevused (nt suhtlemist toetavad tegevused). Kuid nagu uuringu tulemused näitavad, INSA eesti keele majade tegevustes täna paljud (veel) ei osale, st see ei toimi kõikide õppijate jaoks. Siinkohal tasub kaaluda, kas on võimalik pakkuda osalejatele eraldiseisvat motivatsioonipaketti neis tegevustes osalemiseks (nt võimalus õpetada ise teisi, st prestiiži küsimus, rahalised preemiad või auhinnad vmt). - Vabatahtlike eesti keele sõprade programmide toetamine ja edasiarendamine. - Koostöö erasektoriga on küsimus, mis vajab rohkem edasist analüüsi, nt millistel põhjustel osad töötajad on loobunud Töötukassa poolsest toetusest keeleõppe pakkumiseks oma töötajatele. - Laiendada keeleõppe metoodikat, nt mängustatud ehk mänguline virtuaalne keeleõpe.⁶⁵ 	<ul style="list-style-type: none"> • Ptk 3 • Ptk 5 • Lisa 4 • ESF lõpphindamine (2023)

⁶⁵ Vt nt: <https://is.mpg.de/publications/xu2019cogsci>

<p>Keeleõppe tulemuste püsimine taandub sellele, milline on keeleõppe ja keeleoskuse praktiline väärtus ja vajadus inimese jaoks. Keeleõppe puhul näitavad varasemad uuringud, et erinevate keeleõppe metoodikate ja tegevuste mitmekesistamine aitab keeleõppes püsimist toetada. Nt saab keelekursuse-välisel ajal jälgida eesti keeles instagrameid jpm (vt ka uurimisküsimus 6 ja 7) ning soovitusi ptk 5.5. Keeleõppe puhul on oluline silmas pidada, et õpe või muud tegevused kattuksid inimese vajaduse ja huvidega, st enamasti on olemas kindlad asjad, mille külge keeleõpet või keeleoskust saab siduda. Loodud arhetüüpe ja persoonasid saabki just selleks otstarbeks kasutada, ning koos teenusdisaini meeskonnaga tuleb välja töötada ka põhjalik kasutajateekond, mida võtta keeleõppe teenuste ja tegevuste edasisel pakkumisel või olemasolevate teenuste arendamisel aluseks.</p> <p>Vt finantsperioodi osas ka ESF meetme (2023) lõpphindamise järeldusi ja soovitusi.</p>	
---	--

6. LISAD

Lisa 1. Ajutise kaitse saaja küsitlustulemuste analüüs

Kuigi ajutise kaitse saajate eesti keele õppe kogemuste, soovide, vajaduste vmt kohta varasemaid põhjalikke uuringuid veel ei ole, võime neid intervjuude tulemuste põhjal pidada tinglikult sarnasteks teiste uussisserändajatega või pererändega tulijaks.

Politsei- ja Piirivalveameti andmetel on seisuga 2023 aasta aprill Eestis alates 24.02.2022 ajutist kaitset taotlenud kokku enam kui 44 tuhat inimest (3,3% Eesti rahvaarvust); üle kolme tuhande on sellest juba loobunud (st Ukrainast on saabunud sõja tõttu oluliselt rohkem inimesi, kuid ligi pooled neist on liikunud Eestist edasi ning mitte kõik Eestisse jäänutest ei ole taotlenud ajutist kaitset). Kehtiv tähtajaline elamisluba ajutise kaitse alusel on antud 35350 isikule (2,6% rahvaarvust). Ajutise kaitse saajad on Ukraina sõjapõgenikud, kellest ligi kolm neljandikku on naised ja üks neljandik on mehed. Paljud neist on lapsed: kuni 17-aastaseid lapsi on ligi 41% kõikidest Ukraina põgenikest. 5% põgenikest on üle 64-aastased inimesed ja 55% on 18–64 aastat vanad. Võrreldes näiteks 2014–2017 Süüria kriisiga on Ukrainast pärit põgenike hulgas suurem hulk kõrgharitud inimesi. OECD andmetel on hinnanguliselt 73% sõjapõgenikest naistest kõrgharidusega (OECD 2022), seega võib eeldada, et ka Eestis on ajutise kaitse saajate sarnane osakaal kõrgharitud naisi. Seisuga 2022 lõpp on umbes 6% neist eesti keele õppega alustanud. Seisuga 17.04.2023 on neist kohanemisprogrammi keeleõppe kursuse läbinud 2546 isikut, sh edukalt lõpetanud 2341, kursus pooleli 5229 inimesel.

2022. aasta septembris läbi viidud küsitlusuuringu (Jauhiainen 2022) andmetel on 51% 15–74-aastastest inimestest endale töökoha leidnud. Ajutise kaitse saajate levinuim põhjus just Eestisse tulemiseks on pere või sõpradega ühinemine – sellel põhjusel on Eesti valinud ligi pooled põgenikest. Ligi neljandik Ukraina põgenikest tulid Eestisse sel põhjusel, et olid riigist kuulnud midagi head (Jauhiainen 2022). Oma tervisega on täielikult rahul 29% ja osaliselt rahul 57% vastajatest, kusjuures rahulolematus on tingitud peamiselt tervishoiuteenuste kättesaadavusest. Samas 81% vastajatest, kes olid tervishoiuteenuseid kasutanud, olid nendega rahul (Jauhiainen 2022). Küsitlusuuringus selgus, et vastanud 12% ajutise kaitse saajatest arvasid, et jäävad Eestisse elama elu lõpuni. 70% küsitlenutest vastasid, et räägivad emakeele tasemel ukraina keelt ja 47% vene keelt. 96% vastanutest kasutab igapäevatoimetustel vene keelt, 59% ukraina, 34% inglise ja 21% eesti keelt.

Küsitlustulemused

Siinse uuringu raames viidi lisaks intervjuudele ajutise kaitse saajate hulgas läbi ka ankeetküsitlus. Küsitluse fookus oli ennekõike eesti keelega seotud teemadel (suhtlusaktiivsus eestlastega, põhjused eesti keele õppimiseks, takistused eesti keele õppes osalemiseks, rahulolu senise eesti keele õppe kogemusega jmt). Küsitlusele vastas 320 ajutise kaitse saajat.

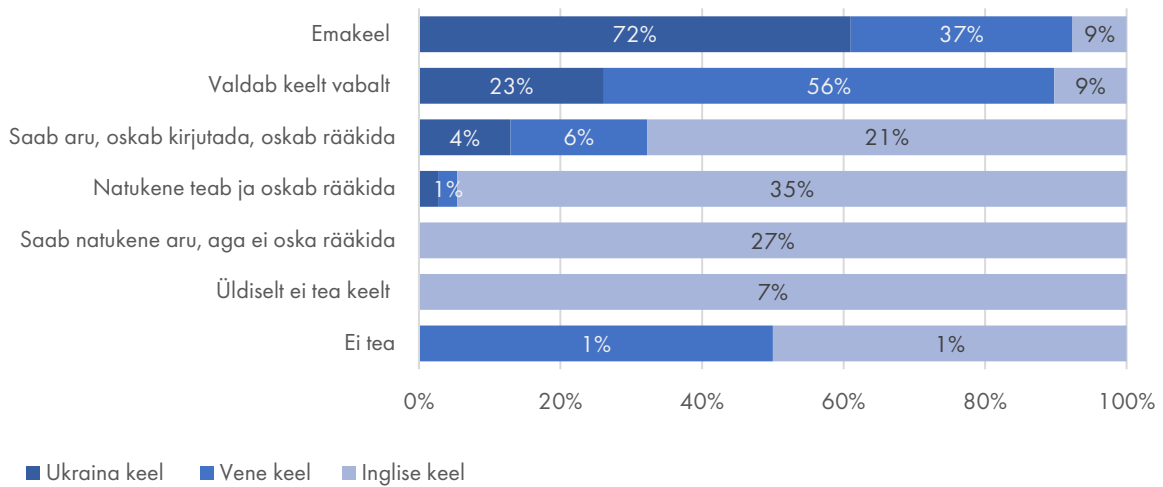
Tulemuste kohaselt saabus nn keskmine ajutise kaitse saaja Eestisse 2022. aasta kevadkuudel – 46% vastanutest saabus Eestisse märtsis, 13% aprillis ja alla 10% mais. Ülejäänud kuudel saabujate arv järkjärgult vähenes ja ajutise kaitse saajaid saabus Eestisse keskmiselt 11 inimest kuus. Ligikaudu pooled ajutise kaitse saajad elavad Tallinnas, 13% Tartus ja 19% mujal. Valdavalt kasvab ajutise kaitse saaja peres üks või mitte ühtki last.

Keskmine ajutise kaitse saaja on kõrg- või rakenduskutseharidusega. Ligikaudu 40% vastanutest omab magistri- või doktorikraadi, veerandik bakalaureusekraadi ja 11% on rakendusliku või kutsekõrgharidusega. Ligikaudu 13% vastanutest on kesk- või kutsekeskharidusega. Teisisõnu esindavad siinse küsitluse tulemused keskmisest pigem kõrgema haridusega vastajat, samuti on ülesindatud naissoost vastajad, mida tuleb tulemuste tõlgendamisel kindlasti arvesse võtta. Tulemused ei ole kaalutud.

Küsitluses osalenud ajutise kaitse saaja on innukas ka tööturul. 53% vastanutest töötab palgalisel töö ja ligikaudu veerandik on töötud, kuid otsivad aktiivselt tööd. 9% vastanutest on kodused ja hoolitsevad laste eest. Vaid 3% vastanutest on töötud ega otsi aktiivselt tööd. Samuti hindab 73% ehk valdav enamus

vastajatest oma digitaalseid oskusi väga heaks või heaks. Seega võime järeldada, et ajutise kaitse saajad on haritud ja tööturul aktiivsed.

Joonis 1. Eri keelte oskus

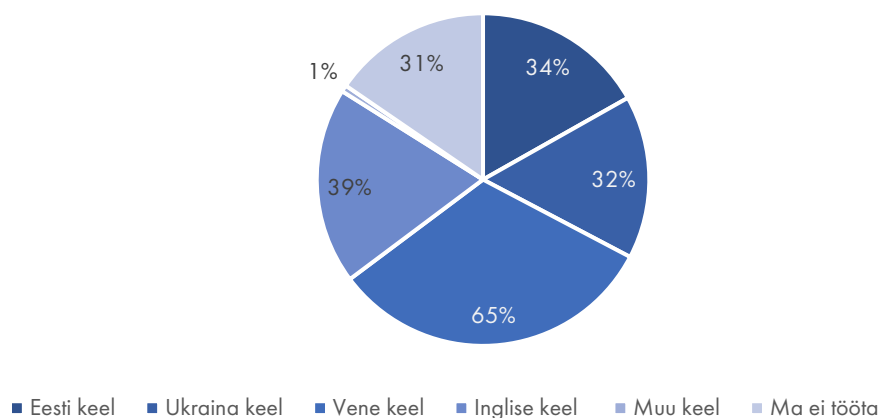

Jooniselt 1 näeme, et ajutise kaitse saaja räägib valdavalt emakeelena ukraina või vene keelt. Vähemal määral räägitakse emakeelena ka inglise keelt. Vene keelt valdab vabalt 56% vastanutest, ukraina keelt 23% ja inglise keelt alla 10% vastajatest. Peamiselt hindavad ajutise kaitse saajad oma inglise keele oskust keskmisel tasemel – natukene osatakse rääkida ja kirjutada. Ligikaudu 27% vastanutest saab inglise keelest aru, kuid ei oska seda rääkida.

Enamiku ajutise kaitse saajate kodune keel, milles suheldakse pere ja sugulastega on ukraina keel (80%) või vene keel (66%).⁶⁶ Umbes 6% vastanutest räägib kodus eesti keelt. Vabal ajal räägivad ajutise kaitse saajad peamiselt ukraina (78%), vene (78%) või inglise keeles (24%). Vähemal määral räägitakse sõprade, tuttavate ja naabritega ka eesti keeles (19%).

Ajutise kaitse saaja töökeskkond on valdavalt mitmekeelne. 26% vastanutest töötab keskkonnas, kus enamus on muid keeli kõnelejad. Ligikaudu 20% töötab nii eesti kui ka mitte-eesti keelt kõnelejatega. 18% ajutise kaitse saajatest töötavad töökeskkonnas, kus on enamus eesti keelt kõnelejad.

Joonis 2. Mis keelt Te töö räägite?

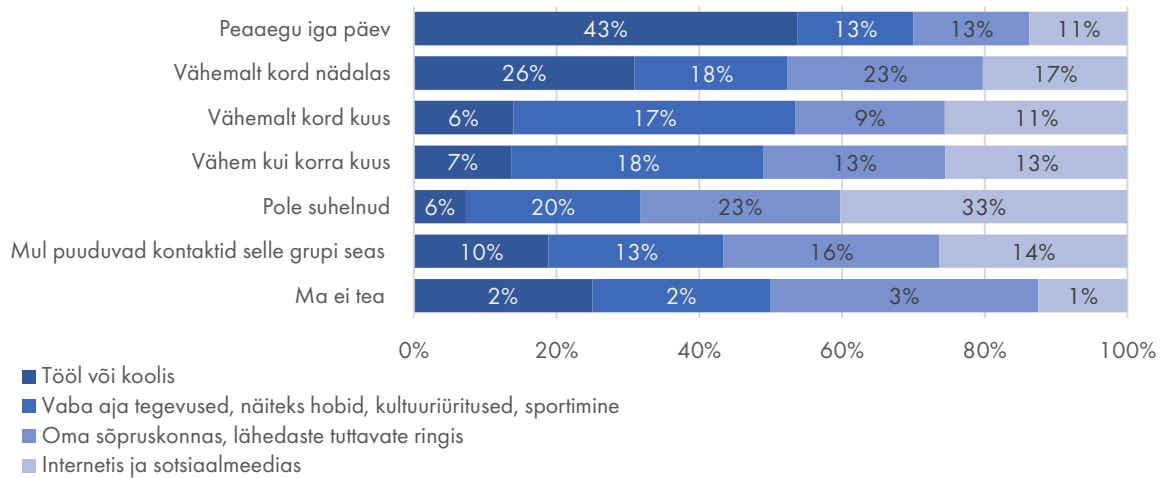

Jooniselt 2 näeme, et ajutise kaitse saaja räägib tööl peamiselt vene keeles. Ligikaudu 39% räägib inglise keeles ja 34% eesti keeles. 32% vastanutest räägivad igapäevaselt tööl ukraina keelt. Seega võime järeldada,

⁶⁶ Küsimusele vastates sai valida mitu valikuvarianti.

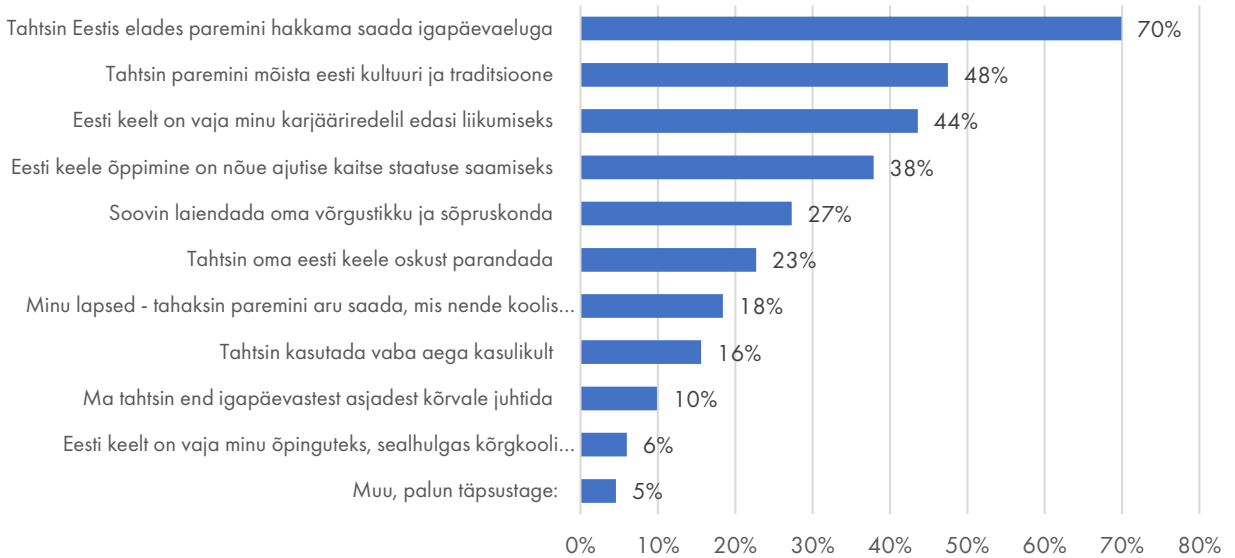
et ajutise kaitse saajad saavad suures osas rääkida tööl neile meelepärases emakeeles või keeles, mida nad vabalt valdavad.

Joonis 1. **Kui tihti olete viimase kuue kuu jooksul suhelnud eesti keelt emakeelena kõneleva inimesega?**

Valdav enamus ehk 88% vastanutest on peale oma tulekut Eestisse õppinud eesti keelt. 9% ei ole, kuid plaanib lähitulevikus keeleõpingud ette võtta. Ligikaudu 2% ajutise kaitse saajatest ei ole keeleõpinguid alustanud ega plaani seda lähitulevikus. Jooniselt 3 näeme, et ajutise kaitse saajad suhtlevad eesti keeles peaaegu igapäevaselt või kord nädalas eelkõige tööl. Vähemalt kord nädalas räägib 23% ajutise kaitse saajatest eesti keelt oma sõpruskonnas või lähedaste ja tuttavate ringis. Kõige vähem suheldakse internetis ja sotsiaalmeedias.

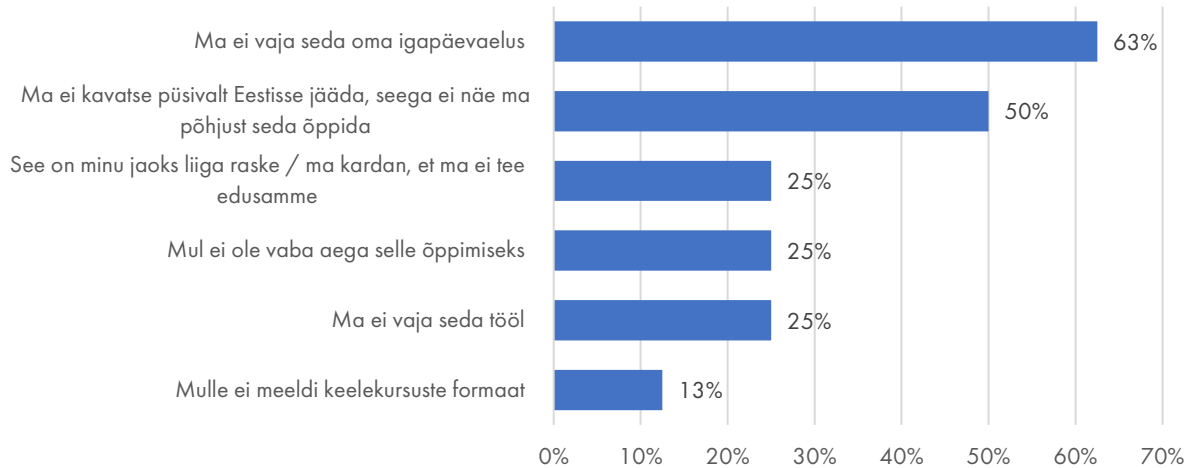
Joonis 2. **Miks otsustasite eesti keelt õppida?**

Jooniselt 4 näeme, et valdav enamus ajutise kaitse saajad peavad eesti keele oskust oluliseks, et Eestis elades paremini hakkama saada igapäevaeluga. Eesti keele õpingute alustamist mõjutavad ka soov paremini mõista eesti kultuuri ja traditsioone, liikuda edasi karjääriredelile ja soov laiendada enda sõpruskonda ja kontaktide võrgustikku. 38% vastanutest otsustas eesti keelt õppida, sest keeleoskus on nõue ajutise kaitse staatuse saamiseks. Seega võime järeldada, et eesti keele õpe on ajutise kaitse saajatele oluline ja vajaduspõhine oskus, millega Eestis igapäevaselt hakkama saada ja säilitada enda õigus põhine staatus Eestis elamiseks.

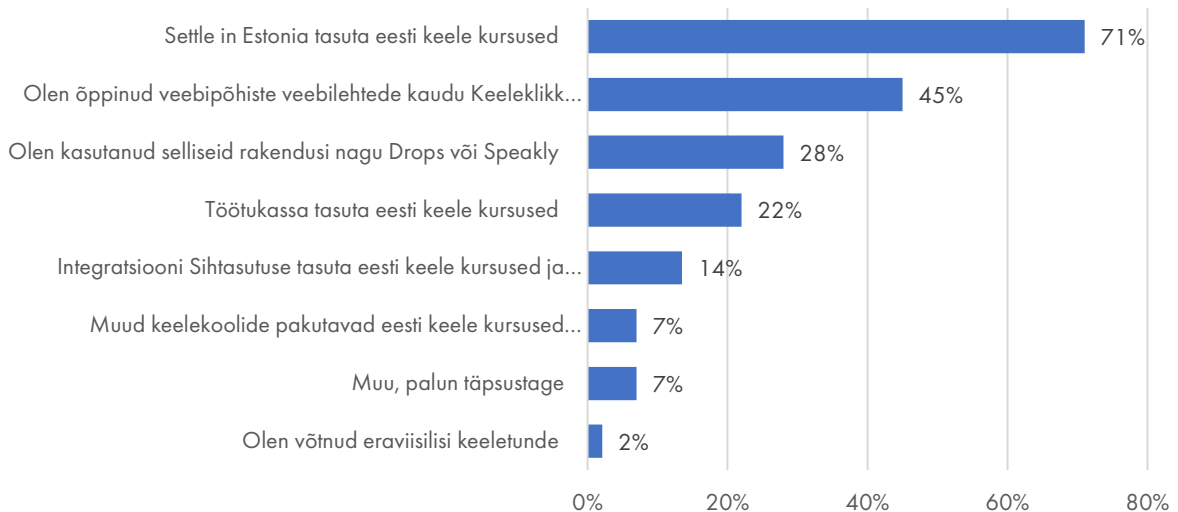
Nende seas, kes ei ole veel eesti keelt õppinud, on tulemused üldpildis sarnased. 69% soovib keelt õppida, et Eestis elades igapäevaeluga hakkama saada ja 45% selleks, et paremini mõista eesti kultuuri ja traditsioone. Kui juba eesti keelt omandavate vastajate seas tuli keeleõppe otsus karjäärireedelil edasiliikumiseks, siis nende seas, kes veel keelt ei omanda, on see oluline vaid 21%-le. Samuti ei pea keelt hetkel mitte omandavad vastajad oluliseks keeleõppe nõuet ajutise käiste staatuse saamiseks (25%).

Joonis 3. Miks Te ei soovi eesti keelt õppida?

Jooniselt 5 näeme peamisi põhjusi, miks ajutise kaitse saajad ei ole soovinud eesti keelt õppida. Valdavalt arvavad inimesed, et ei vaja eesti keele oskust oma igapäevaelus või ei kavatsen pikaajalisemalt jääda, mille tõttu ei nähta põhjust keelt õppida. Veerandik ajutise kaitse saajatest peab eesti keele õpet liiga keeruliseks või nendib, et pole vaba aega selle õppimiseks. 13% vastajatest ei pea keelekursuste formaati meeldivaks. Üldpildis on ajutise kaitse saajad siiski motiveeritud eesti keelt õppima ja näevad selle olulisust nende igapäevaelu toimetustes.

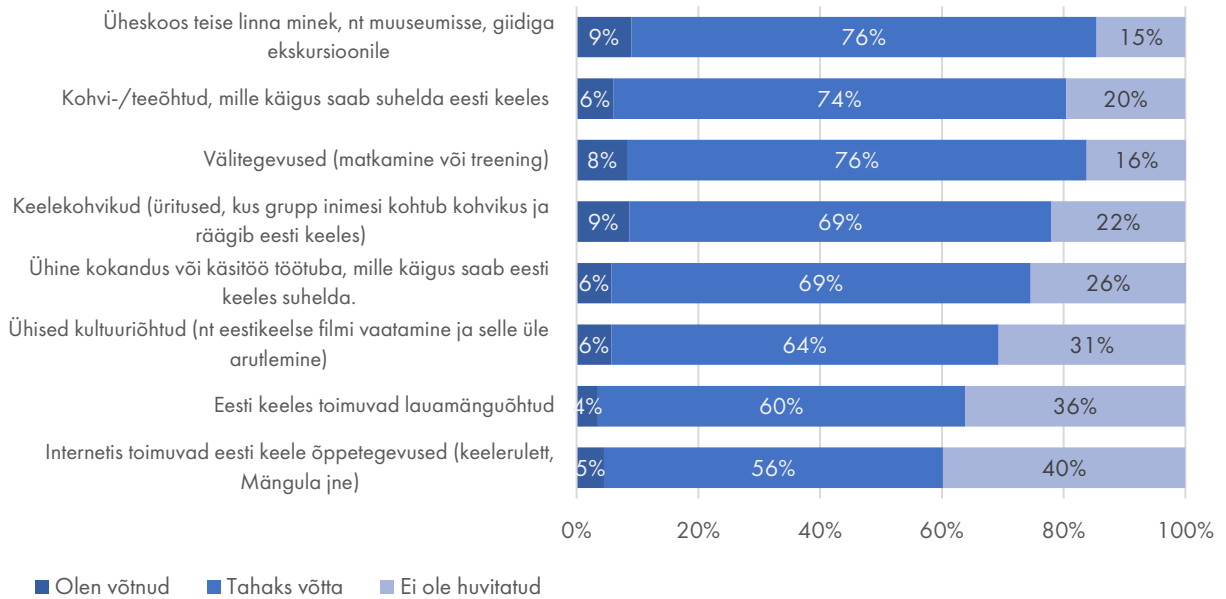
Joonis 4. Kuidas õpid või olete õppinud eesti keelt kõnelema?

Jooniselt 6 näeme, et peamiselt kasutavad ajutise kaitse saajad keeleõppeks Settle in Estonia tasuta keele kursuseid (71%) või õpivad veebipõhistel veebilehtedel nagu Keeleklikk või Keeletee (45%). Vähemal määral kasutavad ajutise kaitse saajad Töötukassa tasuta eesti keele kursuseid ja rakendusi nagu nt Drops. Integratsiooni Sihtasutuse tasuta eesti keele kursuseid ja tegevusi kasutab keeleõppeks 14% ajutise kaitse saajatest. Nendest, kes veel eesti keelt ei õpi, plaanib 62% vastanutest osaleda Settle in Estonia tasuta eesti keele kursustel, 41% Töötukassa tasuta eesti keele kursustel ja 31% Integratsiooni Sihtasutuse pakutavatel

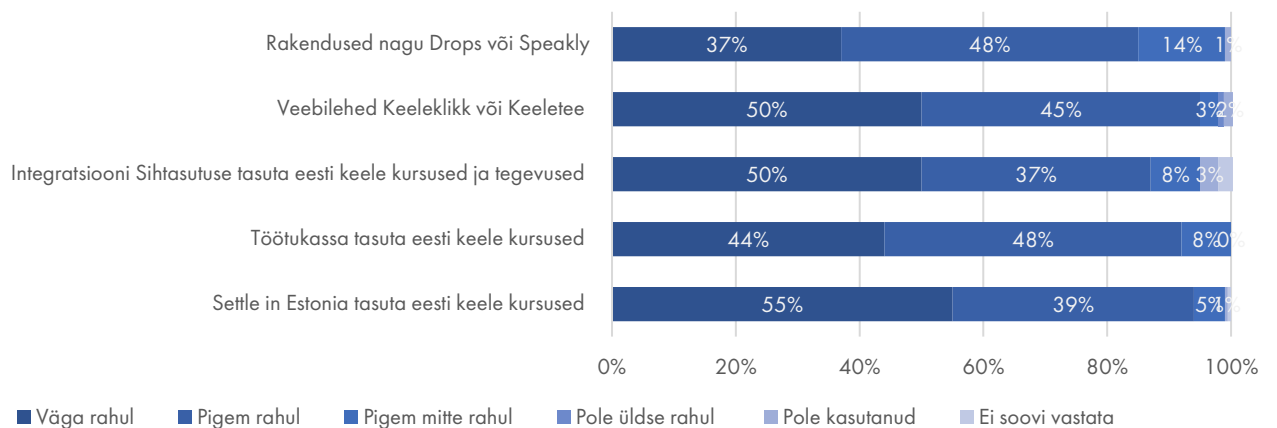
eesti keele kursustel. 28% vastanutest plaanib eesti keelt õppida veebipõhiste veebilehtede nagu Keeleklikk ja Keeletee abil.

Joonis 5. Milliseid eesti keele õppega seotud lisategevusi olete kasutanud?

Jooniselt 7 näeme, et kõige populaarsemad keeleõppe lisategevused, kus ajutise kaitse saajad on osalenud on üheskoos teise linna minek, keelekohvikud ja välitegevused nagu matkamine või ühistreening. Need on ühtlasi ka ajutise kaitse saajate kõige enam valitud tegevused, mida sooviks lähitulevikus ette võtta. Nendele lisaks on kohvi- ja teeõhtud, mille käigus on võimalik üksteisega suhelda eesti keeles. Sellele järgnevad keelekohvikud, ühised kokandus või käsitöö töötuba ja ühised kultuuriõhtud, kus vaadatakse eestikeelseid filme ning korraldatakse ühine arutelu. Kõige vähem huvitavad ajutise kaitse saajaid internetis toimuvad eesti keele õppetegevused ja lauamänguõhtud. Seega võime järeldada, et ajutise kaitse saajatele on meelepärased lisategevused, kus seotakse keeleõppe kultuuri või loodusega. Kõige vähem pakuvad huvi tegevused, mis on virtuaalsed.

Joonis 6. Kui rahul olete enda valitud keeleõppe viisiga?

Jooniselt 8 näeme, et valdav osa ajutise kaitse saajatest on rahul enda valitud keeleõppe viisiga. Kõige enam ollakse rahul kohanemisprogrammi Settle in Estonia tasuta eesti keele kursustega ja veebipõhiste keeleõppe veebilehtedega nagu Keeleklikk ja Keeletee. See on aga oodatav tulemus, sest neid keeleõppe viise kasutavad ajutise kaitse saajad kõige enam.

Avatud vastustest selgub, et Settle in Estonia kursuste juures meeldivad vastajatele kursuse sõbralik atmosfäär, toetav õpetaja ja kursusel kasutatavad materjalid. Oluliseks peetakse ka kursuse formaadi ja aja

paindlikkust, mille tulemusel saavad kursustel osaleda ka väikeste lastega ajutise kaitse saajad. Mõningal juhul mainiti negatiivsena kursuse järsku üleminekut uuele keeletasemele, kus senine teadmiste tase ei olnud piisav ja kursuste mahtu, mis on vastajate sõnul liiga väike ning keeletase on nõrk.

Ajutise kaitse saajate seas on veebipõhiste keeleõppe veebilehtede nagu Keeleklik ja Keeletee väga populaarsed. Peamiselt meeldivad vastajatele veebilehtede lihtsus ja mugavus, sealhulgas huvitav ja kaasahaarav interaktiivne sisu. Veebilehed pakuvad ajutise kaitse saajale paindlikkust ja võimalust õppida vabal ajal ja omas tempos, mis ei sõltu keelekursuste struktuurist. Lisaks peetakse positiivseks veebilehtede video- ja audiomaterjale, mis on koos lihtsa häälduse, heade selgitustega ja näidetega, mis põhinevad igapäevastel olukordadel. Oluliseks peetakse ka ukraina keelse tõlke kättesaadavust. Negatiivsena tuuakse välja materjali keerukust algaja keeleõppijale ja grammatiliste ülesannete selgituste puudumist.

Pooled vastajad on Integratsiooni Sihtasutuse tasuta eesti keele kursuste ja tegevustega väga rahul ning 37% pigem rahul. Peamiselt mainiti positiivsena keelekursuste õppematerjale ja programme, mis aitavad keeleõppijal täielikult keeleõppesse sukelduda. Lisaks mainiti eesti keelt emakeelena kõnelevaid õpetajaid, kes osakavad teemat põhjalikult selgitada. Negatiivse aspektina toodi välja kursuste vähese motivatsiooniga osalejaid, kursuste teemade aeglast läbimist ning õppematerjalide struktureeritust, mis ei selgita grammatikat.

Veebiküsitluses küsiti ajutise kaitse saajatelt, kuidas nad said infot Integratsioon Sihtasutuse⁶⁷ tasuta eesti keele kursuste kohta. Valdav enamus (55%) sai infot Settle in Estonia poolt pakutavast kohanemismoodulist. Ligikaudu 40% vastanutest sai infot Eesti sisserändajate sotsiaalmeedia gruppidest nii Facebookis kui ka Telegramis. Ligikaudu 32% vastajatest sai kursuste kohta infot kas Eestis elavatel ukrainlastelt või Politsei- ja Piirivalveameti saadetud e-kirjast kohustuslike keelekursuste kohta. 13% sai infot kohalikelt eestlastelt kas töölt, õpingutelt või lapse koolist.

Valdav enamus (87%) vastanutest sooviks aga informatsiooni tasuta keelekursuste kohta saada just Politsei- ja Piirivalveameti e-kirjast ning alla pooled (47%) Eesti sisserändajate sotsiaalmeedia gruppidest. Kõige vähem sooviti infot saada Eestis elavatel ukrainlastelt (8%) ja kohalikelt eestlastelt (13%). Põhjuseks võib olla informatsiooni asjakohasus ja usaldusvärsus.

Töötukassa pakutavate eesti keele kursustega on väga rahul 44% ja pigem rahul peaaegu pooled vastajatest. Peamiselt mainiti avatud vastustes positiivsena kursuse paindlikku graafikut, intensiivseid õppetunde ja mugavat atmosfääri. Vastajate meeldib ka kursuste rõhuasetus, mis keskendub peamiselt keele rääkimisele. Positiivsena mainitakse ka õpetaja individuaalset lähenemist õppija arengule ja grupi suurust, mis pole liialt suur. Oluliseks peeti ka otsest suhtlust Töötukassa konsultandiga. Negatiivseks peeti kursuse mahtu, mis oli lühikese aja jooksul väga suur ja sama materjali kordamist mitu korda. Vähem kui kümnel korral toodi välja ka õppeprotsessi organiseerimatust ja õpetaja soovi rääkida ainult eesti keeles.

Antud nimistust olid ajutise kaitse saajad kõige vähem rahul keeleõppe veebirakendustega nagu Drops ja Speakly. 37% vastanutest olid veebirakendustega väga rahul, 48% pigem rahul ja 14% pigem mitte. Positiivsena toodi välja rakenduste vaba kättesaadavust ja kasutusmugavust. Lisaks meeldisid vastajatele veebirakenduste interaktiivne ja mängulaadne sisu, mis keskendub sõnavarale, mida on lihtne meelde jätta. Vastajad mainisid positiivsena võimalust jälgida oma edusamme keeleõppel. Negatiivsena toodi välja grammatika puudumist ja sõnade esitamist viisil, kus puuduvad laused või näiteid, kuidas sõnu õigesti kasutada. Lisaks mainiti, et veebirakendused õpetavad sõnu, mis on harva kasutatavad igapäevaelus.

Seega võib järeldada, et ajutise kaitse saajate jaoks on oluline keeleõppe paindlikkus ja struktureeritus, kursusel kasutatavad materjalid ning õpetajate avatud ja võime rääkida eesti keelt emakeeles.

---

⁶⁷ Veebiküsitluses küsiti ka INSA eesti keele majade kohta. 78% vastanutest ei olnud neist kuulnud. Infot majade tegevuse kohta soovitakse saada eelkõige sotsiaalmeedia gruppidest Eestis olevatele sisserändajatele või Settle in Estonia poolt pakutavatest kohanemismoodulitest. Ligikaudu 20% sooviks infot saada keelekursustelt, kus nad on osalenud, Eestis elavatel ukrainlastelt või kohalikelt eestlastelt.

Küsitluse avatud vastustest selgub, et kuigi eesti keele õppimise võimalusi on ajutise kaitse staatuse saajatele palju, on mitmeid asju, mida vastajad on maininud, mis võiksid eesti keele õppimise kogemust parandada.

- Rohkem eesti keele kursusi pärast A1-taset. Küsitlusele vastajatel on olnud raskusi A2-keele kursuste leidmisega pärast A1-kursuse lõpetamist, mis tekitas keeleõppes suure lünga ja raskendas keeleõppe jätkamist.
- Pikemad ja põhjalikumad A1 (ja edasised) taseme kursused. Hetkel tundub õppeprogramm paljudele ajutise kaitse saajatele liiga nõrk ning kursusele eraldatud tundidest ei piisa põhitõdede omandamiseks.
- Rohkem teisi interaktiivseid eesti keele õppe formaate. Avatud vastustes pakuti mitmel korral välja kõneklubi formaati, eriti väljaspool Eesti suurlinnu asuvate kohtade jaoks, sest väiksemates linnades ja küldades ei ole väljaspool eesti keele õppetegevusi klassiruumis lisategevused kättesaadavad.
- Kursuste paindlikum aeg. Paljude ajutise kaitse saajate sõnul on oluline, et keelekursused algaksid hiljem kui kell 17.00, et saaks keeleõppel osaleda väljaspool tööaega. Oluline on ka keelekursuse ajaline maht. Vastajate sõnul peaksid tunnid kestma maksimaalselt 2 tundi, sest 3 tundi keelekursust järjest on liiga palju.
- Keeleõppe taseme kordamine. Oluline oleks võimaldada eesti keele õppijatel sooritada sama keeleõppe tasemeid kaks korda, kui nad ei ole eksamit positiivsele tulemusele sooritanud või tunnevad, et neil puuduvad teadmised järgmise keeleõppe taseme alustamiseks.

Lisaks tegid avatud vastustes ajutise kaitse saajad mitu ettepanekut arendada spetsiaalselt eesti keele õppimiseks mõeldud telefonirakendus või pakkuda õppijatele veebisisu (lisaks Keeleklikk ja Keeletee), näiteks YouTube'i kanalit, kus selgitatakse grammatikat.

Joonis 7. Milliseid keeleõppe viisid Teile üldiselt sobivad?

Jooniselt 9 näeme, et ajutise kaitse saajad eelistavad keelt õppida peamiselt juhendatud keeleõppe kursustel klassiruumis koos teiste õppijate ja õpetajaga. Ligikaudu pooled vastajad eelistavad veebipõhiseid keelekursuseid platvormidel nagu Skype ja Zoom või kombineerida erinevaid õppemeetodeid näiteks iseõppimine ja keelekursustel osalemine. Umbes 30% vastajatest arvas, et neile sobivad keeleõppe viisid väljaspool klassiruumi ja iseseisev õpe. Näiteks harjutamine keeleõppe rakenduste ja mängudega ning osalemine mitteametlikes keeleõppetegevustest nagu keeleklubid ja kohvikud. Veerandik vastajatest usub, et neile sobib keeleõppe viis, kus sukeldutakse sihtriigi kultuuri vaadates telesaateid ja filme, lugedes raamatuid ja suheldes sihtriigi emakeelekõnelejadega. Vähemal määral peavad ajutise kaitse saajad endale sobivaks keeleõppe viisiks osalemist keelekümbelusüritustel ja eraõpetajaga üks-ühele keeletundides. Seega

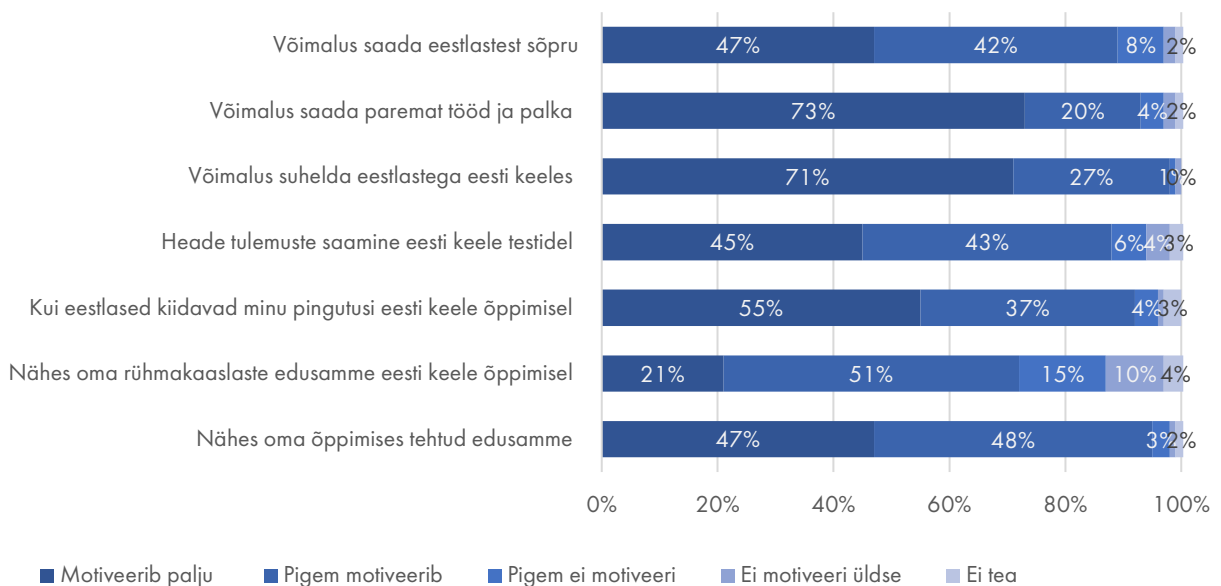
võib järeldada, et ajutise kaitse saajad eelistavad õppida klassis toimuvatel või veebipõhistel keelekursustel. Oluline on ka iseseisev õppimine ja harjutamine väljaspool klassiruumi keeleõppe rakenduste, mängude ning materjalidega.

Joonis 8. **Kuidas Te igapäevaelus eesti keelt õpite?**

Ligikaudu 70% vastajatest õpib igapäevaelus eesti keelt tõlkides endale tundmatuid sõnu avalikes kohtades või osaledes eestikeelsetel üritustel nagu rahvüritused või linnaüritused. 41% vastajatest vaatab eestikeelset televisiooni või kuulab raadiot. 36% ajutise kaitse saajatest jälgib sotsiaalmeedias (Facebook, Instagram, Telegram) gruppe eesti keele õppimiseks ja harjutamiseks. 30% vastajatest kasutab igapäevaseks eesti keele õppeks kättesaadavaid telefonirakendusi nagu nt Drops. Lisaks õpib ligikaudu veerandik vastajatest eesti keelt tehes koduseid ülesandeid ja korrates kursustel õpitud õppematerjali ning lugedes ja tõlkides tänaval olevaid silte. Kõige vähem harjutavad ajutise kaitse saajad keelt internetis lugedes grammatikat või tehes muid harjutusi. Seega võib järeldada, et ajutise kaitse saaja õpib keelt igapäevaelus osaledes peamiselt Eesti avalikus elus ja tõlkides endale tundmatuid sõnu avalikus ruumis.

Joonis 9. **Mis motiveerib Teid eesti keelt õppima?**

Jooniselt 11 näeme, et ajutise kaitse saajat motiveerib kõige rohkem võimalus saada paremat tööd ja palka ning võimalus suhelda eestlastega eesti keeles. Lisaks on motiveerivaks teguriks, kui eestlased kiidavad

ajutise kaitse saaja pingutusi eesti keele õppimisel. Ajutise kaitse saajat motiveerib ka isiklik areng eesti keele õpingutel. Valdav enamus peab motiveerivaks nähes oma õppimises tehtud edusamme ja heade tulemuste saamist eesti keele testidel. Kõige vähem motiveerib ajutise kaitse saajaid eesti keelt õppima rühmakaaslaste edusammud eesti keele õppimisel. Seega võime järeldada, et ajutise kaitse saajaid motiveerib eesti keelt õppima praktilised põhjused nagu võimalus igapäevaelus suhelda eesti keeles ja saada tööl paremat palka. Lisaks on oluline, et ajutise kaitse saaja eesti keele õpinguid märgataks ja kiidetaks.

«Õpin eesti keelt, et paremini integreeruda eesti kogukonda, parandada oma haridustaset, et mul oleks vähem takistusi eestlastega suhtlemisel.»

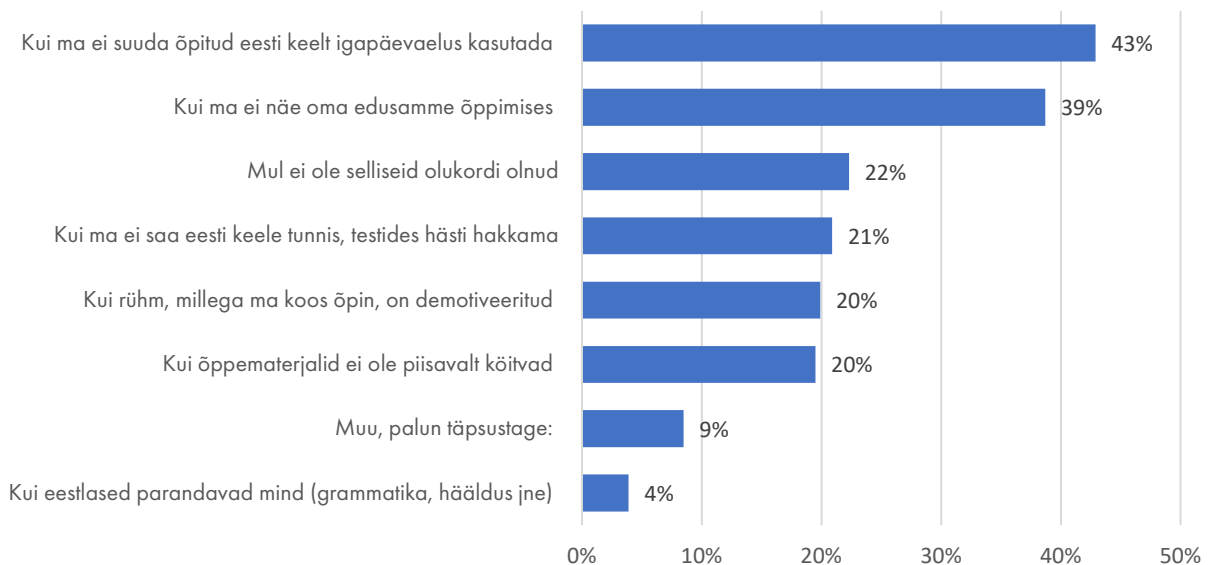
Lisaks küsitluses loetletud võimalustele, motiveerib vastanuid eesti keelt õppima asjaolud, mis on peamiselt seotud Eestis elamise mugavusega ja vajadusega õppida selle riigi keelt, kus elad. Vastajad on märkinud, et eesti keele õppimine lihtsustab igapäevaelu ja annab rohkem võimalusi elu ülesehitamiseks Eestis ning eesti keele õppimine aitab integreeruda kogukonda ja tunda end selle osana.

Ajutise kaitse saajad mainisid ka Eesti külalislahkust olulise keeleõppe motivaatorina. Küsitlusele vastanute jaoks tuleneb vajadus õppida selle riigi keelt, kus sa elad, austuse ja tänulikkuse tundest Eesti vastu. Vastajad mainivad, et see on vähim, mida nad saavad teha, et tänada riiki ja selle elanikke nende vastuvõtmise eest.

„Mulle meeldib keelt õppida, ma austan eesti rahvast ja olen neile tänulik, et nad aitavad mind ja teisi ukrainlasi. Seni on ainus viis, kuidas ma saan vastutasuks õppida eesti keelt ja kultuuri.“

Ajutise kaitse saajad nimetasid ka soovimatus rääkida eestlastega vene keeles, sest vene keel on mõlema riigi jaoks tundlik. Samuti, kuigi need võimalused olid küsimuses loetletud, on küsitlusele vastajad ühe keeleõppe motivatsioonina nimetanud asjaolu, et nende lapsed õpivad eesti koolis ja vastajad tunnetavad vajadust neid aidata. Samuti mainiti karjäärivõimalusi, mis on tõenäolisemalt suuremad, kui eesti keele tase on kõrgem.

Joonis 10. Mis võiks vähendada Teie motivatsiooni eesti keelt õppida?

Jooniselt 12 näeme, et ajutise kaitse saaja motivatsiooni eesti keelt õppida vähendab asjaolu, kui ei suudeta õpitud eesti keelt igapäevaelus kasutada või ei nähta edusamme oma õpingutes. Ligikaudu 20% vastajatest leiab, et nende motivatsiooni väheneb, kui ei saa eesti keeletunnis või testides hakkama, õpirühm ei ole motiveeritud või ei ole õppematerjalid piisavalt köitvad. 22% vastajatest ütleb, et neil ei ole esinenud olukordi, kus nende motivatsioon eesti keelt õppida oleks vähenenud. Vähemal määral vähendab motivatsiooni olukorrad, kus eestlased parandavad keeleõppija grammatikat, hääldust või muud. Seega

kokku võtta, et eesti keele õppija motivatsiooni keelt õppida langetavad olukorrad, kui nad ei suuda õpitud igapäevaelus kasutada ega näe edusamme oma õpingutes.

Siin allpool tabelis 1 on kokkuvõtlikult välja toodud ajutise kaitse saajate vastused avatud küsimustele, mis puudutas nende hinnanguid eesti keele õppimisvõimaluste tugevatele ja nõrkadele külgedele.

Tabel 1. Keeleõppe tegevuste juures meeldinud ja häirinud asjaolud (ajutise kaitse saajad)

KEELEÕPPE VORM	MIS MEELDIS?	MIS EI MEELDINUD?
KOHANEMISPROGRAMM (SETTLE IN ESTONIA)	<ul style="list-style-type: none"> - Õpetaja, kes on vastutulelik, lahke, selgitab materjali hästi, toetav - Õppekava ja kasutatud õppematerjalid (huvitavad ja informatiivsed) - Kursused on tasuta - Sõbralik õhkkond - Mitte ainult keeleõpe, vaid ka kultuuri tutvustamine - Paindlik veebipõhine formaat, mida on võimalik ühendada tööga või kui teil on lapsed. - Võimalus valida kursuste mugavat toimumisaega - Õpetaja, kes mõistab ka vene keelt - Võimalused harjutada rääkimis- ja kuulamisoskust - Teemade mitmekesisus, dünaamika, intensiivsus 	<ul style="list-style-type: none"> - Järsk üleminek uuele tasemele, kus senine teadmiste tase ei olnud piisav - Kursuse maht on väike, liiga vähe tunde ja antakse ainult põhitõdesid. Tase on nõrk - Selgitused ainult eesti keeles - Kursuse ülesehitus, kuidas alustada uut kursust jne
TÖÖTUKASSA	<ul style="list-style-type: none"> - Mugav atmosfäär - Õpetaja – individuaalne lähenemine, kaasahaarav õppetund, sõbralikkus, abivalmidus - Õppematerjalid – palju teavet arusaadaval viisil - Mitte suur õpperühm - Paindlik ajakava ja intensiivsed õppetunnid - Sissejuhatus eesti kultuuri - Rõhuasetus rääkimisele - Koostöö Töötukassa konsultandiga 	<ul style="list-style-type: none"> - Õppeprotsess oli organiseerimata ja õhkkond – ebameeldiv - Kursuse maht oli nii lühikese aja kohta liiga suur - Õpetaja rääkis ainult eesti keelt - Sama materjali kordamine liiga mitu korda
INTEGRATSIOONI SIHTASUTUS (INSA)	<ul style="list-style-type: none"> - Õppematerjalid ja õppeprogramm - Võimalus kasutada nii veebipõhist kui ka füüsilist õppevormi - Õpetaja, kes selgitab põhjalikult kõike - Palju võimalusi keele praktiseerimiseks - Eesti emakeelega õpetaja, kes räägib ainult eesti keelt 	<ul style="list-style-type: none"> - Kursused olid liiga aeglased - Mitte-motiveeritud õpperühm - Struktureerimata õpperaamat – grammatikat peaaegu ei selgitata - Õpetaja ei seleta kõike korralikult

KEELEKLIKK JA KEELETEE	<ul style="list-style-type: none"> - Videod koos hääldusega, audiomaterjalid - Head selgitused, võimalus materjali õppimiseks koos harjutustega, testid - Lihtsus ja mugavus, huvitav ja kaasahaarav interaktiivne sisu - Võimalus õppida vabal ajal ja omas tempos - Grammatikaülesanded ja dialoogid, sõnade õppimine - Näited, mis põhinevad igapäevastel olukordadel - Teemade järjestus - Huumor, positiivsed ja lõbusad harjutused - Ukraina keele tõlke kättesaadavus 	<ul style="list-style-type: none"> - Raske algajatele, liiga palju materjali korraga - Igav ja segane online platvorm, ebamugava navigeerimisega - Selgituste puudumine grammatika kohta
ÄPID, NT DROPS	<ul style="list-style-type: none"> - Kättesaadavus ja kasutusmugavus, kättesaadav telefoni teel, saab kasutada kõikjal - Teematiline jaotus - Interaktiivne ja mängulaadne režiim - Fookus sõnavaral, lihtne meelde jätta - Võimalus jälgida oma edusamme - Muusikalised soovitusel - Vaba juurdepääs 	<ul style="list-style-type: none"> - Eesti keele eripärade keskendumise puudumine. - Ainult sõnavara, grammatika puudumine - Paljud harva kasutatavad sõnad. - Puuduvad laused ja viisid, kuidas sõnu õigesti kasutada

Lisa 2. **Keeleõppe võimalused kasutajateekonnal (eraldi fail)**

Lisa 3. **Keeleõppega seotud taustatunnused (eraldi fail)**

Lisa 4. **Keeleõppe takistused (eraldi fail)**

Lisa 5. Uuringu lähtealused, uurimisküsimused ja meetodid

John W. Berry ja David D. Laitini lähenemine kui uuringu teoreetiline raamistik

Uuringu üheks lähtepunktiks, nii andmete kogumisel, tulemuste tõlgendamisel kui ka arhetüüpide koostamisel, on John W. Berry akulturatsiooni-teoreetiline lähenemine lõimumisele. Selle kohaselt on lõimumise eesmärgiks eri rahvusi ühendava uue ühisidentiteedi teke ja gruppide vahelise ebavõrduse ületamine. Akulturatsioon on duaalne kultuuriline ja psühholoogiline protsess, mis juhtub kahe või enama kultuurigrupi ja nende individuaalsete liikmete kontaktide tulemusel (Berry 2005). Grupitasandil tähendab see muutust erinevates institutsioonides, sotsiaalsetes struktuurides ja kultuuriga seotud praktikates, kuid individuaalsel tasandil toimub muutus inimese käitumises ja hoiakutes (Berry 2005).

Nii grupi kui ka individuaalsel tasandil on mitmeid tegureid, mis mõjutavad inimese akulturatsiooni domineeriva kultuuri sekka (Berry 2006). Grupitasandil mõjutavad inimese akulturatsiooni koduriigi poliitiline kontekst, majanduslik situatsioon ja teatud demograafilised faktorid. Sihtriiki saabudes mängivad olulist rolli lõimumisega seotud kogemused, sh kontakt domineeriva kultuuriga, osalus tegevustes ja võimalikud probleemid. Grupitasandil on oluline ka sihtriigi ühiskonna sotsiaalne toetus ja kultuurilised hoiakud. Individuaalsel tasandil mängivad enne akulturatsiooni protsessis suurt rolli sotsiaal-demograafilised faktorid nagu vanus, sugu ja haridus, aga ka keeleoskus ja tervis enne sihtriiki saabumist. Inimese motivatsiooni lõimumiseks näitab ka migratsiooni motivatsioon ja ootused sihtriigi kultuurist. Akulturatsiooni ajal mõjutab inimest kontaktide lahknevus, sotsiaalne toetus ja sihtriigi hoiakud. Akulturatsioon eesmärk on nii psühholoogiliselt, kultuuriliselt kui ka sotsiaalselt olla lõimunud dominantse kultuuriga (Berry 2006).

Seega võib inimeste püüdlustes kohaneda dominantse kultuuriga ilmnedes suured nii grupi- kui ka individuaalsed erinevused, mille tõttu võib akulturatsioon kulgeda erineva kiiruse ja eesmärkidega, mis võib mõnikord põhjustada konflikte, stressi ja keerulisemat kohanemist (Berry 2005). Lisaks grupi- ja individuaalsele akulturatsiooni varieerumisele võib märgata erinevusi isegi pereliikmete seas. Akulturatsiooniteooria kohaselt saab vähemusgruppide olukorda uurida konkreetsete teemavaldkondade lõikes, mille analüüsimine annab parema ülevaate vähemusgruppide kogemusest ja peamistest väljakutsetest sihtriigi ühiskonnas. Need teemavaldkonnad on järgmised (Civitta 2021):

- Sotsiaalne kohanemine – inimese võime luua sotsiaalseid kontakte, perekondlikud ja sõprussuhted;
- Toimetulek igapäevaeluga – ligipääs (riiklikele) teenustele, võime osaleda igapäevases suhtluses ja leida eluase, oskus ühiskonnas turvaliselt hakkama saada;
- Kultuuriline kohanemine – sihtriigi kultuuri tarbimine ja/või kultuuriline eneseväljendus;
- Poliitiline kohanemine – kodanikuõiguste teostamine;
- Tööalane või hariduslik kohanemine – töö otsimise või töötamise võime, haridustee alustamine või jätkamine.

Domineerivas kultuuris ühist identiteedikujunemist on uurinud ka David D. Laitin, kelle sõnul tuleb identiteedi arenemisel arvestada nii bioloogiliste kui ka ühiskondlike teguritega, mis mõjutavad inimese võimalikku lõimumist domineeriva kultuuri ja ühiskonnaga. Peamisteks teguriteks peetakse inimese perekonda, teda ümbritsevat kogukonda ja identiteeditüpoloogiaid ning eale omaseid identiteedivõimalusi (Civitta 2021).

Näiteks võivad nooremas eas uussisserändaja võimalused dominantse kultuuriga lõimumiseks olla suuremad kui vanemas eas sisserändajal, kelle kontaktid sihtriigi kultuuriga on väiksemad. David Laitin jt toovad välja kuus peamist integratsiooniga seotud dimensiooni, mis mõjutavad inimese identiteedi kujunemist: a) psühholoogiline; b) majanduslik; c) poliitiline; d) sotsiaalne; e) lingvistiline ja f) navigatsiooniline (Harder *et al* 2018). Dimensioonid on üksteisest sõltuvad ja loovad keskkonna domineerivas kultuuris ühise identiteedi kujunemiseks. Samas tuleb ka silmas pidada, et inimesed kohandavad oma identiteeti vastavalt oma keskkonnale, seega muutused ühiskonnas ja eeltoodud dimensioonides võivad kaasa tuua ka inimese identiteedi muutuse.

Allpool olevas tabelis on välja toodud uuringu lähteülesandes seatud uurimisküsimused, ning teises tulbas välja toodud peamised meetodid, millega neile uuringu käigus vastused leiti. Uurimisküsimustele on antud kokkuvõtlikud lühivastused ptk 5.8. Uuringu metoodilised lähtealused tuginevad ka 2019 teostatud integratsiooni monitooringute metoodika rekontseptualiseerimise uuringul (Kaldur et al 2019).

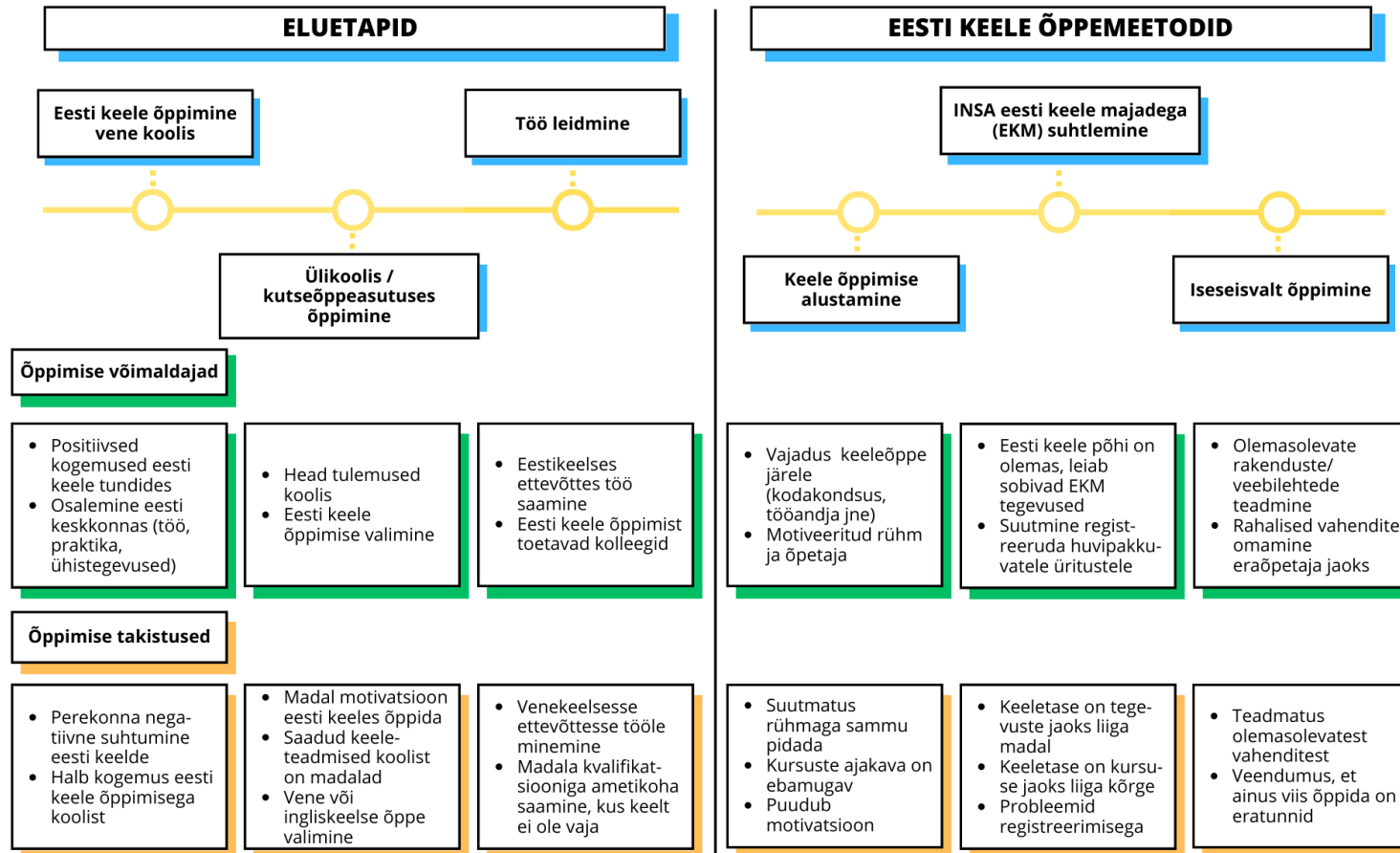
UURIMISKÜSIMUS	PEAMISED MEETODID
1. Millised on prioriteetsete sihtrühmade (vähelõimunud, pererändajad ja ajutise kaitse saajad) arhetüübid, ja kuidas nendeni jõuda?	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundaarallikate analüüs - Sekundaarandmete analüüs - Intervjuud sihtrühmaga - Kogutud ja analüüsitud andmete ning teaduskirjanduse põhjal persoonade/arhetüüpide koostamine kahes etapis (esimeses etapis huvipakkuvate arhetüüpide karakteristikute tuvastamine, kategoriseerimine/tüpologiseerimine, analüüs jms; teises etapis kommunikatsioonispetsiifika loomine jms)
2. Kuidas keelepoliitika aitab tagada keeleõppe tõhusust prioriteetsetele sihtrühmadele (sh seadusandlus)? Kas ja kuidas keelepoliitika takistab?	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundaarallikate analüüs - Intervjuud sihtrühmaga - Intervjuud sidusrühmaga (sh keeleõppe pakkujad)
3. Kuidas tõhustada keeleõppetegevusi, nii et need arendaksid õppijate aktiivset keeleoskust?	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundaarallikate analüüs - Intervjuud sihtrühmaga - Intervjuud sidusrühmaga (keelemajad, keelefirmad, sh nende õpetajad) - Personade/arhetüüpide koostamine - Küsitlus
4. Kuivõrd Kultuuriministeeriumi ja INSA eesti keele majade ning partnerorganisatsioonide keeleõppetegevused vastavad prioriteetsete sihtrühmade vajadustele, nende õpivõimekusele, hoiakutele ning sotsiaal-majanduslikule staatusele?	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundaarallikate analüüs - Intervjuud sihtrühmaga (fookusega ennekõike sihtrühma vajadustele vastamisel) - Intervjuud sidusrühmaga - Küsitlus
5. Mis on sihtrühma esindajate peamised takistused a) keeleõppega alustamisel; b) keeleõppetegevustes stabiilselt püsimisel; c) keeleõppe edukal lõpetamisel/uuel tasemel jätkamisel?	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundaarallikate analüüs - Sekundaarandmete analüüs - Intervjuud sihtrühmaga - Intervjuud sidusrühmaga (ennekõike teenusepakkujad) - Personade/arhetüüpide koostamine, ja kasutajatekond - Küsitlus
6. Milliste võtetega toetab inimene oma õpinguid väljaspool organiseeritud tegevusi? Milliseid elukorralduslike muutusi on sihtrühma esindaja valmis oma elus tegema, selleks, et teha ruumi keeleõppetegevusteks, mis annaksid soovitud tulemusi?	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundaarallikate analüüs - Intervjuud sihtrühmaga - Personade/arhetüüpide koostamine - Küsitlus
7. Kuidas toetada prioriteetsete sihtrühmade õpimotivatsiooni ja osalust INSA keeleõppe tegevustes?	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundaarallikate analüüs - Intervjuud sihtrühmaga - Intervjuud sidusrühmaga - Personade/arhetüüpide koostamine, ja kasutaja teekond
8. Kuidas ja mil määral on erinevad INSA keeleõppetegevused omavahel seotud, koordineeritud ning toetavad üksteise mõju?	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundaarallikate analüüs - Intervjuud sidusrühmaga - Sotsiaalse võrgustiku analüüs
9. Kuidas seostada kohanemisprogrammi keeleõppemoodul INSA teenustega nii, et pererändajatel ja rahvusvahelise kaitse saajatel oleks võimalik keelt õppida neile sobivas tempos ning liikuda sujuvalt järjest kõrgemale keeleoskustasemele?	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundaarallikate analüüs - Intervjuud sidusrühmaga - Sotsiaalse võrgustiku analüüs - Eraldi fookus sel teemal valideerimisseminaridel

<p>10. Milline on INSA võimekus korraldada kasutuspõhist keeleõpet koostöös organisatsiooniväliste partneritega (kultuuri- ja spordiasutuste, mittetulundusühingute ja tööandjatega)?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Intervjuud sidusrühmaga (sh nii INSA kui ka keeleõppe pakkujad ja partnerid) - Sotsiaalse võrgustiku analüüs
<p>11. Kas ja milliseid teenuseid vajavad keeleõppes osalenud edaspidi? Kuidas tuleks toetada tulemuste püsimist, sh EL finantsperioodil 2021-2027?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Sekundaarallikate analüüs - Sekundaarandmete analüüs - Intervjuud sihtrühmaga - Intervjuud sidusrühmaga - Arhetüüpide/persoonade koostamine, ja kasutajateekond - Küsitlus - Valideerimisseminarid

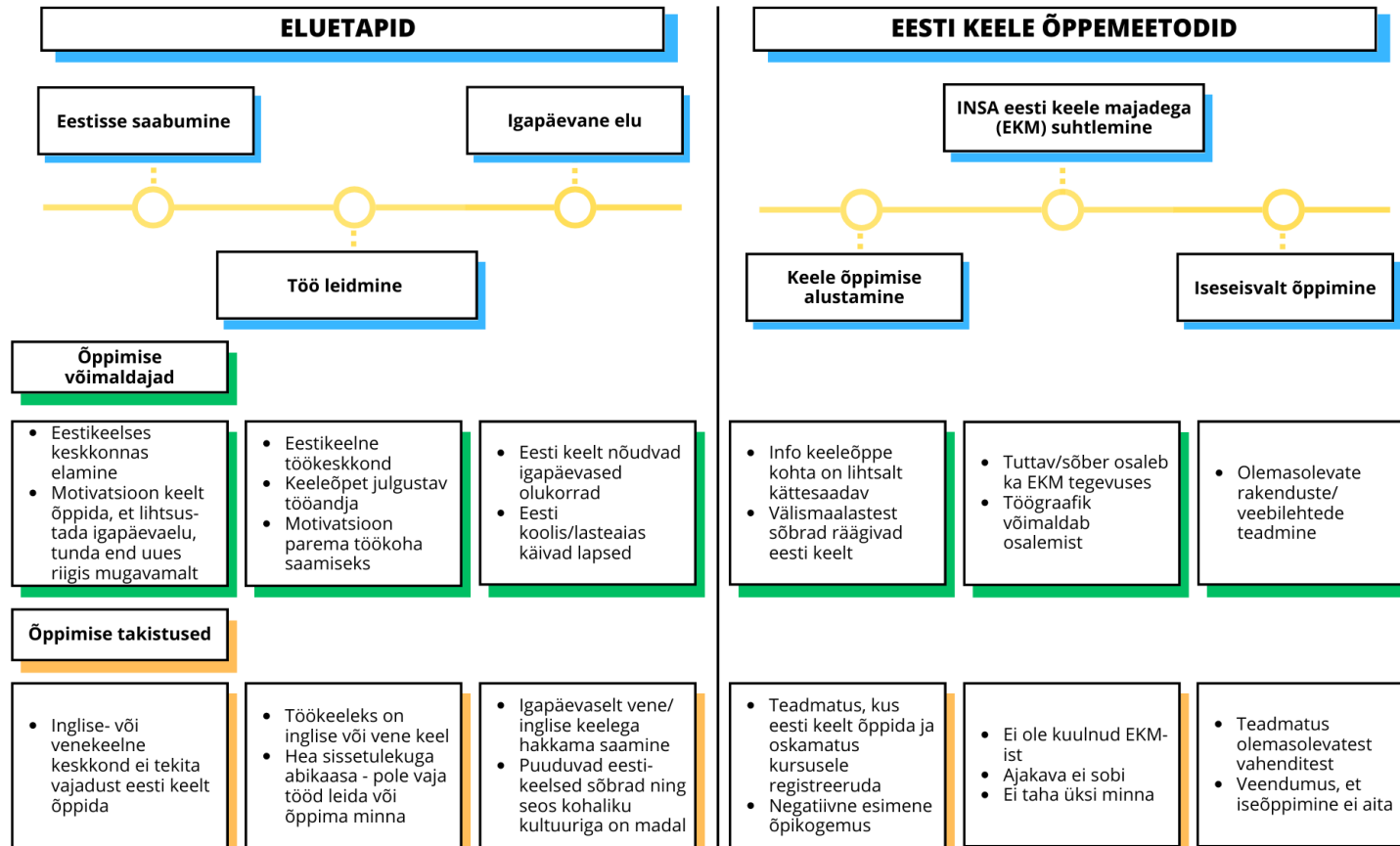
Lisa 7. Kokkupuutepunktid eesti keele õppimisel

PÜSIELANIKUD: KEELEÕPE KOKKUPUUTEPUNKTID

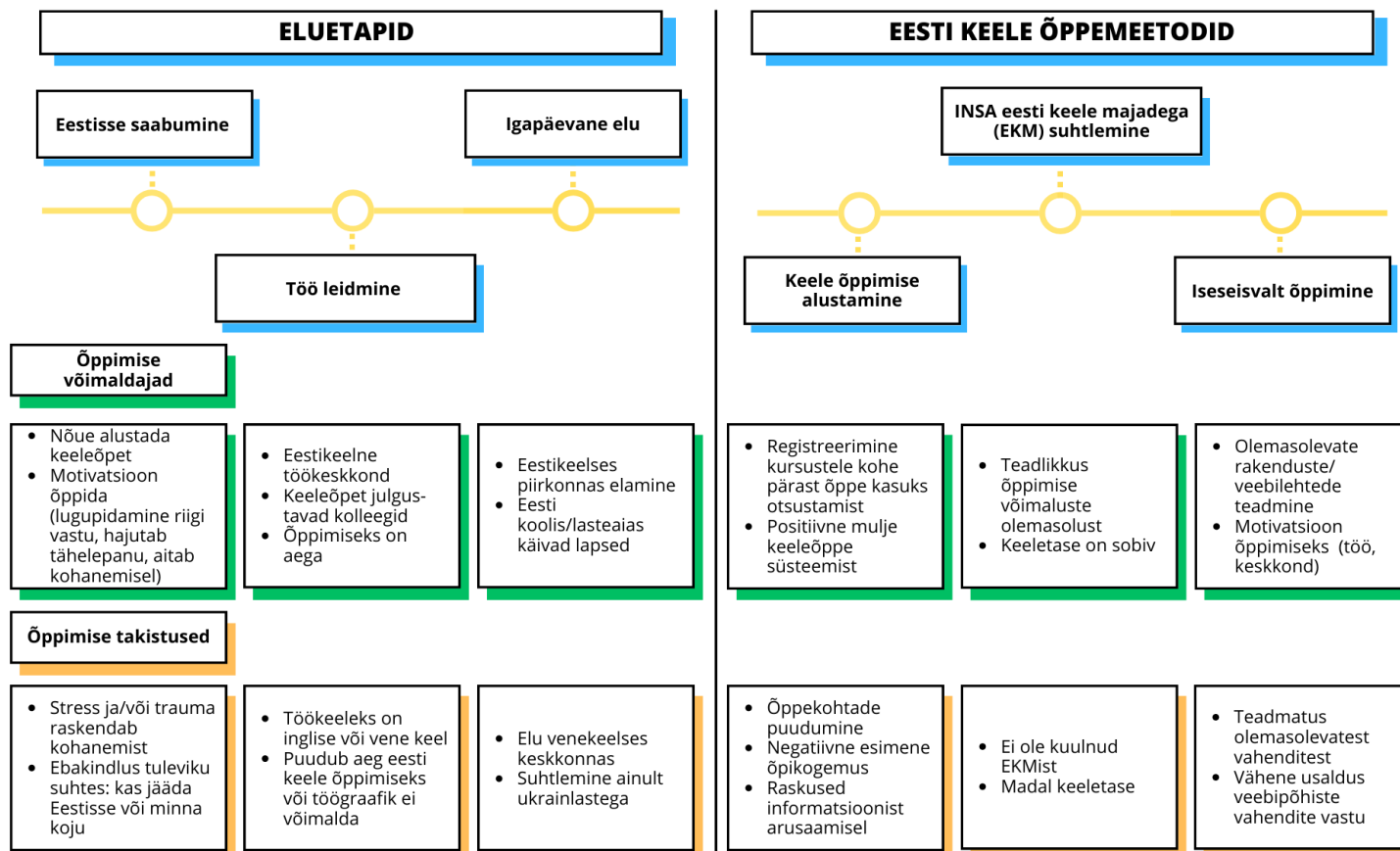
Uuring: Eesti keele õppe korraldus piiratud keelekeskkondades: kestlike ja tõhusate terviklahenduste loomine
www.ibs.ee

PERERÄNNE: KEELEÕPE KOKKUPUUTEPUNKTID

Uuring: Eesti keele õppe korraldus piiratud keelekeskkondades: kestlike ja tõhusate terviklahenduste loomine
www.ibs.ee

AJUTINE KAITSE: KEELEÕPE KOKKUPUUTEPUNKTID

Uuring: Eesti keele õppe korraldus piiratud keelekeskkondades: kestlike ja tõhusate terviklahenduste loomine
www.ibs.ee

Lisa 8. INSA sisenemisankeet: ettepanekud arhetüüpide põhiseks fokuseerimiseks

Allolevalt on välja toodud ettepanekud kohandamiseks ja täiendamaks INSA keeleõppesse sisenemise ankeeti. Allpool väljatoodud küsimused, nende valikvastused ning eraldi ka hüpoteetiliste tulemuste põhjal inimeste määramine ühte või teise arhetüüpi. Rõhutame, et tegemist on esmasete ettepanekutega, mis vajavad kindlast edasist arendamist ja testimist koostöös teenusedisaineri ja sihtrühmaga. Samuti vajavad osad küsimused ilmsesti ka sõnastuse kohandamist eri sihtrühmadele (nt keele sümbolväärtuse küsimus võib vajad ümbersõnastamist või täpsemat selgitamist isikutele, kes pole taoliste kontseptsioonidega kursis).

Järgnevalt on välja toodud kaheks erinevat küsimust. Iga küsimuse juures on üks põhivariant koos alternatiivse või täiendava variandiga. Neile küsimustele vastamine aitab kindlaks määrata, millisele arhetüübile vastaja/registreerija (klient) rohkem vastab, ja millised tegurid ja motivatsioonid on neile eesti keele õppimisel kõige olulisemad.

1. Kui oluliseks hindate eesti keelt oma igapäevaelus? Kas see on teie igapäevastes suhtlustes hädavajalik või saaksite hakkama ilma selleta? (Skaalal)
2. Kuidas suhtute eesti keele õppimise väljavaatesse? Kas see tundub teile huvitav ja kasulik, või tekitab see teatud muresid või ärevust? (Skaala)
3. Mis motiivid või põhjused julgustavad teid kaaluma eesti keele õppimist? Kas need on seotud töö, professionaalsete suhetega või sotsiaalse sfääriga? (Valikvastused)
4. Kuidas kujutate ette oma õppimisprotsessi? Kas olete valmis seda ise jälgima ja korraldama, või vajate mõningast tuge ja struktuuri? (Skaala)
5. Kui sageli peate suhtlema eesti keelt kõnelevate inimestega? Kui oluliseks peate sellist suhtlust oma töövaldkonnas või sotsiaalses elus? (Skaala või kuni kaks valikvastust)
6. Kuidas reageerite raskustele või takistustele eesti keele õppimisel? Kas kaotate kiiresti motivatsiooni või otsite probleemide ületamiseks alternatiivseid viise? (Skaala või kuni üks valikvastus)
7. Milline on emotsionaalse turvalisuse roll teie jaoks keeleõppes? Kas tunnete end ebamugavalt või hirmul, kui keegi kritiseerib teie keeleoskust? (Skaala)
8. Kui suurt tähtsust omistate eesti keele sümbolväärtusele? Kas usute, et see avab uusi võimalusi või eelistate keelt hinnata peamiselt selle praktilise kasulikkuse põhjal? (Skaala)

Igale küsimusele saab vastuste põhjal seejärel omistada väärtused, mille põhjal saame määrata vastaja ühte või teise arhetüüpi. Näiteks:

- **Küsimus 1:** Kui oluliseks hindate eesti keelt oma igapäevaelus? Kas see on teie igapäevastes suhtlustes hädavajalik või saaksite hakkama ilma selleta?
  - a. Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija: 60
  - b. Kitsale sihile keskendunud õppija: 90
  - c. Ebakindel õppija: 40
  - d. Väheautonoomne õppija: 20
- **Küsimus 2:** Kuidas suhtute eesti keele õppimise väljavaatesse? Kas see tundub teile huvitav ja kasulik, või tekitab see teatud muresid või ärevust?
  - a. Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija: 80
  - b. Kitsale sihile keskendunud õppija: 50
  - c. Ebakindel õppija: 30
  - d. Väheautonoomne õppija: 10
- **Küsimus 3:** Mis motiivid või põhjused julgustavad teid kaaluma eesti keele õppimist? Kas need on seotud töö, professionaalsete suhetega või sotsiaalse sfääriga?

- a. Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija: 1. Suhtlus kohalike partnerite ja klientidega. 2. Kohaliku kultuuri parem mõistmine.
  - b. Kitsale sihile keskendunud õppija: 1. Töö ja ametialane areng. 2. Suhted avalike asutustega.
  - c. Ebakindel õppija: 1. Suhtlemine eestlastega. 2. Uute võimaluste leidmine tööl.
  - d. Väheautonoomne õppija: 1. Ei ole spetsiifilisi motiive keele õppimiseks. 2. Uute võimaluste leidmine tööl.
- **Küsimus 4:** Kuidas kujutate ette oma õppimisprotsessi? Kas olete valmis seda ise jälgima ja korraldama, või vajate mõningast tuge ja struktuuri?
- a. Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija: 80 (Olen valmis seda iseseisvalt tegema, kuid vajan struktuuri ja juhendamist)
  - b. Kitsale sihile keskendunud õppija: 60 (Vajan tuge, kuid olen valmis ise pingutama)
  - c. Ebakindel õppija: 40 (Vajan tuge ja struktuuri oma õppeprotsessi korraldamiseks. Ma ei ole alati kindel oma võimes seda ise kontrollida)
  - d. Väheautonoomne õppija: 20 (Ma vajan tõesti tuge ja struktuuri oma õppimise korraldamiseks. Ma ei ole valmis seda ise juhtima)
- **Küsimus 5:** Kui sageli peate suhtlema eesti keelt kõnelevate inimestega? Kui oluliseks peate sellist suhtlust oma töövaldkonnas või sotsiaalses elus?
- a. Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija: 80-90 (Sageli) / 90 (Oluline)
  - b. Kitsale sihile keskendunud õppija: 60 (Mõnikord) / 60 (Mõnikord, kuid see ei ole edutegur)
  - c. Ebakindel õppija: 30 (Harva) / 30 (Mõnikord võib suhtlus olla kasulik)
  - d. Väheautonoomne õppija: 10 (Peaaegu mitte kunagi) / 10 (Tähtsus on äärmiselt madal)
- **Küsimus 6:** Kuidas reageerite raskustele või takistustele eesti keele õppimisel? Kas kaotate kiiresti motivatsiooni (10) või otsite probleemide ületamiseks alternatiivseid viise (100)?
- a. Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija: 90
  - b. Kitsale sihile keskendunud õppija: 40-50
  - c. Ebakindel õppija: 30
  - d. Väheautonoomne õppija: 10
- **Küsimus 7:** Milline on emotsionaalse turvalisuse roll teie jaoks keeleõppes? Kas tunnete end ebamugavalt või hirmul, kui keegi kritiseerib teie keeleoskust?
- a. Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija: 20/40 (Turvaline keskkond ei ole oluline, hindan professionaalset suhtlust. Tunnen ebamugavust, kuid see ei mõjuta mu motivatsiooni)
  - b. Kitsale sihile keskendunud õppija: 60/80 (Emotsionaalselt turvaline keskkond on oluline. Kriitika võib mind muuta lootusetuks. Mul on vaja tuge, protsessi peegeldust ja suunamist)
  - c. Ebakindel õppija: 70/90 (Emotsionaalne turvalisus on oluline. Soovin ületada barjääre ja avada uusi võimalusi, kuid pole kindel, milline panus ja pingutus on selleks vajalik ning seda kõike väärt. Kriitika mõjutab mind palju. Sageli kahtlen endas ja leian, et on raske tasakaalustada keeleõppe potentsiaalseid eeliseid nende raskustega, millega ma kokku puutun)
  - d. Väheautonoomne õppija: 30/10 (Keskendun pigem konkreetsetele kasule ja tulemustele, mida eesti keel mulle anda võib. Kriitika ei ole oluline. Minu jaoks on olulisem, et keel annaks mulle konkreetseid hüvesid, nagu karjääri edendamise või lisaraha/lisahüved riigilt)
- **Küsimus 8:** Kui suurt tähtsust omistate eesti keele sümbolväärtusele? Kas usute, et see avab uusi võimalusi või eelistate keelt hinnata peamiselt selle praktilise kasulikkuse põhjal?
- a. Ennastjuhtiv pragmaatiline õppija: 20 (Keele sümbolväärtus ei ole minu jaoks oluline. Keel on tööriist)

- b. Kitsale sihile keskendunud õppija: 20 (Ma ei hooli eriti eesti keele sümbolväärtusest, kuna keskendun konkreetsete probleemide lahendamisele)
- c. Ebakindel õppija: 50 (Eesti keele sümbolväärtus on minu jaoks oluline, kuna tunnen, et selle oskus aitab mul ületada erinevaid takistusi ja avada uusi võimalusi)
- d. Väheautonoomne õppija: 70 (Kui inimesel on see arhetüüp ja ta on leidnud motivatsiooni sisenemisankeedi küsimustiku täitmiseks, siis vajab ta rohkem sellised tööriistu, mis aitavad tal keelega suhestuda ja sidustuda)

7. KASUTATUD KIRJANDUS JA ALLIKAD

- Balti Uuringute Instituut (2022). "Eesti keele õpe kolmandate riikide kodanikele" mõju-uuring. Balti Uuringute Instituut. Välja otsitud: <https://www.ibs.ee/projektid/eesti-keele-ope-kolmandate-riikide-kodanikele-moju-uuring/>
- Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(6), 697–712. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.07.013>
- Berry, J. W. (2006). Stress perspectives on acculturation. *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, 43–57. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511489891.007>
- Brudney, Jeffrey L. (2016). „Designing and managing volunteer programs” *The Jossey-Bass Handbook of Nonprofit Leadership and Management*, eds. David O. Renz and Robert D. Herman. Published by John Wiley & Sons, Inc, pp. 668-733
- Caldwell-Harris, C. (2019). Language Learning Following Immigration: Modeling Choices and Challenges. In *Human Simulation: Perspectives, Insights, and Applications* (pp. 95-123). https://doi.org/10.1007/978-3-030-17090-5_6
- Civitta Eesti AS. (2019). Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi ESFi kohanemis- ja lõimumismeeetme rakendamise vahehindamine perioodil 2014–2018. Tallinn.
- Civitta Eesti AS. (2021). Integratsiooni Sihtasutuse eesti keele majade tegevuste ja teenuste mõjuanalüüsi lõpparuanne. Tallinn.
- Dağgöl, G. D. (2014). The Impact of Past Learning Experiences Upon the Students' Inhibitory Language Learning Behaviours. *Route Educational and Social Science Journal*, 1(1).
- Dörnyei, Z., & Skehan, Z. (2003). Individual Differences in Second Language Learning. In C. J. Doughty, & M. H. Long (Eds.), *The Handbook of Second Language Acquisition* (pp. 589-630). Oxford: Blackwell Publishing Ltd. <https://doi.org/10.1002/9780470756492.ch18>
- Eesti Ühiskonna Lõimumismonitooring (EIM). (2020). SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Turu-uuringute AS. Välja otsitud: <https://www.ibs.ee/projektid/eesti-uhiskonna-integratsiooni-monitooring-2020/>
- Ester, Jane ja Maris Vainre (2019). Riigiasutustes selge keele kasutust takistavate ja soodustavate tegurite väljaselgitamine. Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Haghpour, B., Sahabeh, E., & Halvari, H. (2022). Opportunity cost in consumer behavior: Definitions, operationalizations, and ambiguities. *International Journal of Consumer Studies*, 46(5), 1942–1959. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12842>
- Harder, N., Figueroa, L., & Gillium, R. (2018). A pragmatic measure of immigrant integration. Tallinna Ülikool. Välja otsitud: https://www.tlu.ee/sites/default/files/Instituudid/ÜTI/Teadus/pragmatic_measure_merge-1.pdf
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2022). Keelenõukogu: eesti keel ja võõrkeeled. Välja otsitud: <https://www.hm.ee/eesti-keel-ja-voorkeeled/eesti-keel/keelenoukogu>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2023). Riigikeele oskus ja tasemeeksamid. Välja otsitud: <https://www.hm.ee/eesti-keel-ja-voorkeeled/eesti-keel/riigikeele-oskus-ja-tasemeeksamid>
- Kaldur, K., Kivistik, K., & Pohla, T. (2019). Integratsiooni monitooringu meetodika (re)kontseptualiseerimine. Balti Uuringute Instituut. <https://doi.org/10.23657/2019.7>
- Kaldur, K., Kivistik, K., Pohla, T., Veliste, M., Pertsjonok, N., Käger, M., & Roots, A. (2019). Uussisserändajate kohanemine Eestis. Balti Uuringute Instituut. <https://doi.org/10.23657/2019.4>
- Kallaste, E., Kallas, K., & Anspal, S. (2018). Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus.

- Keeleamet (2021). Ülevaade keelefirmade tagasisidest Keeleameti korraldatud küsitlusele 2021. a sügisel. Keeleamet.
- Keeleamet. (2022). Täiskasvanute eesti keele õppe korraldus. Välja otsitud: <https://www.keeleamet.ee/taiskasvanute-est-keele-oppe-korraldus>
- Kitsnik, Mare (2019). Eesti keele kui teise keele õppimine: kas raske töö või kerge löbu? Keel ja Kirjandus, vol 1-2 (2019). Kättesaadav: <https://keeljakirjandus.ee/ee/archives/26011>
- Kitsnik, Mare (2020). *Miks mõnikord kaob tuju eesti keelt õppida?* Lähivõrdlusi. Lähivertailuja, vol 30 (2020). Kättesaadav: <http://arhiiv.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/lahivordlusi/article/view/LV30.03/500>
- Kitsnik, Mare (2022). *Kuidas õpetada eesti keele kui teise keele grammatikat põhikooli õpilastele? Juhtumianalüüs.* Lähivõrdlusi. Lähivertailuja, vol 32 (2022). Kättesaadav: <http://arhiiv.rakenduslingvistika.ee/ajakirjad/index.php/lahivordlusi/article/view/LV32.02/555>
- Kivistik, K. (2020). Eesti elanike keeleoskus ja -kasutus, inimestevahelised kontaktid, sallivus ning eesti keele väärtustamine. Eesti Ühiskonna Integratsiooni Monitooring.
- Koit, K. (2023). Praktiline teenusedisaini käsiraamat ettevõtjale. Äripäev.
- Krashen, S.D. (2013). Second language acquisition: Theory, applications, and some conjectures. Cambridge University, Mexico City.
- Kruusvall, J. (2015). Lõimumisprotsessi näitajad: lõimumisdimensioonid ja lõimklastrid (Eesti Ühiskonna Integratsiooni Monitooring 2015). Tartu: Balti Uuringute Instituut.
- Kukk, K. (2019). Understanding the vicious circle of segregation: The role of leisure time activities. Tartu University Press, (71).
- Kultuuriministerium. (2023). Sidusa Eesti arengukava 2021-2030. Välja otsitud: <https://www.kul.ee/siduseesti2030>
- Lauristin, Marju (2011). Lõimumisprotsessi tulemuslikkus ja sihtrühmad: klasteranalüüs. Aruandes Lauristin, Marju et al (2011). Integratsiooni Monitooring 2011. <https://www.kul.ee/media/389/download>
- Leetmaa, K., Suitso, E. M., Kalm, K., Pastak, I., & Tammaru, T. (2022). Gentrification as a micro-segregation phenomenon: Social and spatial layers of Tallinn Inner City. Vertical Cities. Micro-Segregation, Social Mix and Urban Housing Markets. Edward Elgar, 219–236. <https://doi.org/10.4337/9781800886391.00025>
- Lidwell, W., Holden, K., & Butler, J. (2010). Universal Principles of Design, Revised and Updated: 125 Ways to Enhance Usability, Influence Perception, Increase Appeal, Make Better Design Decisions, and Teach through Design. Rockport Publishers.
- Mägi, E., Polynin, I., Koppel, K., Kivistik, K., Melesk, K., Anniste, K., Kaldur, K., & Seppel, K. (2020). (rep.). Eesti ühiskonna lõimumise monitooring 2020 (pp. 1–122). Tallinn: Kultuuriministerium.
- Mägi, K. (2018). Ethnic residential segregation and integration of the Russian-speaking population in Estonia, Doktoritöö. Tartu Ülikool
- OECD. (2022) The potential contribution of Ukrainian refugees to the labour force in European host countries. Välja otsitud: <https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/the-potential-contribution-of-ukrainian-refugees-to-the-labour-force-in-european-host-countries-e88a6a55/>
- Politsei- ja Piirivalveamet. (2023). Ajutise ja rahvusvahelise kaitse taotlejate arv. Välja otsitud: <https://www.politsei.ee/et/ajutise-ja-rahvusvahelise-kaitse-taotlejate-arv>
- Polynin, Ivan (2023). Sisenemisküsimustiku analüüs. Integratsiooni Sihtasutus.

- Rahvaloendus. (2021). Rahvastiku demograafilised ja Etno-kultuurilised näitajad. Välja otsitud: <https://rahvaloendus.ee/et/tulemused/rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad>
- Rethink (2023). Täiskasvanute eesti keele õppe keskkonna kasutajate vajaduste selgitamine.
- Riigikogu. (2012). Keeleseadus, RT I, 18.03.2011, 1. Välja otsitud: <https://www.riigiteataja.ee/akt/102072012013>
- Riigikogu. (2018). XIII Riigikogu, VIII Istungjärk, täiskogu korraline istung Neljapäev, 13.09.2018. Välja otsitud: <https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/201809131000?phrase=keele%C3%B5ppe+motivatsioon&type=ALL#SND-537996>
- Riigikogu. (2021). XIV Riigikogu, VI istungjärk, täiskogu istung Neljapäev, 23.09.2021. Välja otsitud: <https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202109231000?phrase=keele%C3%B5ppe+motivatsioon&type=ALL#PKP-272354>
- Riigikogu. (2023). Riigikogu, IX istungjärk, täiskogu istung Neljapäev, 19.01.2023. Välja otsitud: <https://stenogrammid.riigikogu.ee/et/202301191000?phrase=keele%C3%B5ppe+motivatsioon&type=ALL#SND-18564110>
- Riigikontroll. (2019) Aruanne Riigikogule. Täiskasvanute eesti keele õppe korraldus ja riiklik rahastamine. Välja otsitud: https://www.eurosai.org/handle/404?exporturi=/export/sites/eurosai/.content/documents/audit/14386_RKTR_2484_2-1.4_2232_001-1_audit-report_est.pdf
- Rimes, H., Nesbit, R., Christensen, R. K., & Brudney, J. L. (2017). Exploring the dynamics of volunteer and staff interactions. *Nonprofit Management and Leadership*, 28(2), 195–213. <https://doi.org/10.1002/nml.21277>
- Rocheffort, D. A., & Cobb, R. W. (1995). *The politics of problem definition: Shaping the policy agenda*. University Press of Kansas.
- Roosalu, T., Kazjulia, M., & Vallimäe, T. (2018). Elanikkonna senine kogemus eesti keele omandamisel ja vajadus eesti keele õppe järele. In M. Raudsepp (Ed.), *Eesti emakeelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus*. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar & Tallinna Ülikool.
- Sarapuu, K. (2011) Post-Comunist Development of Administrative Structure in Estonia: From Fragmentation to Segmentation, *Transylvanian Review of Administrative Sciences*. Vol 7, 54-73
- Silm, S., & Ahas, R. (2014). The temporal variation of ethnic segregation in a city: Evidence from a mobile phone use dataset. *Social Science Research*, 47, 30–43. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2014.03.011>
- Tammaru, T., Eamets, R., Pedaste, M., Järve, J., Tamm, M., Klaas-Lang, B., & Uibu, M. (2021). Rändesõltuvus ja lõimumise väljakutsed Eesti riigile, tööandjatele, kogukondadele ja haridusele. RITA-RÄNNE projekt. <https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2021/03/L%C3%B5pparuanne.pdf>
- Tartu Ülikool. (2022). Tartu Ülikooli tudengist vabatahtlikuks keeleõpetajaks. Välja otsitud: <https://ut.ee/et/sisu/tartu-ulikooli-tudengist-vabatahtlikuks-keeleopetajaks>
- Teimouri, Y., Goetze, J., & Plonsky, L. (2019). Second language anxiety and achievement: A meta-analysis. *Studies in Second Language Acquisition*, 41(2), 363-387. <https://doi.org/10.1017/S0272263118000311>
- Tepljuk, A. (2021). Mis motiveerib teise emakeelega inimest eesti keelt õppima? *Õpetajate Leht*, 16. aprill. Välja otsitud: <https://opleht.ee/2021/04/mis-motiveerib-teise-emakeelega-inimest-est-keelt-oppima/>